

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

**2007 YILI
KATILIM ÖNCESİ
EKONOMİK PROGRAMI**

**ANKARA
ARALIK 2007**

İÇİNDEKİLER

1. GENEL POLİTİKA ÇERÇEVESİ VE AMAÇLAR.....	1
2. MAKROEKONOMİK GÖRÜNÜM.....	3
2.1. Son Ekonomik Gelişmeler.....	3
2.2. Orta Vadeli Makroekonomik Senaryo.....	14
2.2.1. Reel Sektör.....	14
2.2.2. Enflasyon, Para ve Kur Politikaları.....	21
2.2.3. Ödemeler Dengesi.....	24
2.2.4. Öngörülerin Gerçekleşmesinde Ortaya Çıkabilecek Temel Riskler	26
3. KAMU MALİYESİ.....	28
3.1. Genel Devlet Dengesi ve Kamu Borcu.....	28
3.1.1. Maliye Politikası Stratejisi ve Orta Vadeli Amaçlar	28
3.1.2. Mevcut Durum ve Orta Vadeli Perspektif.....	29
3.1.3. Yapısal ve Devresel Konsolide/Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi	36
3.1.4. Kamu Borç Yönetimi	38
3.1.5. Yapısal Reformların Bütçe Üzerindeki Etkileri	47
3.2. Duyarlılık Analizi.....	48
3.3. Kamu Maliyesi Riskleri.....	48
3.4. Kamu Maliyesinin Kalitesi.....	49
3.5. Kamu Maliyesinin Kurumsal Özellikleri	50
4. YAPISAL REFORMLAR.....	53
4.1. Reel Sektör	54
4.1.1. Özelleştirme	54
4.1.2. Rekabet Hukuku ve Politikaları	56
4.1.3. Yatırım Ortamının İyileştirilmesi.....	57
4.1.4. Kamu Hizmetleri ve Şebeke Endüstrileri.....	59
4.2. Mali Sektör	61
4.2.1. Bankacılık Sektörü.....	61
4.2.2. Sermaye Piyasası.....	63
4.2.3. Sigortacılık	65
4.3. İşgücü Piyasası	66
4.4. Tarım Sektörü.....	71
4.5. İdari Reform	76
4.6. Diğer Reform Alanları.....	77
4.6.1. Bölgesel Gelişme	77
4.6.2. Sağlık ve Sosyal Güvenlik Reformu	80
4.6.3. AR-GE ve Yenilik.....	82
4.6.4. Bilgi ve İletişim Teknolojileri	82
4.6.5. Ulaştırma	85
4.6.6. Enerji.....	88
EK TABLOLAR	93

TABLolar

Tablo 2. 1: Büyüme Hızları ve Talep Unsurları	4
Tablo 2. 2: İşgücü Piyasasında Gelişmeler	5
Tablo 2. 3: Merkez Bankası Döviz Alımları	10
Tablo 2. 4: Bankacılık Sektörünün Genel Görünümü	10
Tablo 2. 5: Ödemeler Dengesi	11
Tablo 2. 6: Ülke Gruplarına Göre Dış Ticaret	12
Tablo 2. 7: Büyümenin Talep Bileşenleri	15
Tablo 2. 8: Toplam Yatırım-Tasarruf Dengesi	17
Tablo 2. 9: Sektörler İtibarıyla Katma Değer Gelişmeleri	19
Tablo 2. 10: Üretim Faktörleri Artışları	19
Tablo 2. 11: Üretim Faktörlerinin Büyümeye Katkıları	19
Tablo 2. 12: İşgücü Piyasasında Gelişmeler	21
Tablo 2. 13: Fiyat Hedef ve Öngörülerini	22
Tablo 2. 14: Ödemeler Dengesi Tahminleri	26
Tablo 3. 1: Konsolide / Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi	31
Tablo 3. 2: Genel Devlet Gelir ve Harcamaları-1	32
Tablo 3. 3: Genel Devlet Gelir ve Harcamaları-2	36
Tablo 3. 4: Genel Devlet Brüt Borç Stoku	39
Tablo 3. 5: Merkezi Yönetim Toplam Borç Stoku	39
Tablo 3. 6: Merkezi Yönetim Borç Stokunun Döviz ve Faiz Yapısı	40
Tablo 3. 7: Merkezi Yönetim İç Borç Stokunun Vade Yapısı	41
Tablo 3. 8: Alacaklılara Göre İç Borç Stoku	41
Tablo 3. 9: Genel Devlet Dış Borç Stoku	43
Tablo 3. 10: Merkezi Yönetim Dış Borç Stokunun Vadeye Kalan Süresi	43
Tablo 3. 11: Hazine Garantili Dış Borç Servisi Projeksiyonu	45
Tablo 3. 12: Genel Devlet Brüt Borç Stokunun GSYİH'ya Oranındaki Değişim	48
Tablo 3. 13: 5018 Sayılı Kanunun İkincil ve Üçüncül Mevzuat Listesi	51
Tablo 4. 1: Kasım 2006 - Ekim 2007 Döneminde Tamamlanan Özelleştirme İşlemleri	56
Tablo 4. 2: Standart Arabağlantı Referans Ücret Tarifeleri	61
Tablo 4. 3: Yaş Grupları İtibarıyla Nüfus Projeksiyonu	66
Tablo 4. 4: Temel İstihdam ve İşgücü Göstergeleri	67
Tablo 4. 5: Brüt Okullaşma Oranlarındaki Eğilimler	68
Tablo 4. 6: 2006 Yılında İşgücünün Eğitim Düzeyi	68
Tablo 4. 7: 2006 Yılı Karşılaştırmalı İşgücü Verimliliği Göstergeleri	68
Tablo 4. 8: İşgücü Piyasası Politika Taahhütleri Matrisi	71
Tablo 4. 9: Tarım Politika Taahhütleri Matrisi	74
Tablo 4. 10: Bölgesel Gelişme Politika Taahhütleri Matrisi	78
Tablo 4. 11: Sağlık-Sosyal Güvenlik Politika Taahhütleri Matrisi	81
Tablo 4. 12: Ulaştırma Politika Taahhütleri Matrisi	87
Tablo 4. 13: 2007 Yılında Enerji Piyasasında Gerçekleştirilen Yasal Düzenlemeler	90
Tablo 4. 14: Enerji Politika Taahhütleri Matrisi	92

ŞEKİLLER

Şekil 2. 1: Yıllık Enflasyon Hedefleri ve Gerçekleşmeleri.....	7
Şekil 2. 2: Dolar ve Avrodaki Gelişmeler.....	9
Şekil 2. 3: GSYİH Büyümesi.....	16
Şekil 2. 4: GSYİH Büyümesine Katkıları.....	17
Şekil 2. 5: Üretimin Sektörel Kompozisyonu.....	18
Şekil 2. 6: Hasıla Açığı.....	20
Şekil 3. 1: Gerçekleşen ve Yapısal Faiz Dışı Bütçe Dengesi.....	36
Şekil 3. 2: Gerçekleşen ve Yapısal Bütçe Dengesi.....	37
Şekil 3. 3: Devresel Bütçe Dengesi.....	38
Şekil 3. 4: Hazine Borçlanmasının Ortalama Vadesi ve Maliyeti.....	42
Şekil 4. 1:Yıllar İtibarıyla Özelleştirme İşlemleri Satış Bedelleri.....	55

KUTULAR

Kutu 2. 1: Uluslararası Finansal Piyasalardaki Dalgalanmalar ve Türk Mali Sistemine Yansımaları	23
Kutu 3. 1: IMF Tanımlı Faiz Dışı Bütçe Fazlası	30
Kutu 3. 2: Mali Bildirim Kapsamında Genel Devlet Dengesinde Yapılan Ayarlamalar	33
Kutu 3. 3: 2007-2012 Dönemi Kamu Borç Stoku Tahminleri.....	46

KISALTMALAR

AB-15	1 Mayıs 2004 Tarihli Genişleme Öncesinde AB'ye Üye Ülkeler
AB-25	1 Mayıs 2004 Tarihli Genişleme Sonrasında AB'ye Üye Ülkeler
AB-27	1 Ocak 2007 Tarihli Genişleme Sonrasında AB'ye Üye Ülkeler
ADSL	Asimetrik Sayısal Abone Hattı
APL	Adapte Edilebilir Program Kredisi
Ar-Ge	Araştırma ve Geliştirme
BAĞ-KUR	Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
BASEL II	Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı
BELDES	Belediyelerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BT	Bilgi Teknolojisi
BOTAŞ	Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi
CRD	Sermaye Yeterlilikleri Direktifi
ÇSGB	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DEA	Düzenleyici Etki Analizi
DGD	Doğrudan Gelir Desteği
DİBS	Devlet İç Borçlanma Senetleri
DHMİ	Devlet Hava Meydanları İşletmesi
DOKAP	Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
ECB	Avrupa Merkez Bankası
ECA	Resmi İhracat Sigorta Kuruluşları
EİEİ	Elektrik İşleri Etüt İdaresi
EPDK	Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
EPG	Etkin Piyasa Gücü
ESA 95	Avrupa Birliği Milli Hesaplar Sistemi
EUR	Avro
EUROSTAT	Avrupa Birliği İstatistik Ofisi
FED	Amerika Birleşik Devletleri Merkez Bankası
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
GFS	Devlet Mali İstatistikleri
GFSM	Devlet Mali İstatistikleri El Kitabı
GSM	Küresel Mobil Haberleşme Sistemi
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HİA	Hanehalkı İşgücü Anketi
IACS	Entegre İdari Kontrol Sistemi
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	Uluslararası Para Fonu
IPA	Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı
IPARD	Katılım Öncesi Kırsal Kalkınma Fonu
İDKK	İç Denetim Koordinasyon Kurulu
İKO	İşgücüne Katılım Oranı
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü
JPY	Japon Yeni

KDV	Katma Değer Vergisi
KEP	Katılım Öncesi Ekonomik Program
KİT	Kamu İktisadi Teşebbüsleri
KHY	Kamu Hizmet Yükümlülükleri
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KÖY-DES	Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi
LPG	Sıvılaştırılmış Petrol Gazları
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MEDA	Avrupa Birliği Akdeniz Programı
MYO	Meslek Yüksek Okulları
MYBS	Mali Yönetim Bilgi Sistemi
NAIRU	Enflasyonu Artırmayan İşsizlik Oranı
OECD	Uluslararası Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı
ÖİB	Özelleştirme İdaresi Başkanlığı
ÖSDP	Özelleştirme Sosyal Destek Projesi
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
OTS	Otomatik Tanımlama Sistemi
ÖTV	Özel Tüketim Vergisi
PETKİM	Petrokimya Holding Anonim Şirketi
PHARE	Merkezi ve Doğu Avrupa'da Yer Alan Aday Ülkelere Yönelik Katılım Öncesi Yardım Fonu
RTÜK	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
QIS-3	Sayısal Etki Analizi-3
SARÜT	Standart Arabağlantı Referans Ücret Tarifeleri
SÇB	Stratejik Çerçeve Belgesi
SGK	Sosyal Güvenlik Kuruluşları
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
SSK	Sosyal Sigortalar Kurumu
SUT	Sağlık Uygulama Tebliği
SDR	Özel Çekme Hakkı
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCDD	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TEDAŞ	Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi
TEİAŞ	Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi
TEKEL	Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğü
TETAŞ	Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt Anonim Şirketi
TFV	Toplam Faktör Verimliliği
TINA	Ulaştırma Altyapısı İhtiyaç Analizi
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TR31	İzmir İli
TR52	Karaman ve Konya İlleri
TR62	Adana ve Mersin İlleri
TR72	Kayseri, Sivas ve Yozgat İlleri
TR82	Çankırı, Kastamonu ve Sinop İlleri
TR83	Amasya, Çorum, Samsun ve Tokat İlleri

TR90	Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize ve Trabzon İlleri
TRA1	Bayburt, Erzincan ve Erzurum İlleri
TRA2	Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars İlleri
TRB1	Bingöl, Elazığ, Malatya ve Tunceli İlleri
TRUP	Tarım Reformu Uygulama Projesi
TÜFE	Tüketici Fiyatları Endeksi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
UCTE	Elektrik Dağıtım Koordinasyonu Birliği
ÜFE	Üretici Fiyatları Endeksi
UKKS	Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi
USD	ABD Doları
ÜFE	Üretici Fiyatları Endeksi
VEDOP	Vergi Dairesi Tam Otomasyon Projesi
Yİ	Yap-İşlet
YİD	Yap-İşlet-Devret
YOİKK	Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu
YÖK	Yüksek Öğretim Kurulu
YPK	Yüksek Planlama Kurulu
YTL	Yeni Türk Lirası

1. GENEL POLİTİKA ÇERÇEVESİ VE AMAÇLAR

Türkiye, 26/27 Kasım 2000 tarihli Ekonomik ve Mali İşler Konseyinin (ECOFIN Council) talebine bağlı olarak, 2001 yılından itibaren Katılım Öncesi Ekonomik Program (KEP) hazırlamakta ve Avrupa Komisyonuna sunmaktadır. 2008-2010 dönemini kapsayan 2007 Yılı KEP'i, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı'nın koordinasyonunda ilgili bakanlık ve kurumların katkılarıyla hazırlanan yedinci programdır¹. 2007 Yılı KEP'i, Yüksek Planlama Kurulunun² 2007/71 sayılı kararıyla kabul edilmiştir. Ayrıca, Avrupa Komisyonu Ekonomik ve Finansal İşler Genel Müdürlüğü tarafından aday ülkelere önerilen yeni içeriğe göre hazırlanan 2007 yılı KEP'i, üye ülkelerin İstikrar ve Yakınsama Programları ile benzer bir yapıya kavuşturulmuştur.

Avrupa Komisyonu aday ülkelerdeki ekonomik gelişmeleri değerlendirirken, Haziran 1993 tarihinde Kopenhag'da alınan Avrupa Konseyi kararları doğrultusunda, işleyen bir piyasa ekonomisinin varlığını ve ülke ekonomisinin Birlik içindeki rekabet baskısı ve piyasa güçleriyle başedebilme kapasitesini temel kriter olarak belirlemiştir.

Avrupa Komisyonu 2005 Yılı İlerleme Raporunda yaptığı değerlendirmede, Türkiye ekonomisinin işleyen bir piyasa ekonomisi olarak kabul edilebileceğini teyit etmiş ve istikrar politikası ile yapısal reformlara devam edildiği takdirde, Türkiye'nin orta vadede, Birlik içindeki piyasa güçleri ve rekabet baskısıyla başa çıkabileceğini vurgulamıştır. Ayrıca, 2007 Yılı İlerleme Raporunda, piyasa ekonomisinin güçlendirilmesine yönelik olarak, Uluslararası Para Fonu (IMF) ile yapılan stand-by anlaşması ve 2006 yılında gözden geçirilen Dünya Bankası ile yürütülen Ülke Yardım Stratejisi gibi uluslararası finans kuruluşlarıyla mutabık kalınan ekonomik politikalara büyük ölçüde bağlı kalındığı ifade edilmiştir. Yine aynı Raporda, son yıllarda piyasa ekonomisinin güçlendirilmesine yönelik olumlu gelişmelerin sağlandığı belirtilmiş, ancak ilerleme kaydedilmesi gereken bazı alanlara da işaret edilmiştir.

Bu çerçevede, 2008-2010 dönemini kapsayan 2007 yılı Katılım Öncesi Ekonomik Programı, makroekonomik istikrar ve büyüme ortamının devamını sağlayacak ekonomi politikaları ile piyasa ekonomisinin güçlendirilmesi ve gelecekte makroekonomik dengesizliklere yol açabilecek alanlarda olası risklerin ortadan kaldırılması için gerekli olan yapısal reformları ortaya koymaktadır.

Son yıllarda uygulanmakta olan istikrar odaklı makroekonomik politikaların genel çerçevesi 2007 Yılı Katılım Öncesi Ekonomik Program döneminde de korunacaktır. Bu kapsamda, ekonomik politikaların temel amacı; fiyat istikrarının sağlanması, mali disiplinin korunması, gelirler politikasının makroekonomik istikrara katkı sağlayacak şekilde yürütülmesi sonucunda ekonomik büyümenin sürdürülmesi için uygun ortamın yaratılmasıdır.

Mevcut politika çerçevesinde maliye politikası ikili bir rol üstlenmeye devam edecektir. Bir taraftan kamu dengelerini iyileştirerek borç stokunun azaltılması gözetilirken, diğer taraftan da dezenflasyon süreci desteklenecektir. Bu çerçevede, maliye politikasının temel hedefleri, kamu borç stokunun milli gelire oranını ve kamu açıklarını kalıcı bir biçimde azaltmak, dengeli bir bütçe yapısına ulaşmak ve enflasyonla mücadeleyi desteklemektir. Bu hedeflere ulaşmak üzere, yüksek oranda faiz dışı fazla verme politikasına devam edilecektir.

Para politikasının temel amacı fiyat istikrarının sağlanmasıdır. 2007 yılı KEP döneminde, para politikası 2006 yılı başında Merkez Bankası'nın uygulamaya koyduğu açık enflasyon

¹ 2007 Yılı Katılım Öncesi Ekonomik Programı Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının (DPT) koordinasyonunda, Maliye Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, TC Merkez Bankası Başkanlığı, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, Sermaye Piyasası Kurulu Başkanlığı, Rekabet Kurumu Başkanlığı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Başkanlığı, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, Telekomünikasyon Kurumu Başkanlığı, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu Başkanlığı, YÖK Başkanlığı, Gelir İdaresi Başkanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu ve Türkiye İş Kurumunun katkılarıyla hazırlanmıştır.

² Yüksek Planlama Kurulu, Başbakan başkanlığında sekiz bakan ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarından oluşan bir kuruldur.

hedeflemesi çerçevesinde yürütülecektir. Bu çerçevede, Merkez Bankası kısa vadeli faiz oranlarını temel politika aracı olarak kullanmaya devam edecektir. Ekonomideki yapısal dönüşüm, yüksek enflasyondan düşük enflasyona geçiş ve gelişmiş ülkelere yakınsama süreci göz önüne alınarak, orta vadede yüzde 4 civarında bir enflasyon hedefi uygun görülmüştür. Enflasyon hedefine ulaşılabilmesi açısından para politikası, maliye politikası, gelirler politikası ve yapısal reformlar ile desteklenmeye devam edilecektir.

2001 yılından bu yana uygulanmakta olan dalgalı döviz kuru rejimi uygulamasına 2007 yılı KEP döneminde de devam edilecektir. Önceki yıllarda olduğu gibi döviz kurları, piyasadaki arz ve talep koşullarınca belirlenecek, ancak Merkez Bankası kurlarda görülen ya da görülmesi muhtemel aşırı dalgalanmaları önlemek amacıyla döviz piyasasına müdahale edebilecektir. Ayrıca Merkez Bankası, ödemeler dengesi ve para ikamesi ile ilgili gelişmeleri dikkate alarak, önceden duyurulan bir program çerçevesinde rezerv biriktirme amaçlı döviz alım ihaleleri düzenlemeye bu dönemde de devam edebilecektir.

Son dönemde kararlılıkla sürdürülen yapısal reformlara, 2008-2010 döneminde de devam edilecektir. Bu yapısal reformlar; piyasa mekanizmasının güçlendirilmesine, rekabet gücünün artırılmasına, kamunun ekonomideki ağırlığının özelleştirme yoluyla azaltılmasına, düzenleyici ve denetleyici kurumların işlevlerinin güçlendirilmesine, mali sektörün aracılık kapasitesinin reel sektörün kaynak ihtiyacını karşılayacak şekilde geliştirilmesine, işgücünün niteliklerinin günümüz koşullarının gerektirdiği şekilde artırılmasına, işgücü piyasası ile eğitim sistemi arasındaki ilişkinin kuvvetlendirilmesine, kamu hizmetlerinde etkinliğin artırılmasına, sağlık-sosyal güvenlik alanındaki eksikliklerin giderilmesine, Ar-Ge faaliyetlerinin ve yenilikçiliğin artırılmasına, ulaştırma ve enerji altyapılarının iyileştirilmesine, bölgesel gelişmenin sağlanmasına ve tarım sektöründe verimliliğin artırılmasına hizmet edecektir.

2007 yılı Katılım Öncesi Ekonomik Programı dört ana bölümden oluşmaktadır. Genel Politika Çerçevesi ve Amaçlar bölümünü izleyen ikinci bölümde, dünya ekonomisine ilişkin gelişmeler dikkate alınarak Türkiye ekonomisindeki son ekonomik gelişmeler değerlendirilmekte ve ardından 2008-2010 dönemine ilişkin makroekonomik tahminler sunulmaktadır. Üçüncü bölümde, mevcut durum değerlendirilmekte ve 2007 yılı KEP dönemine ilişkin maliye politikaları ile birlikte bütçe ve borç yönetimiyle ilgili öngörülere ve analizlere yer verilmektedir. Bu bölümde ayrıca kamu maliyesinin kalitesi ve kurumsal özelliklerine ilişkin değerlendirmeler içermektedir. Dördüncü bölümde ise yapısal reform alanlarındaki gelişmeler ve bütçe etkilerine ilişkin değerlendirmeler ile reform takvimi yer almaktadır.

2. MAKROEKONOMİK GÖRÜNÜM

Dünya ekonomisi son yıllarda, gelişmekte olan ülkelerin gerçekleştirdikleri yüksek büyüme hızlarının da katkısıyla, büyüme yönünden önemli bir ivme yakalamıştır. Dünya genelinde enflasyon oranlarının denetim altında tutulması, makroekonomik istikrarın korunmasına olumlu katkı yapmıştır. 2006 yılında yüzde 5,4 oranında büyüyen dünya ekonomisinin, 2007 yılında yüzde 5,2 oranında büyüyeceği tahmin edilmektedir.

Küresel büyümede gözlenen olumlu gelişmelere karşın, 2007 yılında mali piyasalarda oynaklık artmıştır. Mali piyasalarda yaşanan dalgalanmaların etkisiyle 2008 yılı dünya büyümesine ilişkin olumsuz beklentiler ortaya çıkmıştır. IMF'nin tahminlerine göre, 2008 yılı dünya ekonomisi büyüme hızının, 2007 yılına göre azalarak yüzde 4,8 olması beklenmektedir. Özellikle ABD ekonomisinde 2008 yılında yavaşlama olacağı tahmin edilmektedir. Bu tahminler, temelde, uluslararası finans piyasalarında kredi darlığı sorununun gelecek aylarda aşılarak normal koşullara döneceği varsayımına dayandırılmaktadır. Ayrıca, kısa dönemde dünya ekonomisindeki büyümeyi tehdit edebilecek diğer riskler; artan enerji ve gıda fiyatları nedeniyle oluşan enflasyonist baskılar, petrol fiyatlarındaki dalgalanma ve sermaye hareketlerinin yükselen piyasa ekonomileri üzerindeki olası olumsuz etkileri olarak sıralanmaktadır.

2007 yılı Katılım Öncesi Ekonomik Programında, makroekonomik analiz ve öngörülerin oluşturulmasında kullanılan dünya ekonomisine ilişkin varsayımlar Avrupa Komisyonu ve IMF'nin güncel tahminlerine dayanmaktadır.

Dünya ekonomisine ilişkin varsayımlar, başta ihracat, ithalat ve büyüme performansı olmak üzere tüm makro değişkenler açısından önem arz etmektedir. Yukarıdaki kuruluşların öngörülerini değerlendirilerek, 2008-2010 döneminde dünya ithalat hacminin yıllık ortalama yüzde 7,2 oranında artacağı varsayılmaktadır. 2007 yılında dünya ithalat fiyat endeksinin yüzde 1,5 oranında artacağı öngörülmektedir. 2008-2010 döneminde ise dünya ithalat fiyat endeksinin yıllık ortalama yüzde 1,2 oranında artacağı varsayılmaktadır. 2007-2010 döneminde, AB tüketici fiyatları endeksinin yıllık ortalama yüzde 1,2 oranında, ABD tüketici fiyatları endeksinin ise yüzde 2,4 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Diğer taraftan, 2008-2010 döneminde dolar/avro paritesinin 2007 yılındaki düzeyinin üzerinde gerçekleşeceği ve 1,42 olacağı varsayımı yapılmaktadır. KEP tahminlerinde kullanılan tüm varsayımlar Ek Tablo-7'de sunulmuştur.

2.1. Son Ekonomik Gelişmeler

2002 yılının ilk çeyreğinden itibaren oldukça hızlı büyüyen Türkiye ekonomisi, bu performansını 2006 yılında da sürdürmüş ve ekonomik büyüme, 2002-2006 döneminde yıllık ortalama yüzde 7,2 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu yüksek büyüme performansında, Türkiye'de uygulanan yapısal reformlar ve makroekonomik politikalara paralel olarak tesis edilen güven ortamının yanı sıra, uluslararası piyasalardaki olumlu koşullar temel belirleyiciler olmuştur. Buna ek olarak, uygulanmasına devam edilen sıkı maliye ve para politikalarının büyümeyi sınırlandırıcı bir etkisi olmamış, aksine kamu dengelerindeki iyileşme ve fiyat istikrarını sağlama yönündeki gelişmeler, büyüme sürecine önemli katkı sağlamıştır.

Bununla beraber, 2006 yılının ikinci çeyreğinde uluslararası piyasalarda oluşan dalgalanmaların etkisiyle, diğer yükselen piyasalarda olduğu gibi, Türkiye'nin de risk priminde bir artış meydana gelmiştir. Merkez Bankası, enflasyonda yukarı yönlü bir baskı yaratacağını öngördüğü bu gelişmeye kısa vadeli faiz oranlarını 425 baz puan yükselterek yanıt vermiştir. Buna bağlı olarak, 2006 yılının ilk yarısında yüzde 7,5 olarak gerçekleşen Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) büyümesi, yılın ikinci yarısında yüzde 5'e gerilemiştir. 2006 yılının ikinci yarısında özel tüketim ve yatırım harcamalarında yaşanan sınırlı artışlar, büyüme hızını düşüren faktörler olarak ortaya çıkmıştır. Öte yandan, bu dönemde, kamu kesimi tüketim harcamalarının ve ihracatın büyümeye katkıları daha belirgin hale gelmiştir. Böylece, 2006 yılı KEP'inde, yüzde 6 olarak tahmin edilen 2006 yılı GSYİH büyümesi, yüzde 6,1 olarak gerçekleşmiştir.

Diğer taraftan, 2006 yılı gerçekleştirmeleri incelendiğinde, GSYİH'nin talep bileşenleri açısından gerçekleştirmeler ile 2006 yılı KEP tahminleri arasında bazı farklılıklar gözlenmektedir. 2006 yılı KEP'inde mal ve hizmet ihracatı artışı, 2006 yılı için yüzde 6,7 olarak tahmin edilmiş,

ancak yüzde 8,5 olarak gerçekleşmiştir. Öte yandan, mal ve hizmet ithalatı artışı ise 2006 yılında yüksek büyümeye rağmen beklenenin oldukça altında kalarak yüzde 7,1 olmuştur. Böylece, 2006 yılı KEP’inde yüzde -1,6 olarak tahmin edilen toplam mal ve hizmet ihracatının büyümeye katkısı, 2006 yılında yüzde 0,3 olarak gerçekleşmiştir. Özel tüketim harcamaları 2006 yılı KEP tahminlerinin bir miktar altında, özel kesim yatırım harcamaları ise beklenenin üzerinde gerçekleşmiştir.

Sektörler itibarıyla büyümenin bileşenleri incelendiğinde, 2006 yılında tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerinde katma değer artışlarının sırasıyla yüzde 2,9, yüzde 7,4 ve yüzde 6,1 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Öte yandan, 2006 yılında inşaat sektörü katma değerinde yüzde 19,5 oranında artış kaydedilmiştir.

2002-2006 döneminde Türkiye ekonomisindeki yapısal değişimin dikkat çekici göstergelerinden biri verimlilik artışları olmuştur. Üretimde çalışan kişi başına kısmi verimlilikte 2002 yılı ve sonrasında yüksek artışlar kaydedilmiş ve bu durum büyümeyi destekleyen bir unsur olmuştur. 2006 yılında verimlilik artışı ekonomi genelinde yüzde 4,7 olarak gerçekleşirken, imalat sanayiinde yüzde 6,3 olarak kaydedilmiştir. Öte yandan, 2007 yılının ilk yarısında imalat sanayii kısmi verimlilik artışı yüzde 2,7 olmuştur. 2002 yılından bu yana süregelen verimlilik artışlarının son dönemde bir miktar yavaşladığı görülmektedir.

Tablo 2. 1: Büyüme Hızları ve Talep Unsurları

(1987 Fiyatlarıyla, Yıllık Yüzde Değişme)

	Yıllık		Dönemler İtibarıyla						
	2005	2006	2006				2007		
			I	II	III	IV	I	II	I. yarı
Tarım	5,6	2,9	7,6	-0,4	0,5	9,7	4,4	-1,1	0,9
Sanayi	6,5	7,4	4,5	11,1	7,2	6,5	7,5	3,2	5,2
Hizmetler	8,2	6,1	7,6	7,8	5,4	3,9	6,8	4,7	5,7
GSYİH	7,4	6,1	6,7	8,3	4,8	5,2	6,9	3,9	5,3
GSMH	7,6	6,0	6,4	9,3	4,3	4,6	6,8	3,9	5,2
Toplam Tüketim	8,1	5,6	8,3	12,2	3,3	0,2	2,6	0,4	1,5
Kamu	2,4	9,6	10,1	18,3	14,8	0,7	9,0	7,4	8,1
Özel	8,8	5,2	8,1	11,5	2,3	0,1	2,0	-0,3	0,8
Sabit Sermaye Yatırımları	24,0	14,0	32,1	14,0	11,3	4,4	3,0	10,0	6,9
Kamu	25,9	-0,2	32,8	-11,9	-4,1	1,8	9,1	33,9	25,1
Özel	23,6	17,4	32,1	18,4	15,0	5,6	2,5	6,9	4,9
Toplam Nihai Yurtiçi Talep	12,1	8,0	14,1	12,7	5,3	1,4	2,7	3,4	3,1
Toplam Yurtiçi Talep	8,8	5,6	8,2	10,6	1,4	2,7	2,4	2,6	2,5
Mal ve Hizmet İhracatı	8,5	8,5	6,8	9,1	11,5	6,2	14,7	12,7	13,6
Mal ve Hizmet İthalatı	11,5	7,1	10,0	13,7	3,6	1,0	4,3	8,4	6,5

Kaynak: TÜİK

2007 yılının ilk çeyreğinde ekonomi yüzde 6,9 oranında büyümüştür. İkinci çeyrekte ise büyüme hızı yüzde 3,9’a gerilemiş ve bu rakam son 16 çeyreğin en düşük büyüme hızı olmuştur. Bununla birlikte ekonomide son 22 çeyrekte sürekli büyüme gerçekleşmiştir.

2007 yılında yapılan genel seçimler nedeniyle piyasada oluşan belirsizlik ve 2006 yılında artan reel faiz oranları, 2007 yılının ilk yarısında ekonomiyi olumsuz yönde etkilemiştir. Bu dönemde, özellikle özel tüketim harcamalarının yüzde 0,8 gibi düşük bir oranda artması büyümenin sınırlı kalmasında belirleyici olmuştur. Benzer şekilde, özel kesim sabit sermaye yatırımlarında yüzde 4,9 oranında sınırlı bir artış gerçekleşmiştir. Öte yandan, 2007 yılının ilk altı aylık döneminde kamu kesimi sabit sermaye yatırımları ve tüketimi büyümenin üzerinde artmıştır. Böylece, 2007 yılının ilk yarısında toplam yurtiçi talepte yüzde 2,5 oranında bir artış kaydedilmiştir.

2007 yılının ilk yarısında, özellikle ikinci çeyrekte Türk lirasının reel olarak önemli oranda değer kazanmasına rağmen, mal ve hizmet ihracatı yüzde 13,6 oranında artmıştır. Mal ve hizmet ithalatındaki artış ise, yurt içi talepteki yavaşlamaya bağlı olarak yüzde 6,5 ile sınırlı kalmıştır. Böylece, net mal ve hizmet ihracatının büyümeye katkısı yüzde 2,6 olarak gerçekleşmiştir.

2007 yılının ilk yarısında sektörel katma değer artışları tarım, sanayi ve hizmetler sektörleri için sırasıyla yüzde 0,9, yüzde 5,2 ve yüzde 5,7 olarak gerçekleşmiştir. İnşaat sektörü katma değeri ise yüzde 16,1 oranında artış göstermiştir.

2002 yılından itibaren sanayi üretiminde gözlenen artış eğiliminin, 2007 yılında da devam ettiği görülmektedir. 2007 yılının Ocak-Eylül döneminde sanayi üretimi bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 4,9 oranında artmıştır.

İşgücü piyasasındaki gelişmeler değerlendirildiğinde, 2006 yılında toplam istihdamın yüzde 1,3 oranında arttığı görülmektedir. 2006 yılında tarım sektörü istihdamı 405 bin kişi daralırken, sanayi sektörü istihdamı 123 bin kişi ve hizmetler sektörü istihdamı 567 bin kişi artmıştır. Böylece tarım sektöründeki yüzde 6,2'lik istihdam daralmasına karşın, tarım dışı istihdam yüzde 4,4 oranında artmış ve toplam istihdamda 285 bin kişilik artış sağlanmıştır. Bu gelişmede, ticaret, toplum hizmetleri, mali müesseseler ve imalat sanayiinde kaydedilen istihdam artışları önemli rol oynamıştır.

İşgücüne katılma oranı 2006 yılında, bir önceki yıla göre 0,3 puan azalarak, yüzde 48'e gerilemiştir. Bu gerilemeye bağlı olarak, işgücü arzı 2006 yılında sınırlı bir artış göstermiştir. Böylece, 2006 yılında işsizlik oranı bir önceki yıla göre 0,4 puan azalarak yüzde 9,9'a gerilemiştir. İşsizlik oranındaki gerileme eğilimi alt kategorilerde de gözlenmektedir. 2006 yılında tarım dışı sektörlerde işsizlik oranı bir önceki yıla göre 1 puan düşerek yüzde 12,6'ya, genç nüfusta işsizlik oranı ise bir önceki yıla göre 0,6 puan düşerek yüzde 18,7'ye gerilemiştir.

Tablo 2. 2: İşgücü Piyasasında Gelişmeler

	(15+Yaş, Bin Kişi)							
	Yıllık		2006			2007		
	2005	2006	Şubat	Mayıs	Ağustos	Şubat	Mayıs	Ağustos
Çalışma Çağındaki Nüfus	50.826	51.668	51.371	51.561	51.770	52.203	52.415	52.644
İşgücüne Katılma Oranı (Yüzde)	48,3	48,0	45,5	48,6	49,5	46,3	48,8	49,3
İşgücü	24.565	24.776	23.400	25.075	25.622	24.158	25.574	25.931
İstihdam	22.046	22.330	20.604	22.860	23.279	21.398	23.309	23.548
İşsiz	2.520	2.446	2.796	2.215	2.343	2.760	2.265	2.383
İstihdam Oranı (Yüzde)	43,4	43,2	40,1	44,3	45,0	41,0	44,5	44,7
İşsizlik Oranı (Yüzde)	10,3	9,9	11,9	8,8	9,1	11,4	8,9	9,2
Tarım Dışı İşsizlik Oranı	13,6	12,6	14,8	11,5	12,0	14,2	11,5	11,9
Genç Nüfusta İşsizlik Oranı	19,3	18,7	21,9	16,4	17,5	21,7	17,5	19,2
İstihdamın Sektörel Dağılımı								
Tarım	6.493	6.088	5.167	6.488	6.809	5.337	6.448	6.591
Sanayi	4.280	4.407	4.209	4.277	4.531	4.346	4.451	4.496
Hizmetler	11.269	11.836	11.229	12.095	11.939	11.716	12.412	12.461

Kaynak: TÜİK

2007 yılına ait veriler 2006 yılının ilgili dönemleri ile karşılaştırılarak incelendiğinde dikkati çeken ilk nokta, geçmiş yılların aksine 2007 yılında tarım sektörü istihdamında belirgin bir daralma gözlenmemesidir. Diğer taraftan, sanayi ve hizmetler sektörlerine ait istihdam verileri ise, bu sektörlerde güçlü istihdam artışları kaydedildiğini göstermektedir. 2007 yılına ait gelişmeler değerlendirildiğinde, yılın bütününde istihdamın önceki yıllara göre daha güçlü bir artış kaydetmesi beklenmektedir. Böylece, istihdam oranında da olumlu bir gelişme gözlenebilecektir. Diğer taraftan, yukarı yönlü bir hareket sergileyen işgücüne katılma oranlarının, işsizlik oranındaki gerilemeyi kısmen sınırlandıracağı öngörülmektedir.

İşgücü piyasasına ilişkin gelişmeler 2006 yılı KEP tahminleri ile karşılaştırıldığında, genel olarak gerçekleştirmelerin tahminlere göre daha olumlu bir seyir izlediği görülmektedir.

2006 yılı ücret artışları değerlendirildiğinde, kamu sektörü ortalama nominal işçi ücretleri artışı gelirler politikası ile uyumlu olarak yüzde 6,6 olarak gerçekleşirken, özel sektör ortalama nominal işçi ücretleri artışının yüzde 11,9 olarak kaydedildiği görülmektedir. 2006 yılında imalat sanayii ortalama nominal ücret artışı ise yüzde 12,6 olarak gerçekleşmiştir. Böylece, ekonomi geneli nominal ücret artışı 2006 yılında yüzde 11,3 olmuştur.

Enflasyon, Para ve Kur Politikaları

2006 yılında, yıllık enflasyonda son yıllarda devam eden düşüş eğilimi duraksamış ve yıl sonu TÜFE enflasyonu, 2005 yılına göre 1,9 puan artarak yüzde 9,65 olarak gerçekleşmiştir. Böylece, ilan edilen yüzde 5'lik enflasyon hedefinin belirgin olarak üzerinde kalınmıştır. Enflasyonun 2006 yıl sonu için belirlenen belirsizlik aralığının üst sınırı olan yüzde 7 değerinin de üzerinde kalması, Merkez Bankası Kanunu gereği, hesap verme mekanizmasının devreye girmesine neden olmuştur. Bu çerçevede, Merkez Bankası, 2006 yılı Temmuz ve Ekim ayları ile 2007 yılı Ocak ayında olmak üzere üç kez Hükümete hitaben açık mektup yazarak, Hükümeti, hedeften sapmaların nedenleri, sapmalara karşı alınan ve alınması gereken önlemler ile tekrar hedeflere yakınsanabilmesi için gereken sürece ilişkin olarak bilgilendirmiştir. Söz konusu mektuplar, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerinin bir gereği olarak kamuoyu ile de paylaşılmış ve aynı zamanda program şartlılığı kapsamında IMF'ye iletilmiştir.

2006 yılı fiyat gelişmeleri incelendiğinde, yılın ilk çeyreğinde enflasyonda gözlenen artışın özellikle yükselen ham petrol fiyatları, işlenmemiş gıda fiyatlarındaki artışlar ve altın fiyatlarındaki hızlı yükselişler gibi para politikasının kontrolü dışındaki olumsuz gelişmelerin bir araya gelmesinden kaynaklandığı görülmektedir. Bunlara ilaveten, iç talebin görece güçlü seyretmesi de bu dönemde enflasyondaki artışa katkı sağlamıştır. Enflasyon üzerinde arz yönlü şokların belirgin olarak hissedildiği bu dönemde, ayrıca Mayıs ayı itibarıyla küresel likidite koşullarında yaşanan olumsuzluklarla birlikte risk algılamaları da farklılaşmaya başlamış ve gelişmekte olan ülkelerin mali varlıklarına olan talep düşmüştür. Bu gelişmeler sonucunda, ülkemiz mali piyasalarında da ciddi dalgalanmalar yaşanmıştır. Mayıs ayı başından Haziran ayı sonuna kadar olan dönemde YTL dolar karşısında yüzde 20'nin üzerinde değer kaybederken, risk primi 150 baz puan civarında bozulmuş ve enflasyon beklentileri yükselmiştir.

Yukarıda bahsi geçen gelişmeler yalnızca enflasyonun belirsizlik aralığının dışına çıkmasına neden olmamış, aynı zamanda, enflasyon beklentilerini de ciddi ölçüde bozarak orta vadeli hedeflere ulaşılmasına yönelik bir tehdit oluşturmuştur. Bu durumda Merkez Bankası, bu bozulmanın durdurulması, bozulmanın fiyatlama davranışları üzerinde kalıcı etkiler oluşturmaması ve nihai olarak orta vadede enflasyon hedeflerinin ulaşılabilir kılınması amacıyla bir dizi politika önlemi almıştır. Bu çerçevede, ilk olarak, temel politika aracı olan faiz oranlarında Haziran-Temmuz 2006 dönemi içinde toplamda 425 baz puanlık bir artışa gidilerek gecelik borçlanma faiz oranı yüzde 17,50'ye yükseltilmiştir. Bunun yanı sıra, piyasalarda bozulan YTL ve döviz likiditesini yeniden istikrara kavuşturmak amacıyla çeşitli önlemler alınmıştır. Bu kapsamda, Merkez Bankası, piyasalardaki YTL likidite fazlasını kademeli olarak azaltmayı amaçlayan, bir ve iki hafta vadeli YTL depo alım ihalelerine başlamıştır. Diğer taraftan, döviz piyasalarında likiditenin azalmasına tepki olarak, önceden ilan edilecek tarih ve tutarlar dahilinde döviz satım ihaleleri düzenlenmesi kararlaştırılmıştır.

Tüm bu önlemler, Merkez Bankasının orta vadeli taahhütlerine olan bağlılığının bir göstergesi olmuş ve piyasalarca olumlu algılanmıştır. Sonuç olarak, döviz piyasaları görece olarak yeniden istikrara kavuşmuş ve YTL güçlenme sürecine girmiştir. Bunun yanı sıra, enflasyon beklentilerindeki kötüleşme Temmuz 2006 sonu itibarıyla durmuş, beklentiler yılın geri kalanında sınırlı da olsa iyileşme göstermiştir. Küresel likiditeye ilişkin olumlu gelişmelerin de katkısıyla piyasa risk primi, Ağustos 2006'ya kadar geçen sürede 100 baz puanlık düşüş göstermiştir. Bu gelişmelere paralel olarak, bu dönemde, piyasa faiz oranları da tekrar düşüş eğilimine girmiştir.

Kısa vadede gözlenen bu olumlu gelişmelere rağmen, Merkez Bankasının almış olduğu politika tedbirlerinin ekonomi ve özellikle de enflasyon üzerindeki etkilerinin ortaya çıkması daha

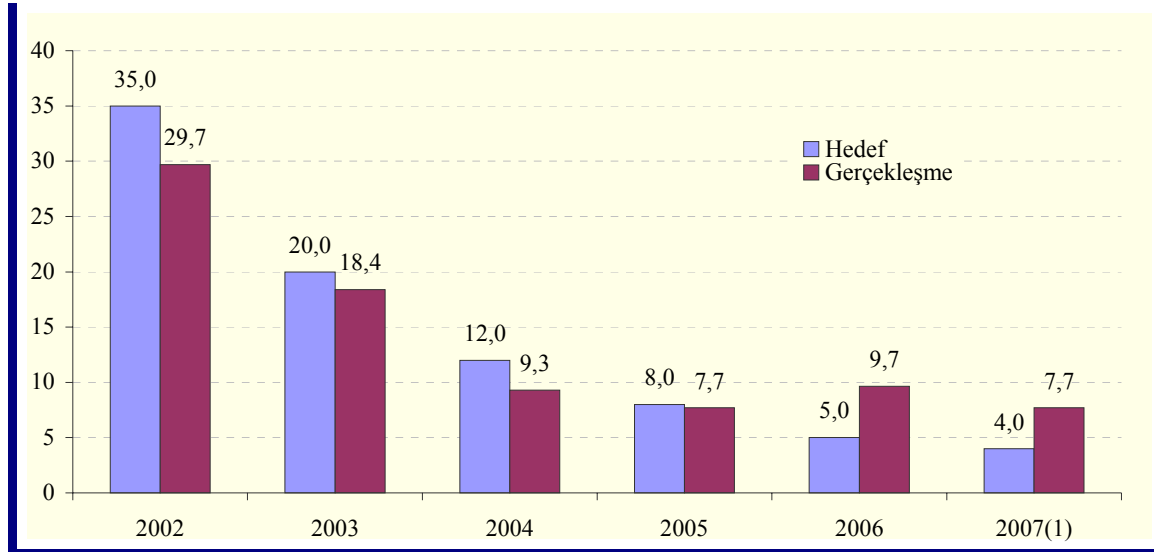
geniş bir zamana yayılmıştır. Temmuz 2006 itibarıyla yüzde 11,70 seviyesine kadar yükselen yıllık TÜFE enflasyonu, yılın geri kalanında düşüş eğilimi göstererek Ekim ayı itibarıyla yeniden tek haneli değerlere inmiştir. 2006 yılının ikinci yarısında enflasyonda gözlenen bu düşüş sürecinde iç talebin verdiği destek önemli rol oynarken, bu dönemde uluslararası likidite koşullarının da iyileştiği görülmüştür. Bu düşüş eğilimine karşın, enflasyonun ve enflasyon beklentilerinin yılın ikinci yarısında da hedeflerin belirgin olarak üzerinde seyretmesi, hizmet fiyat katılıklarının devam ediyor olması, petrol ve diğer emtia fiyatlarına ilişkin belirsizliklerin sürmesi ve küresel risk iştahına ilişkin belirsizliklerin henüz ortadan kalkmamış olması gibi ciddi risk unsurlarının varlığı, Merkez Bankasının sıkı duruşunu korumasına neden olmuş ve kısa vadeli politika faiz oranı 2006 yılı sonuna dek yüzde 17,50 seviyesinde korunmuştur.

2006 yılı enflasyon hedefinin tutturulamamış olmasına rağmen, sık sık hedef değiştirmenin, enflasyon beklentileri üzerinde olumsuz etki yaratabileceği ve geleceğe ilişkin taahhütlerin güvenilirliğini azaltabileceği dikkate alınarak, daha önce 2007 yıl sonu için açıklanmış olan yüzde 4 enflasyon hedefinin korunması uygun görülmüştür. Bir diğer ifadeyle, Merkez Bankası, orta vadeli hedeflere makul sürede ulaşılabileceği öngörüldüğü sürece hedeflerin değiştirilmemesi yaklaşımını esas almıştır.

2007 yılının ilk çeyreğinde, enflasyon yeniden yükseliş eğilimine girmiş, ancak birinci çeyrek sonu itibarıyla, yüzde 10,86 seviyesinde kalarak, hedefle uyumlu patikanın içinde gerçekleşmiştir. Bu dönemde enflasyondaki yükselişin temel belirleyici unsurları olarak işlenmemiş gıda fiyatlarının yüksek oranda artmaya devam etmesi, tütün ürünlerine yapılan zamlar, parasal sıkılaştırmanın enflasyon üzerindeki yansımalarının henüz belirginleşmiş olmaması ve döviz kurunun gecikmeli etkilerinin azalarak da olsa devam etmesi ön plana çıkmıştır.

Diğer taraftan, 2006 yılı Haziran ayından itibaren sürdürülen sıkı para politikası, etkilerini 2007 yılının ikinci çeyreğinden itibaren belirgin olarak göstermeye başlamıştır. İç talebin önemli ölçüde zayıflaması ve parasal sıkılaştırmanın hizmet ve dayanıklı tüketim malları üzerindeki etkilerinin belirginleşmesi, Mart 2007'den sonra, enflasyonun yeniden düşüş eğilimine girmesinde belirgin rol oynamış ve Temmuz 2007 itibarıyla yıllık enflasyon önemli ölçüde gerileyerek yüzde 6,90 seviyesine kadar inmiştir. Ancak, Ağustos ayı itibarıyla yıllık enflasyon, özellikle işlenmemiş gıda fiyatlarındaki artışla birlikte geçici olarak yükselerek yüzde 7,39 seviyesine ulaşmıştır. Gıda fiyatlarının geçmiş yılların üzerinde artmaya devam etmesine rağmen, güçlü parasal sıkılaştırmanın hizmet ve dayanıklı tüketim malları fiyatları üzerindeki etkilerinin devam etmesiyle, enflasyondaki düşüş eğilimi Eylül ayında da sürmüştü ve üçüncü çeyrek itibarıyla yıllık enflasyon yüzde 7,12 olarak belirsizlik aralığının içinde kalmaya devam etmiştir. Ekim ayında ise gıda fiyatlarındaki yüksek artış neticesinde yıllık enflasyon yüzde 7,70 seviyesine yükselmiştir.

Şekil 2. 1: Yıllık Enflasyon Hedefleri ve Gerçekleşmeleri (TÜFE)

(1) 2007 yılı Ekim ayı itibarıyla.

Kaynak: TÜİK, TCMB

2007 yılının ilk on aylık bölümünde hizmet fiyatları artışı önceki yıllara kıyasla önemli ölçüde yavaşlamıştır. Bu dönemde enerji fiyatları geçmiş yıllara kıyasla daha düşük bir oranda artarken, işlenmemiş gıda fiyatlarında süregelen yüksek artışlar güçlenerek devam etmiştir. Enerji ve işlenmemiş gıda ürünleri dışında kalan malların fiyatlarının on aylık artışı, işlenmiş gıda ürünleri fiyatlarındaki yüksek artışlara rağmen, geçen yılki seviyesinin altında kalmıştır.

Yılın ilk sekiz ayında enflasyonda gözlenen genel düşüş eğilimine rağmen Merkez Bankası, hizmet enflasyonundaki katılığın tamamen kırılmaması, ekonomik birimlerin geçmişe endeksleme davranışlarının önemli ölçüde devam ediyor olması ve küresel risk iştahı algılamalarına ilişkin olası değişiklikler gibi risk unsurlarını dikkate alarak, Ağustos ayı sonuna dek politika faizlerini değiştirmemiş ve 17,50 seviyesinde tutmaya devam etmiştir. Ancak, bu dönemde gerek enflasyonun, gerekse enflasyon beklentilerinin aşağı yönlü bir eğilim sergilediği düşünüldüğünde, bu durum dönem boyunca sabit kalan faiz oranlarına rağmen giderek artan bir parasal sıkılaştırmaya işaret etmektedir. 2007 yılı yaz ayları sonunda gelişmiş ülkelerde konut piyasası kaynaklı başlayıp tüm finansal piyasaları etkileyen dalgalanmalar görülmüş, ancak Merkez Bankası Ağustos ayı itibarıyla bu gelişmelerin Türkiye'nin enflasyon görünümünü etkileyecek nitelikte olmadığı değerlendirilmesinde bulunarak, bu dönemde mevcut duruşunu korumayı uygun görmüştür. Bununla birlikte, uluslararası likidite koşullarındaki değişimlere, dış talebe, kamu harcamalarına ve orta vadeli enflasyon görünümünü değiştirebilecek diğer unsurlara ilişkin gelişmelerin yakından takip edilmeye devam edileceği ve gerektiğinde Merkez Bankasının duruşunu değiştirebileceği de vurgulanmıştır.

Merkez Bankası, 2007 yılının son çeyreğinden itibaren ölçülü bir faiz indirimine gidildiği bir senaryo altında, 2008 yılı sonu itibarıyla, orta vadeli enflasyon hedefi olan yüzde 4'e ulaşmanın mümkün olabileceğine işaret etmiştir. Ancak, söz konusu varsayımın bir taahhüt olmadığı ve şartların oluşmasına bağlı olarak daha erken ya da geç bir zamanda faiz indirimine gidilebileceği de dile getirilmiştir. Nitekim, Eylül ayı Para Politikası Kurulu toplantısında, bu dönemde küresel ekonomide yaşanan gelişmelerin hem iç hem dış talep büyümesini sınırlayıcı yönde etkileyebileceği ve bu durumun orta vadede yüzde 4'lük enflasyon hedefine ulaşılmasına ilişkin aşağı yönlü riskleri artırdığı değerlendirilmiştir. Bu çerçevede, ölçülü faiz indirimi süreci erken başlatılmış ve kısa vadeli politika faiz oranlarının 25 baz puan indirilmesine karar verilmiştir. Enerji ve gıda fiyatları ile yönetilen/yönlendirilen fiyatlara ilişkin risklere rağmen, güçlü parasal sıkılaştırmanın gecikmeli etkileriyle enflasyonun düşmeye devam etmesinin beklendiği değerlendirilmesinde bulunulan Ekim ayında ise, gerek toplam talep koşullarının enflasyondaki düşüş sürecine verdiği desteğin devam ediyor olması, gerekse hizmet sektöründeki enflasyonun olumlu seyrediyor olması gibi gelişmelerin etkisiyle ölçülü faiz indirimine devam edilmiştir. Bu kapsamda, Merkez Bankası gecelik borçlanma faiz oranı 50 baz puan daha indirilerek yüzde 16,75 seviyesine çekilmiştir. Son olarak, mevcut verilerin Ekim ayındaki görünümünden önemli ölçüde farklılaşmamış olması ve gıda dışı enflasyonun olumlu seyrinin de etkisiyle, gecelik borçlanma faiz oranları Kasım ayı içinde 50 baz puan daha indirilmiştir. Bu çerçevede, 2007 yılının ilk on bir ayı itibarıyla, Merkez Bankası gecelik borçlanma faiz oranı toplamda 125 baz puan azalarak yüzde 17,50 seviyesinden yüzde 16,25 seviyesine gerilemiştir.

Kasım ayı birinci dönem beklenti anketi sonuçları incelendiğinde, 12 ve 24 ay sonrasına ilişkin yıllık enflasyon beklentilerinin, sırasıyla yüzde 5,82 ve yüzde 5,05 gibi düşük seviyelere gerilediği görülmektedir.

2007 yılında, açık enflasyon hedeflemesi rejiminin operasyonel çerçevesi büyük ölçüde aynı kalmıştır. Bu çerçevede, enflasyon hedefleri TÜFE'nin yıllık yüzde değişimi olarak tanımlanmaya devam etmiş ve 3 yıllık hedef ufku korunmuştur. Ayrıca, 2007 yılında da, belirsizlik aralığı hedef etrafında 2 yüzdelik puan olarak tanımlanmış ve yıl sonu hedefi ile tutarlı üçer aylık enflasyon patikası ile birlikte açıklanmıştır.

Açık enflasyon hedeflemesi rejiminin operasyonel çerçevesi büyük ölçüde korunurken, iletişim ve para politikalarının daha etkili olarak yürütülebilmesi amacıyla bir dizi değişikliğe gidilmiştir. Söz konusu değişikliklerden ilki, Enflasyon Raporlarında yer alan ve daha önce bir buçuk yıl ilerisini öngöreceği şekilde sunulmakta olan enflasyon tahminlerinin, 2007 yılından

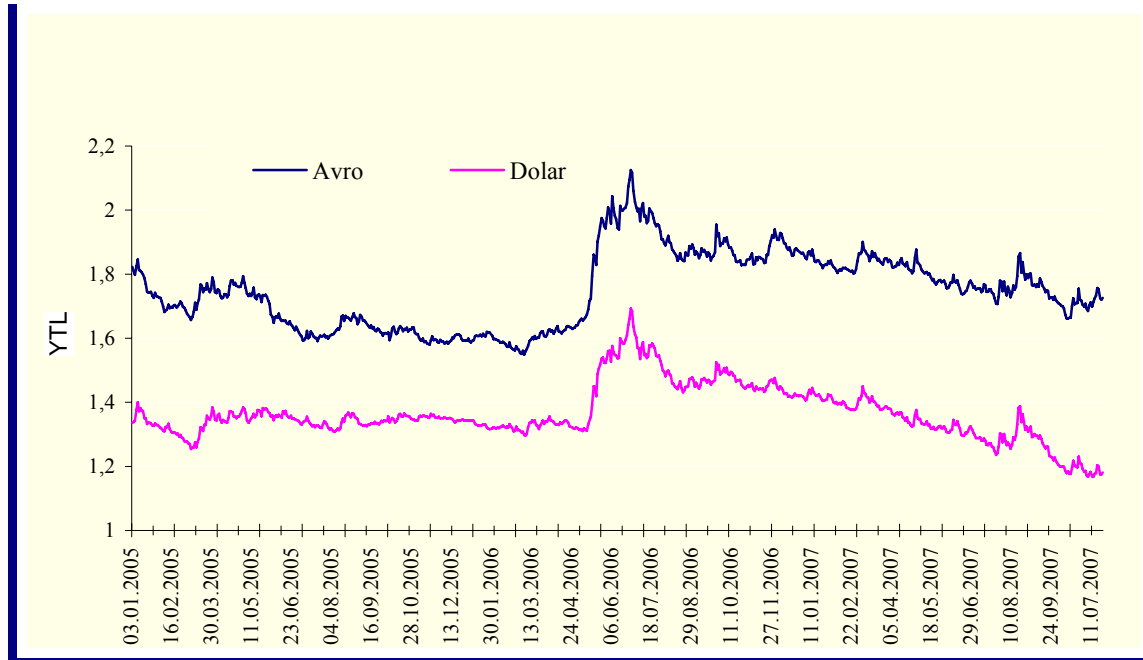
İtibaren, ekonomik birimlerin önlerini daha iyi görebilmelerine katkıda bulunmak amacıyla, iki yıllık bir vadeyi kapsayacak şekilde verilmeye başlanmıştır. Bu yenilikle beraber, Beklenti Anketi sonuçları ile kıyaslanabilir bir tahmin ufku oluşturularak, enflasyon tahminlerinin daha kolay incelenip değerlendirilmesine imkan sağlanmıştır. Diğer taraftan, iletişim politikalarının daha etkili olabilmesini sağlamak amacıyla, Para Politikası Kurulu kararlarının İngilizce tercümesi ile birlikte aynı gün yayımlanması uygulamasına geçilmiştir. Bunun yanı sıra, 2007 yılından itibaren Para Politikası Kurulu Toplantı Özeti, Kurul toplantılarını takip eden 8 iş günü içinde İngilizce çevirisiyle aynı anda yayımlanmaya başlanmıştır.

Öte yandan, Merkez Bankası 2001 yılından beri sürdürmekte olduğu dalgalı döviz kuru rejimi uygulamasına devam etmektedir. Bu rejim çerçevesinde, döviz kurları piyasadaki arz ve talep koşulları tarafından belirlenmekte, Merkez Bankasının herhangi bir kur hedefi bulunmamaktadır. Ancak, döviz kurlarında aşırı oynaklık görülmesi ya da aşırı oynaklığa neden olabilecek gelişmelerin yaşanması durumunda, Merkez Bankası döviz piyasalarına doğrudan alım ya da satım müdahaleleri yapabilme hakkını saklı tutmaktadır. Bunun yanı sıra, Merkez Bankası rezerv biriktirme amaçlı döviz alım ihaleleri düzenleyebilmektedir.

Mayıs 2006 öncesinde, uygulanan ekonomik program ve politikalara duyulan güven artışı, Türkiye'nin AB ile müzakerelere başlaması ve uluslararası piyasalarda gelişmekte olan ülkeler lehine yaşanan gelişmeler, Türkiye'de yabancı sermaye girişlerinin artmasına neden olmuştur. Bu sürecin bir sonucu olarak, döviz piyasalarında arz fazlası yaşanmış ve Merkez Bankası bu ortamda döviz alım ihaleleri ile rezervlerini artırıcı bir strateji izlemiştir. Bu çerçevede, Merkez Bankası döviz piyasasındaki arz ve talep koşullarını mümkün olduğunca düşük düzeyde etkilemek için, 2005 yılından itibaren döviz alım ihalelerini önceden açıklanan programa uygun olarak ve yine önceden ilan edilmiş limitler dahilinde gerçekleştirmeye başlamış, döviz likiditesinde olağanüstü farklılaşmalar görülmedikçe bu programlarda değişikliğe gitmeme ilkesini benimsemiştir.

Ancak, gelişmekte olan ülke piyasalarına yönelik risk iştahındaki azalmaya bağlı olarak, uluslararası likidite koşullarında 2006 yılı Mayıs ayından itibaren görülmeye başlanan değişimin etkisiyle döviz likiditesindeki azalmanın kurlarda aşırı oynaklıklara neden olması sonucu, Merkez Bankası 16 Mayıs 2006 tarihi itibarıyla döviz alım ihalelerine ara vermiştir. Buna ek olarak, finansal piyasalardaki dalgalanmaların devam etmesi ve bunun enflasyon beklentilerinde bozulmaya neden olmasıyla birlikte, Merkez Bankası Haziran 2006 ayında piyasaya toplam 2,1 milyar dolar tutarında döviz satmıştır.

Şekil 2. 2: Dolar ve Avrodaki Gelişmeler

Kaynak: TCMB

Merkez Bankasının Mayıs-Haziran aylarında mali piyasalarda yaşanan dalgalanmalara karşı aldığı önlemler ve küresel likidite koşullarındaki düzelmeye sonrasında döviz piyasasının görece bir istikrara kavuştuğu gözlenmiştir. Ara verilen döviz alım ihalelerine 10 Kasım 2006 tarihinden itibaren tekrar başlanmıştır. 2006 yılının tamamında ihaleler ve müdahaleler yoluyla alımı yapılan toplam döviz tutarı 9,7 milyar dolar iken, satım tutarı ise 3,1 milyar dolar olmuştur.

Rezerv biriktirme amaçlı döviz alım ihaleleri, 2007 yılında da devam etmiştir. 2007 yılının ilk on bir aylık döneminde, ihaleler yoluyla alımı yapılan toplam döviz tutarı 8,4 milyar dolar olmuştur. Eylül 2007 verilerine göre, Merkez Bankası brüt döviz rezervleri 71,7 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır.

Tablo 2. 3: Merkez Bankası Döviz Alımları

(Milyar Dolar)					
Yıl	Döviz Alım İhaleleri	Döviz Satım İhaleleri	Döviz Alım Müdahaleleri	Döviz Satım Müdahaleleri	Toplam Net Döviz Alımları
2005	7,442	-	14,565	-	22,007
2006	4,296	1,000	5,441	2,105	6,632
2007*	8,387	-	-	-	8,387

*19 Kasım 2007 itibarıyla
Kaynak: TCMB

Mali Sektör

Türk bankacılık sektörü sağlıklı büyümesini 2006 ve 2007 yıllarında da devam ettirmiş, sektörün toplam aktif büyüklüğü 2006 yılı sonunda 354 milyar dolar, 2007 yılı Haziran ayı itibarıyla da 409 milyar dolar seviyelerine ulaşmıştır. Bu dönemde kredilendirmeye ağırlık vermeye devam edilmiştir. 2005 yılında 116 milyar dolar olan kredi hacmi, yüzde 36,3 oranında artarak 2006 yılı sonunda 155 milyar dolara ulaşmıştır. Kredi hacmi 2007 yılı Haziran ayı itibarıyla 190 milyar dolara yükselmiştir.

Bankaların aracılık fonksiyonlarının gelişmişliğinin bir göstergesi olan kredilerin mevduatlara oranı 2006 yılında yüzde 71,1'e, 2007 yılı Haziran ayı itibarıyla ise yüzde 75,1'e yükselmiştir. Sektörün tahsili gecikmiş alacaklarının kredilere oranında yaşanan gerileme 2006 ve 2007 yıllarında devam etmiştir. Tahsili gecikmiş alacaklardaki gerileme ve ekonomik aktivitedeki gelişmeler kredi riskini azaltan olumlu göstergelerdir.

Tablo 2. 4: Bankacılık Sektörünün Genel Görünümü

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007 Haziran
Temel Büyüklükler							
Aktif Büyüklüğü (Milyar Dolar)	127	133	183	234	303	354	409
Krediler (Milyar Dolar)	24	31	50	78	116	155	190
Mevduat (Milyar Dolar)	75	86	114	147	187	218	253
Banka Sayısı (Adet)	61	54	50	48	47	50	50
Personel Sayısı (Bin Kişi)	139	124	124	128	133	151	157
Performansa İlişkin Göstergeler							
Net Dönem Karı (Milyar Dolar)	-8,2	1,8	4,0	4,8	4,4	8,0	6,1
Aktif Getiri Oranı (Yüzde)	-7,0	1,5	2,5	2,4	1,7	2,5	2,9
Özkaynak Getiri Oranı (Yüzde)	-7,7	15,9	18,3	16,5	10,9	19,2	23,5
Kredi / Mevduat Oranı (Yüzde)	32,0	36,0	43,9	53,1	62,0	71,1	75,1
Risklere İlişkin Göstergeler							
Sermaye Yeterliliği Oranı (Yüzde)	20,8	25,1	30,9	28,8	23,7	22,3	18,7
Bilanço İçi Açık Pozisyon (Milyar Dolar)	-1,6	-0,6	-0,0	-1,4	-1,9	-5,5	-7,7
Net Genel Pozisyon (Milyar Dolar)	-0,5	-0,4	0,3	-0,1	-0,1	0,2	-0,6
Tahsili Gecikmiş Alacaklar / Brüt Krediler (Yüzde)	29,3	17,6	11,5	6,0	4,8	3,8	3,9
Menkul Değerler Cüzdanı / Aktifler (Yüzde)	35,0	39,7	41,9	39,4	35,2	31,8	31,0

Not: Aktif, kredi, mevduat ve net dönem karı büyüklüklerine katılım bankaları dahildir. Diğer verilerde katılım bankaları 2006 yılından itibaren dahildir.

Kaynak: BDDK

Firmaların yurtdışından kullandıkları kredilerin seviyesi son dönemde artış göstermiştir. Finans-dışı şirketler tarafından kullanılan krediler arasında döviz cinsinden olanların payının, yurtdışı finansal piyasalardan sağlanan krediler de dahil edildiğinde geçmiş yıllara göre azalmasına karşın, 2007 yılının ilk yarısı itibarıyla döviz cinsinden olan kredilerin oranının yüzde 56 civarında seyrettiği tahmin edilmektedir.

İMKB Ulusal-100 endeksi, Mayıs-Haziran 2006 döneminde mali piyasalarda yaşanan dalgalanmanın ardından tekrar artış eğilimine girmiştir. İMKB Bileşik-100 Dolar Endeksi (1986=100) 2006 yılını 1.621 dolar seviyesinden kapamış, 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla 2.612 dolar seviyesine ulaşmıştır. Aynı tarihte piyasa kapitalizasyonu ise 323,7 milyar YTL olarak gerçekleşmiştir.

Ödemeler Dengesi

Cari İşlemler Hesabı

2002-2006 dönemi incelendiğinde, cari işlemler açığının sürekli artarak, 2002 yılındaki 1,5 milyar dolar seviyesinden 2006 yılı itibarıyla 32,9 milyar dolara ulaştığı görülmektedir. 2006 yılında cari açık, 2006 yılı KEP tahmininin 2,1 milyar dolar üzerinde gerçekleşmiştir. Cari açığın beklentilerden fazla olmasında ithalat artışlarının tahminlerin üzerinde, turizm gelirlerinin ise tahminlerin altında gerçekleşmesi etkili olmuştur. 2007 yılının Ocak-Eylül döneminde ise cari işlemler açığı 26,1 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 2. 5: Ödemeler Dengesi

	(Milyar Dolar)			
	Yıllık		Ocak-Eylül	
	2005	2006	2006	2007
Cari İşlemler Hesabı	-22,6	-32,9	-24,5	-26,1
Dış Ticaret Dengesi	-33,5	-41,3	-32,2	-34,4
Toplam Mal İhracatı	76,9	91,9	65,9	80,6
İhracat (fob)	73,5	85,5	61,4	76,2
Toplam Mal İthalatı	-110,5	-133,3	-98,1	-115,0
İthalat (cif)	-116,8	-139,6	-102,4	-121,5
Hizmetler Dengesi	15,3	13,4	11,3	12,1
Gelir	26,6	24,5	19,5	22,3
Turizm Geliri	18,2	16,9	13,7	14,6
Gider	-11,4	-11,1	-8,2	-10,1
Gelir Dengesi	-5,8	-6,6	-4,8	-5,2
Gelir	3,7	4,5	3,4	4,7
Gider	-9,5	-11,1	-8,2	-9,9
Cari Transferler	1,5	1,7	1,2	1,3
Sermaye ve Finans Hesabı	20,4	35,1	25,8	25,5
Finans Hesabı	20,4	35,1	25,8	25,5
Doğrudan Yatırımlar	8,9	19,0	12,8	13,5
Yurtiçinde	10,0	20,0	13,1	15,3
Yurtdışında	-1,1	-1,0	-0,3	-1,8
Portföy Yatırımları	13,4	7,4	3,1	3,9
Diğer Yatırımlar	15,9	14,8	14,8	16,0
Varlıklar	0,3	-12,4	-5,8	-3,2
Yükümlülükler	15,6	27,2	20,6	19,2
Ticari Krediler	3,1	2,6	2,4	3,5
Krediler	11,7	19,7	17,2	20,8
Merkez Bankası	-2,9	0,0	0,0	0,0
Genel Hükümet	-4,6	-5,2	-3,6	-3,3
Bankalar	9,2	5,8	5,7	4,4
Diğer Sektörler	10,0	19,1	15,2	19,7
Mevduatlar	0,5	4,6	0,7	-5,4
Merkez Bankası	-0,8	-1,3	-0,9	-1,1
Bankalar	1,3	5,9	1,7	-4,3
Diğer Yükümlülükler	0,3	0,3	0,3	0,3
Rezerv Varlıklar	-17,8	-6,1	-4,9	-7,9
Net Hata Noksan	2,2	-2,3	-1,3	0,6

Kaynak: TCMB

İhracat hacmindeki yüksek oranlı artış eğilimi 2006 yılında da devam etmiştir. 2005 yılında yüzde 16,3 oranında artan ihracat, 2006 yılında yüzde 16,4 oranında artarak 85,5 milyar dolara ulaşmıştır. 2006 yılında dünya ekonomisinde canlılığın devam etmesi ve avronun dolar karşısında değer kazanması, ihracat performansını olumlu yönde etkileyen dışsal faktörler olmuştur. Diğer taraftan, 2006 yılında YTL'nin değer kaybı, kısmi emek verimliliği ve ihracat fiyatlarındaki artışlar, yüksek ihracat performansının diğer belirleyicileri olmuştur. Bu gelişmeler neticesinde, 2006 yılı ihracat değeri, 2006 yılı KEP'indeki tahminin 2 milyar dolar üzerinde gerçekleşmiştir.

2007 yılının Ocak-Eylül döneminde ihracat bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 24,1 oranında artarak 76,2 milyar dolara yükselmiştir. Bu artışta, kara taşıtları ve bunların aksam ve parçaları, demir-çelik ve makineler, mekanik cihazlar, kazanlar fasıllarındaki ihracat artışları etkili olmuştur.

2006 yılında, ithalat bir önceki yıla göre yüzde 19,5 oranında artarak 139,6 milyar dolara yükselmiştir. 2006 yılında toplam ithalat artışına en büyük katkıyı ara malı ithalatı yapmıştır. Söz konusu dönemde sanayi üretimindeki artış, ara malı ithalatındaki artışta belirleyici unsur olmuştur. 2006 yılında iç talebin yavaşlaması ve döviz kurunun değer kaybetmesi ithalat artışını sınırlandıran faktörler olmuştur. 2007 yılı Ocak-Eylül döneminde ithalat, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 18,6 oranında artarak 121,5 milyar dolara yükselmiştir.

2005 yılında yüzde 52,4 olan dış ticaret hacminin GSYİH'ya oranı, 2006 yılında yüzde 55,9 oranına ulaşmıştır. Böylece, Türkiye ekonomisinin dünya ekonomisi ile entegrasyonunda ilerleme kaydedilmiştir.

2006 yılında AB ülkeleri ile olan dış ticaret incelendiğinde, AB ülkelerinin ihracat içindeki payının bir önceki yıla göre 0,3 puan azalarak yüzde 56'ya, ithalat içindeki payının ise yaklaşık 2,6 puan azalarak yüzde 42,6'ya gerilediği gözlenmektedir. AB ülkelerinden yapılan ithalatın toplam ithalat içerisindeki payının gerilemesinde, Türkiye'nin AB üyesi olmayan ülkelere ithal ettiği enerji faturasının artması etkili olmuştur. 2007 yılı Ocak-Eylül döneminde, AB ülkelerine yapılan ihracatın toplam ihracat içindeki payı yüzde 56,6, AB ülkelerinden yapılan ithalatın toplam ithalat içindeki payı ise yüzde 40,3 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 2. 6: Ülke Gruplarına Göre Dış Ticaret

(Milyon Dolar)

	Yıllık					Ocak-Eylül				
	2005	Yüzde Pay	2006	Yüzde Pay	Yüzde Değişme	2006	Yüzde Pay	2007	Yüzde Pay	Yüzde Değişme
Mal İhracatı	73.476	100,0	85.535	100,0	16,4	61.401	100,0	76.201	100,0	24,1
Avrupa Ülkeleri (AB-27)	41.365	56,3	47.935	56,0	15,9	34.456	56,1	43.122	56,6	25,2
Diğer Ülkeler	29.138	39,7	34.633	40,5	18,9	24.735	40,3	30.951	40,6	25,1
Türkiye Serbest Bölgeleri	2.973	4,0	2.967	3,5	-0,2	2.210	3,6	2.128	2,8	-3,7
Mal İthalatı*	116.774	100,0	139.576	100,0	19,5	102.432	100,0	121.506	100,0	18,6
Avrupa Ülkeleri (AB-27)	52.696	45,1	59.401	42,6	12,7	43.821	42,8	48.912	40,3	11,6
Diğer Ülkeler	63.318	54,2	79.231	56,8	25,1	57.947	56,6	71.709	59,0	23,7
Türkiye Serbest Bölgeleri	760	0,7	944	0,7	24,2	664	0,6	884	0,7	33,2

* Parasal altın hariç, parasal olmayan altın dahil
Kaynak: TÜİK

2005 yılında 15,3 milyar dolar olan hizmetler dengesi fazlası, 2006 yılında bir önceki yıla göre yüzde 12,4 oranında azalarak 13,4 milyar dolara gerilemiştir. 2005 yılında 18,2 milyar dolar olan turizm gelirlerinin 16,9 milyar dolara gerilemesi, söz konusu düşüşte en önemli etken olmuştur. 2006 yılında turizm gelirlerindeki azalışta kuş gribi, Türkiye'ye komşu ülkelerde yaşanan siyasi gerginlikler ve dünya kupasının Almanya'da yapılması etkili olmuştur. Bu gelişmeler neticesinde, 2006 yılı turizm gelirleri 2006 yılı KEP'indeki tahminin 1,2 milyar dolar altında gerçekleşmiştir. 2007 yılının Ocak-Eylül döneminde turizm gelirleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 6,5 oranında artış göstererek 14,6 milyar dolara ulaşmıştır.

2005 yılında 5,8 milyar dolar açık veren gelir dengesi, 2006 yılında 6,6 milyar dolar açık vermiştir. Gelir dengesi açığı 2007 yılı Ocak-Eylül döneminde ise bir önceki yılın aynı dönemindeki seviyesinin üzerinde gerçekleşerek 5,2 milyar dolar olmuştur. Söz konusu gelişmede faiz giderlerindeki artış etkili olmuştur.

Cari transferler kalemi 2006 yılında 1,7 milyar dolar seviyesine ulaşırken, 2007 yılı Ocak-Eylül döneminde 1,3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Sermaye ve Finans Hesabı

Son yıllarda, ekonomide sağlanan istikrar ve olumlu beklentilerin devam etmesi sonucunda önemli ölçüde sermaye girişi gerçekleşmiştir. Sermaye ve finans hesabı 2005 yılında 20,4 milyar dolar, 2006 yılında 35,1 milyar dolar fazla vermiştir. 2007 yılının ilk dokuz ayında ise, sermaye ve finans hesabı 25,5 milyar dolar fazla vermiş ve 7,9 milyar dolar rezerv artışı gerçekleşmiştir.

2005 yılında sermaye ve finans hesabında (IMF kredileri ve rezerv hariç) gerçekleşen net 43,6 milyar dolar girişin yüzde 30,8'ini portföy yatırımları oluştururken, bu oran 2006 yılında yüzde 16,1'e gerilemiştir. Bu gelişmede, finansal piyasalarda yaşanan dalgalanma neticesinde oluşan portföy kaynaklı çıkışlar belirleyici olmuştur. 2006 yılında sermaye ve finans hesabında gerçekleşen net giriş 45,8 milyar dolar olarak kaydedilmiştir.

IMF ve rezerv varlıklar hariç tutulduğunda, 2007 yılı Ocak-Eylül döneminde net 36,7 milyar dolar sermaye girişi kaydedilmiştir. Bu dönemde finansman yapısında doğrudan yatırımlar ve uzun vadeli kredi girişleri belirleyici olmuştur.

2005 yılının ardından, 2006 yılında da özelleştirme ve birleşme-satın almaların devam etmesi doğrudan yatırımların yüksek seviyelere ulaşmasına neden olmuştur. 2006 yılında 19 milyar dolar tutarında gerçekleşen net doğrudan yatırımlar ile Türkiye, yükselen piyasalarda en fazla yatırım yapılan ülkeler arasında yer almıştır. Bu tutarın 2,9 milyar dolarını gayrimenkul alımları oluşturmaktadır. Borç yaratmayan sermaye kalemi olan doğrudan yatırımlardaki yüksek artış, cari işlemler açığının finansmanı ve sürdürülebilirliği açısından önemini korumaktadır. Nitekim, 2007 yılı Ocak-Eylül döneminde net 13,5 milyar dolar tutarında doğrudan yatırım gerçekleşmiştir.

2006 yılında sermaye hareketleri incelendiğinde, bir önceki yıla göre kısa vadeli sermaye hareketlerinin toplam finansman içindeki payının azalmaya devam ettiği görülmektedir.

Kararlılıkla uygulanan makroekonomik istikrar programı, ekonomideki belirsizlikleri ve risk primini azaltarak, yatırımlar için uygun ortam hazırlanmasına yardımcı olmuştur. Bu çerçevede, yurt içi yatırım harcamalarındaki büyümeye paralel olarak genişlemeye devam eden bankacılık dışı özel sektörün yurt dışı piyasalardan uzun vadeli net kredi kullanımı 2006 yılı genelinde 18,6 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2007 yılı Ocak-Eylül döneminde ise bu kalem önemli oranda artarak 2006 toplamına ulaşmış ve 18,7 milyar dolar olmuştur.

2007 yılı Ocak-Eylül döneminde IMF'ye 4,4 milyar dolar borç geri ödemesi gerçekleştirilirken, IMF'den 1,1 milyar dolar kredi kullanılmıştır. Böylece IMF'ye net 3,3 milyar dolar geri ödeme yapılmıştır.

2007 yılı Ocak-Eylül döneminde önceki yıllarla kıyaslandığında cari açığın finansmanında özel sektör kaynaklı kalemlerin ağırlığının artarak devam ettiği gözlenmektedir.

2.2. Orta Vadeli Makroekonomik Senaryo

2008-2010 döneminde uygulanacak politikaların temel amacı toplumun refah seviyesini artırmaktır. Bu amaca yönelik olarak, 2007 yılı KEP döneminde uygulanacak makroekonomik politikaların temel önceliği, makroekonomik istikrarı güçlendirerek ekonomik büyümeyi sürdürmek ve böylece kişi başına gelirin AB ortalamasına yakınsama sürecini devam ettirmektir. Bununla birlikte, bütçe imkanları çerçevesinde sosyal politika uygulamaları da sürdürülecektir.

2007 yılı KEP dönemi maliye politikası, halen uygulanmakta olan ve kamu mali dengesinde önemli ölçüde iyileşme kaydedilmesini sağlayan politikanın devamı niteliğinde olacaktır. Vergi tabanının genişletilmesi ve kayıt dışı ekonominin azaltılması yoluyla vergi gelirlerinin artırılmasına ve kamu harcamalarında etkinlik sağlanmasına yönelik çalışmalara devam edilecek, ve böylelikle faiz dışı fazla hedeflerine yönelik sıkı maliye politikası uygulaması sürdürülecektir. Bu çerçevede, maliye politikası kamu borç stokunun milli gelire oranını ve kamu açıklarını kalıcı bir biçimde azaltmak, dengeli bir bütçe yapısına ulaşmak, sürdürülebilir büyüme ortamına katkıda bulunmak ve enflasyonla mücadeleyi desteklemek hususunda önemli bir araç olacaktır.

2007 yılı KEP döneminde, para politikası 2006 yılı başında Merkez Bankasının uygulamaya başladığı açık enflasyon hedeflemesi çerçevesinde yürütülecektir. Bu dönemde de, dalgalı döviz kuru rejimi uygulamasına devam edilecektir. Önceki yıllarda olduğu gibi döviz kurları, piyasadaki arz ve talep koşullarınca belirlenecek, ancak Merkez Bankası kurlarda görülen ya da görülmesi muhtemel aşırı dalgalanmaları önlemek amacıyla döviz piyasasına müdahale edebilecektir. Ayrıca Merkez Bankası, ödemeler dengesi ve para ikamesi ile ilgili gelişmeleri dikkate alarak, önceden duyurulan bir program çerçevesinde rezerv biriktirme amaçlı döviz alım ihaleleri düzenlemeye de bu dönemde devam edebilecektir.

Gelirler politikasının enflasyon hedefi ile uyumlu olarak belirlenmesi, enflasyonla mücadelede sağlanan kazanımların kalıcı hale getirilebilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu çerçevede, kamu kesimi ücret politikası, 2007 yılı KEP döneminde de ileriye dönük endeksleme uygulaması çerçevesinde sürdürülecektir.

2.2.1. Reel Sektör

Türkiye ekonomisinde son yıllarda kaydedilen yüksek büyüme performansının önümüzdeki dönemde de devam edeceği tahmin edilmektedir. Ancak, uluslararası piyasalardaki belirsizliklerin artması ve buna bağlı olarak dünya büyüme tahminlerinin aşağıya çekilmesine paralel olarak, 2007 KEP dönemi yıllık ortalama büyüme oranının 2002-2006 dönemine kıyasla daha düşük kalacağı öngörülmektedir.

2007 KEP dönemi için öngörülen büyümenin en önemli sürükleyicilerinin ihracat ve özel sektör yatırımları olması beklenmektedir. Dünya talebinin bir miktar yavaşlamasına karşın, sanayi sektöründe kaydedilen verimlilik artışları, son dönemde sağlanan pazar çeşitliliğinin korunması ve ihracatın yeni yatırımlarla desteklenmesi sonucunda, yüksek ihracat performansının sürdürülebileceği öngörülmektedir.

Yurt içi talep gelişmeleri değerlendirildiğinde, 2006 yılında ortaya çıkan eğilimlerin 2007 KEP döneminde de devam edeceği düşünülmektedir. Bu dönemde YTL'nin daha fazla değerlendirilemeyeceği beklentisine bağlı olarak, yurt içi talebin 2002-2005 dönemindeki kadar canlı olmayacağı tahmin edilmektedir. Aynı şekilde, ithalat talebinde de 2002-2005 dönemine kıyasla daha sınırlı artışlar kaydedilmesi beklenmektedir. Böylece, 2008-2010 döneminde dış talebin büyümeye katkısının pozitif olacağı öngörülmektedir.

2007 KEP döneminde, üretimde çalışan kişi başına kısmi verimlilik düzeyinin artmaya devam edeceği tahmin edilmektedir. Ancak, bu dönemde beklenen verimlilik artışlarının, sınırlı istihdam yaratılabilen 2002-2005 dönemine kıyasla daha düşük bir seviyede gerçekleşeceği beklenmektedir. 2007 KEP döneminde, özellikle tarım dışı sektörlerde önemli miktarda yeni iş yaratılacağı tahmin edilmektedir.

Büyümenin Talep Bileşenleri

2006 yılında ekonomik büyüme yüzde 6,1 gibi yüksek bir oranda gerçekleşmiştir. Öte yandan, yılın ikinci çeyreğinde uluslararası piyasalarda yaşanan finansal dalgalanmaların etkisiyle Türkiye’de de risk priminde bir artış meydana gelmiş ve buna paralel olarak borçlanma faiz oranlarında yukarı yönlü bir hareket yaşanmıştır. Bu gelişmelerin olumsuz etkileri 2007 yılının özellikle ilk yarısında gözlenmiştir.

2007 yılına ait milli gelir verileri incelendiğinde, yılın ilk yarısında büyümenin yüzde 5,3 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bu dönemde, iç talebin büyümeye katkısı önemli ölçüde azalırken, dış talebin büyümeye katkısı pozitif olmuştur. Yurt içi nihai talep 2007 yılının ilk yarısında yüzde 3,1 oranında artmış ve büyümeye katkısı yüzde 3,3 olarak gerçekleşmiştir.

2007 yılının ikinci çeyreğinde yüzde 15,9 olarak gerçekleşen reel kur değerlenmesine rağmen, yurt içi talep ivme kazanmamıştır. Bu gelişmede 2007 yılı Temmuz ayında gerçekleştirilen genel seçimlerin yarattığı belirsizlikler ve 2006 yılında artan reel faiz oranları etkili olmuştur. 2007 yılının ilk yarısında özel tüketim harcamaları artışı yüzde 0,8 olarak gerçekleşirken, özel kesim sabit sermaye yatırımı harcamaları artışı yüzde 4,9 oranı ile sınırlı kalmıştır. Benzer şekilde, 2006 yılında yüzde 13,9 oranında artış gösteren özel kesim makina teçhizat yatırımları, 2007 yılının ilk yarısında sadece yüzde 1,5 oranında artmıştır. Diğer taraftan, kamu kesimi tüketim ve yatırım harcamaları 2007 yılının ilk yarısında seçimlerin etkisiyle büyümenin üzerinde artış göstermiştir.

Tablo 2. 7: Büyümenin Talep Bileşenleri

(1987 Fiyatlarıyla Yüzde Artış)

	2006	Tahmin				2008-2010 Ortalama
		2007	2008	2009	2010	
Toplam Tüketim Harcamaları	5,6	4,2	4,6	4,5	4,6	4,6
Özel Kesim	5,2	4,0	4,8	4,7	5,0	4,8
Kamu Kesimi	9,6	6,5	3,4	2,7	1,3	2,5
Toplam Yatırım Harcamaları	5,5	7,4	5,3	5,5	5,5	5,4
Sabit Sermaye Yatırımları	14,0	6,5	5,7	7,4	6,4	6,5
Özel Kesim	17,4	7,4	7,5	7,5	7,5	7,5
Kamu Kesimi	-0,2	2,3	-3,9	7,2	0,2	1,1
Stok Değişimi ⁽¹⁾	-2,1	0,5	0,1	-0,4	-0,2	-0,2
Mal ve Hizmet İhracatı	8,5	11,2	8,3	8,5	8,5	8,4
Mal ve Hizmet İthalatı	7,1	10,7	6,7	6,7	6,9	6,7
Yurtiçi Talep	5,6	5,2	4,8	4,8	4,9	4,8
Yurtiçi Nihai Talep	8,0	4,9	4,9	5,3	5,2	5,2
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	6,1	5,0	5,5	5,7	5,7	5,6

(1) GSYİH büyümesine katkı olarak verilmiştir.

Kaynak: DPT, TÜİK

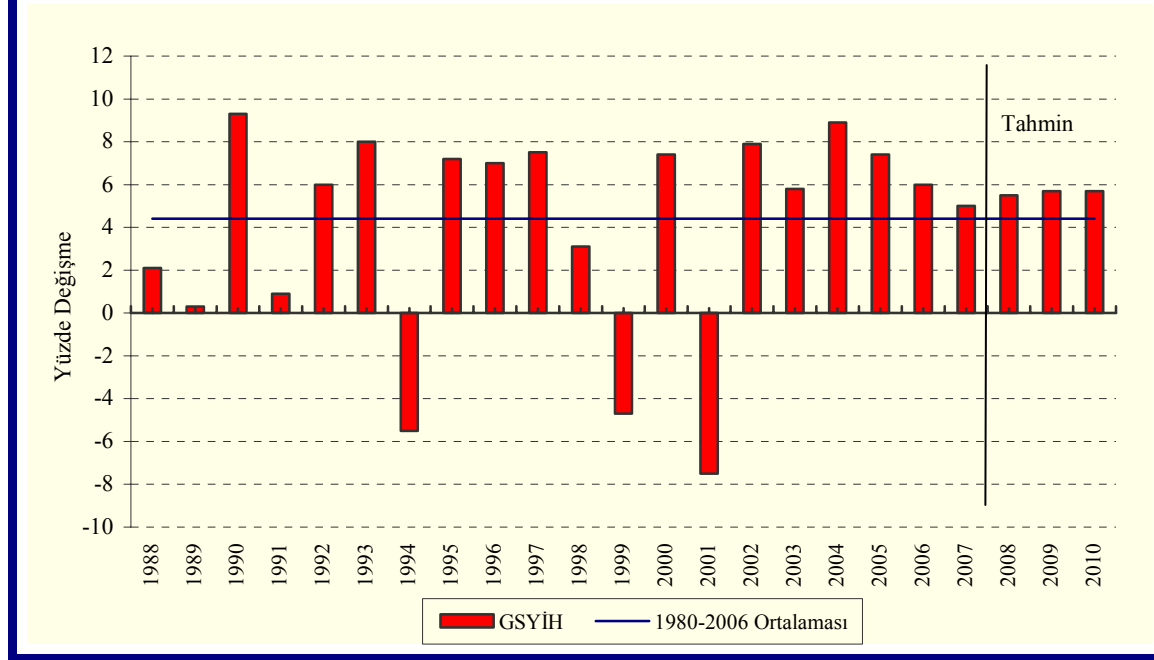
2006 yılında pozitif bir düzeye ulaşan dış talebin büyümeye katkısı, 2007 yılında da benzer eğilimini sürdürmüş ve değerlendirilen kura rağmen, 2007 yılının ilk yarısında büyümenin temel belirleyicisi olmuştur. Bu çerçevede, dış talebin büyümeye katkısı 2007 yılının ilk yarısında yüzde 2,6 olarak gerçekleşmiştir.

2007 yılının ikinci yarısında genel seçimin yarattığı belirsizlik ortadan kalkmış ve iç talepte canlanma eğilimi görülmüştür. 2007 yılının ikinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 29,1 oranında azalan otomotiv satışları, yılın üçüncü çeyreğinde yüzde 13,2 oranında artmıştır. Öte yandan, sermaye malları ithalatı artışı yılın üçüncü çeyreğinde yüzde 15 olarak

gerçekleşmiştir. Bu kapsamda, yılın ikinci yarısında özel kesim tüketim ve yatırım harcamalarında artış beklenmektedir.

Bu gelişmeler neticesinde, 2007 yılı genelinde, özel kesim tüketim harcamaları artışı yüzde 4, özel kesim sabit sermaye yatırım harcamaları artışı ise yüzde 7,4 olarak tahmin edilmektedir. Gerek iç talebin canlanma eğilimi, gerekse reel kur değerlenmesinin 2007 yılının ikinci yarısında devam edeceği öngörüsü ile mal ve hizmet ithalatı artışının 2007 yılında, bir önceki yıla göre daha yüksek seyrederek yüzde 10,7 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Öte yandan, ihracatta yakalanan yüksek performansın sonucu olarak, 2007 yılında mal ve hizmet ihracatı artışı yüzde 11,2 olarak tahmin edilmektedir. Kamu yatırım ve tüketim harcamalarının 2007 yılının ikinci yarısında yavaşlaması ve artış oranlarının 2007 yılı için sırasıyla yüzde 2,3 ve yüzde 6,5 olması öngörülmektedir. Böylece, 2006 yılı KEP'i ile uyumlu olarak, 2007 yılı KEP'inde de 2007 yılı GSYİH büyümesi yüzde 5 olarak tahmin edilmektedir. 2007 yılı KEP'inin talep bileşenleri 2006 yılı KEP'i ile karşılaştırıldığında, 2007 yılı tüketim, yatırım ve ithalat tahminlerinde bir miktar artış olduğu görülmektedir.

Şekil 2. 3: GSYİH Büyümesi

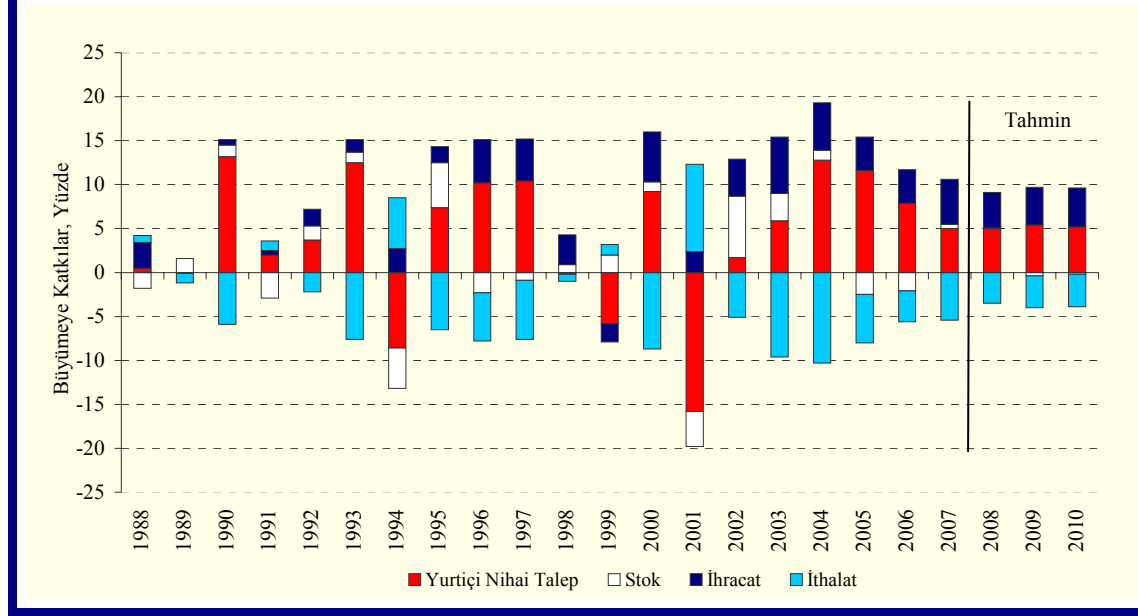
2008-2010 döneminde GSYİH büyümesinin potansiyeli civarında gerçekleşmesi ve yıllık ortalama yüzde 5,6 olması beklenmektedir. 2007 yılı KEP döneminde, büyümenin, 2006 yılı KEP döneminde de olduğu gibi, özel kesim yatırımları ile ihracat kaynaklı olması ve dış talebin büyümeye pozitif katkı sağlaması öngörülmektedir.

2008-2010 döneminde sıkı para ve maliye politikalarının kararlılıkla uygulanmasına devam edilecektir. 2002 yılından beri süregelen reel kurun değerlenme eğiliminin 2007 KEP döneminde son bulacağı öngörüsü çerçevesinde, özel kesim tüketim harcamaları artışlarının büyümenin altında seyredeceği tahmin edilmektedir. Bu çerçevede, özel kesim tüketim harcamaları artışının yıllık ortalama yüzde 4,8 oranında gerçekleşmesi beklenmektedir.

2008-2010 döneminde, uygulanacak sıkı maliye politikasının sonucu olarak düşmesi beklenen borç stokunun ve faiz oranlarının özel sabit sermaye yatırımlarını olumlu etkilemesi ve yatırımların artış oranının yıllık ortalama yüzde 7,5 ile büyümenin üzerinde seyretmesi öngörülmektedir. Öte yandan, kamu yatırımları ve tüketimi için bu dönemde yıllık ortalama artış öngörülerini sırasıyla yüzde 1,1 ve yüzde 2,5'tir.

2007 KEP döneminde, ürün çeşitliliğinin artacağı, yeni pazarlara açılımın süreceği, verimlilik artışlarının devam edeceği ve reel kurdaki değerlenmenin son bulacağı varsayımları altında, mal ve hizmet ihracatının yüksek performansını sürdürmesi beklenmektedir. Öte yandan, özellikle yatırım ve ihracatta beklenen artışa paralel olarak, toplam mal ve hizmet ithalatının ara malı ve sermaye malı ithalatı ağırlıklı olacağı ve yıllık ortalama yüzde 6,8 oranında artacağı öngörülmektedir. Bu çerçevede dış talebin büyümeye katkısının 2008, 2009 ve 2010 yıllarında sırasıyla, 0,5 puan, 0,7 puan ve 0,6 puan olacağı tahmin edilmektedir.

Şekil 2. 4: GSYİH Büyümesine Katkılar

Yatırım-Tasarruf Dengesi

2007 yılında özel kesim sabit sermaye yatırımlarının GSYİH içindeki payında 2006 yılına göre bir artış olması beklenmemektedir. 2007 yılında, özel kesim yatırımlarının payının artmamasındaki en önemli etken, yıl boyunca reel faizlerin yüksek seviyesini korumasıdır. 2008-2010 döneminde ise reel faizlerde öngörülen düşüşe paralel olarak, özel kesim yatırımlarının payının artması ve 2010 yılında yüzde 18,1'e ulaşması beklenmektedir.

Tablo 2. 8: Toplam Yatırım-Tasarruf Dengesi

(Cari GSYİH'ya Oran, Yüzde)

	Gerçekleşme	Tahmin			
	2006	2007	2008	2009	2010
Toplam Yatırımlar	24,9	25,0	24,7	24,4	24,0
Sabit Sermaye Yatırımları	21,9	21,7	21,5	21,8	21,8
Kamu	4,5	4,2	3,8	3,9	3,7
Özel	17,5	17,5	17,7	18,0	18,1
Stok Değişmesi	3,0	3,3	3,2	2,6	2,2
Toplam Tasarruflar	24,9	25,0	24,7	24,4	24,0
Yurtiçi Tasarruf	16,9	17,9	17,5	17,5	17,5
Kamu	5,9	2,5	2,7	3,6	4,1
Özel	11,0	15,4	14,8	13,9	13,4
Dış Tasarruf	8,0	7,1	7,2	6,9	6,5

Not: TÜİK tarafından açıklanan harcamalar yoluyla GSYİH baz alınmış ve yatırım-tasarruf dengesi bu çerçevede hesaplanmıştır. Tabloda verilen kamu yatırımları genel devletin yanında KİT yatırımlarını da kapsamaktadır.

Kamu sabit sermaye yatırımlarının GSYİH içindeki payı 2007 yılında yüzde 4,2 olarak tahmin edilmektedir. 2007 KEP dönemi sonunda ise, KİT'lerin bir kısmının özelleştirmesinin de etkisiyle kamu yatırımlarının GSYİH içindeki payının yüzde 3,7'ye düşmesi öngörülmektedir. Bu çerçevede, toplam yatırımların GSYİH'ya oranının 2006 yılındaki yüzde 24,9 seviyesinden 2010 yılında yüzde 24 seviyesine düşeceği tahmin edilmektedir.

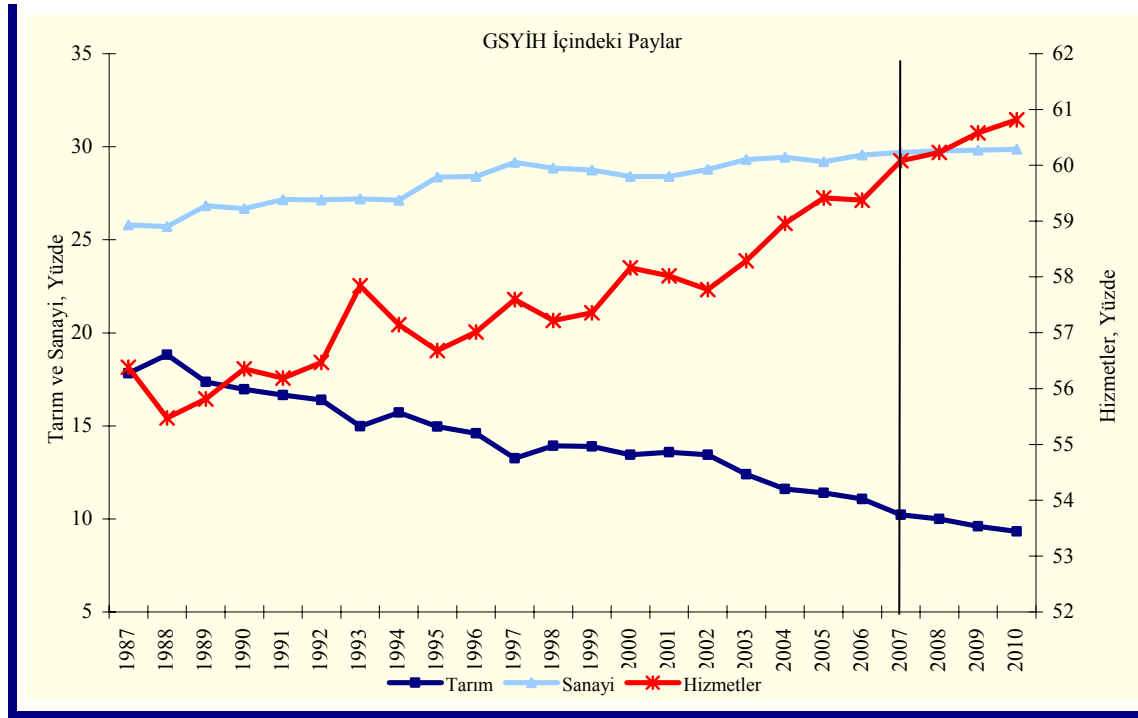
2006 yılında yüzde 8 olarak gerçekleşen dış tasarrufun GSYİH'ya oranının, 2007 KEP dönemi sonunda yüzde 6,5'e düşeceği tahmin edilmektedir. Bununla birlikte yurt içi tasarrufların GSYİH'ya oranının 2006 yılındaki yüzde 16,9'luk seviyesinden 2010 yılında yüzde 17,5'e yükselmesi beklenmektedir.

2007 yılından itibaren, sıkı maliye politikasına devam edilmesiyle kamu harcanabilir gelirinin ve kamu tasarruflarının GSYİH içindeki paylarının belirgin bir şekilde artırılması öngörülmektedir. Bunun bir sonucu olarak, özel harcanabilir gelirinin GSYİH içindeki payının düşmesinin etkisiyle, özel tasarrufun GSYİH'ya oranının 2007 yılındaki yüzde 15,4 seviyesinden 2007 yılı KEP dönemi sonunda yüzde 13,4'e gerileyeceği tahmin edilmektedir.

Sektörel Büyüme

2006 yılında yüzde 11,1 olan tarım sektörü katma değerinin GSYİH'ya oranının 2007 yılında yaşanan kuraklığın etkisiyle yüzde 10,2 seviyesine gerilemesi beklenmektedir. KEP dönemi sonunda ise sektörün GSYİH içindeki payının tarihsel azalış eğilimine paralel olarak yüzde 9,3'e kadar gerilemesi öngörülmektedir.

Şekil 2. 5: Üretimin Sektörel Kompozisyonu

2008-2010 döneminde, özel sabit sermaye yatırımlarının ve yüksek ihracat performansının, sanayi sektörü büyümesinin destekleyici faktörleri olarak ortaya çıkacağı tahmin edilmektedir. Bu dönemde, sanayi sektörü katma değer artışlarının büyümenin üzerinde olacağı öngörülmektedir. Bu bağlamda, 2006 yılında yüzde 29,6 olan sanayi sektörü katma değerinin GSYİH içindeki payının, 2010 yılında yüzde 29,9 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Hizmetler sektörü katma değer artışının ise dönem boyunca yıllık ortalama yüzde 5,9 olması ve sektörün GSYİH içindeki payının 2010 yılında yüzde 60,8'e ulaşması beklenmektedir.

Tablo 2. 9: Sektörler İtibarıyla Katma Değer Gelişmeleri

(1987 Fiyatlarıyla, Yüzde)

	Gerçekleşme	Tahmin				2008-2010 Ortalama
	2006	2007	2008	2009	2010	
Büyüme Oranları						
Tarım	2,9	-3,0	3,0	1,6	2,5	2,5
Sanayi	7,4	5,5	5,7	5,8	5,9	5,8
Hizmetler	6,1	6,2	5,9	5,9	6,0	5,9
GSYİH	6,1	5,0	5,5	5,7	5,7	5,6

Büyümenin Kaynakları

2006 yılında düşük seviyelerde gerçekleşen istihdam artışının büyümeye katkısı sınırlı düzeyde kalmıştır. Bu nedenle, 2006 yılı büyümesinin temel belirleyicileri fiziki sermaye stoku ve toplam faktör verimliliği artışları olmuştur. 2007 yılında ise, istihdamın büyüme esnekliğinin uzun dönem değerinin üzerine çıkması ve özel kesim sabit sermaye yatırımlarındaki yüksek artışların fiziki sermaye stoku artışını hızlandırması, bu iki üretim faktöründen ekonomik büyümeye gelen katkıların önemli ölçüde artacağı sinyali vermektedir.

Tablo 2. 10: Üretim Faktörleri Artışları

(Yüzde)

Dönem	Hasıla Artışı	Sermaye Stoku Artışı	İstihdam Artışı	TFV Artışı
2005	7,4	2,7	1,2	5,5
2006	6,1	4,3	1,3	3,5
2007	5,0	5,4	2,8	1,1
2008	5,5	5,2	2,1	2,1
2009	5,7	5,3	2,1	2,2
2010	5,7	5,4	1,9	2,2
2008-2010	5,6	5,3	2,0	2,2

2007 yılında fiziki sermaye stokundaki artış hızının, 2008-2010 döneminde de devam etmesi beklenmektedir. Öte yandan, 2007 yılında yüzde 2,8 olması beklenen istihdam artışının KEP döneminde bir miktar azalarak yıllık ortalama yüzde 2 seviyesinde gerçekleşmesi öngörülmektedir. Bu tahminler neticesinde 2008-2010 döneminde büyümenin temelde fiziki sermaye stoku ve toplam faktör verimliliği artışları tarafından destekleneceği öngörülmektedir. Öte yandan, istihdam artışından büyümeye gelen katkının 2006 yılı KEP tahminlerine göre daha yüksek seviyelerde gerçekleşeceği öngörüsü, üretim faktörlerinin büyümeye katkısı açısından daha dengeli bir yapının oluşacağını göstermektedir. Bu çerçevede, sermaye stoku, toplam faktör verimliliği ve istihdam artışlarının büyümeye katkısının yıllık ortalama, sırasıyla, yüzde 39,6, yüzde 39,1 ve yüzde 21,3 olarak gerçekleşeceği öngörülmektedir.

Tablo 2. 11: Üretim Faktörlerinin Büyümeye Katkıları

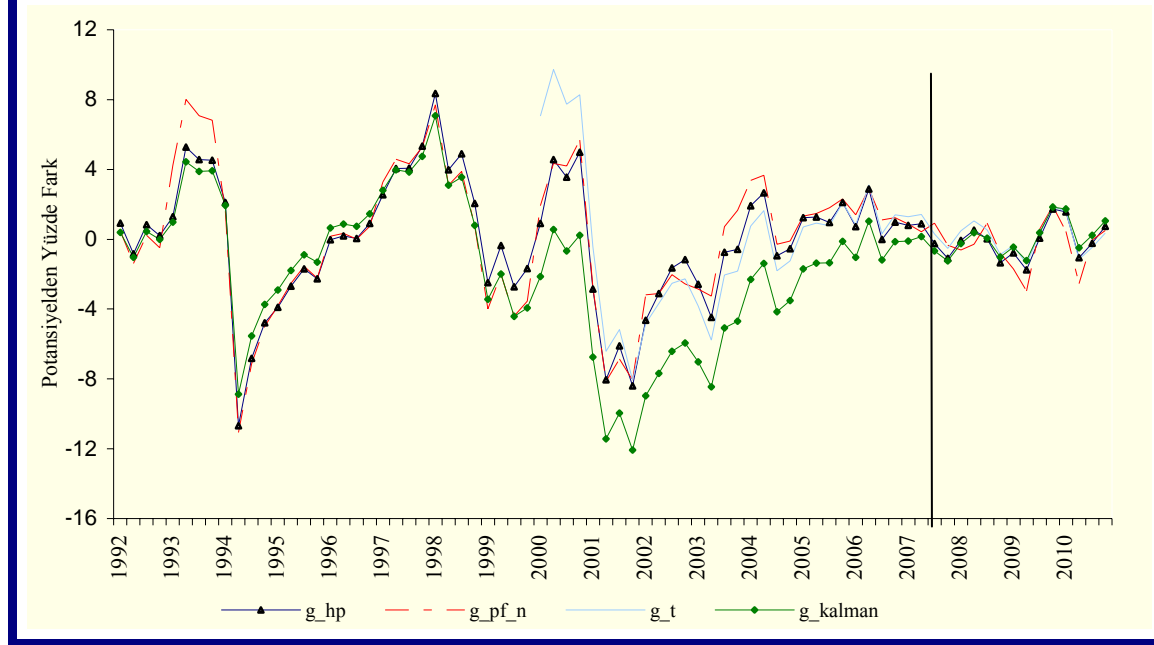
(Yüzde)

Dönem	Sermaye Stoku Artışı	İstihdam Artışı	TFV Artışı
2005	15,8	9,5	74,7
2006	30,0	12,5	57,4
2007	45,3	32,7	22,0
2008	39,5	22,3	38,2
2009	39,0	22,1	39,0
2010	40,3	19,6	40,1
2008-2010	39,6	21,3	39,1

Potansiyel Hasıla

2007 KEP döneminde alternatif metodlarla elde edilen hasıla açığı tahminleri, öngörülen üretim düzeyinin potansiyel hasıla civarında gerçekleşeceğini göstermektedir. Şekil 2.6'da doğrusal metod, Hodrick-Prescott metodu, üretim fonksiyonu metodu ve Kalman filtresi metodu olmak üzere dört farklı yöntemle hesaplanan hasıla açığı serileri sunulmaktadır.

Şekil 2. 6: Hasıla Açığı

g_hp : Hodrick-Prescott metoduyla elde edilen hasıla açığı

g_pf_n : Üretim fonksiyonu ve değişken NAIRU varsayımıyla elde edilen hasıla açığı

g_t : Doğrusal metoduyla elde edilen hasıla açığı

g_kalman: Kalman filtresi metoduyla elde edilen hasıla açığı

Doğrusal trend metodunun³ yanı sıra, üretim fonksiyonu, Hodrick-Prescott ve Kalman filtresi metodlarına göre hesaplanan hasıla açığı tahminleri incelendiğinde de, hasıla açığı değerlerinin 2008-2010 döneminde oldukça benzer hareket ettikleri görülmektedir. Her üç yöntem de üretim düzeyinin potansiyeli civarında küçük boyutlu dalgalanmalar serilediğini, ancak ekonomide ciddi bir ısınma bulunmadığını göstermektedir. Dolayısıyla, 2007 KEP döneminde öngörülen büyüme patikasının enflasyonist bir etkisinin olmayacağı tahmin edilmektedir.

İşgücü Piyasası

2006 yılında tarım dışı sektörlerde yüzde 4,4 oranında istihdam artışı kaydedilirken, tarım sektörü istihdamında yüzde 6,2 oranında bir daralma yaşanmış ve ekonomi genelinde istihdam artışı yüzde 1,3 seviyesinde kalmıştır.

2007 yılına ait veriler incelendiğinde, tarımsal istihdamda süregelen daralma eğiliminin geçici bir kesintiye uğradığı ve tarım dışı sektörlerde güçlü bir istihdam artışı olduğu görülmektedir. Bunun sonucunda, 2007 yılında tarım sektörü istihdamının 2006 yılı seviyesini koruyacağı, tarım dışı sektörlerde ise istihdamda yüzde 3,8 oranında bir artış kaydedileceği tahmin edilmektedir. Böylece, 2007 yılında toplam istihdam artışının son yıllara kıyasla daha güçlü bir seyir izlemesi ve yüzde 2,8 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

³ 2000 yılından itibaren Türkiye ekonomisinde yapısal bir kırılmanın yaşandığı göz önünde bulundurularak, doğrusal metod yöntemiyle elde edilen hasıla açığı tahminleri 2000 yılından itibaren hesaplanmıştır.

2007 yılında gözlenen bir diğer önemli değişim, işgücüne katılma oranında yukarı yönlü bir hareketin olmasıdır. Son yıllarda düşme eğilimi gösteren işgücüne katılma oranının 2007 yılında yaklaşık 0,4 puan artacağı tahmin edilmektedir. Bu gelişmeler sonucunda, işsizlik oranının 0,2 puan gerileyerek 2007 yılında yüzde 9,7 seviyesinde gerçekleşeceği öngörülmektedir.

Tablo 2. 12: İşgücü Piyasasında Gelişmeler

	Gerçekleşme		Tahmin		
	2006	2007	2008	2009	2010
Çalışma Çağı Nüfusu (Bin Kişi)	51.668	52.532	53.441	54.359	55.279
İşgücüne Katılma Oranı (Yüzde)	48,0	48,4	48,6	48,8	48,9
İşgücü (Bin Kişi)	24.776	25.413	25.960	26.515	27.008
İstihdam	22.330	22.955	23.436	23.933	24.382
Tarım	6.088	6.096	6.021	5.934	5.819
Tarım Dışı	16.242	16.859	17.414	17.999	18.564
İşsiz	2.446	2.459	2.524	2.582	2.625
İstihdam Artışı (Yüzde)	1,3	2,8	2,1	2,1	1,9
Tarım	-6,2	0,1	-1,2	-1,5	-1,9
Tarım Dışı	4,4	3,8	3,3	3,4	3,1
İstihdam Oranı (Yüzde)	43,2	43,7	43,9	44,0	44,1
İşsizlik Oranı (Yüzde)	9,9	9,7	9,7	9,7	9,7
İstihdamın Sektörel Kompozisyonu (Yüzde)					
Tarım	27,3	26,6	25,7	24,8	23,9
Tarım Dışı	72,7	73,4	74,3	75,2	76,1

2008-2010 döneminde tarım sektöründe istihdamın gerilemeye devam etmesi, tarım dışı sektörlerde ise güçlü istihdam artışları kaydedilmesi beklenmektedir. Bu dönemde, tarım dışı sektörlerde istihdamın yıllık ortalama yüzde 3,3 oranında artacağı öngörülmektedir. Tarım sektöründe beklenen istihdam daralmasına rağmen, 2007 KEP döneminde istihdamda yaklaşık 1,4 milyon artış olacağı tahmin edilmektedir. Bu gelişmeler sonucunda, istihdam oranı sınırlı da olsa bir artış gösterebilecektir.

İstihdamda kaydedilmesi beklenen artışlarla birlikte, iş bulma ümidi olmadığı için işgücüne dahil olmayanların sayısının azalması ve işgücüne katılma oranının bir miktar artması beklenmektedir. İşgücüne katılma oranındaki artışın etkisiyle, 2007 KEP döneminde işsizlik oranının yaklaşık 2007 yılı düzeyinde sabit kalacağı tahmin edilmektedir.

2.2.2. Enflasyon, Para ve Kur Politikaları

2007 yılı KEP döneminde de düşük enflasyon düzeylerinde fiyat istikrarının sağlanması, para politikasının temel hedefi olmaya devam edecektir. Bu çerçevede, Merkez Bankası 2006 yılı başında uygulanmaya başlanan açık enflasyon hedeflemesi rejimine devam edecektir. Bu kapsamda Merkez Bankası, kısa vadeli faiz oranlarını, beklentileri yönlendirmek ve fonlama maliyetini etkilemek amacıyla temel politika aracı olarak kullanacaktır. Merkez Bankası para politikası kararlarını oluştururken enflasyonun orta vadeli görünümüne odaklanmaya devam edecektir. Ekonomideki yapısal dönüşüm, yüksek enflasyondan düşük enflasyona geçiş ve AB'ye yakınsama süreci göz önüne alınarak, orta vadede yüzde 4 civarında bir enflasyon hedefi uygun görülmüştür. Bu bağlamda, 2007 ve 2008 yılı enflasyon hedefleri yüzde 4 olarak korunurken, 2009 yılı hedefi ise yine yüzde 4 olarak ilan edilmiştir.

Tablo 2. 13: Fiyat Hedef ve Öngörülleri

	(Yüzde Değişme)			
	2007	2008	2009	2010
TÜFE ⁽¹⁾	4,0	4,0	4,0 ⁽²⁾
GSYİH Deflatörü ⁽³⁾	7,2	4,9	4,4	3,9

(1) Yıl sonu hedefidir.

(2) 2010 yılı enflasyon hedefi henüz belirlenmemiştir.

(3) Yıllık ortalama artış tahminidir.

Merkez Bankası, 2006 yılı para politikaları uygulamalarında da görüldüğü gibi, enflasyonda yaşanan geçici dalgalanmalara değil, enflasyonun orta vadeli hedeflerden sapmasına tepki vermektedir. Merkez Bankası Ekim 2007 Enflasyon Raporunda, 2008 yılı sonunda yüzde 4'lük enflasyon hedefine ulaşılmasını mümkün görmektedir. Söz konusu rapor çerçevesinde, 2007 yılının kalanında ve 2008 yılının ilk aylarında politika faizlerinin ölçülü olarak indirildiği ve sonrasında bir süre sabit tutulduğu varsayımı altında, enflasyonun, yüzde 70 olasılıkla, 2008 yılı sonunda yüzde 2,5 ile 5,7 arasında (orta noktası 4,1), 2009 yılının üçüncü çeyreğinde ise yüzde 1,7 ile 5,5 arasında (orta noktası 3,6) gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Yukarıda bahsedilen tahminler, orta vadede talep koşullarının enflasyondaki düşüş sürecine verdiği desteğin devam edeceği, gıda fiyatlarının kademeli olarak düzeltme eğilimi göstereceği, petrol fiyatlarının 70 dolar seviyesinde gerçekleşeceği ve risk priminin bugünkü düzeylerinde sabit kalacağı varsayımları dahilinde oluşturulmuştur. Ancak, bahsedilen varsayımlarda sapma olması halinde, enflasyon görünümüne ilişkin çizilen çerçevenin farklılaşması kaçınılmaz olacaktır, Merkez Bankası duruşunu gözden geçirebilecektir.

Orta vadeli enflasyon hedeflerine ulaşılmasında para politikasının yanı sıra, mali disiplinin sürdürülmesi ile enflasyon hedefleriyle uyumlu gelirler politikasına ve yapısal reformlara kararlılıkla devam edilmesi önem taşımaktadır.

Önümüzdeki dönemde dalgalı döviz kuru rejimi uygulaması sürdürülecektir. Döviz likidite koşullarında olağanüstü farklılaşmalar görülmedikçe, Merkez Bankası açıklanan program çerçevesinde rezerv biriktirme amaçlı döviz alım ihalelerine devam edecektir. Ancak, büyük bir dışsal şok ya da öngörülemeyen olağanüstü gelişmeler nedeniyle döviz fiyatlarında ortaya çıkabilecek aşırı oynaklıkların gözlenmesi halinde, önceden kamuoyuna duyurmak suretiyle, kısa ya da uzun süreli olarak döviz alım ihalelerine ara verilebilecektir. Diğer taraftan, döviz kurundaki oynaklık her zaman olduğu gibi önümüzdeki dönemde de Merkez Bankasıyla yakından izlenecek ve kurlarda oluşan veya oluşabilecek aşırı oynaklık durumunda piyasaya doğrudan müdahale edilebilecektir.

Kutu 2. 1: Uluslararası Finansal Piyasalardaki Dalgalanmalar ve Türk Mali Sistemine Yansımaları

Dünya ekonomisi 2002 yılından bu yana süregelen yüksek büyüme sürecinden sonra, 2007 yılının ikinci yarısında gelişmiş ekonomilerde yaşanan finansal türbülans ile belirsizliklerin arttığı bir döneme girmiştir.

ABD konut piyasasında başlayan daralma sinyalleri ve buna bağlı olarak, teminatı riskli konut kredilerinden oluşan varlığa dayalı menkul kıymetlerin (subprime mortgages backed securities) değerlerinde oluşan kayıplar, 2007 yılının ikinci yarısında gelişmiş finansal piyasalarda tansiyonun yükselmesine neden olmuştur. Özellikle Temmuz ve Ağustos aylarında, büyük finansal kuruluşların birbirlerine açtığı kredi imkanlarını kapatması ile derinleşen likidite krizi, ancak Amerikan Merkez Bankası (FED) ve Avrupa Merkez Bankasının (ECB) yoğun müdahaleleri ile aşılabilmektedir. Öte yandan, yaşanan finansal çalkantı ve gelişmiş ülkelerdeki likidite krizine rağmen, FED ve ECB'nin yoğun çabaları sonucu, gelişmekte olan ülkelere ani bir likidite çıkışı yaşanmamıştır.

Bu bağlamda, Ağustos ayının ikinci yarısında FED iskonto faiz oranlarını indirmek suretiyle finansal kuruluşlara önemli bir likidite imkanı sunarken; ECB, finansal piyasalara açık piyasa işlemleri vasıtasıyla ciddi miktarlarda likidite enjeksiyonu gerçekleştirmiştir. Likidite krizi Ağustos ayının ikinci yarısında yatışmakla birlikte, İngiltere'de orta ölçekli bir bankada yaşanan mevduat çözülmesi ve ardından İngiltere Merkez Bankasının söz konusu bankanın tüm yükümlülüklerini teminat altına alması, uluslararası piyasalarda finansal istikrarın sürdürülebilirliği konusundaki kaygıları azaltmaya yetmemiştir.

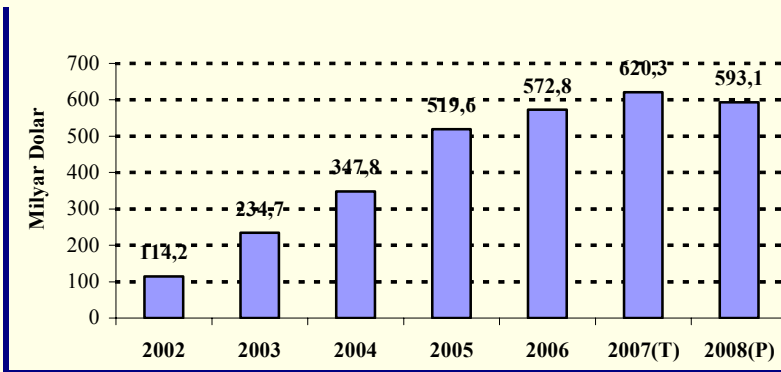
Küresel finansal istikrar konusundaki kaygıları giderebilmek amacıyla; FED, dört yıldan uzun bir süredir değişikliğe gitmediği politika faiz oranlarını Eylül ve Ekim aylarında gerçekleştirdiği toplamda 75 baz puanlık bir indirimle yüzde 4,5'e çekmiştir.

Temmuz ayında başlayan finansal türbülansın ilk şoku atlatılmış olmakla birlikte, Kasım ayının ilk haftalarında uluslararası mali kuruluşların bilançolarında belirginleşen zararların, beklentilerin de ötesinde gerçekleşmesi krizin derinlik ve süresi konusundaki şüpheleri artırmıştır.

Gelişmiş ülkelerde yaşanan bu finansal çalkantıya karşın, gelişmekte olan ülkeler geçmiş dönemlerin aksine bu türbülansın fazla etkilenmemiştir. Nitekim, IMF tahminlerine göre 2007 yılında dünya büyümesine Çin ve Hindistan'ın yüksek oranlarda katkı yapması beklenmektedir. 2008 yılında ise gelişmekte olan ekonomilerin güçlü büyüme eğilimlerini devam ettireceği tahmin edilmektedir. Bu gelişmede 2000'li yılların ilk yarısında gelişmekte olan ekonomilerde uygulanan güçlü makroekonomik politikaların bir yansıması olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, artık dünyanın ayırım (decoupling) sürecinde olduğu ve ABD ekonomisindeki olumsuz gelişmelerin, gelişmekte olan ülke ekonomilerinin büyümelerini olumsuz yönde etkilemeyeceği görüşü tartışılmaktadır.

2002 yılından bu yana, küresel likidite koşullarının yarattığı olumlu hava ile gelişmekte olan ülkelere yönelen ve tarihi düzeylere ulaşan net sermaye akımlarının, 2007 yılında yeni bir zirveye ulaşacağı anlaşılmaktadır.

Gelişmiş ekonomilerin finansal sistemlerinde artan kırılganlıklar ve risk iştahındaki azalmanın küresel likidite koşullarında bir sıkılaşmaya neden olacağına yönelik beklentiler kuvvetlenmiştir. Bu nedenle 2008 yılı, cari açığın finansmanında sermaye akımlarına ihtiyaç duyan Türkiye gibi ekonomilerin uluslararası gelişmeleri yakından izleyeceği bir dönem olacaktır. Ancak, ilk veriler, 2008 yılında da gelişmekte olan ülkelere kayda değer bir net sermaye akımının gerçekleşeceğini göstermektedir.

Şekil 1: Gelişmekte Olan Ünelere Yönelik Net Sermaye Akımları

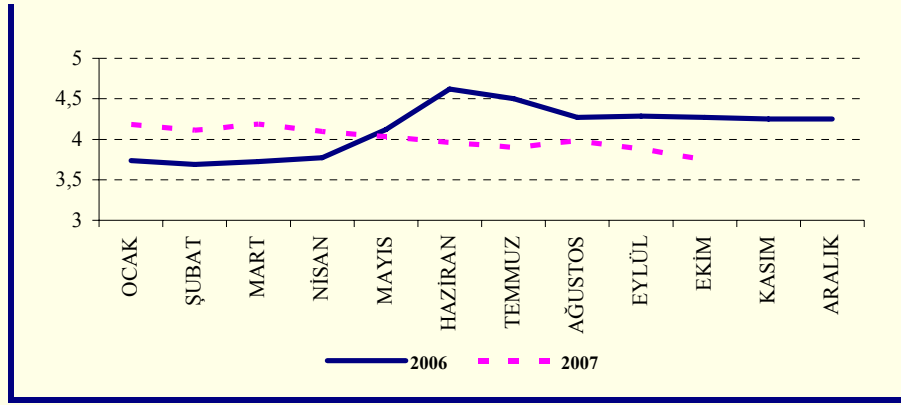
T: Tahmin, P: Projeksiyon

Kaynak: Uluslararası Finans Enstitüsü, Ekim 2007

Küresel likidite koşullarındaki değişime yönelik beklentiler önümüzdeki dönemde Türkiye ekonomisini yakından ilgilendirmekle birlikte, Temmuz ayında yaşanan uluslararası finansal türbülansa karşı Türk mali sisteminin güçlü pozisyonunu koruduğu gözlenmiştir.

Türkiye'de 2006 yılının ilk yarısında yaşanan mali çalkantının aksine, 2007 yılının ikinci yarısında tecrübe edilen finansal dalgalanmanın döviz kuru ve sermaye piyasaları üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı ve özellikle YTL'nin değerlenmeye devam ettiği görülmüştür. Piyasalarda tansiyonun yükselmemesinde, para politikasının ihtiyatlı tutumu etkili olmuştur.

Şekil 2: Kur Sepetinin (1 Dolar+1.5 Avro) Gelişimi

Kaynak: TCMB

Bununla birlikte, uluslararası piyasalarda likidite koşullarının sıkılaşıcağına yönelik sinyaller, makro politikaların tasarımı para ve maliye politikaları arasındaki uyumun önemini artırmaktadır. Bu çerçevede, son beş yıldır sürdürülen mali disiplinin önümüzdeki dönemde de devamı, mali piyasalardaki dalgalanmalar karşısında en önemli çapalardan birisi olacaktır. Ayrıca, 2008 yılında da para politikasının çerçevesinde herhangi bir değişikliğin olmaması ve Merkez Bankasının faiz politikasındaki ihtiyatlı tutumunun devamı, diğer önemli çapayı oluşturacaktır. Öte yandan, son beş yıldır AB'ye katılım süreciyle paralel bir şekilde kararlılıkla yürütülmekte olan yapısal reformlar, ekonomik yapının güçlenerek makroekonomik kırılganlığın azalmasında etkili olmuştur. Bu bağlamda, önümüzdeki dönemde yapısal reformların kararlılıkla sürdürülmesi, ekonomik istikrarın devamı ve dışsal şoklara karşı Türkiye ekonomisinin dayanıklılığının korunması açısından önemli bir faktör olacaktır.

Ayrıca, ekonomi yönetiminde aktif rol alan kurumlar, uluslararası mali çalkantının boyut ve derinliğine ilişkin verileri yakından izleyerek, proaktif politikaları koordineli bir şekilde uygulama konusunda da kararlılığa sahiptir.

2.2.3. Ödemeler Dengesi

Cari İşlemler Hesabı

2006 yılında dolar bazında değer olarak yüzde 45,4 oranında artan cari işlemler açığının, 2007 yılında yüzde 10,7 civarında artacağı tahmin edilmektedir. 2007 yılında cari işlemler açığı artışındaki bu yavaşlamada; dış ticaret hadlerindeki iyileşmenin ve turizm gelirindeki artışın etkili olması beklenmektedir.

İhracatı artırma stratejisi çerçevesinde, son yıllarda Türkiye ekonomisinde ciddi bir ihracat artışı kaydedilmiştir. Nitekim, 2002-2006 döneminde yıllık ortalama ihracat artışı yüzde 22,2 olarak gerçekleşmiştir. Bu artışta, sistemli tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yanı sıra, makroekonomik istikrarın sağlanması yönünde önemli mesafe kaydedilmesi ve ticarete konu olan sektörlerdeki verimlilik artışları etkili olmuştur. Ayrıca, AB ülkelerinin ihracat içerisindeki payının yüksek olması nedeniyle, 2002-2006 döneminde avro/dolar paritesinin aşağı yönlü hareketi, ihracattaki artışı destekleyen bir diğer faktördür. Bunun yanında, dünya hasılasındaki olumlu seyir de yüksek ihracat performansının sağlanmasında belirleyici olmuştur.

Yüksek ihracat performansı 2007 yılının ilk dokuz ayında da devam etmiş ve ihracat yüzde 24,1 oranında artmıştır. İhracatın 2007 yılının genelinde yüzde 21,6 oranında artarak 104 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir.

2007 yılı içerisinde ABD konut piyasasında başlayan daralmanın etkisiyle, ABD ekonomisinin 2007 ve 2008 yıllarında geçmiş büyüme trendini koruyamayacağı tahmin edilmektedir. Ancak, 2006 yılında yüzde 3 olarak gerçekleşen AB-25 büyümesinin 2007 ve 2008 yıllarında sırasıyla yüzde 2,9 ve yüzde 2,4 olarak gerçekleşeceği öngörülmektedir. Böylelikle, 2007 KEP döneminde, Türkiye'nin dış talep koşullarında önemli bir değişiklik olmayacağı varsayımıyla, ihracatın büyümenin en önemli kaynaklarından biri olacağı tahmin edilmektedir. Bu

dönemde, ihracatı destekleyici unsurlar olarak, verimlilik artışı, makroekonomik istikrarın devamı ve ihracatı artırıcı yapısal politikaların uygulanması gösterilebilir. Ayrıca, ihracatta bölgesel bağımlılığın önüne geçilmesi ve sürdürülebilir ihracat altyapısının oluşturulması amacıyla ihraç pazarlarının çeşitlendirilmesine yönelik çalışmalar devam etmektedir. Nitekim, 2004 yılında 1 milyar doların üzerinde ihracat yapılan ülke sayısı 14 iken, bu sayı 2006 yılında 19'a ulaşmıştır.

2008 yılında 117 milyar dolar olması beklenen ihracatın, 2009 yılında 132 milyar dolara, 2010 yılında ise 149,2 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir.

2002-2006 döneminde ithalat yıllık ortalama yüzde 27,5 oranında artmıştır. Bu artışın en önemli nedenleri olarak iç talepteki artışlar, YTL'nin güçlü seyretmesi, üretimdeki yüksek oranlı artışın gerektirdiği ara malı ithalatı ve petrol fiyatlarındaki yüksek oranlı artışlar gösterilebilir.

İthalat 2007 yılı Ocak-Eylül döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 18,6 oranında artarak 121,5 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu artışa paralel olarak, 2007 yılı sonunda ithalatın, bir önceki yıla göre yüzde 18,9 oranında artacağı ve 166 milyar dolar seviyesine ulaşacağı tahmin edilmektedir.

2007 KEP döneminde, Türkiye ekonomisinin yıllık ortalama yüzde 5,6 oranında büyüyeceği öngörülmektedir. Bu büyümeye birlikte, ithalat talebinin 2008 yılında 182 milyar dolar, 2009 yılında 198,4 milyar dolar ve 2010 yılında 217 milyar dolar olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Bu çerçevede, 2006 yılında yüzde 55,9 olan dış ticaret hacminin GSYİH içerisindeki payının 2010 yılında yüzde 61,5'e yükseleceği öngörülmektedir.

Turizm gelirleri 2007 yılının ilk dokuz ayında yüzde 6,5 oranında artarak 14,6 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. 2006 yılının ilk dokuz ayında Türkiye'ye gelen turist sayısı 18,4 milyon iken, 2007 yılının aynı döneminde bu sayı 21,6 milyona ulaşmıştır. Bu gelişmeler ışığında, 2007 yılı sonunda turizm gelirlerinin 18,6 milyar dolar olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. 2007 KEP dönemi sonunda ise turizm gelirlerinin 22 milyar dolar olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Bu çerçevede, 2007 yılında 36,4 milyar dolar olması beklenen cari işlemler açığının 2010 yılı sonunda 40,7 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir. Cari işlemler açığındaki artışın, temel olarak faiz giderleri kaynaklı gelir dengesindeki kötüleşmeden etkileneceği öngörülmektedir. Cari işlemler açığının GSYİH'ya oranının ise 2007 yılındaki yüzde 7,4 seviyesinden, dönem boyunca iyileşme göstererek 2010 yılında yüzde 6,8 seviyesine gerileyeceği tahmin edilmektedir.

Sermaye ve Finans Hesabı

Son yıllarda dünya ekonomisinde yaşanan likidite bolluğu, makroekonomik istikrarın sağlanması ve yatırım ortamının iyileştirilmesi neticesinde Türkiye'ye önemli miktarda sermaye girişi olmuştur. 2006 yılı KEP'inde 2006 yılı finans hesabı 31,9 milyar dolar olarak tahmin edilmiş, ancak bu kalem tahmin edilenin üzerinde gerçekleşerek 35,1 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. Yüksek oranlı sermaye girişlerinin 2007 yılı KEP döneminde de devam edeceği tahmin edilmektedir.

Doğrudan yatırımlar 2007 yılının ilk dokuz ayında 13,5 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2007 yılı sonunda doğrudan yatırımların 16,2 milyar dolar, 2008 yılı sonunda ise 16,5 milyar dolar olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 2005-2007 döneminde daha çok özelleştirme, birleşme ve satın alma şeklinde gerçekleşen doğrudan yatırım girişlerinde, 2008 yılından itibaren yeni yatırımların (greenfield) payının artması beklenmektedir. Doğrudan yatırımların 2009 ve 2010 yıllarında artması öngörülmekte olup, söz konusu kalemin 2009 yılında 17,1 milyar dolara, 2010 yılında ise 19 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir.

2006 yılı KEP'inde 2006 yılı net portföy yatırımları 5,6 milyar dolar olarak tahmin edilmiş ancak borç senetlerine olan ilginin artması neticesinde 7,4 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2007 ve 2008 yıllarında net portföy yatırımlarının azalacağı ve sırasıyla 4,9 milyar dolar ve 2,7 milyar dolar seviyesinde gerçekleşeceği öngörülmektedir. 2009 ve 2010 yıllarında ise bu eğilimin tersine döneceği ve net portföy yatırımı girişlerinin 2,8 ve 4 milyar dolar seviyelerinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

2007 KEP döneminde diğer yatırımların yüksek seviyelerde gerçekleşeceği öngörülmektedir. 2006 yılında 14,8 milyar dolar olan diğer yatırımlar kaleminin, 2007 yılında 21,4 milyar dolar seviyesine ulaşması ve KEP dönemi boyunca bu seviyesini koruyarak, 2010 yılında 20,1 milyar dolar olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

Bu gelişmeler neticesinde, 2008-2010 döneminde IMF'ye net 5,8 milyar dolarlık bir geri ödeme yapılacak olmasına rağmen, cari işlemler açığının finansmanında bir sorun yaşanmayacağı öngörülmektedir. Ayrıca, 2007 yılı KEP döneminde sermaye girişlerinin rezerv artışına yol açması beklenmektedir. Bu çerçevede, 2008-2010 döneminde toplam 6,5 milyar dolar rezerv artışının gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Tablo 2. 14: Ödemeler Dengesi Tahminleri

(Milyar Dolar)

	Gerçekleşme			Tahmin			
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Cari İşlemler Hesabı	-15,6	-22,6	-32,9	-36,4	-39,2	-39,8	-40,7
Dış Ticaret Dengesi	-23,9	-33,5	-41,3	-45,5	-46,9	-46,8	-46,7
Toplam Mal İhracatı	67,0	76,9	91,9	111,8	125,5	141,3	159,2
İhracat (fob)	63,2	73,5	85,5	104,0	117,0	132,0	149,2
Toplam Mal İthalatı	-90,9	-110,5	-133,3	-157,3	-172,4	-188,1	-205,9
İthalat (cif)	-97,5	-116,8	-139,6	-166,0	-182,0	-198,4	-217,0
Hizmetler Dengesi	12,8	15,3	13,4	14,4	15,2	16,2	16,9
Gelir	22,9	26,6	24,5	28,1	29,8	31,8	33,9
Turizm	15,9	18,2	16,9	18,6	19,6	20,7	22,0
Gider	-10,1	-11,4	-11,1	-13,7	-14,6	-15,6	-17,0
Gelir Dengesi	-5,6	-5,8	-6,6	-7,0	-9,3	-11,2	-13,1
Gelir	2,7	3,7	4,5	6,1	6,4	7,4	8,4
Gider	-8,3	-9,5	-11,1	-13,1	-15,7	-18,5	-21,5
Cari Transferler	1,1	1,5	1,7	1,7	1,8	2,0	2,2
İşçi Gelirleri	0,8	0,9	1,1	1,1	1,0	1,1	1,2
Sermaye ve Finans Hesabı	13,4	20,4	35,1	33,6	39,2	39,8	40,7
Finans Hesabı (Rezerv Dahil)	13,4	20,4	35,1	33,6	39,2	39,8	40,7
Doğrudan Yatırımlar	2,0	8,9	19,0	16,2	16,5	17,1	19,0
Yurtiçinde Doğrudan Yatırımlar	2,9	10,0	20,0	18,2	18,5	19,1	21,0
Yurtdışında Doğrudan Yatırımlar	-0,9	-1,1	-1,0	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0
Portföy Yatırımları	8,0	13,4	7,4	4,9	2,7	2,8	4,0
Varlıklar	-1,4	-1,2	-4,0	-3,7	-3,5	-3,9	-3,6
Yükümlülükler	9,4	14,7	11,4	8,6	6,1	6,6	7,6
Hisse Senetleri	1,4	5,7	1,9	5,7	2,0	3,0	3,5
Borç Senetleri	8,0	9,0	9,5	2,9	4,1	3,6	4,1
Diğer Yatırımlar	4,2	15,9	14,8	21,4	23,9	20,1	20,1
Varlıklar	-7,0	0,3	-12,4	-1,9	0,9	-1,0	-1,0
Yükümlülükler	11,1	15,6	27,2	23,2	23,0	21,0	21,1
Merkez Bankası	-4,6	-3,7	-1,3	-1,4	-1,8	0,0	0,0
Genel Hükümet	-0,3	-4,6	-5,2	-2,5	2,1	-2,0	-2,4
Bankalar ve Diğer Sektörler	16,0	23,9	33,7	27,1	22,7	23,0	23,5
Resmi Rezervler	-0,8	-17,8	-6,1	-8,8	-3,8	-0,2	-2,5
Net Hata ve Noksan	2,2	2,2	-2,3	2,8	0,0	0,0	0,0

Kaynak: DPT, TCMB

2.2.4. Öngörülerin Gerçekleşmesinde Ortaya Çıkabilecek Temel Riskler

2007 KEP dönemi için öngörülen makroekonomik çerçeve, temel varsayımlarda meydana gelebilecek önemli değişiklikler nedeniyle farklılaşabilecektir. Bu bölümde, 2007 KEP'indeki makroekonomik tahminlerin gerçekleşmesine risk teşkil edebilecek unsurlar tartışılmaktadır.

- Küresel mali piyasalarda gerçekleşebilecek dalgalanma sonucunda risk priminin artması, yatırım maliyetlerinin artmasına yol açabilecek ve özellikle özel kesim makina-teçhizat yatırımlarının ve özel kesim dayanıklı tüketim harcamalarının öngörülerin altında gerçekleşmesine neden olabilecektir. Sonuç olarak, küresel dalgalanmalar büyümeye ilişkin talep yönlü dışsal bir risk unsuru olarak değerlendirilmektedir.
- Türkiye ekonomisinde 2002-2006 döneminde önemli bir ihracat artışı kaydedilmiştir. Bu dönemde, dış talepteki canlılık ihracat artışını destekleyen önemli faktörlerden biri olmuştur. Önümüzdeki dönemde dünya ekonomisinde, özellikle de AB ekonomilerinde olası talep daralması, Türkiye'nin ihracat performansını olumsuz etkileyebilecektir. 2007 yılının ikinci yarısında ABD konut piyasasında gözlenen sert düşüşler neticesinde gelişmiş ekonomilerde belirsizlik artmış ve likidite daralması yaşanmıştır. Bu gelişmeler sonucunda, ileriye dönük dünya büyüme tahminleri azda olsa kötüleşmiştir. 2007 yılının ikinci yarısındaki dalgalanmanın dünya büyümesi ve özellikle de AB büyümesi üzerindeki olumsuz etkilerinin tahmin edilenin oldukça üzerinde gerçekleşmesi, Türkiye ekonomisinde ihracat performansı açısından bir risk oluşturabilecektir.
- Türkiye ekonomisinde, son yıllardaki yüksek oranlı cari açıklar, yüksek seviyede sermaye girişleri ile finanse edilmiştir. Sermaye girişlerinin kaynakları incelendiğinde doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının önceki yıllara kıyasla önemli ölçüde arttığı gözlenmektedir. Bu artışlar ile cari işlemler açığının finansmanının kalitesinde iyileşme sağlanmıştır. Önümüzdeki dönemde, yabancı sermaye yatırımlarının beklenenin altında gerçekleşmesi durumunda cari açığın finansmanı açısından risk oluşabilecektir.
- Uluslararası piyasalarda yaşanan likidite bolluğu sonucu son yıllarda Türkiye portföy yatırımları açısından da önemli bir adres konumuna gelmiştir. Uluslararası likidite koşulları ve risk iştahında ortaya çıkabilecek olumsuz gelişmeler, portföy girişlerini olumsuz yönde etkileyebilecek ve cari işlemler açığının finansmanını güçleştirebilecek diğer bir risk unsurudur.
- Küresel risk iştahındaki olası değişimler ve buna bağlı olarak finansal piyasalarda ortaya çıkabilecek yeni dalgalanmalar, orta vadeli enflasyon görünümü açısından da önemli bir risk teşkil etmektedir. Mevcut durumda, dünya ekonomisinde orta vadede sert bir yavaşlama olmayacağı görüşü ön plana çıkmakta ve gelişmekte olan ülkelere olan sermaye akımında belirgin bir azalış beklenmemektedir. Ancak, küresel dengesizliklere bağlı olarak ortaya çıkabilecek bir düzeltme hareketi, özellikle gelişmekte olan ülke ekonomilerini olumsuz etkileyebilecek senaryolar arasında yerini korumaktadır. Döviz piyasalarında, bu durumdan kaynaklanabilecek aşırı dalgalanmalar enflasyon hedefi açısından bir risk unsuru oluşturabilecektir.
- Gerek ham petrol fiyatlarının ulaştığı yüksek seviyeler, gerekse enerji ve gıda fiyatlarının gelecekteki seyrine ilişkin belirsizlikler, orta ve uzun vadeli enflasyon görünümüne ilişkin diğer dışsal risk unsurlarını oluşturmaktadır.
- Son beş yıllık dönemde enflasyonla mücadelede önemli başarılar elde edilmesinde güçlü maliye politikası önemli bir destek sağlamıştır. Bu bağlamda, önümüzdeki dönemde de, orta ve uzun vadeli enflasyon hedeflerine ulaşılabilmesi için para politikasının maliye politikasıyla desteklenmesi büyük önem taşımaktadır.
- Önümüzdeki dönemde, son dönemlerde yakalanan yüksek büyüme performansının sürdürülmesinde sıkı maliye ve para politikalarına tavizsiz bir biçimde devam edilmesi ve yapısal reformların kararlılıkla sürdürülmesi önem taşımaktadır. Maliye ve para politikalarında ortaya konulan hedeflerden sapılması olasılığı önemli bir risk teşkil etmektedir.

3. KAMU MALİYESİ

2002 yılından itibaren sürdürülmekte olan maliye politikası, önemli miktarda faiz dışı fazla vererek kamu borç stokunu düşürmek, makroekonomik istikrarın tesisini ve sürdürülmesini desteklemek ve enflasyonla mücadeleye katkı sağlamak temellerine dayanmaktadır. 2007 yılı KEP döneminde de mali disiplinin ve maliye politikasının aynı çerçevede sürdürülmesi hedeflenmektedir.

3.1. Genel Devlet Dengesi ve Kamu Borcu

Genel devlet dengesine; merkezi yönetim bütçesi, mahalli idareler, bütçe dışı fonlar, sosyal güvenlik kuruluşları, işsizlik sigortası fonu ve döner sermayelerin gelir ve giderlerinin konsolidasyonu ile ulaşılmaktadır. Genel devlet dengesinin açık vermesi durumunda ise gerekli finansman borçlanma yoluyla sağlanmaktadır.

3.1.1. Maliye Politikası Stratejisi ve Orta Vadeli Amaçlar

Maliye politikasının temel amaçları; makroekonomik istikrarın sürdürülmesine katkı sağlamak, enflasyonla ve cari açıkla mücadeleyi desteklemek, para politikası ile uyum içinde ve mali disipline riayet etmek suretiyle son yıllarda yakalanan büyüme ortamının devamlılığını sağlamak, borç stokunun milli gelire oranını düşürme sürecini devam ettirmek amacıyla milli hasılanın önemli bir oranında kamu faiz dışı fazlası vermektir.

Kamu maliyesinde mali saydamlık güçlendirilecek, mali saydamlığı ihlal edecek düzenleme ve uygulamalardan kaçınılacaktır. Mali etki doğuracak düzenleme ve uygulamalar, kısa dönemin yanı sıra orta ve uzun dönemdeki etkileri de dikkate alınarak hayata geçirilecektir.

2008-2010 döneminde kamu gelir, harcama ve borçlanma politikaları yukarıda belirtilen temel amaçlarla uyumlu olarak etkin bir biçimde uygulanacaktır.

Bu kapsamda; 2008-2010 yılında uygulanacak kamu gelir ve harcama politikaları şunlardır:

Gelir Politikaları

- Kamu gelir politikaları hedeflenen faiz dışı fazla ile uyumlu bir şekilde belirlenecek ve yürütülecektir.
- Kayıtdışı ile mücadele, hazırlanacak bir strateji kapsamında etkin olarak sürdürülecektir.
- Piyasa aktörlerinin uzun vadeli ekonomik karar almalarına yardımcı olmak ve vergilemede öngörülebilirliği artırmak amacıyla, vergi politikalarının uygulanmasında istikrar esas alınacaktır.
- İstisna, muafiyet ve vergi indirimi gibi gelir azaltıcı düzenlemeler makroekonomik hedefler dikkate alınarak ve kamu finansman imkanları izin verdiği ölçüde hayata geçirilecektir.
- Vergi mevzuatının sadeleştirilmesi çalışmalarına devam edilecektir.
- Oluşacak gelir fazlaları, kamu finansman dengeleri elverdiği ölçüde, başta işlem ve istihdam vergileri olmak üzere vergi yükünün azaltılması için kullanılacaktır.
- 2009 yılında yürürlüğe girmek üzere ücretli çalışanlar için emeklilik sigortası primi işveren payı 5 puan indirilecektir.

Harcama Politikaları

- Kamu sektöründe ücret ve maaşların belirlenmesinde; enflasyon hedefi, kamunun finansman dengesi ve çalışanlar arasında ücret adaletini sağlama prensibi esas alınacaktır.
- Kamu kesimindeki aşırı istihdamın azaltılması amacıyla, kamuya yeni personel alımı ile ilgili sınırlama sürdürülecektir.

- Kapsamlı bir personel rejimi reformuyla kamu personel sisteminin yeniden düzenlenmesine yönelik çalışmalara devam edilecektir.
- Kamu idarelerinde mali yönetim, iç kontrol ve iç denetim faaliyetlerinin etkin bir şekilde uygulanmasına yönelik tedbirler alınacaktır.
- Stratejik planlama ve performans esaslı bütçeleme çalışmalarına devam edilecektir.
- Kamu harcamalarında etkinliğin artırılması amacıyla, harcama programları gözden geçirilerek önceliğini kaybedenler iptal edilecektir.
- Kamu yatırımlarının rasyonalizasyonu çalışmalarına devam edilecektir.
- AB'ye üyelik yönünde ortaya konulan politika ve önceliklerin hayata geçirilmesi için sürdürülen çalışmaların gerektirdiği yatırımlar hızlandırılacaktır.
- Kamu sektöründe sağlık harcamalarında etkinliğin artırılması çalışmalarına devam edilecektir. Sosyal güvenlik sisteminde prim tahsilat oranının artırılması ve sağlık harcamalarının azaltılmasına ilişkin çabalar sürdürülecektir.
- Son dönemde sağlanan makroekonomik istikrarın korunması ve kalıcı hale getirilmesiyle, faiz harcamalarının bütçe harcamaları üzerindeki baskısının azaltılmasına devam edilecektir.

3.1.2. Mevcut Durum ve Orta Vadeli Perspektif

Mevcut Durum

Merkezi Yönetim Bütçesi Gelir ve Harcamalarına İlişkin Gelişmeler

2006 yılı bütçesi, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu uyarınca, üç yıllık bir perspektifle ve kamu borç stokunun milli gelire oranını sürdürülebilir seviyelere düşürme hedefi kapsamında, yüksek oranda faiz dışı fazla verecek şekilde hazırlanmış ve uygulanmıştır.

2006 yılında önemli gelir artırıcı önlemler öngörülmemiştir. Bu dönemde bütçe gelirlerini etkileyen en önemli gelişme bir defalık gelirler olmuştur. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) tarafından yönetim ve denetimi devralınan kuruluşların kesinleşmiş vergi, harç, ceza, gecikme zammı, gecikme faizi ve GSM hazine payı borçlarına karşılık GSYİH'nin yüzde 1,1'i oranındaki tutar bütçeye aktarılmıştır. Ayrıca, Türk Telekom A.Ş.'nin özelleştirilmesiyle sağlanan ve Hazineye aktarılmasına karar verilen GSYİH'nin yüzde 0,2'si oranındaki nakit de bütçe gelirlerini olumlu etkilemiştir.

2006 yılı, bütçe gelirleri açısından önemli düzenlemelerin yapıldığı bir yıl olmuştur. Vergi mevzuatının sadeleştirilmesi ve basitleştirilmesi, vergi tabanının genişletilmesi, kayıtdışılıkla mücadele gibi öncelikler gözetilerek, Kurumlar Vergisi Kanunu yeniden düzenlenmiş ve yürürlüğe girmiştir. Düzenlemeyle, kurumlar vergisi oranı yüzde 30'dan yüzde 20'ye düşürülmüş; böylece, kurum kazancı üzerindeki vergi yükü yüzde 44 seviyesinden yüzde 34 seviyesine çekilmiştir. Öte yandan, gelir vergisi oranları ve tarife yapısı yeniden düzenlenerek ücret gelirleri ile ücret dışı gelir unsurlarına farklı vergi oranı uygulamasına son verilmiş, tarife sayısı 5'ten 4'e düşürülmüştür. Ayrıca, menkul sermaye iradlarının vergilendirme sistemini yeniden düzenleyen 5281 sayılı Kanun, 2006 yılının başında yürürlüğe girmiştir.

2006 yılında uygulanan sıkı maliye politikasının bir gereği olarak, bütçe harcamalarını kontrol altında tutmak için önemli tedbirler alınmıştır. Bu kapsamda; kamu çalışanlarının maaş ve ücretleri hedeflenen enflasyona göre tespit edilmiş, yeni alınacak memur sayısı emeklilik, istifa, ölüm gibi nedenlerle boşalan kadronun en fazla yüzde 80'i ile sınırlandırılmış, gelirlerde oluşacak ilave artışın, öncelikli yatırım projeleri hariç, tasarruf edilerek faiz dışı fazlaya katkıda bulunulması kararlaştırılmış, sosyal güvenlik kuruluşlarına yapılan transferler hariç merkezi yönetim bütçesi faiz dışı harcamaları ile sosyal güvenlik kuruluşlarının faiz dışı harcamalarına üst sınır getirilmiştir.

Kutu 3. 1: IMF Tanımlı Faiz Dışı Bütçe Fazlası

IMF ile yapılan stand-by düzenlemeleri çerçevesinde hesaplanan bütçe faiz dışı fazlasına, gelir ve harcama kalemlerinde çeşitli düzeltmeler yapılarak ulaşılmaktadır. Aşağıdaki tabloda söz konusu düzeltme kalemleri ve ulaşılan IMF tanımlı faiz dışı fazla rakamları yer almaktadır.

Tablo: IMF Tanımlı Faiz Dışı Bütçe Fazlası

	(GSYİH'ya Oran, Yüzde)			
	2003	2004	2005	2006
Faiz Dışı Fazla	5,12	6,08	7,71	7,17
Faiz Gelirleri (-)	0,35	0,82	1,74	0,98
Özelleştirme Geliri (-)	0,00	0,00	0,37	0,26
Vergi Gecikme Faizi (+)	0,00	0,00	0,07	0,21
Risk Hesabı (+)	0,26	0,11	0,04	0,04
Yeniden Değerleme Farkı (-)	0,01	0,00	0,00	0,00
SSK ve Bağ-Kur'un Önceki Yıl Borçları (-)	0,09	0,00	0,00	0,00
SGK Transfer Nakit-Ödenek Farkı (+)	0,00	0,01	-0,01	-0,01
Kamu Bankaları Temettü Geliri (-)	0,00	0,26	0,26	0,24
Madeni Para Basımı Gelirleri (-)	0,00	0,00	0,11	0,02
Telekom Nakit Temettü (-)	0,00	0,00	0,00	0,24
IMF Tanımlı Faiz Dışı Fazla	4,93	5,13	5,34	5,67

Kaynak: DPT

Sosyal güvenlik prim alacaklarının yeniden yapılandırılmasına ilişkin olarak 5458 sayılı Kanun uyarınca, 2006 yılında Bağ-Kur'da 2.959 milyon YTL, SSK'da 714 milyon YTL prim yapılandırma geliri elde edilmiş olup, 2007 yılında yapılandırma taksitlerinden Bağ-Kur'da 1.032 milyon YTL, SSK'da 478 milyon YTL gelir elde edilmesi beklenmektedir.

Bu gelişmeler sonucunda, 2006 yılında merkezi yönetim bütçe harcamalarının GSYİH'ya oranı yüzde 30,9 olurken, gelirlerin GSYİH'ya oranı yüzde 30,1 olarak gerçekleşmiştir. Bütçe açığının GSYİH'ya oranı bir önceki yıla göre 0,9 puan azalışla yüzde 0,8 olmuş, faiz dışı fazla ise hedeflerin üzerinde, GSYİH'nın yüzde 7,2 seviyesinde gerçekleşmiştir.

2006 yılında olduğu gibi, 2007 yılı bütçesinin hazırlanmasında ve uygulanmasında yüksek oranda faiz dışı fazla vermek suretiyle, kamu borç stokunun sürdürülebilirliğine katkı sağlamak temel amaç olarak benimsenmiştir. Ayrıca, makroekonomik hedefleri desteklemek de bütçenin hedefleri arasında yer almaktadır.

2007 yılında vergi sisteminin sadeleştirilmesi ve vergi adaletinin artırılması çalışmaları kapsamında ücretlilerde vergi indirimi uygulaması kaldırılmış ve asgari geçim indirimi müessesesinin 2008 yılı başından itibaren uygulanması öngörülmüştür. Asgari geçim indirimi, çalışanın kendisi, çalışmayan ve herhangi bir geliri olmayan eşi ile bakmakla yükümlü olduğu her bir çocuğu için yürürlükteki brüt asgari ücretin belli bir oranının vergi dışı bırakılmasını öngörmektedir. Asgari geçim indirimi tutarı ücretlinin sahip olduğu çocuk sayısına bağlı olarak asgari ücretin tamamına kadar ulaşabilecektir.

Tablo 3. 1: Konsolide / Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi

(GSYİH'ya Oran, Yüzde)

	2004	2005	2006	2007*
Harcamalar	32,8	30,0	30,9	32,4
Faiz Dışı Harcamalar	19,6	20,6	22,9	24,0
Personel Giderleri	6,7	6,5	6,6	6,9
Sosyal Güv. Kur. Devlet Primi Giderleri	0,9	0,9	0,9	1,6
Mal ve Hizmet Alım Giderleri	2,9	3,0	3,3	2,5
Cari Transferler	6,4	7,2	8,6	9,6
Sermaye Gideri	1,9	2,0	2,1	1,9
Sermaye Transferleri	0,1	0,3	0,5	0,6
Borç Verme	0,6	0,6	1,0	0,6
Yedek Ödenek	0,0	0,0	0,0	0,4
Faiz Giderleri	13,1	9,4	8,0	8,4
Gelirler	25,7	28,3	30,1	29,8
Genel Bütçe Gelirleri	25,3	27,9	29,2	29,0
Vergi Gelirleri	20,9	21,9	23,9	25,0
Vergi Dışı Gelirler	4,1	5,2	4,7	3,5
Sermaye Gelirleri	0,0	0,4	0,3	0,4
Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler	0,3	0,3	0,4	0,1
Katma Bütçe Gelirleri	0,4	0,5	-	-
Özel Bütçeli İdarelerin Öz Gelirleri	-	-	0,6	0,5
Düzenleyici ve Den. Kurumların Gelirleri	-	-	0,2	0,2
Faiz Dışı Fazla	6,1	7,7	7,2	5,7
IMF Tanımlı Faiz Dışı Fazla	5,1	5,3	5,7	5,0
Borçlanma Gereği	7,0	1,7	0,8	2,7

Not: 2004 ve 2005 yılları konsolide bütçe (pay ve fonlar ile red ve iadeler hariç), 2006 ve 2007 yılları merkezi yönetim bütçesi (red ve iadeler hariç) bazlıdır.

* Başlangıç bütçesidir.

Kaynak: DPT, Maliye Bakanlığı

2007 yılında, turizm sektörünü teşvik etmek ve rekabet edebilirliğini artırmak amacıyla, sektörle ilişkili bazı mal ve hizmetler üzerindeki KDV oranı, 2008 yılından itibaren geçerli olmak üzere yüzde 8'e düşürülmüştür.

Şans oyunlarından alınan vergilerle elde edilen kaynağın bölüşümünün tek bir çatı altında konsolide edilmesi ve uygulamada basitliğin sağlanması amacıyla, bu kapsamda alınan vergi, fon ve payların düzenlenmesi ve dağıtımına ilişkin Kanun yürürlüğe girmiştir.

2007 yılında enerji KİT'lerinin yaşadığı mali sorunlar ile beklenenin üzerinde gerçekleşen özelleştirme ve varlık satış gelirleri merkezi yönetim bütçe gelirlerini etkileyen önemli unsurlardandır. Enerji KİT'lerinin, vergi dahil mali yükümlülüklerini yerine getirememeleri ve ÖTV gelirlerinin öngörülen şekilde gerçekleştirilememesi nedeniyle vergi gelirleri olumsuz yönde etkilenmiştir. Ancak, Türk Telekom A.Ş.'nin özelleştirme taksitlerinden kalan miktarın yıl içinde peşin olarak ödenmesinden ve gayrimenkul satışından elde edilen GSYİH'nın yüzde 1,1 düzeyindeki gelir, bütçe gelirleri performansı üzerinde belirleyici olmuştur.

Artan ihracat nedeniyle KDV iadelerinde görülen hızlı artış vergi gelirleri tahsilatı üzerinde negatif bir etki oluşturmaktadır.

Gelir idaresinin, vergi sistemini daha etkin yönetmesini sağlamak amacıyla, Büyük Mükellefler Vergi Dairesi 2007 yılında faaliyete geçmiştir.

2007 yılında yatırımların ve istihdamın artırılması politikası kapsamında, yatırımların ve istihdamın teşvikine yönelik 5084 sayılı Kanundan yararlanma şartları kolaylaştırılarak, teşviklerden yararlanmak için gerekli olan işçi çalıştırma sınırı 30'dan 10'a düşürülmüştür.

Köylerin ve Belediyelerin altyapılarının desteklenmesine yönelik yürütülen KÖY-DES ve BEL-DES Projeleri için 2007 yılı içinde yapılan harcamanın GSYİH'nın yüzde 0,4'ü oranında gerçekleşmesi beklenmektedir.

2007 yılı bütçesinde öngörülen hedeflere ulaşmak için, Eylül ayından itibaren bazı mal ve hizmet alımı ödenekleri ile yılın son üç ayına ilişkin sermaye gideri tertiplerinde yer alan ödenekler blokaja tabi tutulmuştur.

2007 yılında kamu personel ücretleri enflasyon hedefi ile uyumlu olarak belirlenmiş, ücret dengesizliğini gidermek amacıyla, düşük ücret alan çalışanlara daha yüksek oranda artış yapılmıştır. Yapılan ücret artış oranı ile gerçekleşen enflasyon arasındaki fark ücretlere yansıtılmıştır.

SSK ve Bağ-Kur prim borçlarının yeniden yapılandırılması sonucu elde edilen gelirlerin düşmesi, yeniden yapılandırmadan yararlanan kişilerin emekli olmaları sonucu sigorta giderlerinde görülen artış, sağlık hizmetlerine erişimin kolaylaşması sonucu sağlık harcamalarının artması, 2007 yılında bütçeden sosyal güvenlik kurumlarına yapılan transferlerin bütçe ödeneklerinin üzerine çıkmasına neden olacaktır.

Genel Devlet Gelir ve Harcamalarına İlişkin Gelişmeler

2005 yılında yüzde 43,9 olan genel devlet gelirlerinin GSYİH'ya oranı, 2006 yılında yüzde 46,2 seviyesine ulaşmıştır. 2006 yılı genel devlet vergi gelirlerinin GSYİH'ya oranı ise, bir önceki yıl seviyesinin 0,5 puan altında gerçekleşmiştir. Bu azalışta, oran indirimleri nedeniyle vasıtasız vergi tahsilatındaki azalma etkili olmuştur. Aynı dönemde vasıtalı vergilerin toplam vergiler içindeki payı yüzde 67'den yüzde 68'e yükselmiştir. 2006 yılında, GSYİH'ya oran olarak bir önceki yıla göre genel devlet vergi dışı toplam gelirlerinde özellikle bütçede bir defalık gelirlerin etkisiyle önemli düzeyde artış kaydedilmiştir.

Tablo 3. 2: Genel Devlet Gelir ve Harcamaları-1

	(GSYİH'ya Oran, Yüzde)			
	2003	2004	2005	2006
Vergiler	23,6	23,6	24,8	24,3
Vasıtasız	7,6	7,3	7,4	7,0
Vasıtalı	15,1	15,6	16,6	16,6
Servet	0,9	0,6	0,8	0,8
Vergi Dışı Normal Gelirler	3,1	3,1	3,4	3,7
Faktör Gelirleri	6,4	6,9	8,0	8,4
Sosyal Fonlar	6,6	7,0	6,9	7,7
Toplam	39,8	40,5	43,1	44,1
Özelleştirme Gelirleri	0,1	0,4	0,8	2,1
Toplam Gelir	39,9	40,9	43,9	46,2
Cari Harcamalar	17,5	17,7	17,5	19,0
Yatırım Harcamaları	3,6	3,1	3,9	4,3
Sabit Sermaye	3,6	3,1	3,8	4,2
Stok Değişmesi	0,0	0,0	0,0	0,0
Transfer Harcamaları	28,8	25,4	22,3	21,0
Cari Transferler	28,1	24,6	21,7	19,5
Sermaye Transferleri	0,6	0,8	0,5	1,6
Stok Değişim Fonu	0,0	0,0	0,0	0,0
Faiz Dışı Harcama	33,1	32,8	34,1	36,1
Toplam Harcama	49,9	46,2	43,6	44,3
Faiz Dışı Fazla	6,8	8,1	9,8	10,1
Borçlanma Gereği	10,0	5,3	-0,3	-1,9
IMF Tanımlı Faiz Dışı Fazla	5,5	6,0	6,2	5,9
Mali Bildirimle Uyumlu Borçlanma Gereği	11,3	5,8	0,3	0,2

Not: Gelir ve harcama rakamlarına red ve iadeler dahil değildir.

Kaynak: DPT

2005 yılında yüzde 43,6 olarak gerçekleşen genel devlet toplam harcamalarının GSYİH içindeki payı, 2006 yılında yüzde 44,3 olarak kaydedilmiştir. Faiz dışı harcamalar 2 puan artarken, faiz harcamalarındaki düşüş 1,5 puan olarak gerçekleşmiştir. 2006 yılında, yatırım harcamalarının GSYİH içindeki payında yüzde 0,4 puanlık artış olmuştur.

Bu gelişmeler sonucunda, 2005 yılında olduğu gibi, 2006 yılında da fazla veren genel devlet dengesinin GSYİH'ya oranı yüzde 1,9 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde, genel devlet faiz dışı fazlasının GSYİH'ya oranı ise 0,3 puanlık artışla yüzde 10,1 olmuştur. Mali bildirimle uyumlu borçlanma gereği ise, GSYİH'ya oran olarak, 2005 yılındaki yüzde 0,3 seviyesinden, 2006 yılında yüzde 0,2 seviyesine gerilemiştir.

Kutu 3. 2: Mali Bildirim Kapsamında Genel Devlet Dengesinde Yapılan Ayarlamalar

Genel devlet açığı, borç stokunun kapsamı ve muhasebe kaydı ile ilgili çeşitli ayarlamalar yapılarak, Avrupa Birliğinin bütçe açığı ve borç tanımlarına uyumlu hale getirilmekte ve her yıl 1 Nisan tarihinde mali bildirim tabloları ile Avrupa Birliğinin ilgili birimlerine iletilmektedir.

Mali bildirim tabloları hazırlanırken temel olarak,

- Avrupa Birliği Milli Hesaplar Sistemi (ESA 95) kuralları çerçevesinde gelir ve gider olarak tanımlanan ancak bütçe açığına dahil edilmemiş gelirler ve giderler (kamu bankaları görev zararı vb.) bütçeye eklenmekte; gelir (özelleştirme, yeniden değerlendirme farkları, madeni para basım geliri vb.) ve gider (risk hesabı vb.) tanımına girmeyen ancak bütçede yer alan hesaplar bütçe içerisinde ayıklanmaktadır.
- Bütçede nakit esasına göre yer alan gelir ve giderler tahakkuk esasına göre olması gereken büyüklüğe çekilmektedir. Tahakkuk ve tahsilat miktarları arasındaki söz konusu farklar düzeltilmektedir.
- Kamu borç stokunun faiz giderleri tahakkuk esasına göre hesaplanmakta ve ait olduğu yıla dağıtılmaktadır.

Bu ayarlamalar sonucunda iki tanım arasında oluşan farklılıklar aşağıda gösterilmektedir.

Tablo: Mali Bildirimle Uyumlu Genel Devlet Borçlanma Gereği

	(GSYİH'ya Oran, Yüzde)			
	2003	2004	2005	2006
Genel Devlet Borçlanma Gereği	10,0	5,3	-0,3	-1,9
Özelleştirme Gelirleri	0,1	0,4	0,8	2,1
Telekom Temettü	0,0	0,0	0,0	0,2
Risk Hesabı	-0,3	-0,1	0,0	0,0
Alacaklar ve Borçlar (Net)	-0,4	-0,4	-0,5	-0,2
Ödenen ve Tahakkuk Eden Faiz Farkı	1,6	0,6	-0,1	0,2
Fon Net Borç Verme	-0,1	0,0	-0,1	-0,2
Kamu Bankaları Görev Zararı	0,2	0,0	0,0	0,0
Diğer	0,1	0,0	0,5	0,0
Genel Devlet Borçlanma Gereği (Mali Bildirimle Uyumlu)	11,3	5,8	0,3	0,2

Kaynak: DPT, Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı

Orta Vadeli Perspektif

Genel devlet hesaplarının tahmininde, 2008-2010 dönemi için öngörülen ekonomik büyüme, enflasyon, faiz oranları, ödemeler dengesi, dış ticaret hadleri, ücret artışları, döviz kuru gibi genel makroekonomik varsayımlara ilave olarak, gelir ve giderlere ilişkin çeşitli varsayımlar dikkate alınmıştır.

Gelirlere ilişkin varsayımlar:

- Mahalli idareler reformunun bir bileşenini oluşturan İl Özel İdaresi ve Belediye Gelirleri Kanun Tasarısının KEP döneminde yürürlüğe gireceği varsayılarak yaratacağı mali etki, hesaplamalara yansıtılmıştır.

- Asgari geçim indiriminin mali etkisinin, kaldırılan ücretlilerde vergi indiriminden sağlanacak tasarruf ile aynı düzeyde olacağı hesaplanmıştır.
- Uluslararası enerji fiyatlarında oluşacak fiyat değişimlerinin enerji ürünleri üzerindeki ÖTV miktarlarını etkilemeyeceği varsayılmıştır.
- Bazı mal ve hizmetlerde yapılan KDV indirimlerinin etkisi dikkate alınmıştır.
- Kayıtdışıyla mücadele ve Gelir İdaresinin etkin işlemesinden ilave gelir artışı sağlanacağı tahmin edilmiştir.
- 2009 yılından itibaren ücretli çalışanlar için emeklilik sigortası primi işveren payının 5 puan indirilmesinin etkisi dikkate alınmıştır.

Vergi dairelerinin işlemlerinin elektronik ortamda yapılarak iş yükünün azaltılması, vergi dairelerinin iş ve işlemlerinde verimliliğin ve etkinliğin artırılması ve sağlıklı bir karar destek ve yönetim bilgi sistemi altyapısı oluşturulması amacıyla başlatılan Vergi Dairesi Otomasyon Projesi (VEDOP) sürdürülecektir. Buna paralel olarak, bilişim sistemleri ve altyapının güçlendirilmesi çalışmaları tamamlanacak, bilgilerin yedeğinin tutulacağı bir felaket durum merkezi oluşturulacaktır. Bu kapsamda, 2009 yılının ilk yarısı içinde tüm gelir idaresi birimleri otomasyon kapsamına alınmış olacaktır.

Mükellef odaklı idare anlayışından hareketle, mükelleflere internet üzerinden verilen hizmetlerin artırılmasına ve elektronik imkanlardan daha çok yararlanmalarını sağlamaya yönelik çalışmalara yoğun bir şekilde devam edilecektir. Bu çerçevede, elektronik beyanname verme zorunluluğunun kapsamı genişletilmiştir. Ayrıca, Elektronik Fatura Projesi hayata geçirilecektir.

Vergi sisteminin rasyonelleştirilmesi ve basitleştirilmesi amacıyla, Kurumlar Vergisi Kanununda olduğu gibi Gelir Vergisi Kanununun yeniden kaleme alınması ve sistematığının yeniden düzenlenmesi çalışmaları devam etmekte olup, yeni Gelir Vergisi Kanununun 2008 yılı içinde yürürlüğe girmesi öngörülmektedir.

Kamu sağlık harcamalarında etkinlik sağlamaya yönelik olarak, gerek sosyal güvenlik sistemi içindeki kayıp ve kaçakların azaltılması, gerekse faturaların elektronik ortamda takibinin sağlanmasıyla sağlık harcamalarının düzenli olarak izlenebilmesi, hastane-doktor-eczacı-sigortalı gibi sistemin tüm paydaşlarına ait detaylı bilgilere anlık ulaşılabilmesi ve denetimin kolaylaştırılmasını teminen, sosyal güvenlik sistemi bilgi işlem altyapısı güçlendirilecektir.

Sağlanan ekonomik istikrar ortamı kayıtdışı ekonomiyle mücadele için uygun bir zemin hazırlamış, genel ve sektörel düzeyde kayıtdışılığın azaltılması amacıyla bazı önlemler alınmaya başlanmıştır. Kayıtdışı ekonomiyle mücadele kapsamında önümüzdeki dönemde;

1) Kayıtdışı ekonominin nedenlerini, sonuçlarını ve boyutunu bütüncül bir şekilde ortaya koyan bir analiz yapılarak, söz konusu nedenlerin ortadan kaldırılmasına yönelik çözüm önerileri geliştirilecek ve konuya ilişkin atılacak somut adımlar, performans göstergeleriyle birlikte belli bir takvime bağlanarak kayıtdışı ekonomiyle mücadele stratejisi hazır hale getirilecektir.

2) Kayıtdışı ekonomi ve kayıtdışı istihdamın azaltılmasına yönelik olarak, kamu kurumları arasındaki koordinasyon artırılabilecektir. Bireylerin kayıtlı ekonomi içinde yer almalarını özendirerek ve kayıtdışı ekonominin zararlarını anlatmaya yönelik faaliyetler düzenlenecektir.

3) Kayıtdışı ekonomiyle mücadelenin denetim boyutunu güçlendirmeye ve etkinleştirmeye yönelik uygulamalar hayata geçirilecek ve gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır. Bu kapsamda, kaçak işçi çalıştıran işletmeler kamu ihalelerinden belli bir süreyle men edilecek, kayıtdışı istihdamla mücadeleyi kolaylaştırmak amacıyla 1774 sayılı Kimlik Bildirme Kanununda değişiklik yapılacak, ihbarların zamanında ve kolaylıkla yapılabilmesini teminen bir çağrı merkezi kurulacaktır. Ayrıca, Gelir İdaresi bünyesinde Bilgisayar Destekli Denetim ve Risk Analizi Merkezi kurulacaktır. Akaryakıt istasyonlarınca belgelerin gerçek sahiplerine düzenlenmesi ve akaryakıt sektöründe kayıtdışılığın önüne geçilmesi amacıyla, Taşıt Kimlik Birimi Sistemi Projesi uygulamaya konulacaktır. Yüksek sayıda vergi denetim elemanı alınmaya devam edilecektir.

4) Sektörler itibarıyla vergi açığının sebeplerinin araştırılması, analiz edilmesi ve düzenli olarak raporlanması sağlanacaktır.

5) Alacakların tahsilini kolaylaştırmak amacıyla elektronik haciz sistemi etkin olarak kullanılacaktır.

Bu varsayımlar altında, 2007 yılında, özelleştirme gelirleri hariç tutulduğunda, GSYİH'nın yüzde 41,9'u olması programlanan genel devlet gelirlerinin, 2008 yılında yüzde 41,6 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. GSYİH'nın yüzde 43,7'si seviyesinde gerçekleşmesi beklenen 2007 yılı özelleştirme gelirleri dahil genel devlet gelirlerinin ise, 2008 yılında yüzde 43,2 seviyesinde olması beklenmektedir. 2010 yılında, özelleştirme gelirleri hariç genel devlet gelirlerinin GSYİH içindeki payının yüzde 39,6, toplam genel devlet gelirlerinin GSYİH içindeki payının ise yüzde 40,6 seviyesinde olacağı tahmin edilmektedir.

2008 yılında, özelleştirme gelirleri hariç genel devlet gelirleri içinde vergi gelirlerinin ağırlığının 2007 yılına göre 1,6 puan artarak yüzde 58,4 seviyesinde gerçekleşeceği, 2010 yılında ise yüzde 59,5'e yükseleceği tahmin edilmektedir.

Harcamalara ilişkin varsayımlar:

- Personel rejimine ilişkin reformun Program döneminde gerçekleştirilmesi durumunda oluşacak olan mali etki hesaplamalara yansıtılmamıştır.
- Yeni alınacak kamu personel sayısının sınırlandırılması politikasının devam edeceği, ücretlerin ve emekli maaşlarının hedeflenen enflasyon ile uyumlu artırılacağı varsayılmıştır.
- İşsizlik sigortasından yararlanma koşullarının, 2008 yılının son çeyreğinden itibaren esnetileceği varsayılmış ve olası maliyeti dengelere yansıtılmıştır.
- 2008 yılı içinde yürürlüğe girmesi hedeflenen sosyal güvenlik reformunun parametreleri henüz tam olarak belirlenmediğinden mali etkisi dengelere yansıtılmamıştır.

Bu varsayımlar dikkate alınarak yapılan projeksiyonlar sonucunda, 2007 yılında yüzde 43,6 seviyesinde olacağı tahmin edilen genel devlet harcamalarının GSYİH içindeki payının 2008 yılında yüzde 43,3, 2010 yılında ise yüzde 39,6 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Faiz dışı harcamaların GSYİH içindeki payının 2007 yılındaki yüzde 35,9 seviyesinden 1,9 puanlık azalışla 2010 yılında yüzde 34,0 seviyesine gerilemesi beklenmektedir.

2008 yılında genel devlet sabit sermaye yatırımlarının GSYİH içindeki payının, 2007 yılına göre 0,4 puan azalışla yüzde 3,7 düzeyine gerilemesi ve 2010 yılında da aynı seviyeyi koruması beklenmektedir.

2007 ve 2008 yıllarında genel devlet gelir ve harcamalarının dengede olması beklenmektedir. 2009 ve 2010 yıllarında ise genel devlet dengesinin GSYİH'ya oran olarak sırasıyla yüzde 0,7 ve yüzde 1,0 oranında fazla vermesi öngörülmektedir. 2007 yılında yüzde 7,7 olarak gerçekleşeceği tahmin edilen genel devlet faiz dışı fazlasının GSYİH'ya oranının, 2008, 2009 ve 2010 yıllarında sırasıyla yüzde 7,9, yüzde 7,1 ve yüzde 6,5 olması beklenmektedir.

2008 yılı genel devlet gelir ve harcamalarına ilişkin olarak 2006 yılı Katılım Öncesi Ekonomik Programında yapılan denk olma öngörüsü, bu Programda da muhafaza edilmiştir. Öte yandan, 2006 yılı KEP'inde 2009 yılı dengesi için GSYİH'ya oran olarak yüzde 0,3 seviyesinde açık öngörülmüşken, özellikle faiz giderlerindeki ve cari harcamalardaki düşüşten dolayı yapılan 1,0 puanlık revizyonla yüzde 0,7'lik fazlaya dönüştürülmüştür.

Tablo 3.3: Genel Devlet Gelir ve Harcamaları-2

(GSYİH'ya Oran, Yüzde)

	2007	2008	2009	2010
Vergiler	23,8	24,3	24,2	23,5
Vasıtasız	7,2	7,3	7,4	7,4
Vasıtalı	15,7	16,2	16,0	15,4
Servet	0,8	0,8	0,8	0,8
Vergi Dışı Normal Gelirler	2,9	2,6	2,6	2,6
Faktör Gelirleri	7,7	7,1	6,7	6,6
Sosyal Fonlar	7,5	7,6	7,0	6,8
Toplam	41,9	41,6	40,6	39,6
Özelleştirme Gelirleri	1,8	1,6	1,4	1,0
Toplam Gelir	43,7	43,2	42,0	40,6
Cari Harcamalar	19,4	19,0	18,7	18,1
Yatırım Harcamaları	4,1	3,7	3,8	3,7
Sabit Sermaye	4,1	3,7	3,8	3,7
Stok Değişmesi	0,0	0,0	0,0	0,0
Transfer Harcamaları	20,1	20,6	18,8	17,7
Cari Transferler	19,5	19,8	18,1	17,0
Sermaye Transferleri	0,6	0,8	0,7	0,7
Stok Değişim Fonu	0,0	0,0	0,0	0,0
Faiz Dışı Harcama	35,9	35,4	34,9	34,0
Toplam Harcama	43,6	43,3	41,3	39,6
Faiz Dışı Fazla	7,7	7,9	7,1	6,5
Borçlanma Gereği	0,0	0,0	-0,7	-1,0
IMF Tanımlı Faiz Dışı Fazla	3,8	5,1	4,7	4,5

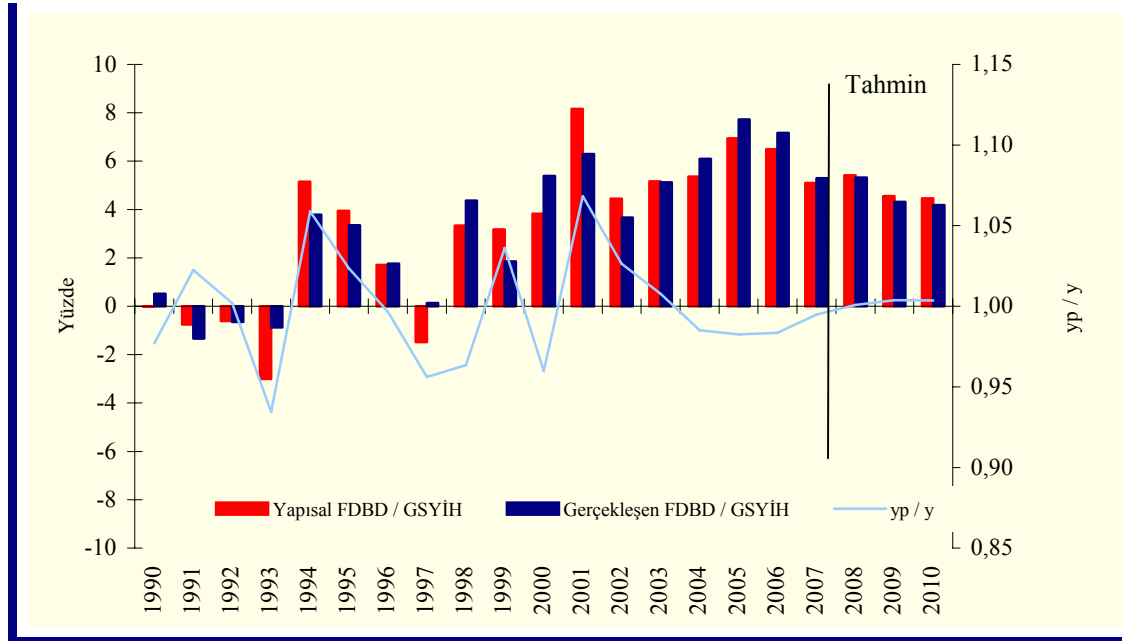
Not: Gelir ve harcama rakamlarına red ve iadeler dahil değildir.

Kaynak: DPT

3.1.3. Yapısal ve Devresel Konsolide/Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi

Türkiye ekonomisi için yapısal ve devresel bütçe dengeleri ve bütçe üzerindeki devresel etkiler daha önceki KEP'lerde olduğu gibi yaygın olarak kullanılan metotla incelenmiştir.

Şekil 3.1: Gerçekleşen ve Yapısal Faiz Dışı Bütçe Dengesi

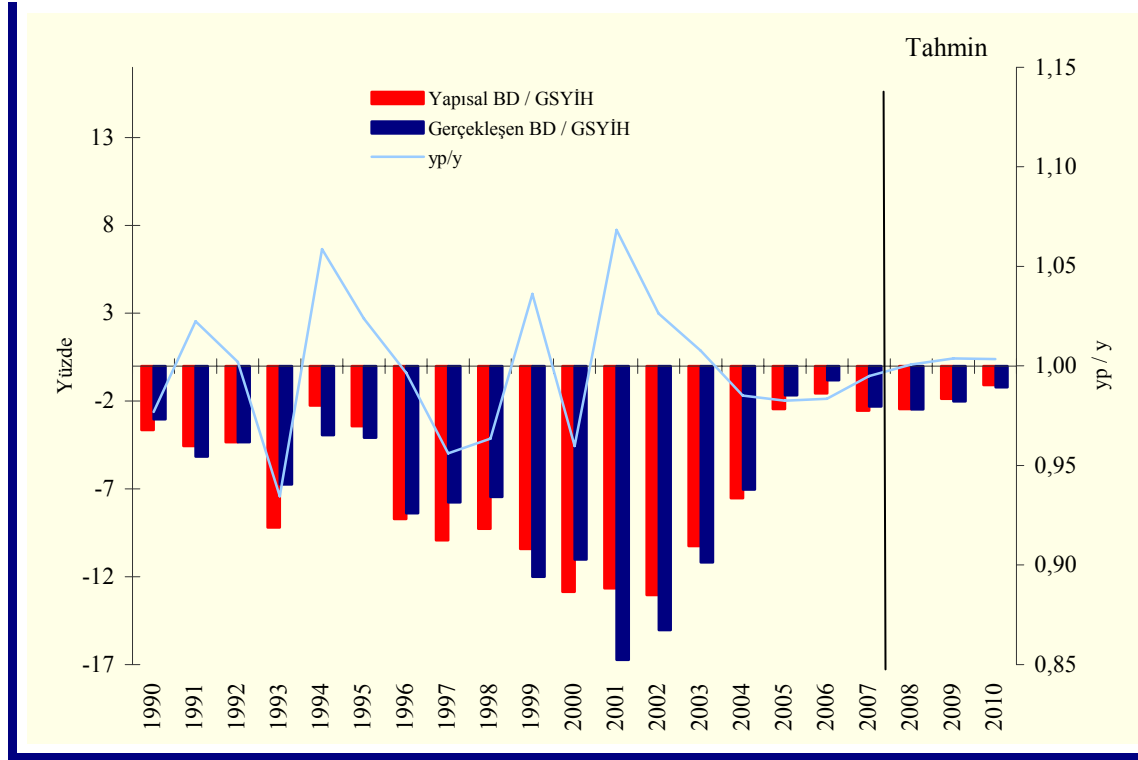
FDBD: Faiz Dışı Bütçe Dengesi yp/y: Potansiyel Hasıla/Gerçekleşen Hasıla

Şekil.3.1’de görülen faiz dışı yapısal bütçe dengesi ile gerçekleşen faiz dışı bütçe dengesi incelendiğinde, 2005-2006 yılları için gerçekleşen faiz dışı bütçe fazlasının yapısal faiz dışı bütçe fazlasından daha yüksek değerler aldığı görülmektedir. 2007 yılında ise önceki yıllara kıyasla faiz dışı bütçe fazlasında bir miktar azalmanın olduğu gözlenmektedir. Ayrıca, 2007 yılında devresel etkinin azaldığı ve yapısal faiz dışı bütçe dengesi ile gerçekleşen faiz dışı bütçe dengesinin birbirine yaklaştığı görülmektedir.

2007 KEP döneminde, faiz dışı bütçe dengeleri açısından 2007 yılındaki eğilimin biraz farklılaşarak gerçekleşen faiz dışı bütçe fazlasının yüzde 4,5 oranı civarında olacağı öngörülmektedir. Bununla birlikte, bu dönemde de 2007 yılında olduğu gibi devresel bir etki beklenmemektedir.

Şekil.3.2’de gerçekleşen bütçe dengesi ile yapısal bütçe dengesi sunulmaktadır. 2002-2006 döneminde sıkı maliye politikasının bütçe dengesi üzerindeki olumlu etkileri görülmektedir. Gerek faiz oranlarının düşmesiyle birlikte faiz ödemelerinin azalması, gerekse faiz dışı fazlanın yüksek oranlarda olması bütçe açığındaki azalışta belirleyici olmuştur. Ancak, 2006 yılında uluslararası piyasalarda yaşanan finansal dalgalanmanın etkisiyle risk priminde gözlenen artış borçlanma faiz oranlarına da yansımıştır. Bu durum borçlanma vadesinin 2 yıl civarında seyretmesi nedeniyle 2007 yılı faiz ödemelerine olumsuz olarak yansımıştır. Dolayısıyla, Şekil 3.2’de de görüldüğü üzere 2007 yılında bütçe dengesi 2006 yılına göre bir miktar bozulmuştur. Ancak, 2008 yılından itibaren faiz oranlarının düşeceği öngörüsü ve sıkı maliye politikasının devamı neticesinde, 2009-2010 yıllarında bütçenin dengeye yaklaşacağı tahmin edilmektedir.

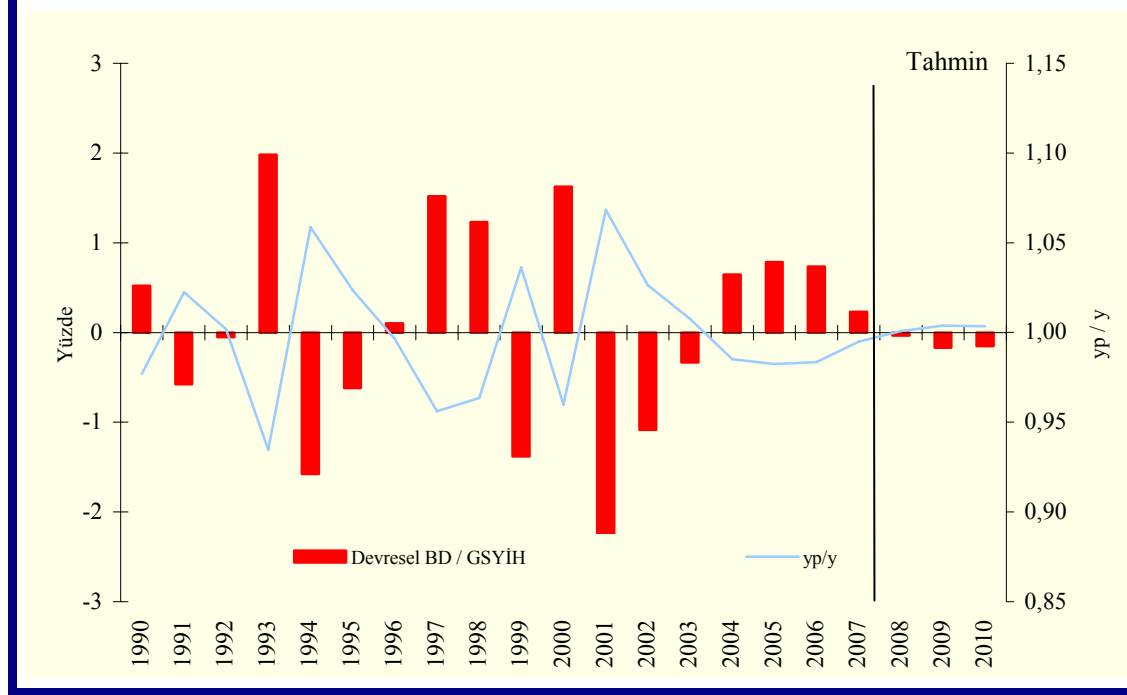
Şekil 3. 2: Gerçekleşen ve Yapısal Bütçe Dengesi

BD: Bütçe Dengesi yp/y: Potansiyel Hasıla/Gerçekleşen Hasıla

Gerçekleşen bütçe dengesi ve yapısal bütçe dengesi arasındaki fark olarak ifade edilen devresel bütçe dengesi, bütçe üzerindeki devresel etkileri göstermektedir. Daha önce de belirtildiği üzere, 2007 yılında devresel etkide önceki döneme göre bir azalma görülmektedir. 2008-2010 döneminde ise, büyümenin potansiyeli civarında seyredeceği tahmininin bir sonucu olarak, bütçe üzerinde devresel etkilerin olmayacağı öngörülmektedir.

Şekil 3. 3: Devresel Bütçe Dengesi

BD: Bütçe Dengesi yp/y: Potansiyel Hasıla/Gerçekleşen Hasıla

3.1.4. Kamu Borç Yönetimi

Borç Yönetimi ve Borçlanma Limitine İlişkin Kurumsal Sorumluluklar

Hazine Müsteşarlığı, borç yönetimini Nisan 2002 tarihinde yayımlanan 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanunun 5'nci maddesi uyarınca belirlenen borçlanma limiti çerçevesinde yürütmektedir.

Söz konusu Kanun'da kamu borç ve risk yönetiminin temel ilkeleri;

a) Makroekonomik dengeleri gözeterek para ve maliye politikaları ile uyumlu, sürdürülebilir, saydam ve hesap verilebilir bir borçlanma politikası izlenmesi,

b) Finansman ihtiyaçlarının, iç ve dış piyasa koşulları ve maliyet unsurları göz önüne alınarak belirlenen risk düzeyi çerçevesinde, orta ve uzun vadede mümkün olan en düşük maliyetle karşılanması olarak belirlenmiştir.

Borçlanma limiti, mali yıl içinde, ilgili yılın bütçe kanununda belirtilen başlangıç ödenekleri toplamı ile tahmin edilen gelirler arasındaki fark miktarı olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu Kanunun aynı maddesi çerçevesinde borç yönetiminin ihtiyaçları ve gelişimi dikkate alınarak net borçlanma limiti yıl içinde yüzde 5'e kadar artırılabilir.

Kamu Borç Stoku

Mevcut Durum

2002 yılından bu yana uygulanan ekonomik program, mali disiplin ve siyasi istikrar borç yönetiminin etkinliğini artırmıştır. Bu çerçevede, genel devlet brüt borç stokunun GSYİH'ya oranı düşüş trendini sürdürerek, 2005 yılındaki yüzde 69,2 seviyesinden 2006 yıl sonunda yüzde 60,9 seviyesine gerilemiştir.

Tablo 3. 4: Genel Devlet Brüt Borç Stoku

	(GSYİH'ya Oran, Yüzde)				
	2002	2003	2004	2005	2006
İç Borç	54,7	54,8	52,9	51,0	44,4
Dış Borç	34,7	25,3	21,9	18,1	16,5
Toplam	89,3	80,1	74,7	69,2	60,9

Not: Tablo, genel devlet (KİT hariç toplam kamu) brüt borçlarını içermektedir. Bu nedenle, Hazine Müsteşarlığı tarafından KİT dahil toplam kamu için açıklanan net borç stoku rakamıyla karşılaştırma yapılırken tanım farklılığı dikkate alınmalıdır.

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı

Tablo 3. 5: Merkezi Yönetim Toplam Borç Stoku

	(GSYİH'ya Oran, Yüzde)				
	2002	2003	2004	2005	2006
İç Borç	54,0	54,0	52,1	50,2	43,6
Dış Borç	33,4	24,6	21,4	17,8	16,2
Toplam	87,4	78,6	73,5	68,0	59,9

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

Merkezi yönetim toplam borç stokunun GSYİH'ya oranı yıllar itibarıyla azalış eğilimini sürdürmektedir. Bu çerçevede 2006 yıl sonu itibarıyla söz konusu oran 2005 yıl sonuna göre 8,1 puanlık azalışla yüzde 59,9 olarak gerçekleşmiştir. 2002-2006 döneminde ise toplam 27,6 puanlık bir düşüş kaydedilmiştir.

2002 yılı sonunda 242,7 milyar YTL olan merkezi yönetim toplam borç stoku, 2007 yılı Eylül ayı sonunda 341,5 milyar YTL olarak gerçekleşmiştir. Eylül sonu itibarıyla stokun yüzde 75,6'sı iç borçlardan oluşurken, dış borçların payı ise 2002 yıl sonuna göre 13,9 puan azalarak yüzde 24,4'e gerilemiştir. Borçlanma programının bir sonucu olarak YTL cinsi borçlanmanın ağırlık kazanması neticesinde, YTL cinsinden borç stokunun toplam stok içindeki payı, yıllar itibarıyla artış eğilimini sürdürmüş ve 2007 yılı Eylül ayında yüzde 67,1 olarak gerçekleşmiştir. Döviz cinsinden ve dövize endeksli borçların payı 2002 yılı sonuna göre 25,2 puan azalarak 2007 Eylül ayında yüzde 32,9, sabit faizli borçların payı ise 9,3 puan artarak yüzde 54,2 olmuştur. Bu durum, toplam stokun kur ve faiz değişimlerine duyarlılığını azaltmıştır.

Merkezi yönetim iç borç stoku, 2005 yılı sonu itibarıyla 244,8 milyar YTL düzeyinden 2006 yılı sonunda 251,5 milyar YTL'ye yükselmiştir. 2005 yılında yüzde 50,2 olarak gerçekleşen merkezi yönetim iç borç stokunun GSYİH'ya oranı, 2006 yılında yüzde 43,6 seviyesine gerilemiştir. 2007 yılı Eylül ayı sonu itibarıyla merkezi yönetim iç borç stoku 258,3 milyar YTL olarak gerçekleşmiştir.

Kur riskini hafifletmeye yönelik izlenen borçlanma stratejileri kapsamında, ağırlıklı olarak YTL cinsinden senetlerle borçlanmaya devam edilmiştir. Merkezi yönetim toplam iç borç stoku içindeki YTL cinsinden stokun payı, 2006 yıl sonu seviyesi olan yüzde 86'dan 2007 yılı Eylül ayı sonunda yüzde 89 seviyesine yükselmiştir.

Tablo 3. 6: Merkezi Yönetim Borç Stokunun Döviz ve Faiz Yapısı

	2002		2003		2004		2005		2006		2007 Eylül	
	Milyon YTL	%	Milyon YTL	%	Milyon YTL	%	Milyon YTL	%	Milyon YTL	%	Milyon YTL	%
GENEL TOPLAM	242.665	100	282.807	100	316.528	100	331.520	100	345.050	100	341.523	100
Sabit	109.079	45	138.116	49	170.276	54	166.106	50	186.169	54	185.259	54
Değişken	133.586	55	144.691	51	146.252	46	165.414	50	158.881	46	156.265	46
YTL Cinsinden	101.694	42	151.790	54	185.020	58	206.852	62	216.800	63	229.311	67
Sabit	37.576	15	68.614	24	94.930	30	101.444	31	111.457	32	113.254	33
Değişken	64.118	26	83.175	29	90.090	28	105.408	32	105.343	31	116.057	34
Döviz	140.971	58	131.017	46	131.508	42	124.667	38	128.250	37	112.213	33
Döviz Cinsinden	121.199	50	113.140	40	122.067	39	119.098	36	126.569	37	110.993	32
Sabit	71.037	29	69.502	25	75.346	24	64.662	20	74.712	22	72.005	21
Değişken	50.161	21	43.639	15	46.721	15	54.436	16	51.856	15	38.988	11
Dövizde Endeksli	19.772	8	17.877	6	9.441	3	5.570	2	1.681	0	1.220	0
Sabit	466	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Değişken	19.307	8	17.877	6	9.441	3	5.570	2	1.681	0	1.220	0
Toplam İç Borç Stoku	149.870	100	194.387	100	224.483	100	244.782	100	251.470	100	258.272	100
Toplam Sabit	54.390	36	85.032	44	115.572	51	111.061	45	121.053	48	124.002	48
Toplam Değişken	95.480	64	109.354	56	108.911	49	133.720	55	130.417	52	134.270	52
YTL Cinsinden	101.694	68	151.790	78	185.020	82	206.852	85	216.800	86	229.311	89
Sabit	37.576	25	68.614	35	94.930	42	101.444	41	111.457	44	113.254	44
Değişken	64.118	43	83.175	43	90.090	40	105.408	43	105.343	42	116.057	45
Döviz Cinsinden	28.404	19	24.720	13	30.021	13	32.360	13	32.989	13	27.742	11
Sabit	16.348	11	16.418	8	20.642	9	9.617	4	9.596	4	10.748	4
Değişken	12.055	8	8.302	4	9.380	4	22.743	9	23.393	9	16.994	7
Dövizde Endeksli	19.772	13	17.877	9	9.441	4	5.570	2	1.681	1	1.220	0
Sabit	466	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Değişken	19.307	13	17.877	9	9.441	4	5.570	2	1.681	1	1.220	0
Dış Borç Stoku	92.795	100	88.420	100	92.046	100	86.738	100	93.580	100	83.251	100
USD	37.300	40	35.723	40	38.973	42	42.245	49	49.236	53	45.353	54
JPY	7.159	8	5.222	6	3.854	4	3.095	4	3.062	3	2.699	3
EUR	24.314	26	23.328	26	23.708	26	21.089	24	25.451	27	25.191	30
SDR	22.801	25	23.365	26	24.765	27	19.662	23	15.130	16	9.405	11
Diğer	1.221	1	782	1	745	1	647	1	700	1	604	2
Dış Borç Stoku	92.795	100	88.420	100	92.046	100	86.738	100	93.580	100	83.251	100
Sabit	54.689	59	53.084	60	54.704	59	55.045	63	65.116	70	61.257	74
Değişken	38.106	41	35.337	40	37.341	41	31.693	37	28.463	30	21.994	26

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

Yoğun olarak 2001 yılında ihraç edilen nakit dışı senetlerin itfalarının önemli bir kısmının son yıllarda yapılması borç stokunun ortalama vadesinde azaltıcı bir rol oynamıştır. Buna rağmen, 2005 yılında ihracına başlanan 5 yıl vadeli sabit ve değişken faizli senetler ile 2007 yılında ihracına başlanan 7 yıl vadeli değişken faizli YTL cinsi senetler, merkezi yönetim toplam iç borç stokunun ortalama vadesini giderek artırmıştır. Merkezi yönetim toplam iç borç stokunun ortalama vadesi 2005 yılında 23,5 ay, 2006 yılında 24 ay iken, 2007 yılı Eylül ayında 26,6 aya yükselmiştir.

Tablo 3. 7: Merkezi Yönetim İç Borç Stokunun Vade Yapısı

	2002	2003	2004	2005	2006	2007 Eylül
Stokun Ortalama Vadesi (ay)						
Nakit Senetler	12,8	12,4	11,8	19,6	22,3	26,8
Nakit Dışı Senetler	60,4	51,2	45,5	38,7	32,0	25,8
Toplam	32,1	25,1	20,6	23,5	24,0	26,6

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı

Merkezi yönetim dış borç stokunda ise sabit faizli borçların ağırlığı 2002 yılından itibaren artış eğilimini sürdürmüş olup, 2007 yılı Eylül ayında yüzde 74 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca stokun döviz kompozisyonu incelendiğinde, son 5 yıl içerisinde dolar ve avro cinsi borçların yüzdesinde artış ve SDR cinsi borçların yüzdesinde ise bir düşüş gerçekleştiği görülmektedir. Bu çerçevede, 2002 yıl sonunda toplam dış borç stoku içerisindeki payı sırasıyla yüzde 40 ve yüzde 26 olan dolar ve avro cinsi borçların payı 2007 yılı Eylül ayı sonu itibarıyla sırasıyla yüzde 54 ve yüzde 30 seviyesine yükselmiş ve SDR cinsi borçlar ise 13,3 puanlık bir azalış ile yüzde 11 seviyesine gerilemiştir.

2001 yılında kamu bankalarına görev zararı ve sermaye ilavesi için ihraç edilen senetlerle, bankacılık sektöründe yeniden yapılandırma çalışmaları doğrultusunda, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna ihraç edilen senetler nedeniyle yüzde 66 seviyelerine ulaşan merkezi yönetim toplam iç borç stoku içerisindeki kamu payı, azalmaya devam ederek 2005 yılında yüzde 30,8 seviyesine, 2006 yılında yüzde 28,4 seviyesine ve 2007 Eylül itibarıyla yüzde 27 seviyesine gerilemiştir.

Tablo 3. 8: Alacaklılara Göre İç Borç Stoku

	2002	2003	2004	2005	2006	2007 Eylül	2002	2003	2004	2005	2006	2007 Eylül
Toplam	149,9	194,4	224,5	244,8	251,5	258,3	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kamu	79,1	92,6	83,3	75,5	71,4	69,8	52,8	47,7	37,1	30,8	28,4	27,0
TCMB	18,4	18,4	18,4	18,4	17,8	16,2	12,3	9,5	8,2	7,5	7,1	6,3
Kamu Bankaları	24,3	27,2	27,5	25,0	19,9	19,9	16,2	14,0	12,2	10,2	7,9	7,7
TMSF	11,0	15,1	8,3	4,5	4,5	3,8	7,4	7,7	3,7	1,8	1,8	1,5
TCMB (IMF Kredisi)	9,7	8,5	3,7	-	-	-	6,5	4,4	1,6	-	-	-
Diğer Kamu	15,7	23,4	25,4	27,5	29,3	30,0	10,5	12,1	11,3	11,2	11,6	11,6
Piyasa*	70,8	101,8	141,1	169,3	180,1	188,5	47,2	52,3	62,9	69,2	71,6	73,0

(*) İmar Bankası Mevduatları için TMSF'ye ihraç edilen senetler piyasa içerisinde gösterilmiştir.

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

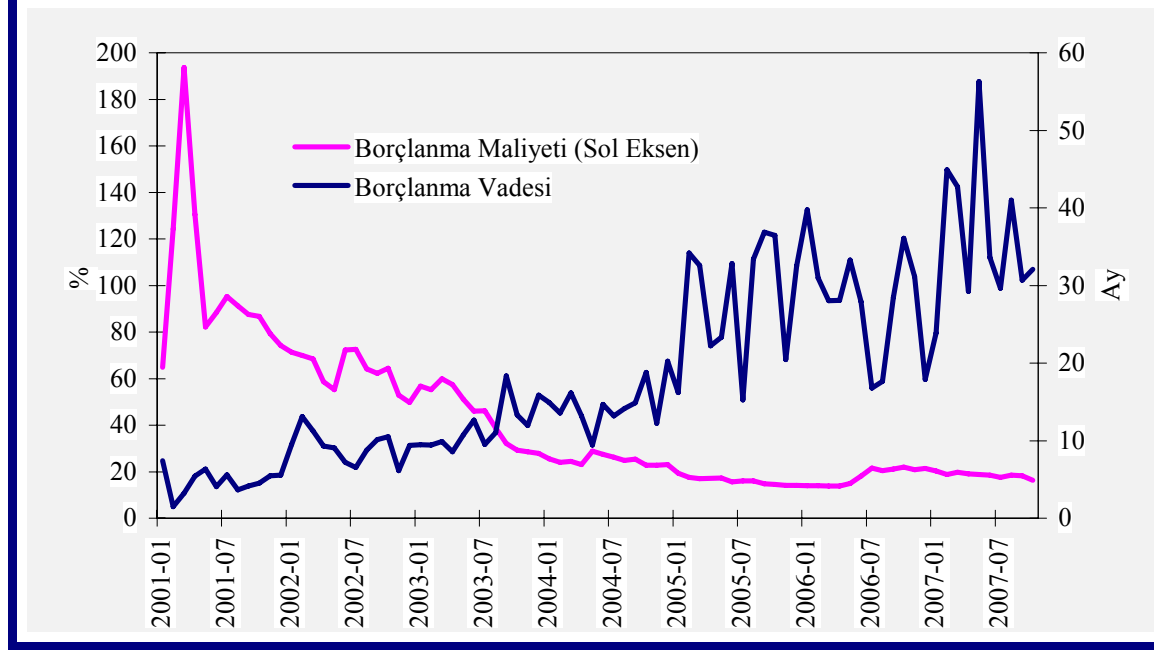
Uygulanan ekonomik program kapsamında sürdürülen yapısal reformlar ve kamu maliyesi alanındaki gelişmeler çerçevesinde piyasalarda oluşan olumlu hava neticesinde, 2005 yılı Aralık ayında yüzde 14,2 olarak gerçekleşen YTL cinsi iskontolu borçlanmanın maliyeti, 2006 yılının ilk dört ayında da gerilemeye devam etmiş, Nisan ayında yüzde 13,9 seviyesinde gerçekleşmiştir. Ancak, Mayıs ayından itibaren dış piyasalardaki dalgalanmaların yanı sıra enflasyon hedefi ve cari açığa ilişkin tereddütlerin artması ile birlikte faiz oranlarında yükseliş gözlenmiş, bu kapsamda ikincil piyasa faiz oranları Haziran ayında yüzde 22 seviyelerini aşmıştır. Söz konusu dönemde, sabit kuponlu borçlanmalara ara verilerek değişken faizli borçlanmaya ağırlık verilmesi ve borç çevirme oranının düşük tutulmasıyla birlikte borçlanma maliyetlerinin artışı sınırlandırılırken, alınan mali ve parasal tedbirler sonucunda iskontolu borçlanmanın ortalama maliyeti Aralık ayında yüzde 21,5 seviyelerine gerilemiştir.

Dış piyasalardaki dalgalanmanın etkisinin ortadan kalkmasıyla birlikte 2007 yılına olumlu beklentilerle girilmiş, bu çerçevede iskontolu borçlanmanın ortalama faizi Temmuz ayında yüzde 17,6 seviyesinde gerçekleşmiştir. Ancak, ABD'deki riskli kredi piyasası kaynaklı küresel çalkantı ile birlikte faiz oranları Ağustos ayında yüzde 18,6 seviyesine yükselmiştir.

2005 Aralık ayı sonunda yüzde 7,96 seviyesinde olan iç borç stokunun ortalama reel faizi, 2006 yılı sonunda yüzde 7,79, 2007 yılı Ağustos ayı itibarıyla ise yüzde 10,26 olmuştur.

2005 yılında 27,7 ay olan nakit iç borçlanmanın ortalama vadesi, 2006 yılının Ocak-Nisan döneminde 30 ayın üzerine çıkmıştır. Diğer taraftan, piyasalardaki dalgalanma ile birlikte Mayıs ayından itibaren borçlanma vadelerinin kısaltılması sonucu, 2006 yılı toplamında nakit iç borçlanmaların ortalama vadesi 28 ay seviyesinde gerçekleşmiştir. 2007 yılında ise iç borçlanma vadesinin uzatılması politikasına devam edilmiş, bu çerçevede Ekim ayı itibarıyla nakit iç borçlanmanın ortalama vadesi 35,2 ay seviyesine yükselmiştir.

Şekil 3. 4: Hazine Borçlanmasının Ortalama Vadesi ve Maliyeti

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

2001 yılından bu yana genel devlet dış borç stokunun tamamı orta-uzun vadeli dış borçlardan oluşmaktadır.

2002 yılı sonundan itibaren tahvil cinsinden yükümlülüklerin genel yönetim dış borç stoku içerisindeki payı artmış, 2007 yılının ikinci çeyreğinde bu oran, yüzde 56,9 olarak gerçekleşmiştir. Borçlanmaların tahvil cinsinden gerçekleştirilmesinin yanında, kredi yükümlülüklerinin geri ödenmesi sonucu tahvil cinsinden stokun toplam borç stoku içindeki payı artmıştır.

2001 yılında yaşanan krizle, uluslararası kuruluşlardan sağlanan kredilerin genel devletin dış borç stoku içindeki payı yaklaşık olarak iki katına çıkmış, söz konusu oran 2002 yılında yüzde 35,7 iken, 2003 ve 2004 yıllarında sırasıyla yüzde 36,7 ve yüzde 38,1 olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu yükümlülüklerin stok içerisindeki payı, yapılan yüklü geri ödemeler sonucunda, 2005 yılından itibaren tekrar düşüşe geçmiş ve 2007 yılının ikinci çeyreğinde 2004 yıl sonuna göre yaklaşık 12 puanlık bir azalış sonucu yüzde 25,8 olarak gerçekleşmiştir.

Dolar cinsi borçların stok içindeki payı yıllar itibarıyla artış eğilimi göstermektedir. 2007 yılı ikinci çeyreğinde bu artış eğiliminin bir sonucu olarak dolar cinsi borçların stok içerisindeki ağırlığı yüzde 54,7 seviyesinde gerçekleşmiştir. 2002-2004 yılları arası dönemde yüzde 25'ler seviyesinde bulunan SDR cinsi borçlar ise IMF'ye yapılan kredi geri ödemeleri neticesinde 2007 yılının ikinci çeyreğinde yüzde 12,5 olarak gerçekleşmiştir. 2005 yılı sonuna kadar azalış trendinde olan avro cinsi borçların payı 3 puanlık artışla 2006 yıl sonunda yüzde 27,1'e yükselmiştir. 2007 yılı Haziran ayı itibarıyla avro cinsinden genel yönetim dış borç stokunun payı yüzde 28,6 olmuştur.

Tablo 3. 9: Genel Devlet Dış Borç Stoku

	Milyon Avro							Yüzde Dağılım						
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007Q2	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007Q2
Borç Tipine Göre														
Toplam	46.499	56.472	52.123	51.520	55.719	54.123	50.906	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Tahvil	22.823	22.140	21.406	21.842	26.676	28.992	28.977	49,1	39,2	41,1	42,4	47,9	53,6	56,9
Kredi	23.675	34.332	30.717	29.679	29.043	25.132	21.930	50,9	60,8	58,9	57,6	52,1	46,4	43,1
Vade Yapısına Göre														
Toplam	46.499	56.472	52.123	51.520	55.719	54.123	50.906	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kısa Vade	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Orta-Uzun Vade	46.499	56.472	52.123	51.520	55.719	54.123	50.906	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Alacaklıya Göre														
Toplam	46.499	56.472	52.123	51.520	55.719	54.123	50.906	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Uluslararası Kuruluşlar	7.659	20.153	19.121	19.620	19.019	15.753	13.124	16,5	35,7	36,7	38,1	34,1	29,1	25,8
Hükümet Kuruluşları	7.575	6.772	5.712	4.882	4.450	3.938	3.355	16,3	12,0	11,0	9,5	8,0	7,3	6,6
Ticari Bankalar	18.317	17.051	15.428	15.868	18.169	21.829	22.082	39,4	30,2	29,6	30,8	32,6	40,3	43,4
Diğer Özel Kreditörler	12.946	12.497	11.862	11.151	14.081	12.603	12.345	27,8	22,1	22,8	21,6	25,3	23,3	24,3
Döviz Kompozisyonuna Göre														
Toplam	46.499	56.472	52.123	51.520	55.719	54.123	50.906	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
USD	23.807	22.755	21.103	21.805	27.074	28.405	27.826	51,2	40,3	40,5	42,3	48,6	52,5	54,7
DEM	81	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
JPY	4.984	4.203	2.993	2.110	1.949	1.738	1.542	10,7	7,4	5,7	4,1	3,5	3,2	3,0
EUR	14.577	14.171	13.355	13.044	13.461	14.677	14.567	31,3	25,1	25,6	25,3	24,2	27,1	28,6
SDR	526	13.385	13.389	13.557	12.386	8.586	6.353	1,1	23,7	25,7	26,3	22,2	15,9	12,5
Diğer	2.524	1.958	1.283	1.005	849	718	619	5,4	3,5	2,5	2,0	1,5	1,3	1,2

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

Merkezi yönetim dış borç stokunun ortalama vadeye kalan süresi, 2006 yıl sonuna göre yaklaşık 6 ay uzayarak 2007 yılı Eylül ayı sonunda 7,5 yıl olarak gerçekleşmiştir. Vadeye kalan süre ise, 2006 yıl sonuna göre 0,4 puan artarak 2007 yılı Eylül ayı sonunda 9 yıl olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3. 10: Merkezi Yönetim Dış Borç Stokunun Vadeye Kalan Süresi

	2006				Eylül 2007			
	Stok		Vadeye Kalan Süre	Vadeye Kalan Ortalama Süre	Stok		Vadeye Kalan Süre	Vadeye Kalan Ortalama Süre
	Milyon Avro	%	Yıl	Yıl	Milyon Avro	%	Yıl	Yıl
Vade Yapısı	53.104	100	8,6	7,0	48.494	100	9,0	7,5
Kısa Vade (1 yıldan az)	0	0	0,0	0,0	0	0	0,0	0,0
Orta Vade (1-5 yıl)	1.774	3	2,1	1,3	1.304	3	2,4	1,0
Uzun Vade (5 yıldan fazla)	51.330	97	8,8	7,2	47.190	97	9,2	7,7
Alacaklıya Göre	53.104	100	8,6	7,0	48.494	100	9,0	7,5
Kredi	24.112	45	7,3	3,9	19.968	41	8,2	4,5
Uluslararası Kuruluşlar	15.428	29	6,2	3,5	12.097	25	7,2	4,2
IMF Sağlanan Krediler	8.582	56	2,7	1,4	5.475	45	3,1	1,7
Hükümet Kuruluşları	3.933	7	13,0	6,3	3.267	7	13,8	6,9
Diğer	4.751	9	6,3	3,3	4.605	9	6,8	3,6
Tahvil	28.992	55	9,6	9,6	28.525	59	9,6	9,6
Döviz Kompozisyonu	53.104	100	8,6	7,0	48.494	100	9,0	7,5
USD	27.940	53	10,7	9,6	26.418	54	10,6	9,5
JPY	1.738	3	14,2	6,7	1.572	3	15,0	7,7
EUR	14.443	27	7,2	5,5	14.674	30	7,8	6,1
SDR	8.586	16	2,7	1,4	5.479	11	3,1	1,7
Diğer	397	1	11,4	5,1	352	1	11,1	5,4

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

Borç Yönetim Stratejisi

Borç yönetiminde şeffaflığın artırılması ve performansa dayalı etkin borçlanmanın asgari maliyet ve makul bir risk seviyesinde gerçekleştirilmesini teminen 2004 yılından bu yana stratejik ölçüt uygulaması sürdürülmektedir. Maliyet ve risk hesaplamalarına bağlı olarak tespit edilen stratejik ölçütler çerçevesinde 2007 yılında:

- Borçlanma politikasının yürütülmesinde karşı karşıya kalılabilecek faiz ve döviz kuru risklerinin hafifletilmesi amacıyla borçlanmanın ağırlıklı olarak sabit faizli ve YTL cinsinden gerçekleştirilmesi,
- Döviz endeksli borçlanma yapılmaması,
- İç borçlanmada vadenin piyasa koşulları da dikkate alınarak uzatılması,
- Nakit ve borç yönetiminde oluşabilecek likidite riskinin azaltılması amacıyla yıl boyunca yeterli düzeyde rezerv tutulması

hususları borçlanma politikasının ana unsurları olarak uygulanmaktadır. 2007 sonrası dönemde de risk ve maliyet hedefleri çerçevesinde stratejik ölçütlere uygun borçlanma stratejilerinin izlenmesine devam edilecektir.

2008-2010 döneminde uygulanan ekonomik program çerçevesinde öngörülen yüksek miktardaki faiz dışı fazla, piyasalarda oluşan güven ortamının korunmasını ve borçlanma ihtiyacındaki azalmanın sürmesini sağlayacaktır. Azalan borçlanma ihtiyacı ile iç ve dış piyasalardaki güven ortamının bekleyişler üzerindeki olumlu etkisiyle, borçlanma maliyetlerinin de gerileme eğilimini koruyacağı, tüm bu gelişmeler doğrultusunda kamu borç stokunun GSYİH'ya oranının önümüzdeki dönemde de azalmasını sürdüreceği öngörülmektedir.

Borç yönetiminde esas alınan bu ölçütler çerçevesinde Hazine borç stokunun maruz kaldığı riskler aşamalı bir şekilde ortadan kaldırılmakta, borç stokunun döviz ve faiz oranlarındaki dalgalanmalara olan hassasiyeti azaltılmaktadır. 2005 yıl sonu itibarıyla merkezi yönetim iç borç stoku içinde yüzde 15 olan döviz cinsi/endeksli borçların payı, 2006 yıl sonunda yüzde 13,8 ve 2007 Eylül ayı itibarıyla yüzde 11,2 seviyesine gerilemiştir. Sabit faizli senetlerin iç borç stoku içindeki payı ise 2005 yılı sonundaki yüzde 45,4 seviyesinden 2006 yıl sonunda yüzde 48,1'e çıkmış ve 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla yüzde 48 seviyesini korumuştur.

Önümüzdeki dönemde de Devlet İç Borçlanma Senetlerinin (DİBS) yatırımcı tabanının geliştirilmesi ile DİBS'lerin ihracında ve ikincil piyasalarda etkinliğin sağlanmasına yönelik politikaların devam ettirilmesi öngörülmektedir. Bu kapsamda Piyasa Yapıcılığı Sistemi uygulaması sürdürülecektir. Diğer taraftan, ikincil piyasalarda sağlıklı bir verim eğrisinin oluşturulması ve DİBS alım-satım işlemlerinde likiditenin sağlanmasına yönelik olarak ölçüt senet uygulamasının devam ettirilmesi planlanmaktadır.

Ayrıca, borç yönetiminde şeffaflığın sürdürülmesi kapsamında, önümüzdeki dönemde de finansman programlarının, aylık ihale programının ve borç bilgilerinin düzenli olarak kamuoyuna duyurulmasına devam edilecektir. Yıllık finansman gereğinin büyük kısmını oluşturan iç borçlanmalara ilişkin olarak, mevcut itfaların daha düzenli hale getirilmesi amacıyla ve stratejik ölçütlerle uyumlu olmak üzere, aktif borç yönetimi araçları olarak mevcut durumda uygulanan geri alım ve değişim işlemlerine devam edilmesi öngörülmektedir. Farklı yatırımcı tercihlerine uygun olarak ihraç edilecek borçlanma enstrümanlarının çeşitlendirilmesi yoluyla DİBS yatırımcı tabanının geliştirilmesi de önümüzdeki dönemin öncelikleri arasında yer almaktadır.

Koşullu Yükümlülükler

Hazine Müsteşarlığı 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun eki (I) sayılı cetvelde yer alan kamu idareleri dışındaki idarelerin ve kurumların yatırım finansman maliyetlerini asgari seviyede tutmak, büyümenin sürdürülebilirliğini sağlamak ve yıllara sari yatırımların fon ihtiyacını karşılamak gibi amaçlara yönelik olarak geri ödeme garantisi sağlamaktadır. Ayrıca, Yap-İşlet-Devret (YİD), Yap-İşlet (Yİ) ve benzeri finansman modelleriyle gerçekleştirilen proje

finansmanı kapsamında, YİD-Yİ şirketiyle al-ya da-öde anlaşması bulunan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun eki (I) sayılı cetvelde yer alan kamu idareleri dışındaki idarelere ve kurumlara Hazine tarafından yatırım garantisi verilmektedir.

Mali açıdan kötü durumda bulunan kuruluşların garantili borçlarının ödemeleri ve al-ya da-öde anlaşması kapsamındaki yükümlülüklerinin Hazine tarafından konsolide bütçeden karşılanması olasılığı açık mali risklerin önemli bir bölümünü teşkil etmektedir.

Aktif risk yönetimi kapsamında Hazine Müsteşarlığının karşı karşıya olduğu koşullu yükümlülüklerin yönetiminin güçlendirilmesi amacıyla geliştirilen Kredi Fiyatlandırma Modeli 1 Ocak 2007 tarihinden itibaren kullanılmaya başlanılmıştır. Bu kapsamda, koşullu yükümlülüklerden kaynaklanan risklerin azaltılması amacıyla kullanılan Hazine garantili imkan limiti, garanti ücreti ve kısmi garanti oranı kuruluşlardan kaynaklanan beklenen kayıp⁴ esas alınarak ve söz konusu model kullanılarak hesaplanmaktadır.

Bu çerçevede, garanti limiti her yıl bütçe kanunu ile belirlenmektedir. 2002 yılında yürürlüğe giren 4749 sayılı Kanun ile kapsamı genişletilmiş olan Hazine garantili imkan limiti, 2005 yılında 2 milyar dolar iken, 2006 ve 2007 yıllarında ise 3 milyar dolar olarak belirlenmiştir. Garanti ücreti ise, 4749 sayılı Kanun kapsamında Hazine garantisi sağlanan kuruluştan bir defaya mahsus olmak üzere, garanti edilen tutarın yüzde 1'ine kadar tahsil edilmektedir. Kısmi garanti oranı uygulamasında ise, uluslararası ve bölgesel kuruluşlar ile yabancı ülkelerin Resmi İhracat Sigorta Kuruluşlarından (ECA) sağlanan ihracat kredileri haricindeki krediler için toplam yükümlülüğün yüzde 95'ine kadar garanti sağlanabilmektedir.

Geri Ödeme Garantisi

2003 yılına kadar bütçe dışında takip edilen, 2003 yılından itibaren ise muhtemel risk tutarı belirlenerek bütçe içine alınan, Proje Finansmanı amacıyla Hazine tarafından verilen geri ödeme garantileri, yatırım finansman maliyetlerini asgari düzeyde tutmak, ekonomik büyümenin sürdürülebilirliğini sağlamak gibi amaçlar için kullanılmaktadır.

Hazine garantili borç stoku, 2007 yılı Haziran ayı itibarıyla 2002 yılına göre 1,9 milyar dolar azalarak 4,4 milyar dolar tutarına inerken, 2006 yılı sonu itibarıyla üstlenim oranı da yüzde 52 seviyesinden yüzde 20'ye düşmüştür.

Orta vadede Hazine garantili dış borç stoku ödeme projeksiyonu incelendiğinde ise, ödeme tutarlarının da düşüş eğilimine girdiği görülmektedir.

Tablo 3. 11: Hazine Garantili Dış Borç Servisi Projeksiyonu

(Milyon Avro)			
	Anapara	Faiz	Toplam
2007 (II.Çeyrek)	204	78	282
2008	403	142	545
2009	420	121	540
2010	414	100	513
2011-2015+	1828	303	2131

Not: 30 Haziran 2007 kurları ile dönüşüm yapılmıştır.

Yatırım Garantileri

Geri ödeme garantileri dışında, 10 adet YİD ve 5 adet Yİ modeliyle kurulmuş elektrik santrali ile, al-ya da-öde anlaşması bulunan bir enerji KİT'ine verilmiş yatırım garantileri de önemli bir açık koşullu yükümlülük oluşturmaktadır. Bugüne kadar söz konusu garantilerden herhangi bir ödeme yükümlülüğü olmamakla birlikte, koşullu yükümlülüklerden gelebilecek yükler hesaplanırken söz konusu mali riskler de dikkate alınmaktadır.

⁴ Beklenen kayıp, kuruluşların mali yetersizlikleri nedeni ile üstlenim talebinde bulunmaları veya Hazine'ye olan diğer yükümlülüklerini yerine getirememeleri durumunda oluşacak maliyete ilişkin beklentiyi ifade etmektedir.

Bunlara ek olarak, bir belediyeye su bedeli ödeme yükümlülüğü için, 1995 yılında YİD projesi kapsamında, bir yatırım garantisi sağlanmıştır. Söz konusu yatırım garantisi kapsamında, 1999 yılından 2007 yılı Eylül ayı sonuna kadar toplam yaklaşık 1,03 milyar avro⁵ tutarında üstlenimde bulunulmuştur.

Hazine Alacakları

Eylül 2007 sonu itibarıyla Hazine alacak stokuna bakıldığında, toplam içinde, fonların yüzde 80,6, mahalli idarelerin yüzde 12,2, KİT'lerin yüzde 4,9 ve diğer alacakların yüzde 2,3'lük bir paya sahip olduğu görülmektedir. Fonların tamamı TMSF'den olan alacaklardan oluşmaktadır.

Gerçekleşen tahsilatların kaynaklarına göre dağılımına bakıldığında, 2007 yılı Ocak-Eylül döneminde yapılan tahsilatların yüzde 92,7'sini kuruluşların nakit olarak yaptıkları ödemeler oluşturmaktadır. Belediyelerin Maliye Bakanlığı tarafından vergi gelir paylarından yapılan kesintilerden oluşan tahsilatlar bu dönemdeki tahsilatların yüzde 6,5'ini, İller Bankası tarafından vergi gelir paylarından yapılan kesintilerden oluşan tahsilatlar, bu dönemdeki tahsilatların yüzde 0,7'sini kapsamaktadır. 6183 sayılı Kanun kapsamında yapılan tahsilatlar ise, bu dönemde yapılan tahsilatların yüzde 0,1'i kadardır.

6183 sayılı Kanun kapsamında yapılan tahsilatlar bir önceki yıl ile karşılaştırıldığında, söz konusu tahsilatlarda düşme olduğu görülmektedir. Bu gelişmede, 5393 ve 5216 sayılı Kanunlar uyarınca yapılan uzlaşma çalışmaları sonucu 6183 sayılı Kanun gereği tahsil gereken alacak tutarlarının azalması etkili olmuştur.

Risk Hesabı

Merkez Bankası nezdindeki Risk Hesabına aktarılan bütçe kaynakları, gerek verilen garantilerden gerçekleştirilen üstlenimlerin azalması ve gerekse yapılan tahsilatların artması sonucunda giderek azalmıştır. 2003 yılında 924,8 milyon YTL olan ödenek kullanımı, 2006 yılında 240 milyon YTL ve 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla 204,3 milyon YTL olarak gerçekleşmiştir.

2007-2010 Dönemi Genel Devlet Brüt Borç Stoku Tahmini

2007 KEP döneminde uygulanacak sıkı maliye politikası ve etkin bir kamu borç yönetimi ile gerçekleştirilecek istikrarlı büyüme ortamı sonucunda, genel devlet brüt borç stokunun GSYİH'ya oranında önemli bir düzelleme öngörülmektedir. Bu kapsamda, 2006 yılında yüzde 60,9 olan genel devlet brüt borç stokunun GSYİH'ya oranının, 2010 yılında yüzde 45,6 seviyesine gerileyeceği tahmin edilmektedir.

Kutu 3. 3: 2007-2012 Dönemi Kamu Borç Stoku Tahminleri

Kamu net borç stoku; Merkezi Yönetim toplam borç stoku ile Yerel Yönetimlerin, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin ve Bütçe Dışı Fonların brüt iç ve dış borçları toplamıyla oluşan brüt kamu borç stokundan Merkez Bankası net varlıkları, kamu mevduatı ve İşsizlik Sigortası Fonu net varlıklarının çıkarılmasıyla elde edilmektedir. Kamu net borç stoku hesabı çerçevesinde kamu sektörünün mali yükümlülüklerinin yanı sıra, likit finansal varlıkları da dikkate alınmaktadır. Söz konusu hesaplama, kamu borç stokunun maruz kaldığı risklerin doğru tespiti ve sağlıklı bir şekilde izlenebilmesi açısından önem taşımaktadır.

Son beş yılda izlenen disiplinli maliye politikaları, sağlanan güven ve istikrar ortamı ile gerçekleşen yüksek büyüme sonucu kamu net borç stokunun GSYİH'ya oranı önemli ölçüde düşmüştür. Bu çerçevede, 2002 yılı sonunda yüzde 77,7 olan kamu net borç stokunun GSYİH'ya oranı, 2006 yıl sonu itibarıyla yüzde 45 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranın, 2007 yılı ilk dokuz aylık gerçekleştirmeleri dikkate alındığında, yıl sonunda yüzde 39 seviyelerine gerileyeceği öngörülmektedir.

Kamu borç stokunun azaltılmasında kullanılan en önemli enstrüman olan yüksek seviyede kamu kesimi faiz dışı fazla verme politikası 2012 yılına kadar olan süreçte de devam edecektir. 2008-2012 döneminde, IMF tanımlı kamu kesimi faiz dışı fazlasının GSYİH'ya oranının yıllık ortalama yüzde 4,9 seviyesinde olacağı tahmin edilmektedir. Hesaplamalara, merkezi yönetim bütçesinden mahalli idarelere aktarılan payın aşamalı olarak artırılması ve sosyal güvenlik işveren primlerinin 5 puan indirilmesi gibi temel reformların etkisi yansıtılmıştır.

⁵ 14 Kasım 2007 tarihli çapraz kurlar dikkate alınmıştır.

Tablo: Kamu Borç Stoku Tahminleri

(GSYİH'ya Oran, Yüzde)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	Gerç.			Tahmin			
Genel Devlet Brüt Borç Stoku	60,9	56,8	52,5	49,6	45,6	42,4	40,0
Kamu Net Borç Stoku	45,0	39,1	36,8	34,2	30,2	27,2	25,0
IMF Tanımlı Kamu Kesimi Faiz Dışı Fazlası	6,5	4,1	5,5	4,9	4,8	4,5	4,5
Kamu Kesimi Borçlanma Gereği	-2,6	0,0	-0,3	-0,8	-1,2	-1,2	-1,8
Genel Devlet Borçlanma Gereği	-1,9	0,0	0,0	-0,7	-1,0	-1,0	-1,7
Genel Devlet Toplam Harcamaları	44,3	43,6	43,3	41,3	39,6	38,1	37,1
Genel Devlet Faiz Dışı Harcamaları	36,1	35,9	35,4	34,9	34,0	33,7	33,3
Genel Devlet Toplam Gelirleri	46,2	43,7	43,2	42,0	40,6	39,2	38,7
Genel Devlet Gelirleri (Özelleştirme Hariç)	44,1	41,9	41,6	40,6	39,6	38,9	38,4
GSYİH Artışı	6,1	5,0	5,5	5,7	5,7	6,0	6,0

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, Maliye Bakanlığı, DPT.

Kamu net borç stokunun GSYİH'ya oranının önümüzdeki 5 yıllık dönem sonunda yüzde 25'e indirilmesi hedeflenmektedir. Orta vadeli mali politika parametreleri söz konusu hedefe uygun olarak belirlenmiş olup, faiz dışı fazla, kamu kesimi borçlanma gereği ve faiz dışı harcamalar ile program tanımlı gelirlerin GSYİH'ya oranına ilişkin öngörüler yukarıdaki tabloda yer almaktadır.

3.1.5. Yapısal Reformların Bütçe Üzerindeki Etkileri

Ülkeler, orta ve uzun dönemde sürdürülebilir bir sosyal güvenlik sisteminin tesisi bağlamında yapılması gerekenleri, özel durumlarını dikkate alarak hayata geçirmektedir. Reform yapılabilecek parametrik değişiklikler arasında, genel olarak emeklilik yaşının ve çalışma süresinin artırılması, aylık bağlama oranının düşürülmesi, aylık hesaplama formülünün ve güncelleme katsayısının değiştirilmesi sayılabilir. Ülkemiz sosyal güvenlik reformunda; emeklilik yaşının kademeli olarak yükseltilmesi, aylık bağlama oranlarının düşürülmesi, ilk defa işe alınacak devlet memurlarının prim matrahı tanımında değişikliğe gidilmesi gibi parametrik düzenlemelere yer verilmesi tasarlanmaktadır. Ayrıca, daha önce farklı norm ve standartlarda sunulan sağlık hizmetlerinin, genel sağlık sigortası sistemi içerisinde bütün sigortalılar için aynı norm ve standartlar altında sunulması öngörülmektedir.

Sosyal güvenlik reformunun halihazırda öngörülen parametrelerle yürürlüğe girmesi halinde, bütçeye 2008, 2009 ve 2010 yılları için sırasıyla 203, 338 ve 379 milyon YTL'lik ek maliyet getireceği tahmin edilmektedir. Başlangıçta sağlık hizmetleri kapsamının genişlemesinden kaynaklanan bu maliyetin, sağlıkta dönüşüm programının etkilerinin de görülmeye başlanmasıyla sağlık sisteminin işleyişinin etkinleştirilmesi ve emeklilik alanında yapılan parametrik değişikliklerin yansması sonucunda uzun vadede tasarrufa dönüşmesi beklenmektedir.

2009 yılı Ocak ayından itibaren yürürlüğe girmek üzere, kayıtdışı istihdamla mücadele bağlamında istihdam üzerindeki mali yükümlülükleri azaltmak amacıyla, ücretli çalışanlar için emeklilik sigortası işveren priminde 5 puanlık indirim yapılması öngörülmektedir. Bu indirimin sosyal güvenlik dengelerine etkisi iki aylık bildirim ve ödeme süresi gecikmesi nedeniyle, 2009 yılı Mart ayından itibaren görülmeye başlayacaktır. Bu uygulamanın, sosyal güvenlik sistemi üzerinde 2009 ve 2010 yılları için sırasıyla, 4,2 ve 5,5 milyar YTL'lik ek yük yaratması beklenmektedir.

Kamuda ücret sisteminin sadeleştirilmesi, kamu personelinin mali ve özlük haklarına ilişkin dengesizlik ve adaletsizliklerin giderilmesi, mevcut statü sayısının azaltılması ve esnek çalışma ilkelerini esas alan bir personel reformunun 2007 KEP döneminde hayata geçirilmesi durumunda,

merkezi yönetim bütçesi personel harcamalarının GSYİH'nin yüzde 0,4'ü oranında artması beklenmektedir.

Mahalli idarelerin mali yapısını güçlendirmeye yönelik olarak hazırlanan, il özel idarelerinin ve belediyelerin gelirlerini yeniden düzenleyen kanun tasarısının 2007 KEP döneminde yürürlüğe gireceği varsayılmıştır. Söz konusu düzenleme ile genel bütçe vergi gelirleri üzerinden 2009 ve 2010 yıllarında mahalli idarelere aktarılacak payların, GSYİH'ya oran olarak, her iki yılda da yüzde 0,3 oranında artacağı tahmin edilmektedir.

3.2. Duyarlılık Analizi⁶

Duyarlılık analizi kapsamında büyüme, reel faiz, faiz dışı fazla ve reel kurdaki değişimin genel devlet brüt borç stoku üzerindeki etkileri muhasebe yaklaşımı çerçevesinde ayrı ayrı analiz edilmektedir⁷. Bu çerçevede, 2001 yıl sonu ile 2007 Haziran ayı verilerinden elde edilen analiz sonuçları karşılaştırmalı olarak Tablo 3.12'de yer almaktadır. Buna göre, genel devlet brüt borç stokunun GSYİH'ya oranının söz konusu parametrelere karşı duyarlılığının 2001 yılından bu yana önemli ölçüde azaldığı ve borç stokunun daha sürdürülebilir bir yapıya dönüştüğü görülmektedir.

YTL'nin yüzde 5'lik reel değer kazancı veya kaybı brüt borç stokunun GSYİH'ya oranını 2001 yılında 2,9 puan olumlu veya olumsuz etkilerken, 2007 Haziran ayı itibarıyla bu oran 0,9 puan seviyesine gerilemiştir. Aynı dönemde YTL cinsi borcun reel faizinin 5 puan artması/azalmasına olan duyarlılık 2,3 puandan 1,7 puana kadar düşmüştür. Büyümenin 2 puan artması/azalması durumunun brüt borç stokunun GSYİH'ya oranına etkisi ise aynı dönemde 2,1 puandan 1 puan seviyesine inmiştir. Diğer taraftan, tanım gereği, borç stokunun faiz dışı fazlaya olan duyarlılığı yıllar itibarıyla değişim göstermemektedir.

Tablo 3. 12: Genel Devlet Brüt Borç Stokunun GSYİH'ya Oranındaki Değişim (*)

	2001	2007
YTL'nin %5 Reel Değer Kaybı/Kazancı	+ / - 2,9 Puan	+ / - 0,9 Puan
YTL Cinsi Borcun Reel Faizinin 5 Puan Artması/Azalması	+ / - 2,3 Puan	+ / - 1,7 Puan
GSYİH Büyümesinin 2 Puan Azalması/Artması	+ / - 2,1 Puan	+ / - 1,0 Puan
Faiz Dışı Fazla/GSYİH Oranının 1 Puan Artması/Azalması	+ / - 1,0 Puan	+ / - 1,0 Puan

(*) 2001 yıl sonu gerçekleşme rakamları ve Haziran ayı itibarıyla 2007 yıl sonu stok tahminleri baz alınarak senaryoların ESA tanımlı genel devlet brüt borç stokunun GSYİH'ya oranında yol açabileceği etkiyi göstermektedir.

3.3. Kamu Maliyesi Riskleri

2008-2010 döneminde, borç stokunun sürdürülebilirliğinin bir göstergesi olan borç stokunun GSYİH'ya oranının düşürülebilmesi için, yüksek oranlı bir faiz dışı fazlayı hedefleyen sıkı maliye politikasına devam edilmesi gerekmektedir. Bu hedefe ulaşılmasında karşılaşılabilecek olası riskler aşağıda verilmektedir.

- Mevcut iç borç stoku içindeki döviz cinsi/endeksli ve değişken faizli senetler, döviz kurlarında veya faiz oranlarında ortaya çıkabilecek beklenmedik yükselmelerden olumsuz yönde etkilenmektedir.

⁶ Duyarlılık analizleri kapsamında hazırlanan baz senaryo tahminleri borç geri ödemeleri ile söz konusu dönemde yapılması planlanan yeni borçlanmadan doğacak borç geri ödemelerini içermektedir. Ayrıca, devlet garantileri "açık koşullu yükümlülükler" olarak tanımlanmakta olup, bu kalemde doğabilecek yükümlülükler "Risk Hesabı" yolu ile baz senaryo tahminlerine dahil edilmektedir. Diğer yandan, örtük koşullu yükümlülükler herhangi bir sözleşmeye dayalı olmayan yükümlülükler olarak tanımlanmakta olup, bunlara faiz dışı fazla senaryoları kapsamında yer verilmiştir.

⁷ Muhasebe yöntemine ilişkin detaylı bilgiler 2003 Yılı KEP'inde Kamu Maliyesi bölümü Kutu 3.2'de yer almaktadır.

- Hazine garantili krediler ve yap-işlet-devret projelerine verilen ürün alım ve girdi garantileri Hazine tarafından üstlenilmeleri olasılığı nedeniyle bütçe üzerinde risk oluşturmaktadır.
- Ücret ve maaşların hedeflenen enflasyona uyumlu olarak artırılacağı programlanmakla birlikte, çalışanların refah düzeylerinin artırılmasına yönelik talepler, genel bütçe personel harcamaları üzerinde bir risk unsuru oluşturmaktadır.
- ABD FED faizlerine endeksli hareket eden global likidite, özellikle gelişmekte olan ülke ekonomileri üzerinde baskı unsuru olmaya devam edebilecektir.
- Enerji fiyatlarında gerçekleşen beklenmedik ölçüdeki artış, dünya ödemeler sistemini ve ticaret hadlerini olumsuz olarak etkilemeye devam etmektedir.
- Sosyal güvenlik kuruluşlarında prim tahsilatını olumsuz yönde etkileyecek gelişmeler ve sağlık harcamalarının disipline edilememesi, bütçeden sosyal güvenlik kuruluşlarına yapılacak transferlerin artmasına neden olacaktır.

Gelir azaltıcı etkisi olan düzenlemelerin öngörülenin üzerinde gelir kaybına yol açması halinde ilave finansman ihtiyacı doğabilecektir.

3.4. Kamu Maliyesinin Kalitesi

Kamu harcamaları, kaynak kısıtı ile iktisadi ve sosyal getirileri bağlamında potansiyel büyüme üzerindeki etkileri gözetilerek önceliklendirilecektir. Kamu kurum ve kuruluşları, bütçe kısıtlarını da dikkate alarak, belirlenen öncelikler çerçevesinde kaynak tahsislerini gözden geçireceklerdir. Bu kapsamda, önceliğini yitirmiş faaliyet ve projeler tasfiye edilecek, yaratılacak mali alan büyüme potansiyeli taşıyan harcama önceliklerine tahsis edilecektir.

Genel devlet harcamaları hesaplanırken, genel devlet kapsamı içindeki birimler arasındaki transfer işlemlerinde, ilgili transfer tutarları, transferi yapan kuruluştaki harcama olarak; transfer yapılan kuruluştaki da gelir olarak gösterilmemektedir. Böylece, bir kamu geliri, geliri ilk olarak elde eden birimin hesabında gelir; nihai olarak harcayan birimin hesabında da gider olarak yer almaktadır. Genel devlet harcamalarının fonksiyonel dağılımı da bu çerçevede hesaplanmaktadır. Hesaplama yönteminden kaynaklı olarak, örneğin genel bütçe gelirlerinden ayrılan pay ve fonlar merkezi yönetim bütçesinin fonksiyonel dağılımı yapılırken genel kamu hizmetlerine ilişkin harcamalarda gösterilirken, genel devlet harcamalarının fonksiyonel dağılımı yapılırken ilgili idarelerde ilişkili oldukları fonksiyonel harcama kodlarında gösterilmektedir.

Genel devlet harcamalarının fonksiyonel dağılımı incelendiğinde, toplam genel devlet harcamaları içerisinde en yüksek payı genel kamu hizmetlerine yönelik harcamaların aldığı görülmektedir. 2006 yılında genel kamu hizmetlerine yönelik harcamaların toplam genel devlet harcamaları içerisindeki payı yüzde 26 iken, 2010 yılında faiz giderlerindeki düşüşün de etkisiyle söz konusu payın yüzde 22'ye gerilemesi beklenmektedir. Sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetlerine yönelik harcamaların toplam genel devlet harcamaları içindeki payının 2006 yılındaki yüzde 22,1 seviyesinden, 2010 yılında yüzde 25,0 seviyesine yükselmesi beklenmektedir. Ekonomik işler ve hizmetler ile sağlık ve eğitim harcamalarının 2006 yılında genel devlet toplam harcamaları içerisindeki payı sırasıyla yüzde 16,5, yüzde 10,8, yüzde 9,2 olarak gerçekleşmişken, 2010 yılında söz konusu payların sırasıyla yüzde 15,7, yüzde 12,2, yüzde 9,8 olacağı tahmin edilmektedir.

2005 yılında başlatılan Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi (KÖY-DES) ve 2007 yılında başlatılan Belediyelerin Altyapısının Desteklenmesi Projesine (BEL-DES), 2008 yılında da devam edilecektir. Söz konusu projeler içme suyu, kanalizasyon ve yol gibi mahalli müşterek ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olarak geliştirilmiştir. Bu çerçevede, 2007 yılında toplam 2,3 milyar YTL harcama gerçekleşmesi beklenen söz konusu iki projeye, 2008 yılı için 800 milyon YTL ödenek tahsis edilmiştir.

Teşvik sisteminde yapılan düzenlemelerle, kalkınmada öncelikli yörelere ilişkin teşvik kapsamı genişletilmiş ve teşviklerden yararlanma koşulları iyileştirilmiştir. Bu bağlamda, 5084 sayılı Kanun kapsamında Hazine tarafından karşılanması gereken teşvik tutarının, 2007 yılında 300

milyon YTL olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. 2008 yılında söz konusu teşvikler için 300 milyon YTL ödenek tahsis edilmiştir.

Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından kullanılan ve ülkemiz sanayi kuruluşlarının Ar-Ge'ye daha fazla kaynak ayırmasını özendirmek, sanayi kuruluşlarının kendi arasında ve üniversitelerle daha yakın işbirlikleri ve ortaklıklar sağlamasını teşvik etmek amacıyla geliştirilen ve 2007 yılında 500 milyon YTL harcama yapılması beklenen Ar-Ge destekleri için, 2008 yılında 450 milyon YTL ödenek tahsis edilmiştir. Ayrıca, 2007 yılında 105 milyon YTL harcama yapılması beklenen Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) tarafından kullanılan destekler için, 2008 yılında 110 milyon YTL ödenek tahsis edilmiştir.

2006 yılında yürürlüğe giren 5449 sayılı Kanunla, yerel potansiyeli harekete geçirmek ve bölgesel kalkınmayı desteklemek amacıyla kurulmasına hükmedilen ve kurumsallaşma süreci devam eden Kalkınma Ajansları için, 2007 yılında 200 milyon YTL ödenek tahsis edilmiştir. Ancak, yasal süreçte yaşanan gelişmeler nedeniyle personel ve idame giderlerine tekabül eden cüzi bir harcama gerçekleşmesi beklenmektedir. Ajansların yapılandırma sürecinin 2008 yılında devam edeceği ve problemlerin aşılabacağı beklentisiyle, 2008 yılında 100 milyon YTL ödenek tahsis edilmiştir.

2006 yılında yüzde 18,8 olarak gerçekleşen sosyal altyapının geliştirilmesi amacını taşıyan sosyal harcamaların GSYİH'ya oranının, 2007 yılında yüzde 19,2'ye yükselmesi beklenmektedir. Bu oranın, 2008, 2009 ve 2010 yıllarında sırasıyla yüzde 19,3, yüzde 19,1 ve yüzde 18,7 olarak gerçekleşmesi hedeflenmektedir.

Uygulanan ekonomik program doğrultusunda, kamu yatırımlarının etkinliğinin artırılarak öncelikli sosyal ihtiyaçları giderecek ve üretken faaliyetleri destekleyecek nitelikteki altyapıya yönlendirilmesi, sektörel, bölgesel ve AB'ye uyum yönündeki amaçların gerçekleştirilmesinde etkin bir araç olarak kullanılması hedeflenmektedir. Bu politikalar çerçevesinde, kamu yatırımlarının rasyonelasyonu çalışmalarına devam edilmekte, kamu altyapı yatırımlarında özel sektör katılımını artırıcı kamu-özel işbirliği projelerine yönelik çalışmalar sürdürülmektedir.

Kaynakların kullanımında stratejik planlama ve performans esaslı bütçeleme sistemi yaygınlaştırılmaktadır.

Uygulanacak vergi politikalarının temel amacı; makroekonomik politikalarla uyumlu bir şekilde büyüme ve istihdamın desteklenmesine, ekonomide kayıtdışılığın azaltılmasına ve daha basit, adil ve geniş tabanlı bir vergi sisteminin oluşturulmasına katkıda bulunmaktır.

Kurumlar Vergisi Kanunu, vergi mevzuatının sadeleştirilmesi ve basitleştirilmesi, vergi tabanının genişletilmesi, kayıtdışılıkla mücadele gibi öncelikler gözetilerek yeniden yazılmış ve sadeleştirilerek yasalaştırılmıştır. Bu bağlamda, kurumlar vergisi oranı yüzde 20'ye indirilmiş, kurum kazançları üzerindeki vergi yükü yüzde 34 seviyesine çekilmiştir. Ayrıca, gelir vergisi tarife sayısı 5'ten 4'e düşürülmüştür. Büyük vergi mükelleflerine etkin hizmet sunumunu sağlamak üzere Büyük Mükellefler Vergi Dairesi kurulmuştur. KDV'ye ilişkin olarak yapılan hukuki düzenlemelerle, eğitim, sağlık, gıda ve turizm başta olmak üzere, belirli sektörlerde vergi oranlarında indirime gidilmiştir.

Kamu finansman imkanları çerçevesinde ve mali disiplinden taviz vermeden, damga vergisi başta olmak üzere, işletmeler üzerinde yük oluşturan işlem vergilerinin kademeli olarak düşürülmesi programlanmaktadır. Ayrıca, bütçe uygulamalarından sağlanan tasarruflar üretim ve istihdam üzerindeki vergi yükünün azaltılmasında kullanılacaktır. İşveren üzerindeki işgücü maliyetlerini azaltmak amacıyla, SSK işveren prim oranının ilk etapta 5 puan indirilmesi planlanmaktadır.

3.5. Kamu Maliyesinin Kurumsal Özellikleri

Kamu mali yönetiminde kurumsal kapasitenin geliştirilmesi amacıyla önemli yapısal değişiklikler yapılmaktadır. Bu kapsamda, son dönemde gerçekleştirilen bazı düzenleme ve uygulamalar aşağıda sunulmaktadır.

Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununda değişiklik yapan ve 24 Aralık 2005 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan 5436 sayılı Kanun kapsamında tahsis edilen 1200 mali hizmet uzmanı kadrosunun yaklaşık 300 adedine atama yapılmış, 425 adet kadroya ise atama yapmak amacıyla 6 Ekim 2007 tarihinde sınav yapılmıştır. Ayrıca, mali hizmetler uzmanlarının çalışma usul ve esaslarını belirleyen Yönetmelik 25 Ağustos 2007 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Kamu idarelerine atanan mali hizmetler uzmanlarının eğitim çalışmalarının Maliye Bakanlığı tarafından 2008 yılı sonuna kadar tamamlanması planlanmaktadır.

190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye tabi kurumlar için ihdas edilen 1200 adet iç denetçi kadrosunun Kasım 2007 tarihi itibarıyla 517 adedine atama yapılmıştır. Atanan iç denetçilerden 204'ü üç aylık sertifika eğitimine tabi tutulmuştur.

Tablo 3. 13: 5018 Sayılı Kanunun İkincil ve Üçüncül Mevzuat Listesi (*)

Düzenlemenin Adı	Dayanağı	Durumu
Kamu Zararlarının Tahsiline İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	5018 Md. 71	19.10.2006 tarihli ve 26324 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.
İç Denetçi Atamalarında Uygulanacak Esas ve Usuller Hakkında Tebliğ (Sıra No: 2)	5018 Md. 65	30.12.2006 tarihli ve 26392 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.
Ayrıntılı Harcama ve Finansman Programlarının Hazırlanması, Vize Edilmesi, Uygulanması ve İzlenmesine Dair Usul ve Esaslar	5018 Md. 20	3 sıra numaralı Bütçe Uygulama Talimatı 24.01.2007 tarihli ve 26413 sayılı Resmi Gazete yayımlandı.
Taşınır Mal Yönetmeliği	5018 Md. 44	18.01.2007 tarihli ve 26407 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.
Ön Ödeme Usul ve Esasları Hakkında Genel Tebliğ	5018 Md. 35	08.03.2007 tarihli ve 26456 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.
Merkezi Yönetim Harcama Belgeleri Hakkında Genel Tebliğ	5018 Md. 33	08.03.2007 tarihli ve 26456 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.
Döner Sermayeli İşletmeler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği	5018 Geçici Md. 11	01.05.2007 tarihli ve 26509 sayılı Resmi Gazete yayımlandı.
Mali Hizmetler Uzmanlığı Yönetmeliği	5018 Md. 60	25.08.2007 tarihli ve 26624 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.
Kamu İç Denetim Standartları	5018 Md.67	İç Denetim Koordinasyon Kurulunun (İDKK) 20.11.2006 tarihli ve 12 sayılı kararı.
Kamu İç Denetçileri Meslek Ahlak Kuralları	5018 Md.67	İDKK'nın 20.11.2006 tarihli ve 12 sayılı kararı.
İç Denetçilerin Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik		
İç Denetim Birim Yönergesi	Md.13	İDKK'nın 22.01.2007 tarihli ve 2 sayılı kararı.
Kamu İç Denetim Raporlama Standartları	5018 Md.67	İDKK'nın 05.06.2007 tarihli ve 10 sayılı kararı.
Kamu İç Denetçi Sertifikasının Derecelendirilmesine İlişkin Esas ve Usuller	Md.30	İDKK'nın 02.07.2007 tarihli ve 11 sayılı kararı.
Birden Fazla Kamu İdaresi İç Denetçilerinin Ortak Çalışma Esas ve Usulleri	Md.51	İDKK'nın 03.07.2007 tarihli ve 12 sayılı kararı.
Kamu İç Denetim Planı ve Programı Hazırlama Rehberi	Md.40	İDKK'nın 29.08.2007 tarihli ve 15 sayılı kararı.
Kamu İç Denetiminde Risk Değerlendirme Rehberi	Md.36	İDKK'nın 06.09.2007 tarihli ve 17 sayılı kararı.

(*) 01.01.2006-19.10.2006 dönemine ilişkin ikincil ve üçüncül mevzuat listesine 2006 yılı KEP'inde yer verilmiştir.

Kaynak: Maliye Bakanlığı

5018 sayılı Kanun uyarınca mali saydamlık ve hesap verme sorumluluğunun bir gereği olarak hazırlanan, merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri ve sosyal güvenlik kurumlarının bir mali yıldaki faaliyet sonuçları ile mahalli idarelerin mali yapılarına ilişkin genel değerlendirmelerin yer aldığı Genel Faaliyet Raporu açıklanmıştır. Buna ek olarak, merkezi yönetim bütçesinin ilk altı aylık uygulama sonuçlarını, finansman durumunu, ikinci altı aya ilişkin beklentiler ve hedefler ile faaliyetleri içeren 2007 yılı Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri ve Beklentiler Raporu açıklanmıştır.

Bütçe Muhasebe Sistemi Kod Yapısı ve Mali Saydamlık

1 Ocak 2006 tarihinde uygulanmaya başlanan Genel Bütçe Muhasebe Yönetmeliğinin Kanuni dayanağı olan 5018 sayılı Kanunun 49'uncu maddesinin değiştirilmesi nedeniyle, söz konusu değişikliğe göre hazırlanan Merkezi Yönetim Muhasebe Yönetmeliği 1 Ocak 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Genel Bütçe Muhasebe Yönetmeliği sadece genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerini kapsamakta iken, Merkezi Yönetim Muhasebe Yönetmeliğinin kapsamı genel bütçeli kamu idarelerine ilaveten özel bütçeli kamu idareleri ile düzenleyici ve denetleyici kurumları da içine almaktadır.

Genel Bütçe Muhasebe Yönetmeliği 1 Ocak 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Özel bütçe kapsamındaki idareler, düzenleyici ve denetleyici kurumlar, sosyal güvenlik kurumları ve mahalli idareler ise 1 Ocak 2006 tarihinden itibaren Maliye Bakanlığının uygun görüşünü almak suretiyle Genel Yönetim Muhasebe Yönetmeliğine uygun olarak hazırladıkları kendi muhasebe düzenlemelerini ve detaylı hesap planlarını uygulamaya başlamışlardır.

5018 sayılı Kanun kapsamında yer alan merkezi yönetim mali tablolarından, nakit esaslı bütçe tabloları aylık olarak internet ortamında ve kitap olarak yayımlanmakta, tahakkuk esaslı mali tabloların aylık ve yıllık olarak yayımlanmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Mahalli idarelerin nakit esaslı bütçe tabloları ve tahakkuk esaslı mali tabloları üçer aylık ve yıllık dönemler halinde yayımlanmaktadır.

Gelir İdaresi ve Sosyal Güvenlik Sistemi

Gelir İdaresinin uygulama ve denetim kapasitesinin geliştirilmesi çalışmalarına devam edilmektedir. Bu kapsamda, Büyük Mükellefler Vergi Dairesi 2007 yılı başında faaliyete geçmiştir. Gelir idaresinin teknolojik altyapısının temelini oluşturan VEDOP Projesinin 3. aşaması devam etmekte olup, 2009 yılı içinde bütün gelir idaresi birimlerinin kapsama alınması, buna paralel olarak bilişim sistemleri ve altyapının güçlendirilmesi ve bir felaket durum merkezinin oluşturulması planlanmaktadır.

20 Mayıs 2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu ile SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı Genel Müdürlükleri kaldırılarak Sosyal Güvenlik Kurumu şemsiyesi altına alınmıştır. Kurulan yeni kurumda Sosyal Sigortalar Genel Müdürlüğü, Genel Sağlık Sigortası Genel Müdürlüğü, Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü ve Hizmet Sunumu Genel Müdürlüğü oluşturulmuştur. Böylece emeklilik hizmeti, sağlık finansmanı ve prim karşılığı olmayan ödemeler tek çatıda birleştirilmiştir. Aynı Kanunda tek nokta hizmet anlayışı içinde yerel alanda örgütlenmiş, tam otomasyona sahip sosyal güvenlik merkezleri oluşturularak, emeklilik ve sağlık hizmetlerinde sunumun hızlandırılması esası getirilmiştir. Söz konusu Kanunla beraber kurumsal ve idari kapasite geliştirilmiş; hem prim tahsilatında etkin olacak, hem de emeklilik ve sağlık hizmetlerinde suistimallerin önüne geçecek yeni bir kurum oluşturulmuştur.

4. YAPISAL REFORMLAR

2000'li yılların başından bu yana kararlılıkla sürdürülen yapısal reformlar sonucunda, makroekonomik istikrarın sağlanması, yüksek büyüme ve verimlilik artışları ile AB'ye ekonomik, sosyal ve mevzuat uyumu alanlarında önemli ilerlemeler sağlanmıştır. Bununla birlikte, ülkemizdeki reform sürecinin artan hız ve kararlılıkla sürdürülmesi, sağlanan ilerlemelerin kalıcı hale getirilmesi açısından kritik öneme sahip bulunmaktadır. Bu çerçevede, piyasa ekonomisinin güçlendirilmesi ve gelecekte makroekonomik dengesizliklere yol açabilecek alanlarda olası risklerin kaldırılması için gerekli olan yapısal reformlara devam edilmesi önem taşımaktadır.

Türkiye'nin gerçekleştireceği temel reformların çerçevesini Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Hükümet Programı ve AB'ye uyum süreci çizmektedir. Reformların belirlenmesi ve uygulamaya konulması sürecinde, Türkiye'nin ve AB'nin öncelikleri birlikte dikkate alınmaktadır. AB'ye üyelik sürecinde izlenecek politikalar ve gerçekleştirilecek reformlar, Türkiye tarafından hazırlanan, Ulusal Program, Katılım Öncesi Ekonomik Program ve Stratejik Çerçeve Belgesi⁸ (SÇB) gibi dokümanlarda ifade edilmektedir.

SÇB, AB Komisyonu ile yakın işbirliği içinde, AB'nin Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA)'nın beş bileşeninden ikisi olan Bölgesel Kalkınma ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi bileşenleri için hazırlanmıştır. 2007- 2013 dönemi için hazırlanarak YPK'ya sunulan SÇB'de yer alan ve dört operasyonel programdan üçü 2007 KEP'inin yapısal reformlar bölümünde ele alınan konular arasında bulunmaktadır. SÇB çerçevesinde, bölgesel rekabet edebilirlik, ulaştırma ve insan kaynaklarının geliştirilmesi konularında hazırlanan operasyonel programlar, 2007 KEP'inde yer alan işgücü piyasası, bölgesel gelişme ve ulaştırma alanlarındaki reformları destekleyici niteliktedir.

Bu bölümde, 2007 KEP döneminde reel sektöre, mali sektöre, işgücü piyasasına, tarım sektörüne, idari reformlara, bölgesel gelişmeye, sağlık ve sosyal güvenlik sistemine, Ar-Ge ve yenilikçiliğe, bilgi ve iletişim teknolojilerine, ulaştırma ve enerji sektörlerine ilişkin temel reform alanları ele alınmakta ve gelişmeler değerlendirilmektedir.

Reel sektöre ilişkin reformlar ile, piyasa ekonomisinin güçlendirilmesi ve ekonomide devletin payının azaltılarak özel sektörün rolünün daha da artırılması çerçevesinde, özelleştirme sürecine devam edilmesi, yatırım ortamının iyileştirilerek özel girişimciliğin özendirilmesi ve enerji ve telekomünikasyon alanlarında düzenleyici ve denetleyici kurumların düzenleme ve denetleme işlevinin güçlendirilmesi öngörülmektedir.

Mali sektör reformları, bankacılık alanında, kamu bankalarının özelleştirilmesi, TMSF bünyesindeki bankaların çözümlenmesi, AB direktifleri ve uluslararası ilkeler ve standartlara tam uyum için gerekli alt düzenlemelere odaklanırken, sermaye piyasası alanında AB'ye uyumlu bir çerçevede, bu sektördeki yatırımcıların korunmasına ve istikrarlı ve etkin çalışan bir piyasa yapısının oluşturulmasına yöneliktir. Sigortacılık sektöründe ise, AB mevzuatına ve uluslararası standartlara uyum sağlamaya yönelik mevzuat düzenlemelerine ilişkin reformlar sözkonusudur.

İşgücü piyasasına ilişkin reformlar, işgücü niteliğinin geliştirilmesi ve işgücü piyasası ile eğitim sistemi arasındaki ilişkinin güçlendirilmesine odaklanmaktadır. Bu çerçevede, müfredatların günümüz koşullarıyla uyumlu hale getirilmesine, kayıtdışı istihdamın azaltılmasına, esnek çalışma biçimlerinin yaygınlaştırılmasına, işgücünün eğitim düzeyinin yükseltilmesine, mesleki yeterlilik sisteminin kurulmasına, kadınlar ve gençlerin istihdam edilebilirliklerinin artırılmasına, sosyal diyalogun güçlendirilmesi, özelleştirme sürecine sosyal destek ve ülkemizdeki ve yurtdışındaki

⁸ SÇB, hem Türkiye'nin önceliklerini hem de AB'nin önceliklerini dikkate alan bir dokümandır. Bu kapsamda, Türkiye'nin 2007-2013 dönemi için ana politika dokümanı olan Dokuzuncu Kalkınma Planı, SÇB'ye temel teşkil etmiştir. Ayrıca, Orta Vadeli Program, Yıllık Program, ve sektörel stratejik dokümanlardan da SÇB hazırlık aşamasında yararlanılmıştır. Bunun yanı sıra, AB öncelikleri ve özellikle AB tarafından hazırlanan Çok Yıllı Endikatif Planlama Dokümanı dikkate alınarak SÇB'ye girdi sağlanmıştır. SÇB, Katılım Öncesi Mali Yardım Aracını (IPA) düzenleyen 17 Temmuz 2006 tarih ve 1085/2006 sayılı AB Tüzüğü, Lizbon Stratejisi, Avrupa İstihdam Stratejisi, Katılım Ortaklığı Belgesi ve İlerleme Raporları ile uyumludur.

öğretim kurumlarının yürüttükleri ortak diploma programlarına ve mesleki teknik eğitim sisteminin etkin hale getirilmesine yönelik projelerin geliştirilmesi ve uygulanması öngörülmüştür.

Tarım sektörüne ilişkin reformlarda, üretimin talebe uygun olarak yönlendirilmesi ve Türkiye'nin bu alanda rekabet edebilirliğinin artırılması önem kazanmaktadır. Bu çerçevede, reform çalışmaları, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının kuruluş ve görevlerinin yeniden ele alınması, üretici örgütlerinin bağımsızlıklarının güçlendirilmesi, arazi toplulaştırma çalışmalarının hızlandırılması, gıda güvenliği, hayvan ve bitki sağlığı faslında ilerleme sağlanması, organik tarımın geliştirilmesi, hayvan hastalıklarından arı bölgeler oluşturulması, tarımsal istatistik altyapısının güçlendirilmesi, su ürünleri sektöründe idari yapının geliştirilmesi ve şeker sektöründe kurumsal düzenlemelerin tamamlanması gibi konular üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Kırsal kalkınmada ise, bu alandaki müktesebat uyumuna ilave olarak, tarımsal işletmelerin rekabet gücünü artırmak, kırsal alandaki nüfusun gelir düzeyini yükseltmek ve ekonomik faaliyetlerini çeşitlendirmek, altyapı ihtiyaçlarını karşılamak, insan kaynaklarını geliştirmek, katılımcı örgütlenmeyi yaygınlaştırmak ve çevreyi korumak amaçlanmıştır. Bu çerçevede, Kırsal Kalkınma Planı hazırlanması ve AB Katılım Öncesi Kırsal Kalkınma Fonundan yararlanılmasına ilişkin kapasite geliştirmeye yönelik çalışmalar önem kazanmaktadır.

İdari reform çalışmalarıyla, kamu hizmetlerinde etkinliğin artırılması amaçlanmaktadır. Bu alandaki temel reform çalışmaları, stratejik planlama ve performans esaslı bütçelemenin tüm kamu kuruluşlarına yaygınlaştırılması ve yerel yönetimler reformunun geliştirilmesi ve uygulamasının önündeki engellerin çözülmesi konuları üzerine yoğunlaşmaktadır.

2007 yılı KEP'inde, bölgesel gelişmenin sağlanması konusunda, AB'ye uyum, merkezi ve yerel düzeylerde bölgesel kalkınmanın sağlanmasına yönelik kurumsal kapasite geliştirilmesi ve bölgesel kalkınma projeleri öne çıkmaktadır.

Sağlık alanındaki reformlarla sağlıkta dönüşüm programının gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu çerçevede, aile hekimliğinin yaygınlaştırılması, sağlık kurumlarından verilerin belirlenmiş standartlar doğrultusunda toplanması, sağlık hizmetlerinin yürütülmesinden sorumlu kurumların yeniden yapılandırılması ve ilaç ve tıbbi cihaz konusunda yeni bir kurumsal yapılanma öngörülmektedir. Sosyal güvenlikte ise, kurumsal yeniden yapılanmanın yanı sıra, tek bir emeklilik ve tek bir sağlık sisteminin hayata geçirilmesine yönelik reformlar gündemdedir.

Ar-Ge ve yenilik alanında ise, teknoloji geliştirme bölgeleri ile teknoloji geliştirme merkezlerinin sayısının artırılması, Türkiye Araştırma Alanı Programı çerçevesinde oluşturulan programlar, Ar-Ge konusundaki vergisel teşviklerin düzenlenmesi, yurt içi ve yurt dışında araştırmacı yetiştirilmesi ve AB'nin Yedinci Çerçeve Programı temel vurgu alanlarıdır.

Bilgi ve İletişim Teknolojileriyle ilgili olarak ana reform gündemini Bilgi Toplumu Stratejisi ve eki Eylem Plan kapsamındaki gelişmeler oluşturmaktadır.

Ulaştırma sektöründeki reformlar, AB'ye uyumunun yanısıra, Ulaştırma Altyapısı İhtiyaç Analizi (TINA) Projesi, demiryolu sektörünün yeniden yapılandırılması ve güçlendirilmesi, deniz emniyetinin artırılması, karayolu trafik güvenliğinin artırılması, Karayolu Taşımacılığı Otomasyon sistemi, Ulaştırma Bölge Müdürlüklerinin yeniden teşkilatlandırılması gibi alanlara yoğunlaşmıştır.

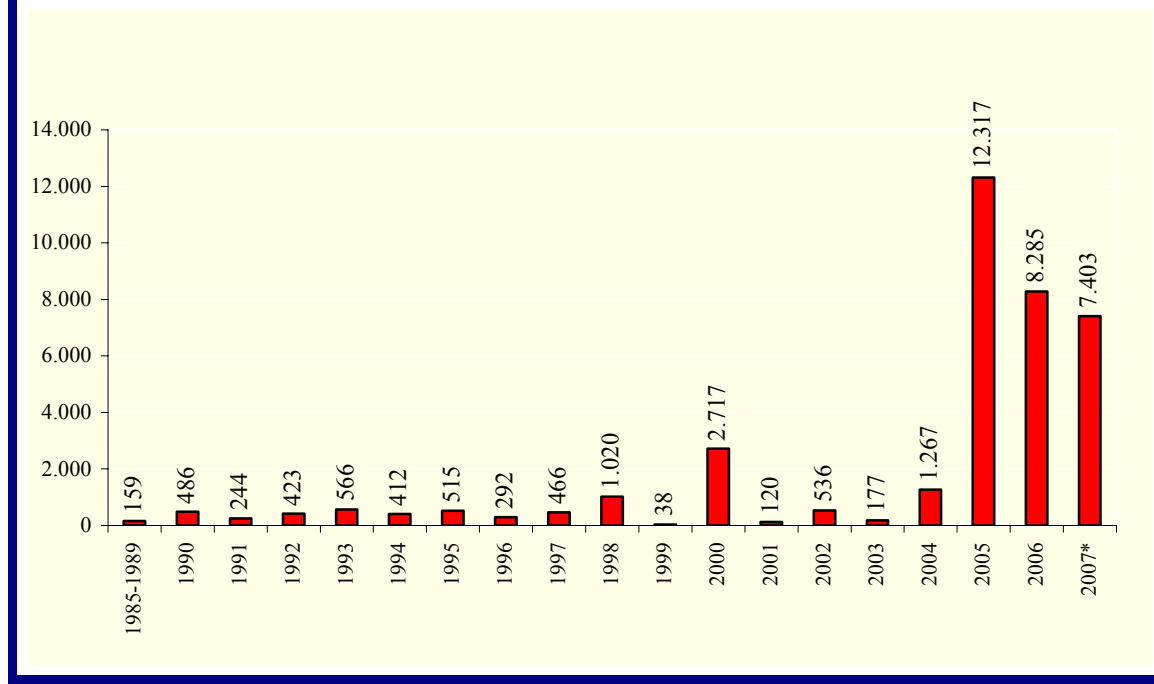
Enerji sektörüyle ilgili olarak, ikincil enerji mevzuatının tamamlanması, kamu üretim ve dağıtım varlıklarının özelleştirilmesi, doğalgaz kullanımının ülke geneline yaygınlaştırılması, Stok Ajansı kurulması, kaçak akaryakıtla mücadele, enerji verimliliği, jeotermal ve doğal mineralli su kaynakları ve yenilenebilir enerji kaynakları temel reform alanlarıdır.

4.1. Reel Sektör

4.1.1. Özelleştirme

Türkiye'de özelleştirme uygulamaları 2005 yılından itibaren ciddi bir ivme kazanmıştır. 2006 yılında satış/devir işlemi tamamlanan özelleştirme uygulamalarının toplam tutarı 8,29 milyar dolar, 2007 yılı Ekim ayı itibarıyla ise 7,40 milyar dolar olmuştur.

Şekil 4. 1:Yıllar İtibarıyla Özelleştirme İşlemleri Satış Bedelleri (Milyon Dolar)

* 2007 yılı Ocak-Ekim dönemi değeridir.

Kaynak: Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, DPT

2006 yılı Kasım ayından 2007 yılı Ekim ayına kadar devir-teslimi gerçekleştirilen özelleştirme uygulamaları aşağıdaki Tablo 4.1’de gösterilmektedir.

2007 yılında ihalesi tamamlanıp satış/devir onayı veya sözleşme aşamasında bulunan Petrokimya Holding A.Ş. (PETKİM), TCDD İzmir ve Derince Limanları ile çeşitli taşınmazlara ilişkin özelleştirme uygulamaları ve Savunma Sanayi Müsteşarlığına ait Sabiha Gökçen Havalimanının 20 yılına kiralanması işlemlerinin toplam tutarı 6,16 milyar dolardır.

2007 yılında özelleştirme portföyüne dahil edilen şirket-varlıklar (özelleştirme programına alınan kuruluşlar) şunlardır:

- Köprü ve Otoyollar,
- Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.⁹,
- Sümer Halıcılık ve El Sanatları Sanayii ve Ticaret A.Ş. (SÜMERHALI),
- Doğusan Boru Sanayii ve Ticaret A.Ş.

Dokuzuncu Kalkınma Planı kapsamında, 2013 yılının sonunda özelleştirme işlemleri sonucunda kamunun hava ve deniz ulaşımı ile lokomotif ve vagon üretimi; şeker, tütün ve çay ürünlerinin işlenmesi; petrokimya sanayi; elektrik dağıtım ve toptan ticareti faaliyet alanlarından tamamen çekilmesi; bunun yanı sıra, elektrik üretimi, doğal gaz piyasası, kömür ve diğer maden işletmeciliğindeki payının azalması hedeflenmektedir. Tahıl alımı, tohumluk üretim, demiryolu ulaşımı, elektrik iletimi, petrol arama, hava meydanlarının işletilmesi, posta hizmetleri ile kıyı emniyetinin sağlanması alanlarında faaliyet gösteren KİT’lerin plan döneminde özelleştirilmemesi öngörülmüştür.

TCDD’ye ait İzmir ve Derince limanlarının özelleştirilmesi sürecinde işletme hakkı devir işlemleri, imtiyaz sözleşmeleri üzerinde Danıştay görüşleri alındıktan sonra tamamlanacaktır.

⁹ Bor, Ereğli ve Iğın Şeker Fabrikaları ile Kayseri Şeker Fabrikasındaki kamu hisseleri için açılan ihaleler iptal edilerek, halen özelleştirme kapsamında olan Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.’ye ait tüm fabrikalar özelleştirme programına alınmıştır.

Ayrıca, Bandırma, İskenderun ve Samsun Limanları için ihale hazırlıkları hızla devam etmekte ve kısa sürede ihaleye çıkılması hedeflenmektedir.

Tablo 4. 1: Kasım 2006 - Ekim 2007 Döneminde Tamamlanan Özelleştirme İşlemleri

Kuruluş	Özelleştirme İşlemi	Satış Bedeli (Dolar)
DHMİ	Antalya Hava Limanının 17,5 Yıllığına Kiralanması	3.197.000.000
HALKBANK	Yüzde 24.98 hissesinin Halka Arzı	1.838.642.981
Hazine	Karayolları Genel Müdürlüğü Beşiktaş Taşınmazı	800.000.000
TCDD	Mersin Limanı	755.000.000
Araç Muayene İstasyonu	II. Bölge	313.250.000
Araç Muayene İstasyonu	I. Bölge	300.250.000
Sümer Holding	Kırklareli Lüleburgazda Taşınmaz	58.000.000
Emekli Sandığı	Çelik Palas Oteli	38.900.000
TDÇİ	Deveci Demir Madeni Sahası	21.500.000
Diğer	Çeşitli Varlık ve Tesislerin Satış ve Devir İşlemleri	161.114.396
Toplam		7.483.657.377

Kaynak: Özelleştirme İdaresi Başkanlığı

TEKEL'e ait sigara fabrikaları için ihale ilanına çıkılmış olup, Çamaltı ve Ayvalık tuzlarının özelleştirilmesine ilişkin ihale süreci de en kısa zamanda başlatılacaktır.

Elektrik dağıtım şirketlerinin özelleştirilmesinde hazırlıklar büyük ölçüde tamamlanmıştır. Bunun yanı sıra, elektrik dağıtım ve üretim özelleştirmelerinin eşzamanlı olarak yapılabilmesi hususunda çalışmalar devam etmektedir.

Ankara Doğal Elektrik Üretim ve Ticaret A.Ş.'ye ait Tercan, Kuzgun, Mercan, İkizdere, Çıldır, Beyköy ve Ataköy Hidroelektrik Santralleri ile Denizli Jeotermal Santralinin özelleştirilmesi için ihale ilanına çıkılmıştır. Mazıdağı Fosfat Tesislerinin ihale süreci de devam etmektedir.

Özelleştirme İdaresi Başkanlığının gündeminde bulunan bir diğer özelleştirme projesi olan Şans Oyunlarının özelleştirilmesi sürecinde taslak şartname hazırlıkları büyük ölçüde tamamlanmış olup, özelleştirme sonrası piyasayı düzenleyici mekanizma ve kuralları içeren bir kanun taslağı hazırlanmıştır. Söz konusu taslağın kanunlaşmasından sonra özelleştirme işlemi başlatılacaktır.

4.1.2. Rekabet Hukuku ve Politikaları

Antitröst kuralları bakımından Türk rekabet mevzuatı büyük ölçüde AB mevzuatı ile uyumlu olmakla birlikte, rekabet hukukunun etkin bir şekilde uygulanması için geçmiş dönem uygulamaları ve AB deneyimleri ışığında, mevzuatta ve kurumsal yapıda değişikliklere ihtiyaç duyulmaktadır. İlgili kurum görüşleri alınan kanun taslağı Rekabet Kurulunun gündeminde.

4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunun uygulanması bakımından kamu teşebbüsleri ile özel teşebbüsler arasında herhangi bir ayırım yapılmamıştır. Bu çerçevede diğer birleşme ve devralmalarda olduğu gibi kamu teşebbüslerinin özel sektöre devri de Rekabet Kurumunca incelenmekte ve denetlenmektedir. Ancak kamu tekellerinin bazı imtiyazlara sahip olmaları, özelleştirmeler yoluyla devirlerini özel teşebbüsler arasındaki birleşme ve devralmalardan farklı kılmaktadır. Bundan dolayı Rekabet Kurumu, özelleştirmelere yönelik denetim işlevini ayrı bir düzenleme yaparak yerine getirmektedir. 1998/4 ve 1998/5 sayılı Tebliğlerle, Özelleştirme İdaresi Başkanlığınca ya da diğer kamu kuruluşlarınca gerçekleştirilecek devir işlemlerinin hukuki geçerlilik kazanabilmeleri için Rekabet Kurumu'na yapılacak ön bildirimlerde ve izin başvurularında takip edilecek usul ve esaslar belirlenmiştir. Bu düzenlemeler, birleşme ve devralmaların yanı sıra Rekabet Kurumu'nun rekabet savunuculuğu görevi bakımından da özel öneme sahiptir.

1 Temmuz 2007 tarihinde yürürlüğe giren Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair 2007/2 sayılı Tebliğ ile AB'nin ilgili düzenlemesine paralel biçimde ve Rekabet Kurulunun geçmiş deneyimleri çerçevesinde yüzde 40 pazar payı eşiği getirilmektedir. Bu uygulama ile piyasa gücüne sahip olan teşebbüslerin piyasaya giriş engeli yaratıcı sözleşmeler tesis etmelerinin önüne geçilmesi hedeflenmektedir. Yeni uygulamaya göre grup muafiyeti, sağlayıcının dikey anlaşma konusu mal veya hizmetleri sağladığı ilgili pazardaki pazar payının yüzde 40'ı aşmaması durumunda veya tek alıcıya sağlama yükümlülüğü içeren dikey anlaşmalarda ise alıcının dikey anlaşma konusu malları ve hizmetleri aldığı ilgili pazardaki payının yüzde 40'ı aşmaması koşuluyla uygulanmaktadır.

Bunun yanı sıra, 2007/2 sayılı Tebliğ ile getirilen bir başka değişiklik ile benzer nitelikteki dikey sınırlamaların oluşturduğu paralel ağların ilgili pazarın yüzde 50'sinden fazlasını kapsadığı durumlarda, Rekabet Kuruluna ilgili pazarda belli sınırlamaları içeren anlaşmaları grup muafiyeti dışına çıkartabilme yetkisi verilmiştir. Öte yandan, paralel ağların pazar hacminin belirlenmesinde kullanılan "ilgili pazarın önemli bir bölümünü" ibaresi "ilgili pazarın yüzde 50'sinden fazlası" ölçütü ile değiştirilmiştir. Getirilen ölçütün amacı, muafiyetin geri alınmasının objektif bir kritere bağlanarak teşebbüsler açısından hukuki belirliliğin artırılmasıdır.

Rekabet Kurumu ile sektörel düzenleyici kurumlar arasındaki ilişkileri düzenleyen özel bir mevzuat bulunmamaktadır. 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun, toplam aktiflerinin sektör içindeki payları yüzde 20'yi geçen bankaların birleşmeleri hariç bütün sektörlerde uygulanmaktadır. 2813 sayılı Telsiz Kanunu hükümleri çerçevesinde Rekabet Kurulu, telekomünikasyon sektörüne ilişkin olarak yapacağı inceleme, araştırma ve soruşturmalarda ve birleşme ve devralmalara ilişkin olarak vereceği kararlarda öncelikle Telekomünikasyon Kurumu'nun görüşünü ve Kurum'un yapmış olduğu genel düzenleyici işlemleri dikkate almaktadır. 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ve 4646 sayılı Doğalgaz Piyasası Kanunlarında ise ilgili piyasalardaki antitröst konularında 4054 sayılı Kanuna özel atıf yapılmaktadır.

2007 yılından itibaren Türkiye'de yasa yapma süreci bakımından önemli bir yeniliği temsil eden Düzenleyici Etki Analizi (DEA) uygulamaya konulmuştur. Etki analizlerinde düzenlemelerin firmaların pozisyonlarını güçlendirici veya baskın bir duruma getirip getirmediği, firmaların sayısını azaltıcı veya artırıcı etki yapıp yapmadığı, rekabetin sınırlandırılıp sınırlandırılmadığı ve rekabet düzeyinin güçlendirilip güçlendirilmediği konuları dikkate alınacaktır. DEA süreci rekabet otoritesi ile birlikte yürütülecektir. DEA'nın içerdiği rekabet üzerine etki değerlendirmesi Rekabet Kurumu'nun rekabet savunuculuğu rolünün güçlenerek kurumsallaşmasına önemli katkılar sağlayacaktır.

Diğer taraftan, rekabet hukuku ve politikaları alanında AB mevzuatı ile uyumu sağlamak için devlet yardımlarının rekabet açısından denetlenmesi ve izlenmesi amacıyla bir birim oluşturulmasını öngören kanun tasarısı Başbakanlık'a sunulmuş olup 2008 yılı içinde yasalaşması öngörülmektedir.

4.1.3. Yatırım Ortamının İyileştirilmesi

Özel sektörün ekonomideki rolünün artırılması amacıyla yürütülen faaliyetler, Hükümetin makroekonomik istikrar programının öncelikleri arasındaki yerini korumaktadır. Bu doğrultuda 2001 yılından bu yana sürdürülmekte olan yatırım ortamının iyileştirilmesi çalışmaları, yatırımlarla ilgili prosedürlerin rasyonel hale getirilmesini ve Türkiye'ye gelen uluslararası doğrudan yatırım miktarının artırılmasını hedeflemektedir.

Yatırım ortamını iyileştirme çalışmaları, kamu ve özel sektör işbirliğine dayalı ulusal bir platform niteliğinde olan Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu (YOİKK) tarafından yürütülmekte ve Kurul, yatırım ortamına ilişkin konularla ilgili olarak çalışmalarını her biri yatırım ortamının farklı bir konusunda görevli 11 Teknik Komite¹⁰ aracılığıyla sürdürmektedir.

¹⁰ Şirket Kuruluşu, İstihdam, Sektörel Lisanslar, Yatırım Yeri, Vergi ve Teşvikler, Dış Ticaret ve Gümrükler, Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları, Yatırım Promosyonu, Doğrudan Yabancı Yatırım Mevzuatı, KOBİ, Kurumsal Yönetim.

YOİKK, Türkiye'deki yatırımlarla ilgili düzenlemeleri rasyonel hale getirmek, yatırım ortamının rekabet gücünü artıracak gerekli düzenlemeleri tespit ederek politika önerileri geliştirmek ve işletme dönemi de dahil olmak üzere yatırımın her safhasında, ulusal ve uluslararası yatırımcıların karşılaştığı idari engellere çözüm üretmek amacını taşımaktadır. YOİKK bünyesinde yürütülen yatırım ortamının iyileştirilmesi çalışmalarına özel sektörün aktif bir şekilde katılımı teşvik edilmekte ve bu nedenle her bir Teknik Komitede kamu kurumu temsilcilerinin yanı sıra özel sektör temsilcilerinin de yer almasına büyük önem verilmektedir.

YOİKK kapsamında yürütülen çalışmalara ivme kazandırmak amacıyla 2005 yılının Mayıs ayında oluşturulan Yönlendirme Komitesi, her birinde belirli konudaki kanun tasarısı ya da yatırım ortamının iyileştirme gerektiren farklı bir unsurunu gündeme alarak her ay düzenli olarak toplanmakta ve Teknik Komiteler tarafından yürütülen çalışmalarda sağlanan gelişmeleri takip etmektedir.

2005 yılından bu yana yatırım ortamı ile ilgili çeşitli alanlarda yürütülen ve YOİKK platformunda gündeme gelen çalışmalar sonucunda önemli ilerlemeler kaydedilmiştir:

2007 yılında, sektörel izinlere ilişkin olarak; İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına Dair Yönetmelikte değişiklik yapılarak ruhsatlandırma sürecinde basitleştirme, ruhsatın beyan usulüne göre verilmesi, Çevre Etki Değerlendirme (ÇED) Raporunun bazı belgeleri ikame etmesi gibi önemli iyileştirmeler gerçekleştirilmiştir.¹¹

Tapu Kanununun yabancıların taşınmaz edinimini düzenleyen ilgili maddesinde değişiklik yapan yasal düzenleme¹², 7 Ocak 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından hazırlanan Kıyı Kanunu Değişikliği Kanun Tasarısı üzerinde toplanan görüşlerin Bakanlık tarafından değerlendirilmesi süreci devam etmektedir. Planlama ve İmar Kanunu Tasarısına ilişkin çalışmalar ise sürdürülmektedir.

TBMM gündeminde bulunan Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 2007 yılında yasalaşması beklenmektedir. Tasarının yasalaşması ile AB Şirketler Hukuku mevzuatının sermaye şirketlerine ilişkin kısmına uyum sağlanması, ticari hayatın ve ticari hayat aktörlerinin ihtiyacı olan hukuki altyapının sağlanması ve şirketlerimizin uluslararası rekabet gücünün artırılması hedeflenmektedir.

Şirket tasfiyesi sürecinde yaşanan sorunların giderilmesi, şirket kuruluş maliyetlerinin azaltılması ve şirket kuruluşunun elektronik ortamda yapılabilmesi amacıyla sürdürülen çalışmalar devam etmektedir.

Ulusal KOBİ politikalarının uygulanmasını ve KOBİ'lerin rekabet güçlerinin artırılmasını amaçlayan KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı 2007 yılında revize edilerek Yüksek Planlama Kurulu tarafından onaylanmıştır.

Yabancıların çalışma izinlerine ilişkin uygulama aşamasında yaşanan sıkıntıların giderilmesi amacıyla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından hazırlanan 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısının yasalaşmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Hazine Müsteşarlığı ile Alman Ekonomi Bakanlığı arasında yürütülen Türkiye'de Yatırım Ortamının İyileştirilmesine Doğru; YOİKK Reform Süreci Hakkında Yorumlar adını taşıyan Eşleştirme Projesi, 2006 yılı Eylül ayında tamamlanmıştır. Proje kapsamında, YOİKK platformu tarafından gerçekleştirilen reformlar, özel sektör yatırımları ile Türkiye'ye gelen uluslararası doğrudan yatırım girişleri üzerindeki muhtemel etkiler ve AB Mevzuatı ve AB (ve OECD) ülkelerinde uygulanan başarılı uygulama prensipleri bakımından gözden geçirilmiştir. Proje sonuç raporunda yer alan tespit ve öneriler, YOİKK çalışmalarında değerlendirilmektedir.

¹¹ İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete 13.04.2007/26492)

¹² 5444 sayılı Tapu Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Resmi Gazete 07.01.2006/ 26046)

2007 yılı sonunda, Mesleki Yeterlilik Kurumu tarafından standartları belirlenecek mesleklerin tespit edilmesi ve böylelikle mesleki yeterlilik altyapısının oluşturulması sürecinde önemli bir mesafe alınması hedeflenmektedir.

Türkiye’de kurumsal yönetim ilkelerinin uygulanması ve yerleşmesini sağlamak amacıyla 24 Kasım 2005 tarihinde YOİKK kapsamında çalışmalar yapmak üzere Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) başkanlığında Kurumsal Yönetim Teknik Komitesi oluşturulmuştur. Komite, borsa dışı şirketler için en iyi kurumsal yönetim uygulamalarının tespit edilmesi ile kamu sermayeli şirketlerde kurumsal yönetim ilkelerinin belirlenmesi ve uygulanması için gerekli yasal altyapının tamamlanmasına yönelik iki adet proje üzerinde çalışma yapılması kararlaştırılarak projeler yürütülmeye başlanmıştır. Borsa Dışı Şirketlerde Kurumsal Yönetim Projesi ile, borsa dışı şirketlerde uygulanabilir kurumsal yönetim ilkelerinin belirlenmesi ve tanıtılması, kurumsal yönetim konusunda farkındalık yaratılması, uygulamaların takip edilmesi ve geliştirilmesi suretiyle, bu şirketlerin ekonomiye daha etkin bir biçimde katılımlarının sağlanması amaçlanmaktadır. Ayrıca, modern kurumsal yönetim ilkelerinin kamu işletmelerinde uygulanmasına yönelik Kamu Sermayeli Şirketlerde Kurumsal Yönetim Projesi yürütülmektedir.

4.1.4. Kamu Hizmetleri ve Şebeke Endüstrileri

Kamu hizmetleri ve şebeke endüstrilerine ilişkin gelişmelerin yakından takibi reel sektörün işleyişi açısından önem arz etmektedir. Bu çerçevede, enerji ve telekomünikasyon sektörleri hizmet düzeyi, rekabet, düzenleyici kurum ve kurulların statüsü ve etkinliği açısından değerlendirilmektedir.

Enerji

Enerji (elektrik, doğal gaz, petrol, LPG) piyasasında bağımsız düzenleme ve denetleme görevini, idari ve mali özerkliğe sahip olan Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) yürütmektedir. Kurumun karar organı Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu’dur. Kurul kararlarını hükümet veya piyasa aktörlerinin hiçbir etkisi altında kalmadan almaktadır. Kurul kararlarına karşı açılacak davalar ilk derece mahkemesi olarak Danıştay’da görülmektedir.

Elektrik piyasasında rekabetin sağlanması için iletim ve dağıtım şebekesine erişim düzenlemeye tabidir. Bu çerçevede, iletim veya dağıtım lisansı sahibi tüzel kişiler, ayırım gözetmeksizin gerçek ve tüzel kişilere sisteme erişim ve sistem kullanım haklarının sağlanmasıyla yükümlüdür. Sisteme erişim ve sistem kullanımında uygulanacak fiyat, esas ve usuller EPDK’nın düzenlemesine tabidir.

Elektrik piyasasında faaliyet gösteren şirketlere ilişkin belirli bir oranın (yüzde 10, halka açık şirketlerde yüzde 5) üzerindeki tüm devir, satış, birleşme veya kontrol değişimi gibi işlemler Kurul onayına tabidir. Ancak, piyasada gerçekleştirilecek ve 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunun 7’nci maddesi kapsamına giren birleşme ve devralmalarda Rekabet Kurulunun izin verme yetkisi saklıdır. Piyasada herhangi bir özel sektör üretim şirketinin sahip olabileceği toplam pay, bir önceki yıla ait Türkiye toplam elektrik enerjisi kurulu gücünün yüzde 20’sini geçemez. Benzer şekilde herhangi bir özel sektör toptan satış şirketinin sahip olabileceği pay, bir önceki yılda tüketilen toplam elektrik enerjisi miktarının yüzde 10’unu geçemez.

Piyasada yürütülen her bir faaliyet için, söz konusu faaliyeti yürüten kuruluş tarafından faaliyet, tesis ve bölge bazında ayrı hesap ve kayıt tutulması zorunludur.

Enerji piyasası tarife açısından incelendiğinde, iletim, dağıtım, serbest olmayan tüketicilere satış ile TETAŞ’ın toptan elektrik satış tarifelerinin düzenlemeye tabi olduğu görülmektedir. Tarifelere ilişkin temel ilke, tarifelerin maliyetleri yansıtması ve çapraz sübvansiyon uygulanmamasıdır. Belirli bölgelerin ve/veya belirli tüketici gruplarının desteklenmesi, destek miktarı ile esas ve usullerinin Bakanlar Kurulu kararıyla belirlenmesi kaydıyla, bölgesel tarife yapısı etkilenmeksizin, tüketicilere geri ödeme şeklinde yapılabilir. Bununla birlikte, 2010 yılı sonuna kadar sürmesi öngörülen geçiş döneminde ülke genelinde tarife grupları bazında eşit fiyat uygulaması imkanı getirilmiştir. Bu çerçevede hazırlanan tarifeler Kurul tarafından onaylanmıştır. Söz konusu fiyat eşitleme mekanizması uygulaması geçiş dönemini destekleyici bir araçtır. Bu

şekilde, ulusal tarife yapısı bozulmaksızın, oluşacak kayıplar dağıtım şirketleri gelir gereksinimleri çerçevesinde kendi aralarında tazmin edilecektir.

Ayrıca, uluslararası enterkoneksiyon hatları elektrik ihracatı/ ithalatı yapmak isteyen tüzel kişilere TEİAŞ tarafından yapılan ihale ile tahsis edilmektedir. Bunun için aynı enterkoneksiyon hattını kullanmak üzere başvuruda bulunan birden fazla tüzel kişinin olması halinde, TEİAŞ tarafından, lisans sahibi tüzel kişilerin ihaleye katılmaları ve kısıt yönetim bedeli için teklif vermeleri istenir. Kapasite, lisans sahibi tüzel kişilerin verdiği teklifler bazında tahsis edilir. Enterkoneksiyon hatlarını kullanan lisans sahibi tüzel kişilerin, kısıt yönetim bedeline ilaveten TEİAŞ ve/veya ilgili dağıtım lisansı sahibi tüzel kişilere, ithalat ve/veya ihracat faaliyeti çerçevesinde sistem kullanımına yönelik ödeme yapmaları zorunludur. Enterkoneksiyon hattını kullanmak isteyen, sadece bir lisans sahibi olması halinde, ihale yapılmayacak ve ilgili hattın kapasitesi söz konusu lisans sahibi tüzel kişiye tahsis edilecektir. Bu durumda, ilgili lisans sahibi tüzel kişi kısıt yönetim bedeli de ödemeyecektir.

Telekomünikasyon

Türkiye telekomünikasyon sektöründeki en önemli yapısal değişiklik, sektörü düzenleyen temel kanunlarda değişiklik yapan 4502 sayılı Kanun'dur. Bu Kanunla, Telekomünikasyon Kurumu kurulmuş; politika ve strateji belirleme ile düzenleme ve işletme fonksiyonları birbirinden ayrılmıştır. Politika ve strateji belirleme görevi doğal olarak Ulaştırma Bakanlığında bırakılırken, düzenleyici fonksiyonlar Telekomünikasyon Kurumuna verilmiştir. Katma değerli hizmetler için tam rekabetin sağlanması ve şeffaf bir lisanslama rejiminin oluşturulmasının yanında, Kanun; Türk Telekomünikasyon A.Ş.'nin tekel süresini de belirlemekte ve fiyatlandırma ve arabağlantı gibi ana konularda açık hükümler içererek Türk Telekomun ticari bağımsızlığını sağlamaktadır.

Telekomünikasyon Kurumunun temel amacı sektörde tam serbestleşmenin sağlanmasıdır. Kurum, serbestleştirme sürecinde düzenleme ağırlıklı bir işlev görürken; serbestleşme sonucunda düzenleme işlevini asgariye indirecek, ancak sektörde sürdürülebilir rekabet ortamının tesis edilmesi amacıyla etkin bir şekilde denetleme ve hakemlik görevlerini devam ettirecektir. Kurumun varlığı sektörde devamlılığın, düzenin, güvenilirliğin ve şeffaflığın sağlanması açısından önem arz etmektedir.

Kurumun etkin işleyişi sektörde sürdürülebilir rekabet ortamının tesis edilmesi yönünde katkı sağlamakta; böylece yeni işletmeciler ve yeni yatırımcılar sektöre girebilmekte ve istihdam imkanları artmaktadır.

Sektöre yönelik düzenlemelerde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu kapsamda, Kurum tarafından çıkarılan ikincil düzenlemelerle sektörün serbestleştirilmesi yönünde önemli adımlar atılmıştır. Genel görünüm itibarıyla bakıldığında altyapı büyük oranda sayısal teknolojiye kavuşmuş ve kapsama alanı itibarıyla hizmetlerin yurt genelinde sunulabilmesi mümkün kılınmıştır. Eylül 2007 itibarıyla mobil penetrasyon oranı yüzde 84 olarak gerçekleşirken, sabit telefon penetrasyon oranı yüzde 25 ve genişbant penetrasyonu (DSL, kablo, ISDN, kiralık hat, uydu) yüzde 5,8 olarak gerçekleşmiştir.

Düzenleme alanı itibarıyla bakıldığında sektöre ilişkin düzenlemeler temelde Telekomünikasyon Kurumu tarafından gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte, Kurum yaptığı düzenlemeler ve kararlarda sektörün ve ilgili kurumların görüşlerini dikkate almaktadır. Bu kapsamda 7 Kasım 2007 tarihli Etkin Piyasa Gücüne Sahip İşletmecilerin Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Pazar Analizi başlıklı 6. maddenin üçüncü paragrafının (c) bendi uyarınca, Telekomünikasyon Kurumu Rekabet Kurumunun görüşlerine başvurmaktadır. Rekabet Kurumu da 2813 sayılı Kanunun 7. maddesi uyarınca Telekomünikasyon Kurumunun görüşlerine başvurmaktadır.

Etkin piyasa gücüne sahip işletmeciler, referans erişim ve/veya arabağlantı teklifleri hazırlayarak Kuruma göndermekle yükümlü tutulmuşlardır. Söz konusu teklifler, Kurul tarafından onayladığı takdirde yayımlanmaktadır. Halihazırda söz konusu işletmecilerin tamamının referans teklifleri Kurum internet sitesinde bulunmaktadır.

Arabağlantıda olduğu gibi yerel ağa erişimde de temel doküman yerleşik işletmeci tarafından hazırlanan ve düzenleyici kurum tarafından onaylanan referans tekliftir. Teknik, idari ve mali konularda temel hususları içeren referans teklif yine arabağlantıda olduğu gibi işletmeciler arasında imzalanacak sözleşmelere esas teşkil etmektedir. Onaylanan referans teklif 1 Ağustos 2007 tarihinde Kurumun internet sayfasında yayımlanmıştır.

İlgili işletmecilerin, arabağlantı da dahil olmak üzere erişim talebinden itibaren azami üç ay içerisinde anlaşma sağlayamamaları halinde, taraflardan herhangi biri Kurumdan uzlaştırma prosedürü işletmesini talep edebilmektedir. Bu çerçevede, Telekomünikasyon Kurumuna çeşitli işletmeciler tarafından yapılan uzlaştırma talebi başvuruları üzerine 2007 yılı içerisinde uzlaştırma prosedürleri işletilmiş ve sonuçlandırılmıştır.

Telekomünikasyon Kurumu gerektiğinde Standart Arabağlantı Referans Ücret Tarifelerini (SARÜT) yayımlamakta ve söz konusu tarifeler, Kurum tarafından yenisi yayımlanana kadar yürürlükte kalmaktadır. Bu kapsamda, Türk Telekomünikasyon A.Ş. ve Etkin Piyasa Gücüne (EPG) sahip GSM İşletmecileri için SARÜT, 15 Ocak 2007 tarihinde, Tablo 4.2’de yer aldığı şekilde yayımlanmıştır.

Tablo 4. 2: Standart Arabağlantı Referans Ücret Tarifeleri

Uygulanma Tarihi	Türk Telekomünikasyon A.Ş. Şebekesinde Çağrı Başlatma ve Sonlandırma Ücretleri (YKr/dk)		GSM Şebekelerinde Çağrı Sonlandırma Ücretleri (YKr/dk)		
	Alan İçi	Alan Dışı	Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş.	Vodafone Telekomünikasyon A.Ş.	Avea İletişim Hizmetleri A.Ş.
01.01.2007	2,0	3,7	14	15,2	17,5
01.03.2007	1,89	3,0	13,6	14,5	16,7

Kaynak: Telekomünikasyon Kurumu

2003 yılında Avrupa Birliği Katılım Ortaklığı Belgesinde telekomünikasyon ve bilgi teknolojileri alanında AB mevzuatına uyumun sağlanması ve piyasaların tam liberalizasyona hazırlanması iki temel öncelik olarak belirlenmiş ve bu çerçevede ülkemize Türk Telekomünikasyon Piyasasında Erişim Çerçevesinin Geliştirilmesine İlişkin Teknik Yardım Projesi ile destek sağlanması uygun bulunmuştur. Söz konusu Proje ile, Telekomünikasyon Kurumuna AB düzenleyici paketinde öngörülen maliyet esaslı erişim ücretlendirmesi için ihtiyaç duyulan hesap ayırımı esaslarının uygulanması ile maliyet modelleri konusunda gerekli tecrübe ve yetkinliğin kazandırılması amaçlanmaktadır. Projenin Aralık 2007 tarihinde başlaması planlanmaktadır.

4.2. Mali Sektör

4.2.1. Bankacılık Sektörü

Kamu bankalarının özelleştirme stratejisi çerçevesinde, Halk Bankasının kamu hisseleri 5 Şubat 2007 tarih ve 2007/8 sayılı Özelleştirme Yüksek Kurulu kararı ile özelleştirme kapsam ve programına alınmıştır. 2007 yılı Mayıs ayında bankanın hisselerinin yaklaşık yüzde 25’i halka arz yöntemiyle özelleştirilmiştir. Halk Bankası tecrübesi ışığında, Ziraat Bankası için de bir özelleştirme stratejisi belirlenecektir.

TMSF bünyesindeki bankaların çözülmesi sürecinin kamuya getirdiği yükleri en aza indirebilmek amacıyla çalışmalar sürdürülmektedir. Bu çerçevede, TMSF’ye devir tarihleri ile 2007 yılı Haziran ayı arasındaki dönemde TMSF tarafından takipteki alacaklar, geri ödeme planına bağlanan alacaklar, iştirak, bağlı ortaklık, gayrimenkul, menkul ve banka satışlarından toplam 15,3 milyar dolar tahsilat sağlanmıştır. Buna ek olarak, TMSF’ye devredilmiş bulunan banka aktiflerinin çözülmesinden 6,9 milyar dolar gelir elde edilmesi beklenmektedir. TMSF tarafından 3 Temmuz 2006 tarihinde Adabank’ın satışı gerçekleştirilmiş ancak BDDK tarafından kuruculara aranan şartlarda yetersizlik nedeniyle hisselerin devir ve tescil işlemleri

onaylanmamıştır. Adabank A.Ş.'nin çözümlenmesine yönelik çalışmalar devam etmektedir. TMSF'nin devralınan bankalardan kalan varlıklarını 2007 yılı sonunda elinden çıkarması beklenmektedir. Böylelikle, Fonun sadece mevduat sigortası görevine odaklanması sağlanacaktır.

1 Kasım 2006 tarihi itibarıyla, AB direktifleri ve uluslararası ilkeler ve standartlar ile tam uyumun sağlanması amacıyla, 1 Kasım 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5411 sayılı Bankacılık Kanununa ilişkin alt düzenlemeler tamamlanmıştır. Bu düzenlemeler kapsamında:

- AB müktesebatına tam uyum sağlanabilmesi amacıyla, bankaların özkaynaklarına ilişkin düzenlemeler yenilenmiş, bankaların sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemeler de yenilerek sermaye yeterliliği hesaplamasına operasyonel risk dahil edilmiş,
- İç denetim, iç kontrol ve risk yönetimine ilişkin uluslararası standartlar, Basel kriterleri ve konuya ilişkin AB mevzuatı dikkate alınarak Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik yayımlanmış,
- Kurumsal yönetim ilkeleri, bankaların daha etkin, sağlıklı ve tasarruf sahiplerinin haklarının korunmasını sağlayacak bir şekilde yönetilmesine katkıda bulunan prensipler olarak öngörülmüş,
- Bankaların yeterli likidite düzeyini sağlamaları ve sürdürmelerine ilişkin usul ve esaslar belirlenmiş,
- Derecelendirme kuruluşlarının kuruluş ve faaliyetlerine ilişkin hükümler belirlenmiş,
- Donuk alacakların kapsamı genişletilmiş, bankaların mali bünyelerinin güçlendirilmesini teminen, yeni açılan nakdi ve gayri nakdi kredilerde genel karşılık oranları iki katına yükseltilmiş ve yeni oranların yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten önce genel karşılık uygulamasına tabi tutulan nakdi ve gayri nakdi kredi tutarları baz alınarak artan tutarlar üzerinden hesaplanmasına yönelik bir uygulama geliştirilmiş,
- Denetim ve gözetimi BDDK'nın sorumluluğuna geçen finansal kiralama, faktöring ve finansman şirketlerinin kuruluş ve faaliyet esasları, yeknesaklığı sağlamak amacıyla tek bir yönetmelikte bir araya getirilmiş ve bankalarınkine paralel düzenlemeler öngörülmüş,
- Finansal tablolar ve raporlamaya ilişkin olarak Uluslararası Muhasebe Standartlarıyla tamamen uyumlu olan Türkiye Muhasebe Standartlarının uygulanması öngörülmüş,
- Uluslararası Denetim Standartlarıyla büyük ölçüde uyumlu bağımsız denetim ilkeleri uygulamaya konmuş,
- Risk odaklı denetim uygulamasına başlanmış,
- Bankaların bilgi sistemleri ile finansal veri üretimine ilişkin süreç ve sistemlerinin, yetkilendirilmiş bağımsız denetim kuruluşları tarafından denetlenmesiyle ilgili usul ve esaslar belirlenmiş,
- Bankacılık mesleğine toplumda mevcut saygınlık duygusunun sürekliliğinin sağlanması ve bankacılık sektöründe istikrar ve güvenin sağlanması amacıyla Bankacılık Etik İlkeleri yayımlanarak yürürlüğe girmiş,
- Bankaların iletişim araçları kanalıyla veya herhangi bir şekilde yapacakları her türlü ilan ve reklamlar için Türkiye Bankalar Birliği tarafından ilke ve koşullar saptanmıştır.

Finansal sektörün uluslararası standartlara ve en iyi uygulamalara uygunluğunun değerlendirildiği IMF ve Dünya Bankası ile ortaklaşa yürütülen Mali Sektörün Değerlendirilmesi Programı Türkiye uygulamasına ilişkin görüşmeler 2007 yılı Mart ayında tamamlanmıştır.

2007 yılında "Anadolu Yaklaşımı" olarak bilinen KOBİ'lerin mali sektöre olan borçlarının yeniden yapılandırılmasına yönelik mevzuat, altyapısı tamamlanarak uygulamaya başlanmıştır. Bu uygulama İstanbul Yaklaşımında olduğu gibi tamamen gönüllülük esasına göre işlemekte olup, piyasa disiplini ve rekabet üzerinde olumsuz etki yaratması beklenmemektedir.

Basel-II hükümlerinin AB müktesebatına dahil edilmesiyle bankaların sermaye yeterliliklerinin hesaplanmasında köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Ülkemizde Basel-II ve ilgili AB direktifleri hükümlerinin Türk bankacılık sektöründeki bankaların sermaye yeterlilikleri üzerine etkilerini görebilmek amacıyla çeşitli sayısal etki analizi çalışmaları yapılmıştır. İlk olarak, Basel Komitesi tarafından 2003 yılında gerçekleştirilen sayısal etki analizi (QIS-3) çalışmasına katılım sağlanmıştır. Bu çalışmanın ardından, 2004 yılında sektör payı yaklaşık yüzde 95'e ulaşan 23 banka ile ilk yerel sayısal etki çalışması olan QIS-TR1 yapılmıştır. Son olarak da, 2006 yılı Eylül dönemi verileri esas alınarak, sektörün yaklaşık yüzde 97'sini temsil eden 31 bankanın katılımı ile ikinci yerel sayısal etki çalışması olan QIS-TR2 çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma, bankaların değişen portföy yapılarının da etkisiyle önceki sayısal etki analizi çalışmalarına göre daha olumlu sonuçlar ortaya koymaktadır. Çalışma sonucuna göre, katılımcı bankaların cari mevzuat çerçevesinde hesaplanan sermaye yeterlilik oranları yüzde 19,3 iken, sermaye yeterlilikleri direktifi (CRD)/Basel-II kapsamında bu oran 5,6 puanlık azalış ile yüzde 13,7'ye gerilemektedir. Kamu portföyü ve alım-satım hesaplarında sınıflandırılan yabancı para kamu menkul kıymetlerinin risk ağırlığının yüzde 100'e çıkması, bankaların sermaye yeterliliklerinin düşmesine neden olan en önemli faktördür. Kamu portföyünün ardından sektörün sermaye yeterlilik oranına en yüksek negatif katkı, operasyonel riskin ilavesinden ve kurumsal portföyden kaynaklanmıştır.

AB'nin ilgili direktiflerinde (CRD), Basel-II dokümanında olduğu gibi bankaların sermaye yeterliliklerini, kredi ve piyasa riskine ilaveten operasyonel risk unsurlarını da dahil ederek hesaplamaları, kredi riskinin belirlenmesinde ise teminatın niteliğinin değil, derecelendirme sonuçlarının esas alınması ve üye ülkelerin mevzuatları 2006 yılı sonunda tamamlayıp 1 Ocak 2007 tarihinden itibaren uygulamaya geçirmeleri öngörülmüştür. Türk bankacılık sisteminde 1 Kasım 2006 tarihinde yayımlanan yönetmelik uyarınca, bankaların gelişmiş teknolojik altyapıları, yetkinlikleri ve sermaye yeterlilik düzeylerinin kayda değer gelişimi dikkate alınarak, CRD ile gelen iki temel değişiklikten biri olan operasyonel risk unsuru da dahil edilmek suretiyle sermaye yeterliliğinin hesaplanmasına ilişkin uygulamanın Haziran 2007 itibarıyla başlatılması öngörülmüştür. Böylece, BDDK tarafından açıklanan Basel-II'ye ilişkin yol haritasında belirlenen tarihin yaklaşık altı ay öncesinde CRD'ye kısmen uyumlu sermaye yeterliliği hesaplamasına geçilmiştir. Ancak, bankaların sermaye yeterliliğinin ölçümünde esas alınacak kredi riskinin derecelendirmeye dayalı olarak hesaplanmasına ilişkin uygulamanın 2009 yılı başına ertelenmesi ve derecelendirme esaslı hesaplamının sadece gösterge amaçlı yapılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

4.2.2. Sermaye Piyasası

2006 yılı sonu ve 2007 yılında sermaye piyasasında yatırımcıların korunmasını, istikrarlı ve etkin çalışan bir piyasa oluşturulmasını sağlamak üzere AB Direktifleri de dikkate alınarak aşağıdaki gelişmeler kaydedilmiştir:

- AB ile uyumlu mevzuatın uygulanmasında gerekli bilgi işlem altyapısını tespit etmek üzere yabancı uzmanların teknik desteklerinin sağlanması amacıyla hazırlanan AB destekli Sermaye Piyasası Kurulu'nun Kapasitesinin Artırılması İçin Teknik Yardım Projesi Aralık 2006- Temmuz 2007 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.
- Eylül 2006'da sermaye piyasasındaki mevcut fonlar içerisine serbest yatırım fonları (hedge funds) da dahil edilmiştir. Nitelikli yatırımcılara yönelik olarak bu fonlar için yatırım olanakları daha esnek bırakılarak raporlama yükümlülükleri hafifletilmiştir.
- Sermaye piyasalarında ürün çeşitliliğini artırma hedefinin bir sonucu olarak, Kasım 2006'da Fon Sepetlerinin Kurulmasına Yönelik Tebliğ yayımlanmıştır.
- Mart 2007'de Konut Finansman Sistemine ilişkin Kanun yürürlüğe girmiştir. Kanunun yürürlüğe girmesini takiben, Ağustos 2007'de İpotek Teminatlı Menkul Kıymetlere İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ ile Konut Finansmanı Fonlarına ve İpoteğe Dayalı Menkul Kıymetlere İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ yayımlanmış ve Sermaye Piyasası Mevzuatı Çerçevesinde Değerleme Hizmeti Verecek Şirketlere Dair Tebliğde değişiklik yapılmıştır.

- Nisan 2007'de, ihtisaslaşmış kuruluşlar olarak vadeli işlem piyasasına olumlu katkı sağlaması beklenen, Vadeli İşlem Aracılık Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Tebliğ yayımlanmıştır.
- Mayıs 2007'de, garantili yatırım fonları ile korumalı yatırım fonlarına yönelik tebliğ yayımlanmıştır.
- Sermaye Piyasasında Faaliyette Bulunanlar İçin Lisanslama ve Sicil Tutmaya İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğde Temmuz 2007 tarihinde yapılan değişiklikler ile bağımsız denetim, kredi derecelendirme ve kurumsal yönetim gibi konularda da lisans sınavı yapılması benimsenmiş ve buna ilişkin esaslar düzenlenmiştir.

Sermaye piyasalarında arz ve talebin artırılması, piyasada güven ve istikrarın temini, AB ile uyumlu mevzuat ile bu mevzuatın uygulanmasına imkan veren gerekli altyapının oluşturulması amacıyla 2007-2010 döneminde öngörülen çalışmalar aşağıda belirtilmektedir:

- AB mevzuatına uyum çalışmaları çerçevesinde Avrupa Birliği tarafından Türkiye'ye sağlanmakta olan Katılım Öncesi Mali Yardımların 2004 Yılı Programlaması kapsamında PHARE programından yararlanmak üzere hazırlanan proje, 2006 yılı Şubat ayında başlamıştır. Proje kapsamında piyasanın kötüye kullanımı, izahname, yatırımcının korunması, bağımsız denetim, takas ve teminatlar, pay alım teklifleri, şirketler hukuku konularındaki düzenleme tasarımları hazırlanmış olup yatırım fonları, yatırım hizmetleri, aracı kurumların sermaye yeterliliği, kamuyu aydınlatma ve sermaye piyasasını ilgilendiren diğer konulardaki taslak hazırlama çalışmaları ise devam etmektedir. Proje kapsamında düzenleyici etki analizi rehberi hazırlanmış, eğitim seminerleri ve inceleme gezileri düzenlenmiş, idari kapasitenin güçlendirilmesi kapsamında çalışmalar başlatılmış, kamunun bilgilendirilmesi amacıyla Haziran 2007'de sektör temsilcilerinin ve proje taraflarının yer aldığı geniş katılımlı bir seminer düzenlenmiştir. Yaklaşık iki yıl boyunca devam edecek olan çalışmalar sonucunda Türk Sermaye Piyasası Mevzuatının ilgili AB mevzuatıyla tam uyumlu Kanun tasarısı ve buna paralel yönetmelik ve tebliğ tasarımları hazırlanması ve buna uygun idari altyapının oluşturulması çalışmalarıyla birlikte proje 2007 yılı Aralık ayında tamamlanacaktır.
- AB'ye adaylık sürecinde üye ülkeler tarafından sunulan ikili işbirliği teknik yardımları kapsamında, Hollanda hükümeti tarafından finanse edilen Borsa Şirketlerinin Finansal Raporlaması için Etkin Gözetim Sistemi Oluşturulması ve Sermaye Piyasasında Faaliyet Gösteren Aracı Kuruluşlar için Daha Etkin Bir Uzaktan Gözetim Sisteminin Kurulması konulu proje 2007 yılı Ocak ayında başlatılmış olup; 2 yıl sürecek proje çalışmaları çerçevesinde etkin gözetim mekanizmalarının oluşturulup uygulanmasının sağlanması hedeflenmektedir.
- Enflasyon muhasebesinin uygulanması, asgari sermaye miktarının artırılması vb. değişiklikler kapsamında aktif toplamı ve sermayeye bağlı muafiyetlerin yeniden tanımlanması ve Kurul kaydından çıkabilme kriterleri revizyonu ve buna bağlı tebliğ tasarımları hazırlama çalışmaları devam etmektedir.
- Kurumsal yönetim uygulamalarının izlenmesi ve geliştirilmesi çalışmaları sürdürülecektir.
- Yabancı Sermaye Piyasası Araçlarının Kurul Kaydına Alınmasına ve Satışına İlişkin Esaslar Tebliği AB düzenlemelerine uyumlu olarak değiştirilecektir.
- Borçlanma senetlerinin ihracının kolaylaştırılması ve yapılandırılmış sermaye piyasası araçlarının düzenlenmesi hakkında çalışmalar yapılması öngörülmektedir.
- SPK listesinde yer alan tüm bağımsız denetim kuruluşlarına getirilen bildirim yükümlülüklerinin zamanında ve etkin gözetiminin sağlanması amacıyla kayıt sistemi oluşturulması çalışmalarına devam edilecektir.
- Mevcut muhasebe standartlarının, Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının güncel hali ile uyumlu hale getirilmesi hedeflenmektedir.

- İpotekli konut finansman sisteminin oluşturulmasına yönelik olarak Ağustos 2007 tarihinde yayımlanan ikincil düzenlemelere ilaveten, varlık teminatlı menkul kıymetler, varlık finansmanı fonları, varlığa dayalı menkul kıymetler ve ipotek finansmanı kuruluşları konusunda ikincil düzenleme çalışmaları devam etmekte olup, bu çalışmaların da 2008 yılında tamamlanması öngörülmektedir.
- Gayrimenkul yatırım fonlarının kurulmasına imkan sağlamak üzere çalışmalar devam etmekte olup, 2008 yılında tamamlanması öngörülmektedir.
- Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Tebliğin revizyonu çalışmalarının 2008 yılında tamamlanması hedeflenmektedir.
- Katılma paylarının alım satımına yönelik paylaşım platformu oluşturulmasına ilişkin çalışmaları içeren Fon Transferi Sistemi (Fontra) çalışmaları yapılacaktır.
- Gayrimenkul değerlendirme uzmanları birliğinin kurulmasına ilişkin altyapı çalışmaları başlatılacaktır.
- Portföy yönetim şirketlerinin fon kurucusu olabilmesine ilişkin çalışmalar yapılacaktır.
- Piyasa katılımcılarının ortaklığı ile kurulması planlanan lisanslama ve eğitim merkezinin bir anonim şirket olarak oluşturulması yönünde çalışmalara başlanılacaktır.
- İMKB'deki seans işlemleri ele alınarak verilerin derlenmesi ve gerek rapor gerekse ekranlar aracılığı ile anlık gözetimin sağlanması, özellikle manipülatif işlemlerin tespit edilmesini amaçlayan SPK-İMKB gözetim sistemi projesinde gözetim platformunun hayata geçirilmesi yönünde iyileştirme ve test çalışmalarına devam edilmekte olup 2008 yılında tamamlanması hedeflenmektedir.
- Elektronik imza teknolojisi kullanılarak İMKB'de işlem gören anonim ortaklıklara ve aracı kuruluşlara ait, mali tablo, dipnot, yıllık bildirimler ile özel durum açıklamalarının internet üzerinden güvenli bir şekilde toplanması amacıyla başlatılan Kamuyu Aydınlatma Projesi'nde test sürecinin tamamlanması teknik nedenlerle 2008 yılı olarak programlanmıştır. Diğer taraftan, söz konusu proje kapsamında Bilgi, Belge ve Açıklamaların Elektronik Ortamda İmzalanarak Gönderilmesine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ Taslağı hazırlanmış olup 2008 yılının ilk çeyreğinde yürürlüğe girmesi planlanmaktadır.
- Yapay zekanın sermaye piyasasında kullanılması ve gözetimin bir ileri aşaması olarak yatırımcı davranışlarının da gözetim sisteminde dikkate alınması amacıyla "ileri gözetim", verilere kolay, hızlı ve güvenli biçimde ulaşılmasını sağlayacak "elektronik veri toplanması, elektronik başvuru ve kayıt" ve önümüzdeki dönemde bilişim teknolojilerinde yapılacakların planlanması amacıyla öngörülen "stratejik bilgi sistemleri planlaması" konulu proje başlıklarının ise AB'den alınacak teknik yardımla sürdürülmesi planlanmıştır. Bu kapsamda ihtiyaçların belirlenmesine yönelik AB'den teknik destek alınmış olup; önümüzdeki dönem bu projelerin gerçekleştirilmesi için AB fonlarına başvuru süreci başlatılacaktır.

4.2.3. Sigortacılık

Sigortacılık ve bireysel emeklilik sektörlerinde 2006 yılı sonu itibarıyla 47 şirket bulunmaktadır. Bunlardan 25'i hayat-dışı, 10'u hayat, 10'u bireysel emeklilik ve hayat, 1'i bireysel emeklilik ve 1'i reasürans alanında faaliyet göstermektedir. 2006 yılında sigortacılık sektörünün varlık toplamı bir önceki yıla göre yüzde 21 oranında artarak 18,6 milyar YTL'ye, prim üretimi yüzde 24 oranında artarak 9,7 milyar YTL'ye, poliçe sayısı ise yüzde 15 oranında artarak 34 milyon adede ulaşmıştır. Böylelikle, sigortacılık sektörünün GSYİH içerisindeki payı yüzde 1,7 olarak gerçekleşmiştir.

Bireysel Emeklilik Sistemi, kamu sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcısı olarak Ekim 2003 tarihinde uygulamaya konulmuştur. Bu yeni oluşumun ekonomide uzun vadeli kaynak birikiminin temininde önemli bir rol oynaması beklenmektedir. Bireysel emeklilik sektörü hızlı

büyüme eğilimi göstermektedir. 2006 yıl sonu itibarıyla Bireysel Emeklilik Sistemindeki katılımcı sayısı 1,1 milyonu ve sözleşme sayısı 1,2 milyonu aşmış, sistemde toplanan fon tutarı ise 2,7 milyar YTL'ye ulaşmıştır. 2006 yılında sözleşme sayısındaki yüzde 64 oranında artışa karşın, birikim ve katkı payı tutarındaki artış yüzde 132 olarak gerçekleşmiştir

Sigortacılıkla ilgili düzenlemelerin AB mevzuatına ve uluslararası standartlara intibak ettirilmesi gereği göz önünde bulundurularak sigortacılık sektörünün ihtiyaçlarına yanıt verebilecek yeni bir yasal altyapı oluşturulması yönündeki çalışmalar neticesinde, 14 Haziran 2007 tarih ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu çıkartılmıştır.

Söz konusu Kanunun amacı; bu Kanuna tabi kişi ve kuruluşların, faaliyete başlama, teşkilat, yönetim, çalışma esas ve usulleri ile faaliyetlerinin sona ermesi ve denetlenmesine ilişkin hususların, uluslararası gelişmeler ve AB düzenlemeleri dikkate alınarak, yeniden düzenlenmesini sağlamaktır. Böylelikle, ülkemiz sigortacılığının gelişmesi, sigorta sözleşmesinde yer alan kişilerin hak ve menfaatlerinin korunması ve sigortacılık sektörünün güvenli ve istikrarlı bir ortamda etkin bir şekilde çalışmasını temin etmek hedeflenmektedir. Bu kanun ayrıca sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların çözümlenmesine yönelik olarak sigorta tahkim sistemi ile ilgili usul ve esasları da düzenlemektedir.

Söz konusu Kanuna bağlı ikincil mevzuata ilişkin çalışmalar, AB mevzuatı ve uluslararası uygulamalar dikkate alınarak devam etmektedir. Yasayla ilgili ikincil mevzuatın bir yıl süre içerisinde hazırlanarak yürürlüğe girmesi gerekmektedir.

4.3. İşgücü Piyasası

İstihdam odaklı sürdürülebilir bir büyüme çerçevesinde, rekabetçi bir ekonomi ve bilgi toplumu doğrultusunda istihdam imkanlarının geliştirilmesi, işsizliğin azaltılması, işgücü piyasasının işleyişinin etkinleştirilmesi, eğitim ile istihdam arasında etkin bir ilişki kurulması, tarım sektöründen ayrılan işgücünün diğer sektörlere kaydırılmasının sağlanması, aktif işgücü politikalarının yaygınlaştırılması ve bu politikalara ayrılan kaynakların artırılması temel önceliklerdir.

Türkiye hızlı nüfus artış dönemini geride bırakmakta ve kalkınma sürecinde hızlı nüfus artışından kaynaklanan sorunların etkisi giderek azalmaktadır. 2005 yılında yenilenen nüfus projeksiyonlarına göre, 2007 yılında binde 12,1 olan yıllık nüfus artış hızının 2008, 2009 ve 2010 yıllarında sırasıyla binde 11,8; binde 11,5 ve binde 11,1 olacağı beklenmektedir. 2007 yılında 73,9 milyon olan yıl ortası toplam nüfusun 2008, 2009 ve 2010 yıllarında sırasıyla 74,8 milyona, 75,6 milyona ve 76,5 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir. 2007 yılında 2,17 olan toplam doğurganlık hızının ise, 2008, 2009 ve 2010 yıllarında sırasıyla 2,15, 2,14 ve 2,12 olacağı beklenmektedir.

Toplam nüfus içinde 0-14 yaş grubundaki nüfusun payı azalırken, çalışma çağındaki nüfusun ve yaşlı nüfusun payı artmaktadır.

Tablo 4. 3: Yaş Grupları İtibarıyla Nüfus Projeksiyonu

Yaş Grupları	(Yüzde)			
	2000	2007	2010	2020
0-14	30,0	27,7	26,6	23,2
15-64	64,7	66,2	67,2	69,1
65+	5,4	6,0	6,3	7,8

Kaynak: TÜİK

2000-2006 döneminde Türkiye'de yaratılan istihdam, çalışma çağı nüfusu ve işgücü artışının gerisinde kalmıştır. Bu dönemde, yıllık ortalama olarak istihdam yüzde 0,6, çalışma çağı nüfusu yüzde 1,9 ve işgücü yüzde 1,2 oranında artmıştır. İstihdam artışının sınırlı kalmasının en önemli nedeni, ekonomideki yapısal dönüşüm sürecine bağlı olarak tarım sektöründe yaşanan istihdam azalışıdır. 2000-2006 döneminde, tarım sektörünün istihdam içerisindeki payı yüzde 36'dan yüzde

27,3'e gerilemiştir. Yüksek ekonomik büyümeyle birlikte tarım dışı sektörlerdeki istihdamda özellikle 2003 yılı sonrasında ciddi artışlar sağlanmıştır.

Toplam istihdam artış hızının düşük gerçekleşmesinin diğer nedenleri arasında işgücü verimliliğindeki ve çalışma saatlerindeki artış yer almaktadır. Ekonomik krizi takiben işgücü verimliliğinde yaşanan artışlar ve işverenlerin işçilerini daha uzun çalıştırmaları yeni istihdam yaratılmasını sınırlandırmıştır. Nitekim, TÜİK Hanehalkı İşgücü Anketlerine (HİA) göre tüm sektörlerde ortalama esas işte haftalık fiili çalışma süresi 2000 yılında 43,8 saat iken 2005 yılında 51,4 saate ulaşmıştır.

Türkiye'de işgücüne katılma oranı AB ortalamalarına göre oldukça düşüktür. Bu oran 2006 yılında ülkemizde yüzde 50,2 iken AB-15 ülkelerinde yüzde 71,6'dır. Bu durumun başlıca nedeni, kadınların işgücüne katılma oranının oldukça düşük olmasıdır. Kadınların işgücüne katılma oranı hem kırsal hem de kentsel yerlerde erkeklerin işgücüne katılımından düşüktür. Nitekim, 2006 yılında erkeklerin işgücüne katılma oranı kentsel alanlarda yüzde 70,8 ve kırsal alanlarda yüzde 72,2 iken kadınlarda bu oran sırasıyla yüzde 19,9 ve yüzde 33'tür.

Tablo 4. 4: Temel İstihdam ve İşgücü Göstergeleri

	Türkiye				AB-15			
	2003	2004	2005	2006	2003	2004	2005	2006
İşgücüne Katılma Oranı (İKO) (15-64)	51,1	51,5	51,3	50,2	70,1	70,6	71,0	71,6
- Kadın	28,1	27,0	26,5	26,1	61,6	62,6	63,2	64,1
- Erkek	74,0	76,1	76,2	74,4	78,6	78,6	78,9	79,2
İstihdam Oranı (15-64)	45,5	46,1	45,9	45,9	64,3	64,5	65,2	66,0
- Kadın	25,2	24,3	23,7	23,9	56,1	56,5	57,4	58,6
- Erkek	65,9	67,9	68,2	68,1	72,6	72,4	72,9	73,5
İşsizlik Oranı (15-64)	10,8	10,6	10,5	10,1	8,2	8,4	8,3	7,9
İşsizlik Oranı (15+ Yaş)	10,5	10,3	10,3	9,9	8,1	8,3	8,2	7,8
- Kırsal	7,3	5,9	6,8	6,5	-	-	-	-
- Kent	14,3	13,6	12,7	12,1	-	-	-	-
Tarım Dışı İşsizlik Oranı	13,8	14,3	13,6	12,6	-	-	-	-
Genç İşsizliği Oranı (15-24)	20,5	19,7	19,3	18,7	16,1	15,5	16,2	16,7

Kaynak: TÜİK, EUROSTAT

Kırsal alanda ücretsiz aile işçisi olarak istihdam edilen kadınlar, kente göç sonucunda kentsel alandaki işlere göre niteliklerinin yetersiz kalması, ailedeki çocuk, yaşlı ve özürlü bakımının sorun haline gelmesinden dolayı işgücünden çıkmaktadır.

Kayıtdışı istihdam, işgücü piyasasının önemli sorun alanlarından biri olmaya devam etmektedir. 2006 yılı TÜİK'in HİA rakamlarına göre sivil istihdamın yüzde 48,5'i, tarım dışı sektörlerdeki istihdamın ise yüzde 33,9'u kayıt dışı çalışmaktadır. Kayıt dışı istihdam oranının yüksek olması işgücü piyasasında ikili bir yapının ortaya çıkmasına ve işletmeler açısından haksız rekabete yol açmaktadır.

Kayıtdışı istihdamın en önemli nedenleri arasında yer alan çalıştırılan işçi sayısına bağlı olarak ortaya çıkan ücret dışı yüksek işgücü maliyetlerinin azaltılmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır.

AB ülkelerinde yaygın olan esnek çalışma biçimleri ülkemizde etkin olarak uygulanamamaktadır. İstihdamın artırılması, işsizliğin ve kayıtdışı çalışmanın azaltılması, sosyal içerme kapsamında kadınların ve dezavantajlı kesimlerin istihdamının artırılması amacıyla esnek çalışma biçimlerinin yaygınlaştırılması özel öneme sahiptir. İşgücü piyasasında esnek çalışma biçimlerinin yaygınlaşması amacıyla öncelikle 4857 sayılı İş Kanunu olmak üzere ilgili mevzuattan kaynaklanan sorunların tespit edilmesi ve belirlenen sorunların giderilmesi, esnek çalışma biçimlerinin teşvik edilmesi ve sosyal güvenlikle ilişkilerinin kurulması önem arz etmektedir.

İşgücüne katılma oranlarının eğitim düzeyi ile birlikte arttığı dikkate alındığında, okullaşma oranlarının artırılması büyük önem arz etmektedir. Dönemler itibarıyla incelendiğinde okullaşma oranlarında önemli artışlar sağlandığı görülmektedir.

Tablo 4. 5: Brüt Okullaşma Oranlarındaki Eğilimler

	(Yüzde)		
	1998-1999 ⁽¹⁾	2005-2006	2006-2007
Okulöncesi Eğitim ⁽²⁾	10,2	19,9	24,0
İlköğretim ⁽³⁾	94,3	95,6	96,4
Ortaöğretim ⁽³⁾	57,1	85,2	86,6
- Genel Lise	32,2	54,3	54,8
- Mesleki ve Teknik Eğitim	24,9	30,9	31,8
Yükseköğretim Toplam ⁽⁴⁾	16,3	43,4	46,0
-Örgün	9,0	27,5	29,1

(1) Zorunlu temel eğitim sekiz yıla çıkarılmıştır.

(2) 4-5 yaş çağ nüfusuna göre hesaplanmıştır.

(3) Açık ilköğretim ve açık ortaöğretim öğrencileri dahildir.

(4) Üniversiteler ve diğer eğitim kurumları dahil, lisansüstü öğrenciler hariçtir. 17-20 yaş grubu için hesaplanmıştır.

Kaynak: MEB, YÖK

Türkiye’de 2006 yılında işgücünün yüzde 66’sı, istihdamın yüzde 66,7’si ve işsizlerin yüzde 59,9’u lise altı eğitim seviyesindekiler ve okur-yazar olmayanlardan oluşmaktadır. Mevcut işgücünün niteliğinin yetersiz olması, işgücü verimliliğinin düşük olmasına ve işgücü arz ve talebi arasında uyumsuzluk yaşanmasına neden olarak, işgücü piyasasının etkinliğini azaltmaktadır.

Tablo 4. 6: 2006 Yılında İşgücünün Eğitim Düzeyi

	(Yüzde)					
	İşgücü	İstihdam	İşsiz	İKO	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı
Toplam	100,0	100,0	100,0	48,0	43,2	9,9
Okur-Yazar Olmayanlar	5,0	5,3	2,2	20,3	19,4	4,4
Lise Altı Eğitimliler	61,0	61,4	57,7	46,9	42,5	9,3
Lise ve Dengi Meslek Eğitimliler	21,6	20,9	28,1	57,0	49,7	12,8
- Mesleki ve Teknik Lise	-	-	-	65,5	57,9	11,6
Yüksekokul ve Fakülte	12,4	12,4	12,0	78,5	71,0	9,5

Kaynak: TÜİK HİA

Eğitime erişimin ve eğitimin kalitesinin istenilen düzeyde olmaması, mesleki eğitim kalitesinin yetersizliği ile hizmet içi ve yaşam boyu eğitim eksikliği gibi nedenlerin yanı sıra, sermaye birikimi ve teknolojik yenilenme süreçlerindeki yetersizlikler, ülkemizde işgücü verimliliğinin AB ve gelişmiş ülkelere göre daha düşük kalmasına neden olmaktadır.

Tablo 4. 7: 2006 Yılı Karşılaştırmalı İşgücü Verimliliği Göstergeleri

Ülkeler	Çalışan Kişi Başına Verimlilik ¹ (Bin Dolar)				Çalışılan Saat Başına Verimlilik ² (Dolar)	Yıllık Ortalama Çalışılan Saat
	Genel	Tarım	Sanayi	Hizmetler		
ABD	88,1	54,8	97,3	85,8	44,0	2002
Japonya	64,0	24,7	65,9	64,0	31,1	2057
Kore	48,3	18,2	64,5	45,3	19,8	2439
Belçika	80,8	55,6	78,0	80,5	45,9	1760
Almanya	63,9	25,6	62,5	60,5	37,1	1723
Polonya	38,8	5,0	41,4	45,9	20,1	1866
Romanya	23,1	6,0	28,9	29,1	12,4	1864
Türkiye	28,8	11,7	33,5	36,1	13,5	2129

(1) Satın Alma Gücü Paritesine göre GSYİH/İstihdam

(2) Satın Alma Gücü Paritesine göre GSYİH/İstihdam/Çalışılan Saat

Kaynak: IMD World Competitiveness Yearbook 2007

Ulusal ve uluslararası piyasalar artan bir şekilde yaratıcı, analitik düşünme yeteneği yüksek, yeni becerilere hızlı adapte olabilen ve bilgiye erişebilen insangücü talep etmektedir. Bu bağlamda, eğitimin kalitesinin artırılması amacıyla günümüz koşullarına göre hazırlanan yeni müfredat, ilköğretimde uygulanmaya başlanmıştır. Mesleki ve teknik ortaöğretimdeki müfredat çalışmaları ise büyük oranda tamamlanmıştır. Genel ortaöğretimdeki müfredatların ve mesleki eğitim programlarının, ortaöğretim reformunu amaçlayan Ortaöğretim Projesi kapsamında güncellenmesine devam edilmektedir.

1998 yılında başlatılan 600 milyon dolar tutarındaki Temel Eğitim Projesi 2007 yılında tamamlanmış ve bu proje kapsamında ilköğretimde fiziki altyapıda iyileşmeler sağlanmıştır. Eğitim ortamlarının iyileştirilmesi amacıyla kamu kaynaklarının yanında “Eğitime % 100 Destek Kampanyası” ile özel sektörün de katkısıyla derslik yapımına devam edilmektedir.

Türkiye’de öğrencilere teknolojik yetkinliklerin kazandırılması amacıyla örgün ve yaygın eğitimin teknolojiyle desteklenmesi, öğretmen ve eğitimcilerin bilişim okuryazarlığı niteliklerinin artırılması ve okullarda bilgi ve iletişim teknolojilerine yönelik altyapının geliştirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır. Bilgi Teknolojisi (BT) sınıflarının, eğitimde etkin kullanımı için 29 bin okul ve diğer eğitim kurumuna genişbant internet erişim hizmeti sağlanmış olup, bu hizmetin tüm okul ve eğitim kurumlarına yaygınlaştırılması çalışmaları devam etmektedir.

Mesleki ve teknik eğitim sisteminin daha etkin hale getirilmesi amacıyla öğrencilere programlar arası yatay geçiş imkanı sağlayan ve 42 geniş alana yönelik modüler eğitim sistemine uygun olarak hazırlanan ortaöğretimdeki mesleki ve teknik eğitim programları, 2006-2007 öğretim yılından itibaren Türkiye genelinde uygulanmaya başlanmıştır.

İşgücü piyasasının talep ettiği nitelikli ara eleman ihtiyacının karşılanması amacıyla, mesleki ve teknik eğitime etkin bir yönlendirmenin yapılması büyük önem taşımaktadır. 1995 yılında ortaöğretim içinde mesleki ve teknik ortaöğretimin payı yüzde 42,3 iken, bu oran 2002-2003 öğretim döneminde, üniversiteye girişte okul türleri arasında farklı katsayı uygulamasının da etkisiyle, yüzde 32,3’e gerilemiştir. Ancak, 2002 yılında başlatılan meslek yüksek okullarına (MYO) sınavsız geçiş uygulamasının da etkisiyle bu oran artmaya başlamış ve 2006-2007 öğretim dönemi itibarıyla yüzde 36,8’e yükselmiştir.

2006 yılında kurulan Mesleki Yeterlilik Kurumunun, ulusal mesleki yeterlilik sistemini kurması ve işletmesi için kapasitesinin geliştirilmesi çalışmalarına devam edilmektedir.

Yükseköğretimde önlisans, lisans ve lisansüstü düzeyler ile bu düzeylerde yürütülen programlar bazındaki öğrenim çıktılarını göre öğrencilerin sahip olmaları gereken bilgi ve becerilerin tanımlanması esasına dayanan Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi (National Qualifications Framework) çalışmaları kapsamında hazırlanan taslak öğrenim çıktıları 2007 yılı sonunda tamamlanacaktır.

Meslek lisesi mezunlarının kendi alanlarının devamı niteliğindeki dört yıllık lisans programlarında eğitim görmeleri ve önlisans düzeyindeki MYO mezunlarının dikey geçiş sınavı yoluyla lisans programlarına devam edebilmeleri amacıyla Teknik Eğitim Fakültelerinin (ikisi hariç) Uygulamalı Teknik Bilimler Fakültelerine dönüştürülmesi YÖK Başkanlığı tarafından 2007 yılında kararlaştırılmıştır. Uygulamalı eğitim yönteminin uygulanacağı bu fakülteler, iş dünyasının taleplerine uygun nitelikte insangücü yetiştirilmesine ve mezunların uygulamalı eğitim almaları sonucunda “işte eğitim” maliyetlerinin azaltılmasına katkı sağlayacaktır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki KOBİ’lerin gelişimini ve rekabet gücünün artırılmasını desteklemek üzere, seçilmiş illerdeki mesleki eğitimin modernizasyonu ve güncelleştirilmesi yoluyla insan kaynaklarının geliştirilmesini amaçlayan Mesleki Eğitim Yoluyla İnsan Kaynaklarını Destekleme Projesi 2007 yılında Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından başlatılmıştır.

Ülkemizdeki ve yurt dışındaki öğretim kurumlarının ortak diploma programları yürütmelerine imkan sağlayacak Yükseköğretim Kurumlarının Yurtdışı Kapsama Dahil Yükseköğretim Kurumlarıyla Ortak Eğitim ve Öğretim Programları Tesisi Hakkında Yönetmelik 2006 yılında yürürlüğe girmiştir.

Aktif işgücü politikalarının geliştirilmesi çalışmaları kapsamında, Türkiye ve AB'nin ortak finansmanı ile 28 ili kapsayan ve kadınlar ile gençlerin istihdam edilebilirliklerinin artırılmasını ve İŞKUR'un kurumsal kapasitesinin geliştirilmesini amaçlayan Aktif İstihdam Tedbirleri ve Yerel Düzeyde Türkiye İş Kurumuna Destek Projesi 2007 yılında başlatılmıştır.

İŞKUR tarafından, 2006 yılında çeşitli meslek dallarında, istihdam garantili ve kendi işini kurmaya yönelik olarak 284 kursla toplam 5.673 işsiz mesleki eğitim verilmiştir. Özürlü ve eski hükümlü çalıştırmayan işyerlerinden kesilen ceza paralarından sağlanan finansmanla bin 884 özürlü ve bin 664 eski hükümlüye mesleki eğitim sağlanmıştır. Ayrıca, işsizlik sigortasından yararlanan işsizlerin yeniden işe yerleştirilmeleri kapsamında İşsizlik Sigortası Fonundan finanse edilen 118 kurs ile bin 687 işsiz mesleki eğitim verilmiştir.

2006 yılında kadınların işgücü piyasasına girmelerinde fırsat eşitliğinin sağlanması amacıyla Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Daimi Kadrolarına İlk Defa İşçi Olarak Alınacaklar İçin Yapılacak Merkezi Sınava Girecekler İle Eğitim Düzeyleri İtibarıyla Merkezi Sınav Dışında Kalanlar ve Bunların İşe Yerleştirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ ile kamu kurumlarında işe yerleştirme ile ilgili iş ve işlemler sadeleştirilmiş ve kamu kurumu işçi taleplerinde cinsiyet ayrımı kaldırılmıştır. Buna ek olarak, İŞKUR tarafından kamu kurum ve kuruluşlarından alınan işgücü taleplerinde yaş, cinsiyet, askerlik, özel sektörden alınan taleplerin ilanında da cinsiyet ayrımı ile ilgili sınırlamalar kaldırılmıştır. Ayrıca İŞKUR'a kayıtlı kadın işsizden 2005 yılında 12 bin 743, 2006 yılında ise 16 bin 424 kişi işe yerleştirilmiştir. 2006 yılında kadın işsizlerin işe yerleştirilmelerinde 2005 yılına göre yüzde 28'lik bir artış sağlanmıştır. Bu artış, kadınların işgücü piyasasına entegrasyonunu amaçlayan proje ve programlardan olumlu sonuçlar alındığını göstermektedir.

İşgücü piyasasına girmede güçlük yaşayan diğer bir grup olan özürlülerin istihdamında da 2003 yılında 2006 yılına göre bir artış gözlenmektedir. 2003 yılında İŞKUR tarafından 12 bin 481 özürlü işe yerleştirilirken, 2006 yılında 23 bin 781 özürlü işe yerleştirilmiştir.

Hollanda Ekonomik İşler Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın taraf olduğu İŞKUR'un Kurumsal Yapısının Güçlendirilmesi, Özürlüler İçin Gelişmiş Bir İstihdam Stratejisi ve Mesleki Rehabilitasyon Projesi 2007 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Özürlülerin bireysel becerilerini, mevcut potansiyellerini ve fonksiyonel kapasitelerini tanımlayıcı bir kod ve kayıt sisteminin geliştirilmesi ile birlikte özürlülerin uygun işe yerleştirilmelerinin sağlanması ve özürlü istihdamının artırılmasını amaçlayan bu proje ile AB standartlarına ulaşmak hedeflenmektedir.

Özelleştirme Sosyal Destek Projesi (ÖSDP) I Yeniden İşe Yerleştirme bileşeni kapsamında 2001-2006 yılları arasında gerçekleştirilen ve danışmanlık, formal eğitim, işyeri eğitimi ve toplum yararına çalışma programı hizmetleri konularında toplam 773 projeden 25 bin 184 kişi yararlanmıştır. Projedeki programları başarı ile bitiren 22 bin 230 katılımcıdan 11 bin 701'i istihdam edilmiştir. Ayrıca proje kapsamında verilen küçük ölçekli iş kurma danışmanlığı hizmetleriyle 414 küçük ölçekli işletme kurulmuş ve bu işletmelerde bin 230 kişilik istihdam sağlanmıştır. ÖSDP II çerçevesinde ise Ekim 2007 itibarıyla uygulanan 254 projede 5 bin 228 kişiye danışmanlık, formal eğitim, işyeri eğitimi ve toplum yararına çalışma programı hizmetleri sağlanmış ve bu kişilerin 2 bin 791'i istihdam edilmiştir.

AB'ye katılım sürecinde Avrupa İstihdam Stratejisine uyum çalışmaları kapsamında 2003 yılında İstihdam Durum Raporu hazırlanmıştır. İstihdam konusundaki önceliklerin ve izlenecek politikaların belirlendiği Ortak Değerlendirme Belgesinin de 2008 yılı sonu itibarıyla tamamlanması beklenmektedir.

Türkiye ve AB'nin ortak finansmanı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) tarafından yürütülen ve 1 Şubat 2006 tarihinde başlamış olan Sosyal Diyalog Projesi 2007 yılı Kasım ayı sonu itibarıyla sona ermiştir. Proje kapsamında veri tabanı kurulmuş, üç çalışma grubu oluşturulmuş, eğitimler verilmiş, konferanslar düzenlenmiş ve sosyal tarafların birlikte çalışma kültürlerinin artırılması amacıyla hibe programı oluşturulmuş ve bu program kapsamında 26 proje desteklenmiştir.

Tablo 4. 8: İşgücü Piyasası Politika Taahhütleri Matrisi

(1000 Avro)

	2006	2007	2008	2009	2010
1. Özelleştirme Sosyal Destek Projesi II					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-25.779	-27.750	-26.971	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-25.779	-27.750	-26.971	---	---
2. Aktif İstihdam Tedbirleri ve Yerel Düzeyde Türkiye İş Kurumuna Destek Projesi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	---	---	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
3. Temel Eğitim Programı					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-820.806	-668.997	-764.700	-897.000	-950.000
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi (1)	165.850	200.000	220.000	260.000	280.000
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi (2)	-986.656	-868.997	-984.700	-1.157.000	-1.230.000
Toplam Net Bütçe Etkisi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-846.585	-696.747	-791.671	-897.000	-950.000
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	165.850	200.000	220.000	260.000	280.000
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-1.012.435	-896.747	-1.011.671	-1.157.000	-1.230.000

(1) Eğitime yüzde yüz destek kampanyası çerçevesinde vergi indirimi sonucunda, elde edilen ilave kapasitenin maliyeti ile vergi indirimi sonucunda oluşan kayıp arasındaki farktır. Vergi kayıplarına bütçe giderleri içinde yer verilmiştir.

(2) Temel Eğitim Projesi ve Avrupa Yatırım Bankası kaynaklarından finanse edilen projeler dahil edilmiştir. İl Özel İdareleri, Sosyal Yardımlaşmayı ve Dayanışmayı Teşvik Fonu ile MEDA hibelerinden yapılan harcamalar, bütçede yer almadığından dahil edilmemiştir.

4.4. Tarım Sektörü

Tarım politikalarında, gıda güvencesinin sağlanması çerçevesinde artan nüfusun yeterli ve dengeli beslenmesi, kaliteli ve güvenli gıdaya ulaşması; ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan sürdürülebilir, örgütlü, rekabet gücü yüksek ve AB ile uyumlu bir tarımsal yapının oluşturulması; doğal kaynakların etkin kullanılması ve geliştirilmesi temel amaçtır.

Bu kapsamda, üretimin talebe uygun olarak yönlendirilmesini sağlayacak politika araçları uygulanırken, ülkemizin AB'ye üyeliği sonrasında Birlik içinde rekabet edebilmesi için tarımsal yapıda gerekli dönüşüme öncelik verilecektir. Bu bağlamda, tarım sektöründeki yapısal dönüşüme katkı vermek üzere uygulanan önemli destekler Tablo 4.9'da gösterilmektedir. Buna ek olarak, yukarıda ifade edilen önceliklere ilişkin temel faaliyetlere yönelik projeler ise, AB Mali İşbirliği kapsamında sağlanan teknik destekler de dahil olmak üzere Tablo 4.9'da listelenmektedir.

AB müktesebatına uyum, tarımsal araştırma-geliştirme ile yayım hizmetlerini bütüncül yürütme, toprak koruma ve arazi kullanımı gibi başlıca konuların gerektirdiği işlevsel örgütlenmeyi teminen, Tarım ve Köyişleri Bakanlığının kuruluş ve görevlerine ilişkin kanun yeniden düzenlenecektir.

Üretici örgütlerinin bağımsızlıklarının güçlendirilmesi açısından bütüncül bir bakışla, tarımsal üretici örgütlerine ilişkin mevzuatta kuruluş izinleri, izleme ile kontrol ve denetimlere ilişkin hükümlerin değiştirilmesi ve bağımsız denetim yönünde düzenlemelerin tamamlanması öngörülmektedir. Ayrıca, üreticilerin örgütlülüğünde önemli bir yapı olan Tarım Satış Kooperatif ve Birliklerinin sürdürülebilir mali ve idari yapılara sahip olabilmelerine ilişkin düzenlemelerin yapılmasının yanı sıra bunların bağımsızlıklarının güçlendirilmesi amacıyla ilgili mevzuatta gerekli değişiklikler yapılacaktır.

Yeniden düzenlenen mevzuat kapsamında, tarım arazilerinin çok parçalı ve dağınık oluşu sorununun çözümü yanında sulama projelerinde yatırım maliyetlerinin ve kamulaştırma giderlerinin azaltılmasına yönelik olarak arazi toplulaştırma çalışmalarının hızlandırılması amaçlanmaktadır.

Gıda güvenliği, hayvan ve bitki sağlığı faslında ilerleme sağlanması açısından önemli görülen ve kamunun, bitki ve hayvan sağlığı ile gıda güvenliği konularında sunduğu hizmetlerin bütüncül bir çerçevede yürütülmesini teminen gıda, yem, veterinerlik hizmetleri ve genel hijyen kurallarını içerecek şekilde hazırlanmasına devam edilen kanun tasarılarının kurumlar arası gözden geçirme ve değerlendirme sonrası yasalaştırılması beklenmektedir. Bunun yanı sıra, söz konusu mevzuatın etkin uygulanmasına yönelik kurumsal kapasitenin geliştirilmesi amacıyla sürdürülmekte olan çalışmalarda laboratuvarlar da dahil kontrol ve denetim altyapısının iyileştirilmesi, ilgili akreditasyon sürecinin hızlandırılması öncelikli alanları oluşturmaktadır.

Destekleme bütçesinde, 2007 yılı itibarıyla yüzde 44 düzeyinde en büyük payı alacağı tahmin edilen ve Doğrudan Gelir Desteği (DGD) adı ile yapılmakta olan ödemeler kapsamında, 2006 yılında 16,3 milyon hektar kayıt altına alınarak yaklaşık 2,6 milyon çiftçiye ödeme yapılmıştır. 2005 yılından itibaren alan başına temel ödeme oranına ek olarak, toprak analizi yaptıran ve organik tarım faaliyetinde bulunan üreticilere ilave ödeme uygulamasına devam edilmektedir.

Türkiye’de bitkisel ve hayvansal üretimi tehdit eden risk ve belirsizlikler sonucu meydana gelecek kayıplar nedeniyle üreticilerin uğrayacağı zararların tazmin edilmesini temin üzere 2005 yılında çıkartılan 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu uyarınca, 2006 yılından itibaren yürütülen uygulamalarla, bitkisel üretimde dolu ve don risklerine ek olarak hayvan varlığına yönelik risklerle ilgili devlet desteği sağlanmıştır.

Dokuzuncu Kalkınma Planında 2013 yılı itibarıyla organik tarıma ayrılan alanların payının yüzde 3’e çıkarılması hedefi de göz önüne alınarak, organik tarımın geliştirilmesine yönelik olarak yürütülen program devam etmekte olup, ilgili AB Müktesebatına uyum sağlanmasına destek amacıyla AB Mali İşbirliği kapsamında 2006 yılında bir teknik yardım sağlanmıştır.

Hayvancılık sektörünün rekabetçi bir yapıya kavuşturulabilmesi amacıyla, yem bitkileri üretiminin artırılması, damızlık sığırcılığın geliştirilmesi, suni tohumlamanın yaygınlaştırılması ve hayvan hastalıklarının önlenmesi ile hayvan hastalıklarından ari bölgeler oluşturulması amaçlanmaktadır. Ayrıca, büyükbaş hayvan kimlik sisteminin oluşturulması çalışmalarında son aşamaya gelinmiştir. Buna ilave olarak, küçükbaş hayvanların kimliklendirilmesi konusunda AB’de yer alan düzenlemeler incelenerek yöntemin belirlenmesi ve konuya ilişkin projelendirme çalışmalarına da başlanmıştır.

Tarımsal istatistiki verilere dair nitelik ve nicelik sorunları giderilecek, tarım politikalarının yürütülmesine ilişkin bilgi altyapısı ile idari yapı geliştirilecektir. Bu kapsamda, bir bütünleşik idare ve kontrol sisteminin kurulmasına ilişkin etüt çalışmaları tamamlanmış olup altyapının oluşturulmasına yönelik faaliyetler ise AB Mali İşbirliği kapsamında teknik yardım da alınacak şekilde programlanmaktadır. Bunun yanı sıra, halen DGD ödemeleri için kullanılan ve ileride idare ve kontrol sisteminin bir parçası olması öngörülen Çiftçi Kayıt Sisteminin, tüm destekleme ödemelerinin izlenebildiği ve raporlanabildiği bir yapıya kavuşturulması çalışmaları ise tamamlanmış olup, sistem 2007 yılı itibarıyla kullanıma açılmıştır. Ayrıca, işletmelerin gelişiminin izlenebilmesi ve politika oluşturmaya katkıda bulunmak amacıyla oluşturulması öngörülen Çiftlik Muhasebe Veri Ağı’na ilişkin mevzuat çalışmaları sürerken pilot çalışmalar da başlatılacaktır.

Su ürünleri sektöründe, idari yapının güçlendirilmesine, avcılık üretiminde kaynak yönetiminin etkinleştirilmesine, yetiştiricilikte çevreyle uyumlu üretimin gerçekleştirilmesine ve alternatif türlerin geliştirilmesine öncelik verilecektir. Bu çerçevede, Su Ürünleri Kanununda değişiklik yapılacak ve karaya çıkış noktalarında kontrollerin etkinleştirilmesi amacıyla balıkçı barınaklarında ofislerin kurulmasına devam edilecek, tekne kayıt ve izleme sistemi başta olmak üzere sektörle ilgili bilgi sistemlerinin altyapısı tamamlanarak uygulamanın yaygınlaşması yönünde çalışmalara devam edilecektir. Ayrıca, balıkçılık kaynak yönetim sisteminin kurulması amacıyla yasal ve kurumsal yapılanma ihtiyaçlarına yönelik çalışmalara başlanacaktır.

Kamu şeker fabrikalarının özelleştirilmesi süreci devam etmekte olup sektörde kurumsal düzenlemenin tamamlanması ile kota yönetimi ve denetiminin etkinleştirilmesi için mevzuat düzenlemelerinin 2008 yılı sonuna kadar sonuçlandırılması öngörülmektedir.

Kırsal Kalkınma

Dokuzuncu Kalkınma Planında (2007-2013), bölgeler ve kır-kent arası gelişmişlik farklarını azaltma temel amacına sahip ulusal bölgesel gelişme politikası uygulamalarına ve tarımsal yapıda hızlanan dönüşümün kırsal kesimde ortaya çıkardığı uyum sorunlarının çözülmesine katkı sağlamak üzere kırsal kalkınma hedefleri:

- Tarımsal işletmelerin rekabet gücünü artırmak,
- Kırsal alandaki nüfusun gelir düzeyini artırmak ve ekonomik faaliyetleri çeşitlendirmek,
- Sosyal ve kırsal altyapı hizmetlerini iyileştirmek,
- İnsan kaynaklarını geliştirmek,
- Katılımcı örgütlenmeyi yaygınlaştırmak,
- Çevreyi korumak,

şeklinde tespit edilmiştir.

Türkiye’de tarımsal faaliyetler kırsal kalkınmada önemli bir yere sahip olmakla beraber, kırsal alanların ekonomik ve sosyal gelişme düzeylerinin düşük olması ve tarım istihdamının azalması nedeniyle, kırsal kalkınma politikalarında tarım dışı faaliyetlerin önemi artmaktadır.

Kalkınma Planı hedeflerine katkıda bulunmak üzere, kırsal kesimde kalkınmanın sağlanmasına yönelik çalışmalar; kırsal kalkınma politikaları ile sektörel ve mekansal politikaların uyumunun sağlanması, kırsal kalkınma ile tarımsal kalkınmanın bir bütün olarak ele alınması ve AB’nin tarım ve kırsal kalkınma politikalarına uyum sağlanması; kırsal alanın ülke içinde farklılaşan özelliklerinin, ihtiyaç ve potansiyelinin göz önünde bulundurulması; kırsal kalkınmaya yönelik tüm projelerin yürütülmesinde ilgili kuruluşlar arasında koordinasyon ve işbirliğinin güçlendirilmesi; yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri ve yararlanıcıların karar alma ve uygulama süreçlerine katılımının sağlanması ilkeleri çerçevesinde gerçekleştirilecektir.

AB’ye üyelik sürecinde, AB Ortak Tarım Politikası müktesebatına uyum düzeyinin artırılması ile tarım sektörü ve kırsal alanların sürdürülebilir gelişimine destek sağlanması temel amacına yönelik olarak programlama ve uygulama çalışmaları devam etmektedir.

Diğer taraftan, 2007-2013 dönemindeki AB Katılım Öncesi Kırsal Kalkınma Fonundan (IPARD Fonu) yararlanmak amacıyla başlatılan kırsal kalkınma programı hazırlıkları, Türkiye-AB Mali İşbirliği kapsamında sağlanan teknik destek projesi ile yürütülmüştür. Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (UKKS) belgesi ve diğer IPA bileşenleri ile uyumlu olarak hazırlanan taslak kırsal kalkınma programı (IPARD Programı) Avrupa Komisyonu’na sunulmuştur.

2007-2013 döneminde Türkiye’ye kullanılması öngörülen AB kırsal kalkınma fonlarının yönetimine ilişkin kurumsal kapasite geliştirme çalışmaları sürdürülmektedir. IPARD fonlarına yönelik uygulama ve ödeme işlevlerini yürütecek olan Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu’nun Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki 5648 sayılı Kanun 18 Mayıs 2007 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kurumun oluşturulmasına destek sağlamak amacıyla Türkiye-AB Mali İşbirliği 2005 Yılı Programlamasına konu eşleştirme projesi ve Kurumun faaliyete geçebilmesi için ihtiyaç duyulan ikincil mevzuat çalışmaları devam etmektedir.

2006 yılında yürürlüğe giren UKKS ile uyumlu olarak hazırlanacak olan Kırsal Kalkınma Planı çalışmaları devam etmektedir. Plan, ulusal ve uluslar arası kaynaklarla finanse edilen tüm kırsal kalkınma program, proje ve faaliyetlerini kapsayacak şekilde hazırlanmakta, izleme-değerlendirme altyapısını da kurmakta ve kırsal kalkınma uygulamalarının genel esaslarını belirleyen dinamik bir eylem planı şeklinde tasarlanmaktadır.

Türkiye’de bugüne kadar, çoğu zaman dış kaynak yoluyla finanse edilen birçok kırsal kalkınma projesi gerçekleştirilmiş olup, bazıları halen devam etmektedir. Bu projelerden; Ordu-Giresun Kırsal Kalkınma Projesi (1995-2007) tamamlanmış olup, Sivas-Erzincan Kırsal Kalkınma Projesi (2004-2012), Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi (2004-2012) ve Diyarbakır-Batman-Siirt Kırsal Kalkınma Projesi (2007-2012) uygulamalarına devam edilmektedir.

Kırsal alanda gelir düzeyinin yükseltilmesi, birincil tarım faaliyetleri ile tarımsal sanayi entegrasyonunun güçlendirilmesi, kırsal alanda alternatif gelir kaynaklarının yaratılması, tarımsal sulama alt yapısının geliştirilmesi ve tarımda makinalaşma düzeyinin iyileştirilmesi temel amaçlarına yönelik olarak ulusal ve uluslararası kaynaklarla 2 farklı hibe programı uygulanmaktadır. Bu hibe programlarının gerek AB’ye katılım öncesi süreçte gerekse üyelikle birlikte kullanılacak olan kırsal kalkınma fonlarından yararlanma düzeyini ve proje geliştirme kapasitesini artırması beklenmektedir.

Bu hibe programlarından Tarım Reformu Uygulama Projesi, kırsal kalkınma alt bileşeni kapsamında Köy Bazlı Katılımcı Yatırım Programı (2005-2008) adıyla 16 pilot ilde uygulanmaktadır. Bu programın devamı niteliğindeki Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı (2006-2010) da ulusal kaynaklardan karşılanmak suretiyle diğer 65 ilde uygulamaya konulmuştur. Ekonomik faaliyetler ile tarımsal altyapı bileşenlerini kapsayan hibe programlarının kapsamı, 2007 yılında Makine ve Ekipman Alımlarının Desteklenmesi alt programı ile genişletilmiştir.

2005 yılında, İstanbul ve Kocaeli illeri hariç olmak üzere 79 ilde uygulamasına başlanan Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi (KÖY-DES) ile 2007 yılında nüfusu 10.000’in altında bulunan belediyelerin altyapı ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla tüm illerde başlatılan Belediyelerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi (BEL-DES) uygulamaları devam etmektedir. KÖY-DES Projesi için 2005-2007 döneminde 2,36 milyar avro, BEL-DES Projesi için ise 2007 yılında 186 milyon avro kaynak ayrılmıştır.

Tablo 4. 9: Tarım Politika Taahhütleri Matrisi

Tarım Desteklerindeki Önemli Gelişmeler

(1000 Avro)

	2006	2007	2008	2009	2010
1. TRUP⁽¹⁾					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-55.525	-47.464	-35.790	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-55.525	-47.464	-35.790	---	---
2. Doğrudan Gelir Desteği⁽²⁾					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-1.449.905	-1.429.871	-1.324.690	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-1.449.905	-1.429.871	-1.324.690	---	---
3. Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkındaki 2005/8503 Sayılı Karar Uyarınca Verilen Destekler					
A. Uygulama Profili					
B. Net Bütçe Etkisi	-358.403	-395.793	-379.150	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-358.403	-395.793	-379.150	---	---
4. Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-27.152	-50.171	-50.006	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-27.152	-50.171	-50.006	---	---

5. Tarım Ürünleri Sigortası					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-10.861	-27.873	-28.527	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-10.861	-27.873	-28.527	---	---
Toplam, Net Bütçe Etkisi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-1.901.846	-1.951.172	-1.818.163	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-1.901.846	-1.951.172	-1.818.163	---	---

Tarım Sektöründe Yürütülen Önemli Projeler⁽³⁾

(1000 Avro)

	2006	2007	2008	2009	2010
1. Bitki Sağlığı – Bitki Hastalık ve Zararlıları ile Mücadele Projesi⁽⁴⁾					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-1.575	-1.700	-1.771	-1.941	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-1.575	-1.700	-1.771	-1.941	---
2. Hayvan Sağlığı – Hayvan Hastalık ve Zararlıları ile Mücadele Projesi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-2.715	-13.100	-13.004	-13.033	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	8.146	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-10.861	-13.100	-13.004	-13.033	---
3. Sınır Kontrol Noktalarının Yeniden Yapılandırılması Projesi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	3.375	3.375	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	5.000	5.000	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-1.625	-1.625	---	---
4. Kuduz Hastalığının Kontrolü Projesi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	3.162	3.162	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	4.552	4.552	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-1.390	-1.390	---	---
5. Şap Hastalığının Kontrolü Projesi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	10.906	10.906	10.906	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	16.359	16.359	16.359	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-5.453	-5.453	-5.453	---
6. Kuş Gribi ve İnsanlararası Salgına Hazırlık ve Mücadele Projesi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	238	-7.769	-8.100	-9.268	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	1.650	1.095	1.095	270	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-1.412	-8.864	-9.195	-9.538	---
7. Türkiye’de Tohumculuk Sektörünün Geliştirilmesi ve AB’ye Uyumu⁽⁵⁾					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	420	1.075	210	---

B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	420	1.390	210	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	---	-315	---	---
8. Türkiye Bahkçılık Yönetim Sistemine Stok Değerlendirme Çalışmalarının Adaptasyonu					
A. Uygulama Profil	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	---	450	1630	120
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	450	1630	120
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
9. Türkiye’de Gıda Güvenliği ve Kontrolü İdaresinin Yeniden Yapılandırılması ve Güçlendirilmesi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-403	1.809	2.910	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	265	3.969	4.700	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-668	-2.160	-1.790	---	---
Toplam, Net Bütçe Etkisi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-4.455	-2.897	-997	-11.496	120
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	10.061	31.395	33.546	18.469	120
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-14.516	-34.292	-34.543	-29.965	0

- (1) Tarım Reformu Uygulama Projesinin yatırım ve transferler (kadastro çalışmaları hariç) dahil tüm harcamaları kapsamaktadır.
- (2) Bütçeden cari yıl harcaması olup ilgili yıla ait ödemeleri göstermez. 2007 yılı için programlanan değeridir.
- (3) AB destekli projelerde, bütçe gelirlerine etkisi olarak, ilgili projelerdeki hibe ve yatırım bileşenli AB katkısı alınmıştır.
- (4) Söz konusu projelerde, AB projesi kısmında ihale süreçleri tamamlanmadığından hem AB tarafında hem de Türk tarafında bir harcama gerçekleşmemiş olup bütçeye gider görünen rakamlar halen Yılı Yatırım Programında yürütülmekte olan ve AB Projelerini de kapsayan proje harcamalarıdır.
- (5) 2001 yılından itibaren genel bütçeden finanse edilerek uygulanmakta olan Tohumculuğun Geliştirilmesi Projesinin alt bileşeni olarak AB Müktesebatına Uyum Projesi 2008 yılında başlatılacaktır.

4.5. İdari Reform

Stratejik Planlama ve Performans Esaslı Bütçeleme

Dünyada ve Türkiye’de yaşanan hızlı ve çok yönlü değişim süreçleriyle halkın artan ve çeşitlenen talepleri yönetim anlayışında köklü bir yeniden yapılanmayı gündeme getirmiştir. Kamu idarelerinde yönetim kalitesinin geliştirilmesi için yönetim kararlarının orta ve uzun vadeli bakış açısı ile şekillendirilmesi, amaç ve hedeflere dayalı, sonuç odaklı yönetim anlayışının ve bütçelemenin geliştirilmesi, kamu hizmetlerinin arzında yararlanıcı taleplerine duyarlılığın artırılması, katılımcılık ve hesap verme sorumluluğunun tesis edilmesini temin etmek üzere yerel ve merkezi tüm kamu idarelerinin stratejik plan hazırlamaları öngörülmüştür.

Bu çerçevede, 2003/14 ve 2004/37 sayılı Yüksek Planlama Kurulu Kararları uyarınca, sekiz kamu idaresinde DPT Müsteşarlığının yönlendirme, izleme ve değerlendirme işlevini üstlendiği stratejik planlama pilot çalışmaları 2006 yılında tamamlanmıştır.

Pilot uygulamalardan ve TÜİK ile işbirliği içinde gerçekleştirilen Stratejik Yönetim Araştırmasından elde edilen sonuçlara bağlı olarak uygulamanın tüm kamu kuruluşlarına yaygınlaştırılmasına yönelik mevzuat düzenleme çalışmaları yürütülmüştür. Bu çerçevede, Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik 26 Mayıs 2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

Bu kapsamda, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu çerçevesinde kamu idarelerinde stratejik planlama ve performans esaslı bütçeleminin yerleştirilmesine yönelik çalışmalar devam etmektedir. Uygulama, yukarıda belirtilen Yönetmelikte belirlenen ve 2010 yılına kadar sürecek olan geçiş programı dahilinde yaygınlaştırılmaktadır. Bu çerçevede, merkezi yönetim kapsamında Eylül 2007 itibarıyla stratejik plan ve performans programı hazırlaması gereken 48 kamu idaresinden 46’sı stratejik plan, 22’si ise performans programı hazırlamıştır.

Önümüzdeki dönemde de kuruluş düzeyinde stratejik planlama ve performansa dayalı bütçeleme çalışmaları söz konusu geçiş programı dahilinde yaygınlaştırılmaya devam edecektir. 2008 ve 2009 yıllarında stratejik plan ve performans programlarını tamamlaması gereken toplam 100 kamu idaresinde sürecin gerektirdiği hazırlık çalışmaları yürütülmektedir.

Kuruluşların performans esaslı bütçelemeye ilişkin çalışmalarını sağlıklı biçimde yürütebilmeleri için gerekli olan Performans Esaslı Bütçeleme Rehberi 2008 yılında, ilgili Yönetmelik ise 2009 yılında Maliye Bakanlığı tarafından tamamlanacaktır.

Kamu idarelerinin uygulayacakları politikaların maliyeti, etkilediği kesimler ve fırsat maliyeti göz önüne alınarak, bütçenin, uygulanacak politikaların maliyetini ve kamu idarelerinin performansını gösterecek bir yapıya kavuşturulması sağlanacaktır.

Stratejik yönetimin etkili biçimde uygulanabilmesi amacıyla, teorik ve pratik bilgi birikiminin artırılması gerekmektedir. Bu amaçla, Devlet Planlama Teşkilatı tarafından kamu idareleri, üniversite ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliklerinin özendirilmesi, eğitim, araştırma ve yayın faaliyetleri gerçekleştirilmesi ve kamu kesiminde merkezi kuruluşlar arasında bu çerçevede koordinasyon geliştirilmesi için bir program yürütülecektir.

Strateji Geliştirme Birimleri

Kamu idarelerinde stratejik yönetim anlayışının hayata geçirilmesine yönelik örgütlenmenin oluşturulması amacıyla, 2006 yılı başında kurulmuş olan strateji geliştirme birimlerinin görevlerini yeterli ve etkili düzeyde yerine getirmekte karşılaştıkları sorunlar “Strateji Geliştirme Birimleri Araştırması” yapılarak tespit edilmiştir.

Stratejik plan ve performans programlarının başarıyla uygulanabilmesi için strateji geliştirme birimlerinin, uygulama sonuçlarını ölçme, izleme ve değerlendirmeye yönelik yöntem ve araçların geliştirilmesine ilişkin çalışma yürütmesi hedeflenmektedir.

Yerel Yönetimler Reformu

Kamu Yönetim Reformunun önemli bir unsuru olan Yerel Yönetim Reformu çalışmaları çerçevesinde yerel yönetimlerin güçlendirilmesine ve yeniden yapılandırılmasına yönelik yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Ancak, yerel yönetimlerde idari ve mali etkinliğe ve nitelikli insan gücüne ilişkin yetersizlikler devam etmektedir. Yerel yönetimlerin yeni yasal düzenlemelerle artan görev ve sorumluluklarını etkili bir şekilde yerine getirecek bir mali yapının oluşturulmasına yönelik olarak il özel idarelerinin ve belediyelerin gelirlerini düzenleyen kanun tasarı taslağı hazırlanmıştır. Söz konusu düzenleme ile genel bütçe vergi gelirleri üzerinden 2009 ve 2010 yıllarında mahalli idarelere aktarılacak payların, GSYİH’ya oran olarak, her iki yılda da yüzde 0,3 oranında artacağı tahmin edilmektedir.

Düzenleyici Etki Analizi

17 Şubat 2006 tarihli ve 26083 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 24’üncü maddesiyle düzenleyici etki analizi konusu düzenlenmiştir. Kamu kurum ve kuruluşlarının, milli güvenliği ilgilendiren konular ile bütçe ve kesin hesap kanunları ve kanun hükmünde kararname hariç olmak üzere, 17 Şubat 2007 tarihinden itibaren, yürürlüğe konulması halinde etkisinin on milyon YTL’yi geçeceği tahmin edilen kanun ve kanun hükmünde kararname ile Başbakanlıkça uygun görülecek diğer düzenleyici işlemler için düzenleyici etki analizi yapması zorunlu hale gelmiştir. Bu kapsamda kamu kurum ve kuruluşlarının düzenleyici etki analizi yaparken uyacakları Düzenleyici Etki Analizi Rehberi 2007/6 sayılı Başbakanlık Genelgesi eki olarak 3 Nisan 2007 tarih ve 26482 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

4.6. Diğer Reform Alanları

4.6.1. Bölgesel Gelişme

Türkiye’nin 2007-2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planında tanımlanan beş gelişme ekseninden birisi Bölgesel Gelişmenin Sağlanmasıdır.

Bu çerçevede, yerel/bölgesel kalkınmada kullanılacak kaynakların daha etkin kullanımına yönelik kurumsal ve idari altyapının geliştirilmesi ve bölgesel gelişme alanında ortak karar alma süreçlerinin geliştirilip kurumsallaştırılması konusunda önemli tecrübelerin aktarılmasına zemin teşkil eden, DPT Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğünün Kurumsal ve İdari Kapasitesinin Geliştirilmesi konulu Eşleştirme Projesi 25 Ocak 2007 tarihi itibarıyla tamamlanmıştır.

25 Ocak 2006 tarihinde kabul edilen Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun yürürlüğe girmiş ve iki Düzey 2 bölgesinde (TR31 (İzmir) ve TR62 (Adana ve Mersin)) Kalkınma Ajansları faaliyete geçmiştir. Ancak, Kanunun ve bazı ikincil mevzuatın Anayasa Mahkemesi gündemine taşınmış olması nedeniyle Danıştay kararı doğrultusunda çalışmalar askıya alınmıştır. Hukuki sürecin sonuçlanmasına bağlı olarak, teknik nitelikli bölgesel kalkınma birimlerinin faaliyete geçebilmeleri için ihtiyaç duyulan mevzuat ve kapasite geliştirme çalışmalarının sürdürülmesi beklenmektedir.

Hem bölgesel gelişme politikasının ve uygulamalarının AB'ye uyumu, hem de tespit edilen öncelikli bölgelerde yerel kalkınma potansiyelleri ve girişimlerinin harekete geçirilmesi amacıyla, Türkiye-AB mali işbirliği kapsamında ortak finansmanla uygulamaya konulan özel bölgesel kalkınma programlarına devam edilmektedir.

Büyük bölümü DPT koordinasyonunda yürütülen bölgesel kalkınma programlarının toplam bütçesi 2007 yılı sonunda, DOKAP programı ve GAP İdaresi tarafından koordine edilen GAP programı ile birlikte, 259 milyon avroya ulaşmış olacaktır. Söz konusu programlar 42 ili kapsamakta olup, 19,5 milyon avro bütçeli ve 2 ili kapsayan Türkiye-Bulgaristan Sınır Ötesi İşbirliği Programı ile birlikte toplam 1400 civarında proje desteklenmektedir.¹³

Diğer taraftan, 2005 Yılı Mali İşbirliği Programlamasında yer alan hizmet ve mal alımına yönelik 19,5 milyon avro bütçeli projede Komisyonun ısrarı üzerine bir revizyon ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Ancak, Proje Fişinde birtakım düzeltmeler yapılmış olmasına rağmen Komisyon tarafıyla uzlaşmaya varılamamış ve gelinen aşama itibarıyla projenin uygulama imkânı kalmamıştır.

Bunlara ek olarak, kamu bütçesinden finanse edilen bölgesel gelişme planlarına örnek olan Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi çalışmaları tamamlanmıştır.

Hazırlanan ve uygulaması başlatılan bölgesel kalkınma programlarının uygulama dönemi, programlara ayrılan mali yardım miktarı ve bölgesel ve merkezi kuruluşların proje üretme ve uygulama kapasitesi göz önüne alındığında, bölgesel programların ekonomik gelişmeye katkısının, özellikle katılım öncesi dönemde kısıtlı olacağı düşünülmektedir. Ancak bu dönemde, merkezde ve bölgelerde kapasite geliştirmeye yönelik düzenlenen faaliyetler sonucunda özellikle uzun vadede fonların etkin kullanımı ile bölgesel ve merkezi düzeyde proje üretme, uygulama ve izleme kapasitesinin artacağı ve program uygulanan bölgelerde sınırlı da olsa bir gelir ve istihdam etkisinin sağlanabileceği öngörülmektedir.

Tablo 4. 10: Bölgesel Gelişme Politika Taahhütleri Matrisi

(1000 Avro)

	2006	2007	2008	2009	2010
1. TR82, TR83 ve TRA1 Düzey II Bölgeleri Kalkınma Programı					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-9.655	-2.414	---	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-9.655	-2.414	---	---	---

¹³ 2005 Yılı Mali İşbirliği Programlaması kapsamında yer alan DOKAP Programı kapsamında proje teklif çağrıları 9 Nisan 2007 tarihinde gerçekleştirilmiş ve toplam 1619 proje başvurusu alınmıştır. Söz konusu projelerin değerlendirmesinin Kasım 2007 tarihi itibarıyla tamamlanmasıyla birlikte desteklenen proje sayısı daha da artacaktır.

2. Türkiye-Bulgaristan Sınır Ötesi İşbirliği Programı					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-300	-303	-949	-1.413	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-300	-303	-949	-1.413	---
3. TRA2, TR72, TR52 ve TRB1 Düzey 2 Bölgeleri Kalkınma Programı ⁽¹⁾					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	- 20.970	---	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-20.970	---	---	---
4. TR90 Düzey 2 Bölgesi Bölgesel Kalkınma Programı					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	---	-6.000	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	---	-6.000	---	---
5. AB Bölgesel Programları ⁽²⁾					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-207	-564	-1.613	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-207	-564	-1.613	---	---
6. Bölgesel Gelişme Projesi ⁽³⁾					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-33	-110	-108	-103	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-33	-110	-108	-103	---
7. Mahalli İdareler Ödeneği					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-4.805	-4.812	-3.710	-3.668	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-4.805	-4.812	-3.710	-3.668	---
8. Kalkınma Ajansları ⁽⁴⁾					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-3.337	---	-53.769	-53.529	-54.862
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-3.337	---	-53.769	-53.529	-54.862
Toplam Net Bütçe Etkisi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-18.337	-29.173	-66.149	-58.713	-54.862
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-18.337	-29.173	-66.149	-58.713	-54.862

Not: Uygulaması başlayan programlar için harcamalar, Merkezi Olmayan Uygulama Sistemi çerçevesindeki onay prosedürü nedeniyle, bir sonraki yıldan itibaren gerçekleştirilebilmektedir.

- (1) Söz konusu Program kapsamında ön ödemeler 2007 yılında yapılmış olup, ön ödemeler içindeki ulusal katkı payı aktarımı da 2007 yılında gerçekleştirilmiştir. Ancak, Program kapsamında yer alan ve çeşitli nedenlerle tamamlanamama riski taşıyan bazı projeler için resmi uzatma talebinde bulunulmuş olup, söz konusu talebe ilişkin karar sonrasında uzatma alan hibe faydalanıcılarına yapılacak nihai ödemeler içindeki ulusal katkı payı aktarımı 2008 yılına sarkabilecektir.
- (2) Bu proje kapsamında yer alan bölgesel gelişme projeleri için, gerekli görüldüğü takdirde doğrudan veya İçişleri Bakanlığı bütçesi aracılığıyla, mahalli idareler veya bunların birliklerinin bütçelerine aktarma yapılacaktır.
- (3) Stratejik planlama yaklaşımıyla hazırlanan Yeşilirmak Projesi.
- (4) Hukuki sürecin sonuçlanmasına bağlı olarak, Kalkınma Ajanslarının faaliyete geçebilmeleri için ihtiyaç duyulabilecek kaynak miktarını göstermektedir.

4.6.2. Sağlık ve Sosyal Güvenlik Reformu

Sağlıkta Dönüşüm Programı

Sağlıkta Dönüşüm Programıyla; Sağlık Bakanlığının yeniden yapılandırılarak düzenleme, planlama ve denetleme rolünün güçlendirilmesi, genel sağlık sigortası sisteminin oluşturulması, sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve erişiminin kolaylaştırılması ile kalitesinin artırılması, akılcı ilaç ve malzeme kullanımının sağlanması ve sağlık bilgi sisteminin etkinleştirilmesi hedeflenmektedir.

Sağlıkta Dönüşüm Programı çerçevesinde, temel sağlık hizmetlerinin güçlendirilmesi ve sevk zincirinin etkin kullanımını sağlamak amacıyla Aile Hekimliği Pilot uygulamasına 2005 yılında başlanmış, 2007 yılında il sayısı 12'ye çıkarılmıştır. 2010 yılı sonunda uygulamanın tüm ülkeye yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.

Sağlık kurumlarından verilerin belirlenmiş standartlar doğrultusunda toplanmasını, analizini ve değerlendirilmesini sağlamak amacıyla amaçlayan e-Sağlık projesi kapsamında aile hekimliğine geçen illerde Aile Hekimliği Bilgi Sistemi uygulanmakta olup, Ulusal Sağlık Veri Sözlüğü hazırlanmış, Minimum Sağlık Veri Seti tanımlanarak yayımlanmıştır. Yine bu kapsamda tele-tıp sisteminin radyoloji ve patoloji alanındaki pilot uygulamasına 2007 yılı sonuna kadar başlanacaktır. Merkezi Hastane Randevu Sistemi Projesi 2008 yılında 3 bölge merkezinde pilot uygulanmaya başlanacaktır.

Sağlıkta Dönüşüm Programı çerçevesinde, sağlık hizmetlerinin yürütülmesinden sorumlu kurumlar yeniden yapılandırılacaktır. Bu kapsamda öncelikle Sağlık Bakanlığının planlayıcı ve denetleyici rolünün güçlendirilmesi için teşkilat kanunu yenilenecek, Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi uluslararası geçerliliği olan Ulusal Halk Sağlığı Kurumuna dönüştürülecektir. Hizmet kalitesini ve verimliliğini artırmak amacıyla, kamu hastaneleri idari ve mali açıdan kademeli olarak özertleştirilecektir. İlaç, ilaç üretiminde kullanılan maddeler ve tıbbi cihazların üretimi, ithalatı, ihracatı, piyasaya arzı, hizmete sunulması, kullanımlarını düzenlemek ve bunların uygulamalarının topluma, güvenli, etkili, kaliteli ve standartlara uygun bir şekilde ulaşmasını temin etmek için Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu kurulacaktır.

Sosyal Güvenlik Reformu

Sosyal güvenlik sisteminde kurumsal yeniden yapılanmanın yanı sıra, tek bir emeklilik ve tek bir sağlık sistemini hayata geçirmeyi amaçlayan sosyal güvenlik reformu çalışmalarında, 2006 yılında çıkarılan kanunlar ile önemli bir aşamaya gelinmiştir. Sosyal Güvenlik Reformu kapsamında hazırlanan Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu 20 Mayıs 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 16 Haziran 2006 tarihinde yayımlanmış ancak, Anayasa Mahkemesinin 15 Aralık 2006 tarihinde bazı maddelerinin iptali yönünde verdiği karar doğrultusunda yürürlük tarihi 1 Temmuz 2007'ye ertelenmiş olup, 5655 sayılı Kanun ile de 1 Ocak 2008 tarihine ertelenmesi TBMM tarafından kabul edilmiştir.

Anayasa Mahkemesinin 5510 sayılı Kanunun bazı maddelerini iptali sonrasında, Kanunda nasıl değişiklikler yapılabileceğini sosyal tarafların, akademisyenlerin ve ilgili tüm tarafların tartışmasına bir zemin oluşturmak amacıyla, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından "Sosyal Güvenlik Reformu: Uygulama Öncesi Yeni Yaklaşım" adlı bir çalışma 2007 yılı Mayıs ayında hazırlanmıştır. 2007 yılı Ekim ayında yürütülen çalışmalarla, 5510 sayılı Kanunda yapılacak değişikliklere ilişkin taslak büyük ölçüde tamamlanmıştır. Aşağıda reforma ilişkin belirtilen tüm düzenlemeler, değişikliğe açık mevcut taslak çerçevesinde sunulmaktadır.

Parametrik bir reform olarak nitelendirilebilecek düzenlemeler ile emeklilik yaşının kademeli olarak yükseltilmesi, aylık bağlama oranlarının düşürülmesi, ilk defa işe alınacak devlet memurlarının prim matrahı tanımında değişikliğe gidilmesi gibi düzenlemelere yer verilmesi tasarlanmaktadır. Ayrıca, Anayasa Mahkemesinin bazı maddeleri iptali sonrasında, yaşlılık aylığı almakta iken, yeniden çalışmaya başlayacaklardan alınacak destek primine yönelik düzenlemede değişiklik yapılması öngörülmektedir.

Reformla birlikte; prim oranlarında da değişiklikler yapılması öngörülmektedir. İşsizlik ödeneği alınan süre içerisinde uzun vadeli sigorta kollarına ait primin işsizlik sigortası fonundan ödenmesi; SSK için isteğe bağlı sigorta prim oranının yüzde 25'ten yüzde 32'ye, Bağ-Kur için yüzde 20'den yüzde 32'ye yükseltilmesi; Sosyal Güvenlik Destek Priminin (SGDP), Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu yürürlüğe girmeden önce sigortalı olanlar, malullük ve yaşlılık aylığı bağlanmış olanlar veya kanun yürürlüğe girdiği tarihte SGDP ödemekte olan SSK sigortalıları için yüzde 31'den yüzde 36,5'e, Kanunun yürürlüğe girmesi sonrası ilk defa sigortalı olacaklar için mesleki riske göre yüzde 33,5 ile yüzde 39,5 arasında değişen bir orana, Bağ-Kur sigortalıları için yüzde 10'dan yaş aralıklarına göre yüzde 15 ile yüzde 22,5 arasında değişen bir orana yükseltilmesi planlanmaktadır.

Reformda, emeklilik dışındaki sigorta kollarına ilişkin yasal değişikliklere de yer verilmiştir. Cenaze yardımı tutarının; her üç sosyal sigorta kuruluşuna tabi olan sigortalılar için aynı olacak şekilde asgari ücretin iki katı olarak belirlenmesi, geçici işgöremezlik durumunda verilen günlük ödenek tutarının yatarak ve ayakta tedavide eşit olacak biçimde 3/5 olarak belirlenmesi (Emekli Sandığı hariç, SSK ve Bağ-Kur kapsamındakiler dahil), analık halinde tek sefer için verilen emzirme yardımının altı ay süreyle ve asgari ücretin 1/10'u kadar olması tasarlanmaktadır.

Tablo 4. 11: Sağlık-Sosyal Güvenlik Politika Taahhütleri Matrisi

(1000 Avro)

	2006	2007	2008	2009	2010
1. Neonatal Tarama Programı (Fenilketonuri, Hipotroidi)					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-1.200	-1.688	-2.150	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-1.200	-1.688	-2.150	---	---
2. Bulaşıcı Hastalıklarla Mücadele					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	-1.407	-1.565	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-1.407	-1.565	---	---
3. Sağlıkta Dönüşüm Projesi ⁽¹⁾					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-11.150	33.555	75.468	100.000	100.000
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	50.000	100.000	100.000	100.000
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-11.150	-16.445	-24.532	---	---
4. Kuş Gribi Projesi ⁽²⁾					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	-6.116	-6.076	-4.852	-3.725
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-6.116	-6.076	-4.852	-3.725
Toplam Net Bütçe Etkisi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	-12.350	24.244	65.677	95.148	96.275
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	50.000	100.000	100.000	100.000
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	-12.350	-25.656	-34.323	-4.852	-3.725

(1) Sosyal güvenlik bilgi işlem altyapısının güçlendirilmesi bileşeni dahildir.

(2) Proje Dünya Bankası ve Avrupa Birliği fonları ile yürütülmektedir.

Reformun bir diğer bileşeni olan genel sağlık sigortası ile, tüm toplumu kapsayan zorunlu genel sağlık sigortasının hayata geçirilmesi öngörülmektedir. Bunun yanında, genel sağlık sigortası uygulamasına henüz geçilmemiş olunmasına rağmen, sağlık yardımlarının karşılanmasına ilişkin usul ve esasları düzenleyen Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) ile SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı kapsamındaki sigortalılar için uygulama birlikteliği 2007 yılı Haziran ayında sağlanmıştır.

İptal sonrası mevcut tasarı dikkate alındığında, genel sağlık sigortasının devreye girmesi halinde; prim ödeme gücü olmayanların priminin Maliye Bakanlığı tarafından ödenmesi öngörülmektedir. Herhangi bir biçimde sağlık kapsamında yer almayan kişilerin, yeni kanunla birlikte prim ödeme gücü olanlar adı altında genel sağlık sigortası primi ödemeye başlayacağı varsayılmaktadır. Ayrıca reformla birlikte, 18 yaş altındakilerin tamamının genel sağlık sigortasından yararlanması ve devletin sosyal güvenlik sistemine, uzun vadeli sigorta kolları ile genel sağlık sigortası için toplam prim tahsilatının yüzde 25'i oranında katkı sağlaması öngörülmektedir.

4.6.3. AR-GE ve Yenilik

2007-2013 dönemi için hazırlanan 9. Kalkınma Planı'nda bilim ve teknoloji politikasının temel amacı, özel sektörün yenilik yeteneğini artırmak, bilim ve teknolojide yetkinleşmek ve bu yetkinliği ekonomik ve sosyal faydaya dönüştürmek olarak tanımlanmıştır.

Ülkemizde Ar-Ge harcamalarının GSYİH içindeki payı 2005 yılı itibarıyla yüzde 0,79 iken, AB ortalaması yüzde 1,74'tür. Bu oranın 2013 yılında yüzde 2'ye çıkarılması hedeflenmiştir. Ar-Ge için ayrılan kamu yatırım miktarı 2003 yılında 319 milyon YTL iken, 2007 yılında 903 milyon YTL'ye çıkarılmıştır.

Ar-Ge çalışmalarının ürüne dönüşmesi ve rekabet gücüne katkısının artırılmasında önemli rol üstlenen özel sektörün yenilik yeteneği ve kapasitesinin artırılması için çalışmalar devam etmektedir. Bu çerçevede, bir taraftan özel sektörün Ar-Ge projelerine yapılan destek miktarı ve teşvikler artırılırken, diğer taraftan bilgiyi üreten ve kullanarak katma değere dönüştüren kesimleri bir araya getirmek için kurulan ve bünyesindeki firmaların çeşitli teşviklerden faydalanmasına imkan veren teknoloji geliştirme bölgeleri ile teknoloji merkezlerinin sayısı artırılmıştır. Ayrıca, Ar-Ge konusunda sağlanan vergi teşviklerini düzenlemek üzere hazırlanan yasa taslağının yürürlüğe girmesi için çalışmalar devam etmektedir.

Diğer yandan, 2005 yılında TÜBİTAK tarafından uygulamaya geçirilen Türkiye Araştırma Alanı Programı kapsamında başlatılan, Akademik ve Uygulamalı Ar-Ge Destek, Kamu Ar-Ge Destek, Sanayi Ar-Ge Destek, Savunma ve Uzay Ar-Ge Destek, Bilim ve Teknoloji Farkındalığını Artırma ve Bilim İnsanı Yetiştirme ve Geliştirme konularındaki programlar devam etmektedir.

Ayrılan kaynak miktarının artırılması kadar önemli olan diğer bir husus ise araştırmacı açığının giderilmesidir. Türkiye'de iktisaden faal bin kişiye düşen tam zaman eşdeğeri Ar-Ge personeli sayısı 2005 yılı itibarıyla 2,23 olup, 9,9 olan AB 2004 yılı ortalamasının oldukça altındadır. Bu açığın kapatılması için yurt içi ve yurt dışında araştırmacı yetiştirmek üzere program ve projeler başlatılmıştır.

AB ülkeleri ile bilimsel ve teknolojik işbirliğini artırma ve Avrupa Araştırma Alanı'nın bir parçası olma doğrultusunda, AB'nin bilim ve teknoloji alanındaki Yedinci Çerçeve Programına tam katılım sağlanmıştır. Katılım için imzalanan mutabakat zaptı 29 Haziran 2007 tarihli ve 26567 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

4.6.4. Bilgi ve İletişim Teknolojileri

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nın (2007-2013) temel amaçlarından biri Türkiye'nin bilgi toplumuna dönüşümünü gerçekleştirmektir.

Bu dönüşümü gerçekleştirmede temel hedef ve politikaları ortaya koyan ve izlenmesi gereken yöntem ve araçların yer aldığı Bilgi Toplumuna Stratejisi ve eki Eylem Planı kapsamındaki çalışmalar devam etmektedir.

Strateji ve Eylem Planının etkin bir biçimde hayata geçirilmesi amacıyla, 2007/7 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile en üst düzeyde politika belirleme ve karar alma, değerlendirme ve yönlendirmeden sorumlu olarak e-Dönüşüm Türkiye İcra Kurulu belirlenmiştir. İcra Kurulu, Devlet Planlama Teşkilatının bağlı olduğu Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı, Milli Eğitim Bakanı, Ulaştırma Bakanı, Sanayi ve Ticaret Bakanı, Başbakanlık Müsteşarı, İçişleri Bakanlığı Müsteşarı, Maliye Bakanlığı Müsteşarı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarı ve Başbakanlık Başmüşavirinden oluşmaktadır. İlgili kamu kurumu ve sivil toplum kuruluşu temsilcileri de Kurul toplantılarına katılabilmektedir.

Aynı Genelge ile kamu kurumları arasındaki işbirliğinin temini ile ortak ilke ve standartların uygulanması ve bilgi toplumuna dönüşüm sürecinde stratejinin etkin şekilde hayata geçirilmesi için ortak bir platform teşkil etmek üzere Dönüşüm Liderleri Kurulu oluşturulmuştur. Diğer taraftan, Türkiye'nin bilgi toplumuna dönüşüm çalışmalarında ve stratejinin uygulanması sürecinde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, özel sektör ve ilgili sivil toplum kuruluşlarının görüş ve önerilerinin ortak bir zeminde paylaşılması ve değerlendirilmesi amacıyla da Danışma Kurulu oluşturulması öngörülmüştür.

Bilgi toplumunun gerektirdiği insan kaynaklarının yetiştirilmesi kapsamında, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ile Türk Telekom A.Ş. arasında imzalanan protokoller ile Ekim 2007 itibarıyla, MEB'e bağlı yaklaşık 29 bin okul ve kuruma Asimetrik Sayısal Abone Hattı (ADSL) internet erişimi sağlanmıştır. Bununla birlikte, ilköğretim öğrencilerinin yaklaşık yüzde 90'ı ve ortaöğretim öğrencilerinin yüzde 99'u olmak üzere toplam 11,5 milyon öğrenciye genişbant internet erişimi sağlanmıştır. TÜRKİSAT A.Ş. tarafından 2007 yılı sonuna kadar 5 bin 200 okul ve kuruma uydu internet erişimi sağlanmış olacaktır. Böylece, 2007 sonu itibarıyla yaklaşık 34 bin 200 okul ve kurum internet erişimine ulaşmış olacaktır. Geri kalan 6 bin 800 okul ve kuruma ise gerekli altyapı yatırımı yapıldıktan sonra internet erişimi sağlanacaktır.

Mayıs 2006'da başlatılan ve Eğitim Portalini de içeren e-Okul Projesi ile okul kayıtları, MEB sınav başvuruları, öğrencilerin okul durumlarının izlenebilmesi gibi öğrenci ve velileri ilgilendiren hizmetler internet ortamında sunulacak, böylece eğitim portalinde ihtiyaç duyulacak öğrenci verileri toplanmış olacak, ayrıca ülke düzeyinde tutulacak bilgiler, karar destek sistemleri yoluyla politika belirlemede kullanılabilir. e-Okul projesinin bir parçası olan e-Kayıt, 16 pilot ilde uygulanmaktadır.

TÜRKİSAT A.Ş.'nin görev ve sorumluluğunda bulunan, vatandaşlar ve iş dünyasının, bütünleşik kamu hizmetlerine tek noktadan ulaşabilecekleri e-Devlet kapısının teknik altyapısının kurulması çalışmaları sürdürülmektedir. e-Devlet kapısının 2008 yılında pilot hizmetlerle hayata geçirilmesi beklenmektedir.

Yaygın olarak hizmet veren başlıca e-devlet uygulamaları yanında; adres kayıt sistemi tamamlanmış olup, adres ve nüfus bilgilerinin bütünleştirilmesi çalışmaları sürdürülmektedir. Aynı şekilde, Vergi Daireleri Otomasyonu Projesinin (VEDOP) III. aşaması, tapu ve kadastro bilgi sistemi (TAKBİS) ve merkezi tüzel kişilik bilgi sistemine ilişkin çalışmalar da devam etmektedir.

Merkezi ve yerel düzeydeki tüm kamu kurum ve kuruluşlarının internet sitelerinde asgari düzeyde içerik ve tasarım uyumunun sağlanmasına yönelik Kamu Kurumları İnternet Sitesi Kılavuzu 2007/4 Başbakanlık Genelgesi Ek'inde yayımlanmıştır. Ayrıca, elektronik kayıt sistemlerinin birbiriyle uyumlu işlemesi ve etkin şekilde yönetilmesine ilişkin asgari standartlar belirlenmiştir.

Kamu hizmetlerinin elektronik ortamda güvenli ve güvenilir altyapılar üzerinde vatandaş odaklı ve kaliteli olarak sunulmasını, vatandaşın günlük yaşamdaki iş ve işlemlerin kolaylaştırılması ve hızlandırılmasını amaçlayan vatandaşlık kartı projesinin etkin yürütülmesine ilişkin 2007/16 sayılı Başbakanlık Genelgesi yayımlanmıştır.

Türkiye Mayıs 2007'de, AB'nin Rekabetçilik ve Yenilik Çerçeve Programının bileşenlerinden olan Bilgi ve İletişim Teknolojileri Politika Destek Programına katılım yönünde niyet beyanında bulunmuştur.

e-Devlete hazırlık düzeyinin değerlendirilmesini amaçlayan OECD e-Devlet ülke incelemesi kapsamında hazırlanan Türkiye raporu OECD tarafından 2007 yılı ortalarında yayımlanmıştır. Ayrıca, AB tarafından belirlenen 20 temel kamu hizmetinin elektronik ortamda sunumu konusunda Avrupa ülkelerine ilişkin karşılaştırmalar içeren Ölçümleme Çalışmasına 2007 yılında Türkiye de dahil edilmiştir. Buna göre, 20 temel kamu hizmetinin tamamen elektronik ortamda sunumunda, AB-27+ (AB-27 ve Türkiye, İzlanda, İsviçre ve Norveç) ortalaması yüzde 59 iken, Türkiye için bu oran yüzde 55'tir. Bu hizmetlerin elektronik ortamda sunumunda ulaşılan olgunluk seviyesi, AB-27+ için yüzde 76 iken, Türkiye'de yüzde 69 olarak gerçekleşmiştir. Vatandaşlara yönelik hizmetlerde olgunluk seviyesi açısından AB-27+ ortalaması yüzde 70 iken, Türkiye'nin puanı yüzde 57'dir. İş dünyasına sunulan hizmetlerin olgunluk seviyesi açısından ise Türkiye yüzde 86 ile, yüzde 84 olan AB-27+ ortalamasının üzerindedir.

Elektronik imza konusundaki hukuki altyapının tamamlanmasını müteakip 2005 yılı içinde üç, 2006 yılı içinde ise bir kuruluş nitelikli elektronik sertifika sağlamak üzere faaliyete geçmiştir. 2005 yılı içinde bin 402 adet olan nitelikli elektronik sertifika üretimi sayısı 2006 yılı içinde 12 bin 38 adede yükselmiştir. Ayrıca 2007 yılı içinde uygulamaları başlayan mobil imza için Temmuz 2007 sonu itibarıyla yaklaşık olarak 15 bin adet başvuru alınmıştır. Mevcut durumda 32 adet kamu kuruluşu e-imza temin etmiş durumdadır. Özel sektörde ise, doğal gaz şirketlerinde e-imza kullanımı ve e-bankacılık alanında mobil imza kullanımı belirli bir seviyeye gelmiş durumdadır. e-Devlet ve e-bankacılık uygulamalarının artması ile e-imza ve mobil imza kullanımının daha da yaygın hale gelmesi beklenmektedir.

Bilişim suçları ile ilgili düzenleyici çalışmalar AB düzenlemeleriyle uyumlu olarak devam etmektedir. Bu kapsamda, Kişisel Verilerin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı ile ilgili çalışmalara devam edilmektedir. Ayrıca, internet ortamında işlenen belirli suçlarla içerik, yer ve erişim sağlayıcıları üzerinden mücadeleye ilişkin olarak İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun 23 Mayıs 2007 tarih ve 26530 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun, daha önce hazırlanmış olan Bilişim Ağı Hizmetlerinin Düzenlenmesi ve Bilişim Suçları Hakkında Kanun Tasarısı Taslağının, bilişim suçlarına ilişkin bazı hükümlerini ikame etmektedir. Bu nedenle, söz konusu Taslağın, Türk Ceza Kanununun bilişim suçlarına ilişkin hükümlerinin uygulama sonuçlarının elde edilmesi ve değerlendirilmesi akabinde 2009 sonrasında ele alınması planlanmaktadır.

Türkiye'nin bilgi toplumuna dönüşümünde rekabetçi, yaygın ve ucuz iletişim altyapı ve hizmetlerinin sunumunun amaçlandığı elektronik haberleşme sektöründe, serbestleşme ve AB müktesebatına uyum çalışmalarına devam edilmektedir. Bu bağlamda, telekomünikasyon alanındaki mevzuatın dağınık yapısının ortadan kaldırılması amacıyla sektördeki gelişmeler ve AB düzenlemeleriyle uyumlu olarak hazırlanan Elektronik Haberleşme Kanunu Tasarısı 22. Parlamento döneminde TBMM gündemine gelmiş olmakla birlikte yasalasamamıştır. Tasarı, sektörün ihtiyaç duyduğu düzenlemeler için genel çerçeveyi belirlemekte, yetkilendirme sürecini basitleştirmekte, politika belirleme ve düzenlemeye yönelik işlevleri tanımlamaktadır. Tasarının yeni parlamento döneminde yenilenerek, 2008 yılı ilk yarısında gündeme gelmesi beklenmektedir.

Tam serbestleşme sonrasında Mayıs 2004 tarihinden itibaren uzak mesafe telefon hizmeti için yetkilendirmelere başlanmış ve Ekim 2007 tarihi itibarıyla toplam 33 işletmeci bu kapsamda yetkilendirilmiştir. Ayrıca, 14 Ağustos 2007 tarihli ve 26613 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Telekomünikasyon Hizmet ve Altyapılarına İlişkin Yetkilendirme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik eki ile (EK-A14 Sabit Telekomünikasyon Hizmeti) il içi aramaları da kapsayan sabit telekomünikasyon hizmetleri yetkilendirmesine ilişkin hukuki düzenleme tamamlanmış olup, hizmete ilişkin asgari değerın Bakanlar Kurulunca belirlenmesi akabinde, söz konusu hizmete ilişkin yetkilendirme işlemlerine başlanılacaktır. Ekim 2007 tarihi itibarıyla hizmet türlerine göre yetkilendirilen işletmeci sayıları aşağıda gösterilmektedir:

1. Ulusal Telekomünikasyon Hizmetleri: 1
2. Küresel Mobil Haberleşme Sistemi (GSM) Mobil Telefon Hizmeti: 3
3. Uydu Platform Hizmetleri: 2

4. Uydu Telekomünikasyon Hizmetleri: 20
5. Küresel Mobil Kişisel Haberleşme Sistemi Mobil Telefon Hizmetleri: 4
6. Kablolulu ve Kablosuz İnternet Servis Sağlayıcılığı Hizmetleri: 76
7. Karasal Hatlar Üzerinden Veri İletim Hizmeti: 24
8. Ortak Kullanımlı Telsiz Hizmetleri: 47
9. Altyapı İşletmeciliği Hizmeti: 13
10. Kablo Platform Hizmeti: 5
11. Rehberlik Hizmeti: 6
12. Uzak Mesafe Telefon Hizmeti: 33

Karasal vericiler üzerinden sayısal yayıncılığa geçiş politikası doğrultusunda başlatılan hukuki ve teknik altyapı çalışmaları Ulaştırma Bakanlığının koordinatörlüğünde yürütülmektedir. Bu kapsamda 2006 yılında İstanbul, Ankara ve İzmir’de başlatılan karasal sayısal deneme yayınlarına devam edilmektedir. Diğer taraftan, karasal sayısal yayıncılığın ortak vericiler üzerinden gerçekleştirilmesi için, kamu ve özel sektör işletmecilerinin katılımıyla bir şirket kurulmuştur.

Posta hizmetlerinde; pazar gerçekleri, değişen iktisadi yaklaşımlar ve pazardaki fiili rekabet olgusu ile uyumlu bir yapı sağlanamamıştır. Posta hizmetlerinin kontrollü ve kademeli bir şekilde serbestleştirilmesi ve sektörün ilgili AB Direktifleri paralelinde rekabetçi bir anlayışla yeniden yapılandırılmasına yönelik düzenlemelerin 2008 yılı içerisinde tamamlanması planlanmaktadır.

Piyasa Gözetimi ve Denetimine Dair Yönetmeliğin uygulanabilmesi için Telekomünikasyon Kurumu Laboratuvar altyapısının güçlendirilmesi amacıyla 2003 yılı Türkiye-AB Mali İşbirliği Programlaması çerçevesinde yürütülen projenin, Laboratuvar altyapısına ilişkin çalışmaları tamamlanmıştır. 22 Aralık 2006 tarihinde kısmi geçici kabulü yapılan laboratuvar da telsiz ve telekomünikasyon ekipmanlarının teknik mevzuata uygunluğunu teyit amacıyla çeşitli testler yapılabilmektedir.

4.6.5. Ulaştırma

Başta karayolları olmak üzere trafik güvenliğinin yetersizliği önemli bir sorun olmaya devam etmektedir. Ulaşım sisteminde verimliliğin artırılması ve taşıma türleri arasında bir denge kurulmasına yönelik tedbirlere 2006 yılı sonu ve 2007 yılında da devam edilmiştir. Ayrıca, Avrupa Birliğine Katılım Müzakereleri çerçevesinde Trans-Avrupa Şebekeleri faslında Müzakere Pozisyon Belgesi Komisyonu iletilmiştir.

Trans-Avrupa ulaştırma ağlarının (TEN-T) Türkiye’ye uzantılarını oluşturacak arterlerin, bağlantıların ve aktarma noktalarının belirlenmesi ve Türkiye’nin Trans-Avrupa ağlarına entegre olmasını amaçlayan Ulaştırma Altyapısı İhtiyaç Analizi (TINA) Projesi 2 Mayıs 2007 tarihinde tamamlanmış olup, 2008 yılının ilk çeyreğinde YPK’nın onayına sunulacaktır.

Demiryolu taşımacılığı alanında AB Mevzuatına uyum sağlamak üzere 2003–2008 yıllarını kapsayan eylem planı doğrultusunda demiryolu sektörünün yasal ve kurumsal çerçevesinin oluşturulması için Demiryolu Sektörünün Yeniden Yapılandırılması ve Güçlendirilmesi Projesi gerçekleştirilmiştir. Bu projenin temel bileşenleri; (1) Demiryolu Sektörünün Organizasyonu (Eşleştirme Projesi), (2) Yeni TCDD Organizasyonu, Hükümetle Mali İlişkilerin Düzenlenmesi ve Mali Yönetim Bilgi Sisteminin Kurulması (Teknik Destek-Hizmet Alımı Projesi) dir.

Eşleştirme Projesi resmi olarak 1 Şubat 2005 tarihinde başlamış ve 31 Ekim 2006 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; demiryolu sektörünü düzenleyen Genel Demiryolu Çerçeve Kanunu ve TCDD Kanunu taslakları ile bunları tamamlayıcı nitelikteki Demiryolu Emniyeti, Demiryolu İşletme Lisansı, Demiryollarında Karşılıklı İşletilebilirlik ve Demiryolu Altyapısına Erişim yönetmelik taslakları hazırlanmış ve proje liderleri tarafından onaylanarak 25 Ocak 2007 tarihinde projenin ana yararlanıcısı olan Ulaştırma Bakanlığına sunulmuştur.

Bakanlar Kurulunun 2005/9986 sayılı kararına göre Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik gereğince söz konusu kanun tasarıları için genel gerekçe, madde gerekçeleri ve düzenleyici etki analizi teknik çalışmalarının tamamlanması ve daha sonra da Bakanlıklar ile ilgili Kurum ve Kuruluşların (sivil toplum kuruluşları dâhil) görüşlerinin alınması gereklidir. Ulaştırma Bakanlığı tarafından bu teknik çalışmaların tamamlanması ve ilgili görüşlerin alınması için bir Eylem Planı hazırlanmıştır. Bu eylem planına göre tasarıların 2008 yılı içinde Başbakanlığa gönderilmesi planlanmıştır. Ayrıca, 2007-2013 yıllarını kapsayan Türkiye'nin AB Müktesebatına Uyum Programında, söz konusu kanun tasarılarının 2008-2009 yasama döneminde çıkarılması öngörülmektedir.

Yeni TCDD Organizasyonu, Hükümetle Mali İlişkilerin Düzenlenmesi ve Mali Yönetim Bilgi Sisteminin Kurulması Teknik Destek projesi resmi olarak 16 Ocak 2006 tarihinde başlamış ve 2007 Haziran ayı itibarıyla tamamlanmıştır. Bu proje kapsamında, TCDD'nin yeniden yapılandırılması sonrasında oluşturulması düşünülen iş birimlerine ve alt sektörlerimize göre yeni organizasyon şekline ilişkin ayrıntılı çalışmalar yapılmış, iş planları hazırlanmıştır. Yeni TCDD organizasyonunda oluşturulacak iş birimlerinin ve alt sektörlerin mali performansını ölçmek ve izlemek üzere bir Mali Yönetim Bilgi Sistemi (MYBS) geliştirilmiştir. AB yönetmeliklerine göre, TCDD ile Hükümet arasında Kamu Hizmet Yükümlülüklerini (KHY) tanımlayan ve yöneten taslak sözleşmeler hazırlanmıştır. Yeni TCDD organizasyonuna geçiş sürecinde idari kapasiteyi geliştirmeye yönelik bir dizi eğitim düzenlenmiştir. Bu proje sonucunda edinilen bilgi birikimi ve çalışmalar, demiryolu sektörünü düzenleyen kanun tasarılarının hazırlanmasında yön gösterici olmuş ve bu kanunların yürürlüğe girmesinden sonraki süreçte de yol gösterici olarak kullanılmaya devam edecektir.

TCDD'nin yeniden yapılandırılmasına yönelik olarak Dünya Bankasından Adapte Edilebilir Program Kredisi (APL) kullanılacaktır. 450 milyon dolar tutarındaki proje bedelinin 300 milyon doları Dünya Bankası tarafından finanse edilecektir. APL kredisi iki aşamada kullanılacaktır. Birinci aşamasının toplam tutarı 221 milyon dolar olup bunun 184,7 milyon doları Dünya Bankasınca finanse edilecektir. Birinci aşamada Boğazköprü-Ulukışla-Yenice, Mersin-Adana-Toprakkale hat kesimleri sinyalizasyon tesisi ile istasyon yollarının uzatılması projesi gerçekleştirilecektir. Dünya Bankası ile Hazine Müsteşarlığı arasında kredi anlaşması 13 Mart 2006 tarihinde imzalanmıştır. Kredi anlaşması Bakanlar Kurulunca onaylanmış ve 12 Mayıs 2006 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kredi 19 Haziran 2006 tarihinde efektif hale gelmiştir. Projenin ihale süreci devam etmekte olup, 2007 yılı Aralık ayında proje için teklifler alınacaktır.

Denizyolu ulaştırması kapsamında, deniz emniyeti alanında yapılan çalışmalar ve alınan tedbirlerle bayrak, liman ve kıyı devleti denetimleri konusunda ülke yükümlüklerinin etkin şekilde uygulanması sonucunda, 2007 yılı itibarıyla Türk bandırası Paris Mutabakat Zaptınının kara listesinden gri listesine geçmiştir. Deniz emniyetinde etkinliğin daha da artırılması amacıyla Türk deniz alanlarında deniz trafiğinin takip edilmesini sağlayacak ve kaçakçılığı önlemeyi kolaylaştıracak Otomatik Tanımlama Sistemi (OTS), tüm Türkiye kıyılarına kurulmuş olup 2007 yılı sonuna kadar bütün fonksiyonlarıyla işletmeye geçecektir. Ayrıca, AB ile Mali İşbirliği kapsamında Deniz Haberleşme Altyapısının Modernizasyonu Projesi de 2008 yılında başlayacaktır. Türkiye'nin denizcilikle ilgili AB müktesebatına uyum ve bazı önemli uluslararası denizcilik sözleşmelerine taraf olma sürecine daha önce hazırlanan program çerçevesinde devam edilecektir.

Karayolu taşımacılığı alanında, yürürlüğe giren Karayolu Taşıma Kanunu ve bu Kanun çerçevesinde çıkarılan bir dizi yönetmelik ile AB müktesebatına büyük oranda uyum sağlanmıştır. Sektörün tümü kanun düzeyinde yasal bir altyapıya kavuşturulmuştur. Yapılan bu yasal düzenlemeler ile, mali ve mesleki yeterlilik ile mesleki saygınlığa sahip, güçlü, verimli işletmelerin oluşumuna ve gelişimine imkan sağlanmıştır. Böylelikle, AB müktesebatıyla uyumlu, hizmet kalite ve standardı ile toplam verimi daha yüksek, düzenli, güvenli, seri, ekonomik ve diğer taşıma modları ile entegre olmuş bir karayolu taşımacılık sektörü oluşturulmaktadır.

Araçların teknik muayenelerinin, ağırlık ve boyut kontrollerinin daha etkin ve sağlıklı bir şekilde yapılması suretiyle karayolu trafik güvenliği artırılmaya çalışılmaktadır. Bu kapsamda, araç muayene istasyonlarının özel sektör tarafından açılması ve işletilmesi (189 sabit, 39 yeni hareketli istasyon) süreci büyük ölçüde tamamlanmıştır.

Geliştirilen yeni U-NET Kara Taşımacılığı Otomasyon sistemi ile karayolu taşımacılığına ilişkin tüm iş ve işlemler elektronik ortamda gerçek zamanlı olarak yapılmaktadır. Otomasyon sistemi, ilgili diğer kurum ve kuruluşlarla uyumlu ve entegre hale getirilmiştir.

Ulaştırma Bölge Müdürlükleri yeniden teşkilatlandırılmış, kara ulaştırması birimlerinin idari ve teknik kapasitesi güçlendirilmiştir. Ayrıca, Ulaştırma Bakanlığına ait bir kısım görevlerin özel kanunlarla kurulmuş kurumlarca (TOBB, Gümrük Müsteşarlığı, Üniversiteler, Valilikler) yürütülmesi hususunda işbirliği ve yetki devri gerçekleştirilmiştir.

Tablo 4. 12: Ulaştırma Politika Taahhütleri Matrisi

(1000 Avro)

	2006	2007	2008	2009	2010
1. TCDD'nin ve Türk Demir Yolu Sektörünün Yeniden Yapılandırması					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	-477	---	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-477	---	---	---
2. Kara Yolu Sektörüne Destek Projesi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	-1.500	-1.500	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-1.500	-1.500	---	---
3. Türkiye'nin Liman ve Kıyı Alanlarında Deniz Emniyetinin Artırılması					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	-162,5	---	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-162,5	---	---	---
4. Deniz Haberleşme Altyapısının Modernizasyonu					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	---	-700 ⁽¹⁾	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	---	-700 ⁽¹⁾	---	---
5. Ulaştırma Operasyonel Programı					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	---	---	-387 ⁽²⁾	-143.150 ⁽³⁾
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	-387 ⁽²⁾	-143.150 ⁽³⁾
Toplam Net Bütçe Etkisi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	-2.139,5	-2.200	-387	-143.150
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-2.139,5	-2.200	-387	-143.150

(1) 2007 yılı programlamasına dahildir. Rakamlar indikatifdir.

(2) Ulaştırma Operasyonel Programı kapsamında yer alan Teknik Yardım bileşenine ilişkin indikatif rakamdır. Operasyonel Program nihai hale geldiğinde bu rakam kesinleşecektir.

(3) Ulaştırma Operasyonel Programı kapsamında yer alan altyapı yatırımlarına ilişkin indikatif rakamdır. Operasyonel Program nihai hale geldiğinde bu rakam kesinleşecektir.

Karayolu ulaştırması alanında, AB'ye uyum sürecine destek olması için geliştirilen, 5,5 milyon avro tutarında AB tarafından finanse edilen ve eşleştirme, hizmet alımı (eğitim) ve ekipman alımı olmak üzere 3 ana bileşenden oluşan Türk Karayolu Sektörüne Destek Projesi hayata geçirilmiştir. Proje kapsamında, eşleştirme (twinning) bileşeni için Hollanda-Almanya ortak önerisi seçilmiş olup gerekli hazırlıkların tamamlanmasının ardından 11 Mayıs 2006 tarihinde eşleştirme bileşeni başlamıştır. Eşleştirme bileşeni kapsamında, mevcut karayolu mevzuatının AB mevzuatı ile uyumunun geliştirilmesi ve uyum yapılmayan alanlarda gerekli düzenlemelerin yapılması amaçlanmaktadır. Bu amaçla, proje kapsamında uzmanlarca hazırlanan rapor ve öneriler de göz önüne alınarak uyum çalışmaları yürütülmektedir. Proje kapsamında yapılan çalışmaların katkısıyla hazırlanan Tehlikeli Maddelerin Karayoluyla Taşınması Hakkında Yönetmelik 31 Mart 2007 tarihinde 26479 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

Türk Karayolu Sektörüne Destek Projesinin ikinci ayağını oluşturan hizmet alımı bileşeni ve 3. ayağını oluşturan malzeme/ekipman alımı bileşeni 30 Kasım 2006 tarihinde başlamıştır.

4.6.6. Enerji

İktisadi kalkınmanın ve sosyal gelişmenin ihtiyaç duyduğu enerjinin, rekabetçi bir serbest piyasa ortamında sürekli, kaliteli ve güvenli bir şekilde asgari maliyetle temini temel amaçtır. Bu amaç doğrultusunda Türkiye, enerji piyasası reformlarını gerçekleştirmeye ve ulusal enerji mevzuatını AB enerji mevzuatı ile tamamen uyumlaştırmaya büyük önem ve öncelik vermektedir. Bu kapsamda, son yıllarda önemli reformlar yapılmış, temel sektörel Kanunlar çıkarılarak yasal altyapı oluşturulmuş ve sektörün rekabete açılması yolunda kayda değer mesafe alınmıştır. İlgili ikincil mevzuatın tamamlanarak yasaların tam anlamıyla uygulamaya konulması yönünde çalışmalar Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) tarafından sürdürülmektedir.

Kamu elektrik dağıtım şirketi TEDAŞ, 20 adet bölgesel elektrik dağıtım şirketi olarak yeniden yapılandırılmış ve TEDAŞ ile bu şirketler arasında işletme hakkı devri sözleşmeleri imzalanmıştır. Tek özel sektör elektrik dağıtım şirketi olan Kayseri ve Civarı Elektrik Dağıtım T.A.Ş.'nin serbest piyasa kapsamında lisanslanması ve tarifelerinin onaylanması çalışmaları devam etmektedir.

Reform çalışmalarının temel bir bileşeni olan kamu üretim ve dağıtım varlıklarının özelleştirilmesi yönünde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu kapsamda özelleştirme programında yer alan dağıtım şirketlerinin özelleştirme öncesi hazırlıkları önemli ölçüde tamamlanmış ve özelleştirme programındaki üretim şirketi (Ankara Doğal Elektrik Üretim ve Ticaret A.Ş.) için Ekim 2007 tarihi itibarıyla ihaleye çıkmıştır. Bu itibarla, önümüzdeki yıl fiili özelleştirmelerin başladığı bir yıl olacaktır. Özelleştirme sonrasında oluşacak bölgeler arası ani ve yüksek elektrik fiyat farklarının etkisini telafi etmek amacıyla 2010 yılı sonuna kadar bir fiyat eşitleme mekanizması uygulanacaktır.

Nihai hedef olan tam rekabetçi bir serbest piyasa doğrultusunda geçiş dönemi çalışmalarının sürdüğü sektörde reform sürecinin önümüzdeki birkaç yıl içinde büyük oranda tamamlanması öngörülmektedir.

Doğal gaz kullanımının ülke genelinde yaygınlaştırılması hedefi doğrultusunda bugüne kadar EPDK tarafından 51 dağıtım bölgesi için doğal gaz dağıtım ihalesi yapılmış ve kazanan 48 şirkete doğal gaz dağıtım lisansı verilmiştir. Bunlardan 45 dağıtım şirketi bölgelerinde yatırıma ve 31 dağıtım şirketi de bölgelerinde gaz sunumuna başlamıştır.

Kanun uyarınca doğal gaz ithalatının özel sektöre devri amacıyla kamu doğal gaz şirketi BOTAŞ tarafından 30 Kasım 2005 yılında yapılan ihale bir yıl sonra sonuçlandırılmış ve ihale sonucunda 4 şirketin toplam 4 milyar sm³'lük doğal gaz sözleşmesi devrine ilişkin teklifi uygun bulunmuştur. Devir işlemlerini tamamlayan ilk şirket ise Temmuz 2007 tarihinde EPDK'dan ithalat lisansını almıştır. Ayrıca doğal gaz iletim şebekesi ilk defa 1 Temmuz 2007 tarihi itibarıyla üçüncü taraflarca fiilen kullanılmaya başlanmıştır.

2007 yılında, petrol piyasasının serbestleştirilmesini öngören ve bu doğrultuda piyasayı yeniden düzenleyen 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanununa kaçak akaryakıtla mücadele hususunda maddeler eklenmiştir.

Petrol piyasasında sürekliliğin sağlanması, kriz veya olağanüstü hallerde risklerin önlenmesi ve uluslararası anlaşmalar gereği olağanüstü hal petrol stokları ile ilgili yükümlülüklerin ifası amacıyla yeterli petrol stokunun tutulması ve stok yönetimi için 5015 sayılı Kanun uyarınca oluşturulan Ulusal Petrol Stok Komisyonu yerine Stok Ajansı kurulacaktır. Bu amaçla, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının başkanlığını yaptığı Ulusal Petrol Stok Komisyonu tarafından bir kanun taslağı hazırlanmıştır.

Türkiye'de petrol arama ve üretim faaliyetlerinin düzenlenmesi, yönlendirilmesi, teşvik edilmesi, denetlenmesi, arama ve üretim için gerekli bilgilerin ve verilerin toplanması, değerlendirilmesi ve kullanıma sunulmasına ilişkin usul ve esasların yeniden düzenlenmesine yönelik olarak hazırlanan Türk Petrol Kanunu 17 Ocak 2007 tarihinde TBMM'de kabul edilmiştir. Cumhurbaşkanlığı makamının onayına sunulan Kanun, bazı maddelerinin yeniden görüşülmesi amacıyla tekrar TBMM'ye iade edilmiştir. Söz konusu Kanun ile ham petrolün veya doğal gazın bir başka ülkeye tevcihen ve bir milletlerarası antlaşmaya dayanmaksızın Türkiye üzerinden transit geçişini veya Türkiye'ye gelişini sağlayacak boru hattı kurulmasına ilişkin usul ve esaslar düzenlenmektedir.

Yurt içi ve yurt dışı kaynaklardan temin edilen sıvılaştırılmış petrol gazlarının (LPG) güvenli ve ekonomik olarak rekabet ortamı çerçevesinde kullanıcılara sunumuna ilişkin piyasa faaliyetlerinin şeffaf, eşitlikçi ve istikrarlı bir biçimde sürdürülmesi için gerekli düzenleme, yönlendirme, gözetim ve denetim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi amacıyla hazırlanan Mart 2005 tarihli ve 5307 sayılı Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Kanununun yürürlüğe girmesini takiben, ikincil mevzuat çalışmaları büyük ölçüde tamamlanmıştır.

Enerjinin ve enerji kaynaklarının rasyonel kullanılması, tasarruf potansiyelinin ülke ekonomisine kazandırılması, enerji kullanımından kaynaklanan çevre kirliliğinin azaltılması ve yeni iş olanaklarının yaratılması gibi çok yönlü faydalar sağlama öngörülen 5627 sayılı Enerji Verimliliği Kanunu 2 Mayıs 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanunda öngörülen ikincil düzenlemelerin hazırlık çalışmaları sürdürülmekte olup, önümüzdeki yıl içinde ilgili Yönetmeliklerin tamamlanması hedeflenmektedir.

10 Mayıs 2005 tarihli ve 5346 sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanunla yenilenebilir elektrik üretimi için oluşturulan teşvik edici ortam, 5627 sayılı Enerji Verimliliği Kanunu ile daha da iyileştirilmiştir. Söz konusu Kanunla, diğer yatırım teşvikleri yanı sıra yenilenebilir elektrik alımında taban fiyat (5 c€/kWh) uygulaması getirilmiştir. Buna ek olarak, yalnızca kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla belirli verimin üzerindeki kojenerasyon tesisleri ile çok küçük ölçekli yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisleri ve mikro kojenerasyon tesisleri kuran gerçek ve tüzel kişiler lisans alma ve şirket kurma yükümlülüklerinden muaf tutulmuştur.

5686 sayılı Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanunu 13 Haziran 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanunla, jeotermal ve doğal mineralli su kaynaklarının etkin bir şekilde aranması, araştırılması, geliştirilmesi, üretilmesi, korunması ve çevre ile uyumlu olarak ekonomik şekilde değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Türkiye'nin elektrik ve gaz alanında AB pazarı ile fiziksel entegrasyonuna yönelik projeler devam etmektedir. Bu çerçevede, Türkiye-Yunanistan doğal gaz boru hattı inşaatı 2007 yılı ilk yarısında tamamlanmış olup boru hattı 2007 yılı Kasım ayında işletmeye alınmıştır. 2012 yılında devreye alınması planlanan Türkiye-Bulgaristan-Romanya-Macaristan-Avusturya Doğal Gaz Boru Hattı (Nabucco Projesi) ile ilgili çalışmalar devam etmektedir. Bu projelerin hayata geçirilmesiyle Türkiye, AB'ye gaz arzında yeni bir güzergah konumuna gelecektir. Diğer taraftan, Türkiye elektrik sisteminin AB elektrik sistemi-UCTE (Union for the Coordination of Transmission of Electricity) sistemi-ile senkron paralel çalışmasına imkan sağlayacak bağlantının 2008 yılında gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

Tablo 4. 13: 2007 Yılında Enerji Piyasasında Gerçekleştirilen Yasal Düzenlemeler

Tarih	Numara	Adı	Açıklama
Elektrik			
21/12/2006	26383 sayılı Resmi Gazete	20 Dağıtım Şirketinin İlk Uygulama Dönemine İlişkin Gelir Düzenlemesi Hakkında Tebliğ	Elektrik Piyasası Kanunu uyarınca, 31/12/2010 tarihinde sona erecek ilk uygulama dönemi için Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi tarafından sunulan tarife teklifi kapsamında; 1/1/2007-31/12/2010 tarihleri arasındaki geçiş döneminde uygulanmak üzere; dağıtım sistemi, perakende satış hizmeti ve iletim bedeli gelir gereksinimlerinin düzeltilmesi ile perakende enerji satış fiyatına esas alınacak Ortalama Perakende Enerji Satış Fiyatı ve kayıp-kaçak enerji fiyatı tavanının belirlenmesine ilişkin usul ve esasları kapsamaktadır.
21/12/2006	26383 sayılı Resmi Gazete	Elektrik Dağıtım Bölgelerinde Uygulanacak Fiyat Eşitleme Mekanizması Hakkında Tebliğ	4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu gereğince, tüketicilerin dağıtım bölgeleri arası maliyet farklılıkları nedeniyle var olan fiyat farklılıklarından kısmen veya tamamen korunmasını sağlamak amacıyla 31 Aralık 2010 tarihine kadar uygulanacak fiyat eşitleme mekanizmasına ilişkin usul ve esasları kapsamaktadır.
29/12/2006	26391 sayılı Resmi Gazete	Organize Sanayi Bölgelerinin Elektrik Piyasası Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik	Organize Sanayi Bölgeleri (OSB)'nin, 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanununun hükümleri çerçevesinde yürütecekleri faaliyetlere ilişkin hak ve yükümlülüklerinin belirlenmesi, ürettiği veya serbest tüketici sıfatıyla temin ve tedarik ettiği elektrik enerjisinin katılımcılarının kullanımına sunulması, OSB'lere lisans verilmesi ve dağıtım bedelleri ile diğer hizmet bedellerinin belirlenmesi ve yürütülecek diğer faaliyetler ile ilgili hususları kapsamaktadır.
07/01/2007	26396 sayılı Resmi Gazete	Elektrik Piyasasında Dağıtım Sistemi Yatırımlarının Düzenlenmesi Ve Planlardaki Gerçekleşmelerin Denetlenmesi Hakkında Yönetmelik	Dağıtım sistemi yatırımlarının düzenlenmesi ve yatırım planlarındaki gerçekleşmelerin denetlenmesine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.
26/04/2007	26504 sayılı Resmi Gazete	Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (5625)	Bu Kanun ile 4283 sayılı Yap-İşlet Modeli ile Elektrik Enerjisi Üretim Tesislerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışının Düzenlenmesi Hakkında Kanun'da bazı değişiklikler yapılmıştır.
02/05/2007	26510 sayılı Resmi Gazete	Enerji Verimliliği Kanunu (5627)	Enerjinin üretim, iletim, dağıtım ve tüketim aşamalarında, endüstriyel işletmelerde, binalarda, elektrik enerji üretim tesislerinde, iletim ve dağıtım şebekeleri ile ulaşımında enerji verimliliğinin artırılmasına ve desteklenmesine, toplum genelinde enerji bilincinin geliştirilmesine, yenilenebilir enerji kaynaklarından yararlanılmasına yönelik uygulanacak usul ve esasları belirlemektedir.
13/06/2007	26551 sayılı Resmi Gazete	Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanunu (5686)	Jeotermal ve doğal su kaynakları ile jeotermal kökenli gazların arama ve işletme dönemlerinde, kaynak kullanımının ihale edilmesi, denetlenmesi, kaynak ve kaptajın korunması ile ilgili usul ve esaslar ile yaptırımları kapsamaktadır.

21/11/2007	26707 sayılı Resmi Gazete	Nükleer Güç Santrallerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışına İlişkin Kanun (5710)	Bu Kanunun amacı; nükleer güç santrallerinin kurulması, işletilmesi ve enerji satışına ilişkin usul ve esasları belirlemektir.
Doğal Gaz			
14/11/2006	26346 sayılı Resmi Gazete	Doğal Gaz Piyasası Dağıtım ve Müşteri Hizmetleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik	Doğal gaz şehir içi dağıtım lisansı verilecek şirketin seçimi ve dağıtım lisansı sahibi şirketlerin yapacağı doğal gaz dağıtım faaliyetleri ile müşteri hizmetlerine ilişkin usul ve esasların belirlenmesi usullerini kapsayan yönetmelik değişikliğidir.
01/02/2007	26421 sayılı Resmi Gazete	Doğal Gaz Piyasası Lisans Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik	Doğal gaz piyasasında faaliyet gösteren veya gösterecek tüzel kişilere verilecek lisanslara ilişkin usul ve esasların belirlenmesi usullerini kapsar.
Petrol			
30/12/2006	26392 sayılı Resmi Gazete	Resmi İstatistik Programı	Program çerçevesinde, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Bağlı Kuruluşu Petrol İşleri Genel Müdürlüğü (PIGM), piyasa faaliyetlerine ilişkin petrol istatistiklerinden sorumlu kurumdur. Söz konusu program uyarınca, PIGM, 2007 yılı sonuna kadar Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı adına petrol istatistiklerini hazırlayacaktır.
07/01/2007	26396 sayılı Resmi Gazete	Petrol Piyasasında Yapılacak Denetimler ile Ön Araştırma ve Soruşturmalarda Takip Edilecek Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	Amacı, yurt içi ve yurt dışı kaynaklardan temin edilen petrol ve madeni yağın doğrudan veya işlenerek güvenli ve ekonomik olarak rekabet ortamı içerisinde kullanıcılara sunumuna ilişkin piyasa faaliyetlerinin gözetimine, denetimine ve yaptırımların uygulanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemek olan yönetmeliğin son halidir.
13/02/2007	26433 sayılı Resmi Gazete	Petrol Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	Amacı, kaçak petrolün önlenmesine ilişkin etkin tedbirler alınmasıdır.
27/05/2007	26534 sayılı Resmi Gazete	Kaçak Petrolün Tespit ve Tasfiyesine Dair Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	Amacı, kaçak petrol olarak tanımlanan ürünlerin tespit edilmesi, saklanması ve tasfiye edilmesine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.
Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG)			
01/05/2007	26509 sayılı Resmi Gazete	Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Piyasası Lisans Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Amacı, yurt içi ve yurt dışı kaynaklardan temin edilen sıvılaştırılmış petrol gazlarının (LPG) güvenli ve ekonomik olarak rekabet ortamı içerisinde kullanıcılara sunumuna ilişkin piyasa faaliyetlerinin şeffaf, eşitlikçi ve istikrarlı biçimde sürdürülmesi için gerçek ve tüzel kişilere verilecek lisanslara, Kuruma yapılacak bildirimlere ve kayıt düzenlerine ilişkin usul ve esasların belirlenmesidir.
05/06/2007	26543 sayılı Resmi Gazete	Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Piyasasında Uygulanacak Teknik Düzenlemeler Hakkında Yönetmelik	Amacı, sıvılaştırılmış petrol gazları (LPG) piyasasına ilişkin faaliyetlerin, bu faaliyetlerin yürütüldüğü tesislerin, donanımların ve piyasaya arz olunan ürünlerin teknik düzenlemelere ve standartlara uygunluğuna ilişkin usul ve esasları belirlemektir.

Enerji sektöründeki reformlar çerçevesinde AB ile 4 ayrı proje yürütülmektedir;

1. 13 Temmuz 2005 tarihinde uygulanmaya başlanan Türkiye’de Enerji Verimliliğinin Artırılmasına Dair Eşleştirme Projesi Kasım 2007 tarihinde tamamlanmıştır.
2. Binalarda enerjinin verimli kullanımı konusunda kamuoyunun bilinçlendirilmesi amacıyla yönelik olarak, AB 2005 Mali İşbirliği Programlaması kapsamında desteklenen Binalarda Enerji Verimliliği Konusunda Kamuoyu Bilincinin Artırılması Projesinin 2007 yılında başlatılabilmesi için hazırlık çalışmaları devam etmekte olup, Proje ihalesinin son aşamasına gelinmiştir. AB tarafından 1,04 milyon avro destek sağlanacak olan söz konusu Proje için 30.000 avro ulusal katkı payı öngörülmüş olup, Projenin toplam bütçesi 1,07 milyon avro’dur.
3. Türk elektrik sisteminin Avrupa elektrik sistemi ile entegrasyonunun sağlanması amacıyla teknik altyapının sınır ötesi ticarete uygun hale getirilmesi ve buna uygun hukuki altyapının oluşturulması amaçlı Türkiye’deki Sınır Ötesi Elektrik Ticaretinin İşleyişine İlişkin Koşulların AB’deki En İyi Uygulamalara Uygun Olarak Geliştirilmesi Projesi, TEİAŞ tarafından, 2006 Yılı Mali İşbirliği Programlaması kapsamında yürütülmektedir.
4. EPDK tarafından yürütülen Düzenleyici Kurum Bilgi Sistemi Projesi ile EPDK’nın enerji piyasalarını etkin bir şekilde düzenlemesi ve denetlemesini desteklemek amacıyla yönelik olarak düzenleyici bilgi sistemleri yapısının oluşturulması öngörülmektedir. Projeye ilgili ihale Kasım 2005 itibarıyla sonuçlanmış, sözleşme imzalanmış ve projenin uygulamasına geçilmiştir. Ancak Kasım 2006 tarihinde tamamlanması planlanan projenin analiz safhasında, yüklenici firma tarafından şartnamenin farklı yorumlanması sebebiyle sorunlar yaşanmış ve proje yüklenici firma tarafından tek taraflı olarak dondurulmuştur.

Tablo 4. 14: Enerji Politika Taahhütleri Matrisi

(1000 Avro)

	2006	2007	2008	2009	2010
I. Binalarda Enerji Verimliliği Konusunda Kamuoyu Bilincinin Artırılması Projesi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	-12	-18	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-12	-18	---	---
Toplam Net Bütçe Etkisi					
A. Uygulama Profili	---	---	---	---	---
B. Net Bütçe Etkisi	---	-12	-18	---	---
B.1. Bütçe Gelirlerine Doğrudan Etkisi	---	---	---	---	---
B.2. Bütçe Giderlerine Doğrudan Etkisi	---	-12	-18	---	---

EK TABLolar

Tablo.1 a: Makroekonomik Görünüm

	ESA Kodu	2006	2006	2007	2008	2009	2010
		Düzyey (YTL)	Yüzde Değişim				
1. GSYİH, 1987 Fiyatlarıyla (Milyar YTL)*	B 1 * g	155,7	6,1	5,0	5,5	5,7	5,7
2. GSYİH, Cari Fiyatlarla (Milyar YTL)	B 1 * g	576,3	18,3	12,3	10,7	10,4	9,8
Büyümenin Kaynakları (1987 Fiyatlarıyla)							
3. Özel Kesim Tüketim Harcamaları	P3	100,6	5,2	4,0	4,8	4,7	5,0
4. Kamu Kesimi Tüketim Harcamaları	P3	10,9	9,6	6,5	3,4	2,7	1,3
5. Toplam Sabit Sermaye Oluşumu	P51	46,4	14,0	6,5	5,7	7,4	6,4
6. Stok Değişmesi **	P52+P53	4,8	-2,1	0,5	0,1	-0,4	-0,2
7. Mal ve Hizmet İhracatı	P6	71,9	8,5	11,2	8,3	8,5	8,5
8. Mal ve Hizmet İthalatı	P7	78,3	7,1	10,7	6,7	6,7	6,9
GSYİH Büyümesine Katkı Oranları							
9. Yurtiçi Nihai Talep		---	7,9	5,0	5,0	5,4	5,2
10. Stok Değişmesi	P52+P53	---	-2,1	0,5	0,1	-0,4	-0,2
11. Toplam Net Mal ve Hizmet İhracatı Dengesi	B11	---	0,3	-0,2	0,5	0,7	0,6

* İstatistiksel hata dahil

** Büyümeye katkı

Tablo.1 b: Fiyat Gelişmeleri

Yüzde Artış, Yıllık Ortalama	ESA Kodu	2006	2007	2008	2009	2010
1. GSYİH Deflatörü		11,2	7,2	4,9	4,4	3,9
2. TÜFE		9,6	6,6	4,1	4,1	4,0

Tablo.1 c: İşgücü Piyasasında Gelişmeler

	ESA Kodu	2006	2006	2007	2008	2009	2010
		Düzyey	Yüzde Değişim				
1. İstihdam Düzeyi (Bin Kişi) *		22.330	1,3	2,8	2,1	2,1	1,9
2. İşsizlik Oranı (ILO tanımına göre)		2.446	9,9	9,7	9,7	9,7	9,7
3. Emek Verimliliği Artışı		---	4,8	2,2	3,4	3,5	3,7
4. Ekonomi Geneli Nominal Ücret Artışı		---	11,3	---	---	---	---

* 15+ yaş

Tablo. 1 d: Ödemeler Dengesi

GSYİH İçindeki Pay (Yüzde)	ESA Kodu	2006	2007	2008	2009	2010
1. Cari İşlemler Hesabı		-8,2	-7,4	-7,5	-7,2	-6,8
- Dış Ticaret Dengesi		-10,3	-9,3	-9,0	-8,5	-7,8
- Hizmetler Dengesi		3,3	2,9	2,9	2,9	2,8
- Gelir Dengesi		-1,6	-1,4	-1,8	-2,0	-2,2
- Cari Transferler		0,4	0,4	0,3	0,4	0,4
2. Sermaye ve Finans Hesabı (Rezerv Hariç)		10,2	8,7	8,3	7,3	7,3
- Özel		0,7	-0,2	---	---	---
- Kamu		9,5	8,9	---	---	---
Net Hata Noksan		---	---	---	---	---

Tablo. 2: Kamu Maliyesi

GSYİH İçindeki Pay (Yüzde)	ESA Kodu	2006	2007	2008	2009	2010
Alt Kalemlere Göre Borçlanma Gereği*						
1. Genel Devlet	S13	-1,9	0,0	0,0	-0,7	-1,0
2. Merkezi Yönetim	S1311	-2,8	-2,2	-1,6	-2,7	-3,6
3. Fon	S1311	-1,5	-1,0	-1,1	-1,5	-1,0
4. Mahalli İdareler	S1313	0,8	0,6	0,3	0,3	0,3
5. Sosyal Güvenlik	S1314	3,1	4,1	4,0	4,5	4,7
6. Döner Sermaye	S1311	-0,6	-0,4	-0,5	-0,5	-0,5
7. İşsizlik Fonu		-1,0	-1,1	-1,1	-0,9	-0,9
Genel Devlet (S13)						
8. Toplam Gelir	TR	46,2	43,7	43,2	42,0	40,6
9. Toplam Harcamalar	TE	44,3	43,6	43,3	41,3	39,6
10. Borçlanma Gereği	EDP.B9	-1,9	0,0	0,0	-0,7	-1,0
11. Faiz Ödemeleri	EDP.D41 incl. FISIM	8,1	7,7	7,9	6,4	5,5
Devlet Borçları Genel Gideri		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
12. Faiz Dışı Denge		-10,1	-7,7	-7,9	-7,1	-6,5
Gelirler						
13. Vergiler (13 a.+13 b. + 13 c.)		24,3	23,8	24,3	24,2	23,5
13 a. Üretim ve İthalat Üzerindeki Vergiler	D2	16,5	15,6	16,1	16,0	15,4
13 b. Gelir ve Servet Üzerinden Alınan Vergiler	D5	7,8	8,2	8,2	8,2	8,1
13 c. Sermaye Vergileri	D91	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
14. Sosyal Fonlar	D61	7,7	7,5	7,6	7,0	6,8
15. Faktör Gelirleri	D4	8,4	7,7	7,1	6,7	6,6
16. Diğer		5,8	4,7	4,2	4,0	3,6
17. Toplam Gelir	TR	46,2	43,7	43,2	42,0	40,6
Vergi Yüğü		32,1	31,3	32,0	31,4	30,4
Giderler						
18. Toplam Tüketim	P32	19,0	19,4	19,0	18,7	18,1
19. Toplam Sosyal Transferler	D62+D63	8,1	8,4	8,4	8,3	8,3
19 a. Aynı Sosyal Transferler	D63	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
19 b. Diğer Sosyal Transferler	D62	8,0	8,3	8,3	8,2	8,2
20. Faiz Ödemeleri	EDP. D41+FISIM	8,1	7,7	7,9	6,4	5,5
21. Sübvansiyonlar ⁽¹⁾	D3	1,0	1,0	0,9	0,9	0,8
22. Yatırım	P51	4,3	4,1	3,7	3,8	3,7
23. Diğer		3,8	2,9	3,3	3,1	3,0
24. Toplam Harcamalar	TE	44,3	43,6	43,3	41,3	39,6
Personel Giderleri	D1	9,4	9,7	9,5	9,3	9,0

* (+) açığı (-) fazlayı ifade eder

(1) Tarımsal destekleme, KİT görev zararı, Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonunu kapsamaktadır.

Tablo 3: Genel Devlet Harcamalarının Fonksiyonel Sınıflandırılması

GSYİH İçindeki Pay (Yüzde)	COFOG Kodu	2006	2007	2008	2009	2010
1. Genel Kamu Hizmetleri	1	11,5	11,5	11,2	9,8	8,7
2. Savunma Hizmetleri	2	2,3	2,2	2,1	2,0	1,9
3. Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri	3	2,0	2,0	2,0	2,0	1,9
4. Ekonomik İşler ve Hizmetler	4	7,3	7,1	6,4	6,3	6,2
5. Çevre Koruma Hizmetleri	5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
6. İskan ve Toplum Refahı Hizmetleri	6	1,5	1,2	1,1	1,2	1,1
7. Sağlık Hizmetleri	7	4,8	4,9	5,0	4,9	4,8
8. Dinlenme, Kültür ve Din Hizmetleri	8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
9. Eğitim Hizmetleri	9	4,1	4,1	4,2	4,1	3,9
10. Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri	10	9,8	9,3	10,1	10,0	9,9
Toplam	TE	44,3	43,6	43,3	41,3	39,6

Tablo 4: Genel Devlet Borç İstatistikleri

GSYİH İçindeki Pay (Yüzde)	ESA Kodu	2006	2007	2008	2009	2010
GSYİH'ya Oran, Yüzde						
1. Toplam Brüt Borç Stoku		60,9	56,8	52,5	49,6	45,6
2. Borç Stokundaki Değişme		---	-4,1	-4,3	-2,9	-4,0
Toplam Borç Stokundaki Değişime Katkılar						
3. Faiz Dışı Genel Devlet Dengesi		---	-3,8	-5,1	-5,5	-5,4
4. Faiz Ödemeleri	EDP D.41	---	7,4	7,6	6,1	5,2
5. Nominal GSYİH Artışı		---	-12,0	-10,5	-10,2	-9,5
6. Borç Stokunu Etkileyen Diğer Faktörler		---	4,3	3,7	6,7	5,7

Tablo 5: Devresel Gelişmeler*

	2006	2007	2008	2009	2010
1. GSYİH Büyümesi (1987 Fiyatlarıyla)	6,1	5,0	5,5	5,7	5,7
2. Borçlanma Gereği	-2,8	-2,2	-1,6	-2,7	-3,6
3. Net Faiz Ödemeleri	7,0	6,8	7,4	6,0	5,0
4. Potansiyel GSYİH Büyümesi	6,2	6,2	6,2	6,0	5,6
Katkılar:					
- İstihdam	7,9	24,8	21,7	22,4	21,1
- Sermaye Stoku	30,2	20,5	32,2	33,7	34,1
- Toplam Faktör Verimliliği	61,9	54,7	46,1	43,9	44,8
5. Üretim Açığı (Potansiyelden Yüzde Fark)	1,7	0,5	-0,2	-0,5	-0,4
6. Devresel Bütçe Bileşeni**	-0,7	-0,2	0,0	0,2	0,2
7. Devresel Düzeltilmiş Denge**	1,6	2,6	2,5	1,9	1,1
8. Devresel Düzeltilmiş Faiz Dışı Denge**	-6,5	-5,1	-5,4	-4,6	-4,5

* Konsolide Bütçe / Merkezi Yönetim

** (+) açığı, (-) fazlayı ifade eder.

Tablo. 6: Önceki Güncellemeden Farklılıklar

	2006	2007	2008	2009	2010
GSYİH Büyümesi (Yüzde Artış)					
Önceki Güncelleme	6,0	5,0	5,6	5,9	---
Son Güncelleme	6,1	5,0	5,5	5,7	5,7
Fark	0,1	0,0	-0,1	-0,2	---
Genel Devlet Borçlanma Gereği (GSYİH'ya Oran, Yüzde)					
Önceki Güncelleme	-2,7	0,6	0,0	0,3	---
Son Güncelleme	-1,9	0,0	0,0	-0,7	-1,0
Fark	0,8	-0,6	0,0	-1,0	---
Genel Devlet Brüt Borç Stoku (GSYİH'ya Oran, Yüzde)					
Önceki Güncelleme	63,4	57,7	53,1	48,4	---
Son Güncelleme (ESA Tanımlı)	60,9	56,8	52,5	49,6	45,6
Fark	---	---	---	---	---

Tablo. 7: 2007 Yılı Katılım Öncesi Ekonomik Programı Hazırlıklarında Kullanılan Dış Ekonomik Gelişmelerle İlgili Varsayımlar (1)

	2006		2007		2008		2009		2010
Faiz Oranları (Yüzde)	Fark*		Fark*		Fark*		Fark*		
Yurtiçi DİBS Faiz Oranları (Basit)	18,6	0,6	18,1	0,1	---	---	---	---	---
Yurtiçi DİBS Faiz Oranları (Uzun Vade)	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Döviz Kurları									
Nominal (TL/ €)	1,8000	0,0036	1,7763	---	---	---	---	---	---
Parite (\$/€)	1,26	0,01	1,36	0,11	1,42	0,15	1,42	0,15	1,42
Nominal Efektif Kur	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Reel Kur	-0,3	-1,7	14,4	12,2	-2,2	-2,2	-3,0	-3,0	0,1
GSYİH Artışı (Reel Yüzde)									
Dünya, AB Hariç	5,4	-0,3	5,6	0,4	5,3	0,1	5,4	0,2	5,4
AB- 27	3,0	0,2	2,9	0,5	2,4	0,0	2,4	0,0	2,4
Dünya (IMF Tahmini)	5,4	---	5,2	---	4,8	---	---	---	---
Dünya Ticareti (Reel)									
AB İhracat Pazarı (AB-25 Dışı)	9,0	-0,6	8,8	0,2	7,7	0,1	7,9	0,1	7,9
Dünya İthalatı (AB-25 Hariç)	8,9	-0,2	7,5	-0,8	7,0	-0,9	7,2	-0,7	7,2
Uluslararası Fiyatlar									
AB Tüketici Fiyat Endeksi	2,0	---	1,2	---	1,4	---	1,4	---	0,9
ABD Tüketici Fiyat Endeksi (IMF Tahmini)	3,2	---	2,7	---	2,3	---	2,4	---	2,4
Dünya İthalat Fiyatları (Yüzde Değişme)	6,0	5,3	1,5	1,1	1,2	---	1,2	---	1,2
Petrol Fiyatları (\$/varil)	64,3	-1,3	70,6	4,3	78,8	10,8	76,0	---	76,0

* 2006 KEP tahmini ile fark

(1) Avrupa Komisyonunun Sonbahar 2007 Tahminleri

Ek Tablo 8: Yapısal Reform Gündemi ve Gelişmeler

Geçen yılın KEP'inde anılan önlemler	Yapılma Durumu (E/H)	Tarih ¹⁴	Yorumlar
Özelleştirme			
Elektrik dağıtım şirketleri için özelleştirme sürecinin başlatılması	H	---	İhale sürecinin başlatılması için gerekli altyapı yatırımlarının tamamlanması beklenmektedir.
Şans oyunları için özelleştirme işlemlerinin başlatılması	H	---	Özelleştirme sonrası piyasayı düzenleyici mekanizma ve kuralları içeren kanun taslağının yasalaşması beklenmektedir.
Kamu bankalarının özelleştirilmesi	E	2007	Halk Bankası hisselerinin yüzde 24,98'i halka arz yöntemiyle özelleştirilmiştir.
Elektrik üretim portföy şirketlerinin özelleştirme sürecinin başlatılması	E	2007	Tercan, Kuzgun, Mercan, İkizdere, Çıldır, Beyköy ve Ataköy Hidroelektrik Santralleri ile Denizli Jeotermal Santralinin özelleştirilmesi için ihale tarihi 7 Ocak 2008 olarak açıklanmıştır.
TCDD limanlarının özelleştirilmesi	E	2007	Mersin Limanının devri ile İzmir ve Derince Limanlarının ihaleleri tamamlanmıştır.
	H	2007	İskenderun, Bandırma ve Samsun Limanları için henüz ihaleye çıkılmamıştır.
Araç muayene istasyonlarının özelleştirilmesi	E	2007	Süreç 2007 yılı içinde tamamlanmış ve istasyonlar ihaleyi kazanan şirkete devredilmiştir.
TEKEL sigara fabrikalarının özelleştirilmesi için ihaleye çıkılması	E	2007	İhale tarihi 25 Ocak 2008 olarak açıklanmıştır.
PETKİM özelleştirmesi için ihaleye çıkılması	E	2007	İhale gerçekleştirilmiş olup, devir için onay ve sözleşme aşamalarının tamamlanması beklenmektedir.
Şeker Fabrikalarının özelleştirilmesi	H	2009	Bor, Ereğli ve Iğın şeker fabrikaları ile Kayseri şeker fabrikasındaki kamu hisseleri için açılan ihaleler iptal edilmiştir.
Rekabet Hukuku ve Politikaları			
4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunda hem uygulama etkinliğinin artırılması hem de AB'deki Tüzük ve Duyuru şeklinde yürürlükte bulunan mevzuat ile uyum sağlanması amacıyla değişiklik yapılması	H	---	İlgili kurumların görüşleri alınan Kanun Taslağı metni Rekabet Kurulu gündemindedir.
Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2007/2)	E	2007	25 Mayıs 2007 tarih ve 26532 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak, 1 Temmuz 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
İşlevsel bağımsızlığı haiz bir devlet yardımları izleme ve denetleme birimi oluşturulmasına yönelik çalışmalar	H	2008	Türkiye'de Devlet Yardımlarının AB kriterlerine uygun olarak izlenmesi ve denetlenmesi amacıyla hazırlanan Kanun Taslağı Başbakanlığa sunulmuş olup 2008 yılında yasalaşması öngörülmektedir.

¹⁴ Yapıldığı ya da yapılması öngörülen tarihtir.

Yatırım Ortamının İyileştirilmesi			
KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı	E	2007	Ulusal KOBİ politikalarının uygulanmasını ve KOBİ'lerin rekabet güçlerinin artırılmasını sağlamak amacıyla 2003 yılında kabul edilen KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, 2007-2009 dönemini kapsayacak şekilde revize edilerek 2007 yılında Yüksek Planlama Kurulunun 2007/25 sayılı Kararı ile onaylanmıştır.
Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun	H	2008	Özellikle mesleki hizmetler kapsamında görev alacak yabancı uyrukluların ve ulusal ve uluslararası projelerde görev yapacak yabancıların çalışma izin sürecinin kısaltılması amaçlanmaktadır.
Tapu Kanunu Değişiklik Tasarısı	E	2006	Tapu Kanununun yabancıların taşınmaz edinimini düzenleyen ilgili maddesinde değişiklik yapan yasal düzenleme, 7 Ocak 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
Türk Ticaret Kanunu	H	2007	TBMM gündeminde bulunan Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 2007 yılında yasalaşması beklenmektedir.
Kıyı Kanunu	H	2008	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından hazırlanan Kıyı Kanunu Değişikliği Kanun Tasarısı Mayıs 2006'da Başbakanlığa gönderilmiştir. Kanun Tasarısı ile ilgili Başbakanlık tarafından toplanan görüşlerin Bakanlık tarafından değerlendirilmesi süreci devam etmektedir.
Mali Sektör			
Kamu bankalarının özelleştirilmesi	E	2007	Halk Bankası Ağustos 2006'da özelleştirme programına alınmıştır. 2007 yılı Mayıs ayında Banka hisselerinin yüzde 24,98'i halka arz yöntemiyle özelleştirilmiştir.
	H	---	Halk Bankası tecrübesi ışığında, Ziraat Bankası için bir özelleştirme stratejisi belirlenecektir.
BDDK tarafından risk odaklı denetim uygulamasına geçilmesi	E	2007	Denetim prosedürünün içeriği, kapsamı, şekli, zamanlaması ile kaynakların tahsisinin bankaların risk profiline göre belirlendiği risk odaklı denetim yaklaşımına geçiş tamamlanmıştır.
Basel-II ve ilgili AB direktifleri hükümlerinin Türk bankacılık sektöründeki bankaların sermaye yeterlilikleri üzerine etkilerini görebilmek amacıyla ikinci sayısal etki analizi çalışmasının tamamlanması	E	2007	2006 yılı Eylül dönemi verileri esas alınarak Türk bankacılık sektörün yaklaşık yüzde 97'sini temsil eden 31 bankanın katılımı ile ikinci yerel sayısal etki çalışması olan QIS-TR2 çalışması gerçekleştirilmiş ve çalışmanın sonuçları 2007 yılı Temmuz ayında kamuoyuna duyurulmuştur.
KOBİ'lerin ihraç edeceği sermaye piyasası araçlarının işlem göreceği, teşkilatlanmış piyasanın organizasyonunu ve altyapısını oluşturacak şirketin kuruluş çalışmalarının 2005 yılı içerisinde tamamlanması ve piyasanın faaliyete geçmesi	H	2007	Piyasada alım ve satımın yapılacağı işlem platformunu ve bunun gerektirdiği organizasyonu oluşturacak ve geliştirecek şirketin (Gelişen İşletmeler Piyasaları A.Ş.) kuruluşu 2005 yılı sonu itibarıyla gerçekleşmiş olup, teknik ve yasal konulardaki çalışmalar sonlandırılmıştır. Piyasanın faaliyete geçmesi için Şirket tarafından çalışmalar sürdürülmektedir.

<p>Takas ve saklama sisteminin yeniden yapılandırılması amacıyla sürdürülen çalışmalara devam edilmesi</p>	<p>H</p>	<p>2007</p>	<p>Kaydileştirme çalışmaları Takasbank iş planında öncelik teşkil ettiğinden önemli bir zaman almış ve takas sisteminin yeniden yapılandırılması çalışmaları için hedeflenen zaman dilimi uzamıştır.</p> <p>Diğer taraftan SPK bünyesinde yürütülen Eşleştirme Projesi'nde takas ve teminatlar konusu AB mevzuatına uyumu öngörülen hususlardan biri olup; bu husus da çalışmanın zamanlamasını etkilemiştir. Çalışmaların 2007 yılı içerisinde sonuçlandırılması hedeflenmektedir.</p>
<p>İpotekli konut finansman sisteminin oluşturulmasına yönelik hukuki ve teknik çalışmalar</p>	<p>E</p>	<p>2007</p>	<p>Kanun yürürlüğe girmiştir.</p> <p>İpotekli konut finansman sisteminin oluşturulmasına yönelik ikincil düzenlemelerin önemli bir kısmı 2007 yılı Ağustos ayında yayımlanmış olup, varlık teminatlı menkul kıymetler, varlık finansmanı fonları ile varlığa dayalı menkul kıymetler ve ipotek finansmanı kuruluşları konusundaki ikincil düzenleme çalışmaları devam etmektedir. Bu çalışmaların da 2008 yılında tamamlanması öngörülmektedir.</p>
<p>AB mevzuatına uyum çalışmaları çerçevesinde AB tarafından Türkiye'ye sağlanmakta olan Katılım Öncesi Mali Yardımların 2004 programı kapsamında Merkezi ve Doğu Avrupa'da yer alan Aday Ülkelere Yönelik Katılım Öncesi Yardım Fonu (PHARE) programından yararlanmak üzere projeye başlanması</p>	<p>E</p>	<p>2006-2007</p>	<p>Sermaye Piyasası Kurulu ile Almanya Maliye Bakanlığı arasında yapılan, Sermaye Piyasası Kuruluna AB Sermaye Piyasası Standartlarına Uyumda Yardım başlıklı AB Eşleştirme Projesi çalışmaları, 1 Şubat 2006 tarihinde yapılan açılış toplantısını takiben başlamıştır. Proje kapsamında mevzuat uyum çalışmalarının yanı sıra eğitim, idari kapasitenin güçlendirilmesi ve kamunun aydınlatılması çalışmaları da sürdürülmektedir.</p>
<p>Aracı kurumların sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemelerin Basel II kriterlerinin AB tarafından kabul edilmesini müteakip, sermaye piyasası mevzuatının ilgili AB direktifiyle uyumlaştırılması</p>	<p>H</p>	<p>2005-2009</p>	<p>Sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemelerin AB müktesebatı ile uyumu, Eşleştirme projesi çalışma konularından birini oluşturmaktadır. Bu nedenle, uyum çalışmalarının proje bitimine kadar tamamlanması planlanmaktadır. Ancak, bu konudaki AB düzenleme çerçevesi bankacılık kesimini de yakından ilgilendirmektedir. Bu nedenle bu konuda bankacılık mevzuatında yapılacak düzenlemenin takvimine paralel olarak, SPK tarafından öngörülen tarihte değişiklik yapılabileceği düşünülmektedir.</p>
<p>Sermaye piyasası özel ihtisas mahkemelerinin kurulması</p>	<p>H</p>	<p>---</p>	<p>Diğer kurumlarla eşgüdümlü çalışma gerektirmesinden dolayı ilerleme kaydedilememiştir.</p>
<p>Devlet İç Borçlanma Senetlerinin Merkezi Kayıt Kuruluşu bünyesinde kaydileştirilerek müşteri bazında saklanması ve izlenmesi</p>	<p>H</p>	<p>2008</p>	<p>Sürdürülen çalışmalar kapsamında DİBS'lerin kesin alım satımı ile repo ve ters repo işlemlerinin ayrı ayrı ele alınması kararlaştırılmış ve öncelikle DİBS'lerin kesin alım satım işlemlerinde uygulanacak esaslar belirlenerek Şubat 2006'da Devlet Bakanlığına sunulmuştur. Söz konusu esaslar çerçevesinde Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK) tarafından başlatılan sistem geliştirme ve yazılım çalışmaları tamamlanmış olup, halen eğitim ve test süreci devam etmektedir. Özellikle bankaların gerekli uyum çalışmalarını</p>

			tamamlayamamalarından kaynaklanan gecikmeler gibi aksaklıkların yaşanmaması halinde, 2008 yılında kesin alım satıma konu DİBS'lerde MKK bünyesinde kaydi sisteme geçilmesi öngörülmektedir. Öte yandan, repo işlemlerine konu DİBS'lere yönelik tesis edilmesi gereken işlemler konusundaki çalışmalar ise repo mevzuatının gözden geçirilmesi çalışmalarının tamamlanmasını müteakip sonuçlandırılacaktır.
Sigortacılık Faaliyetlerinin Düzenlenmesi ve Denetlenmesi Hakkında Kanun Tasarısının Yasalaşması	E	2007	Sigortacılık Kanunu 14 Haziran 2007 tarihinde kabul edilmiştir.
İşgücü Piyasası			
Özelleştirme Sosyal Destek Projesi II	E	2006-2008	Özelleştirme uygulamalarının devam etmesi nedeniyle, ikinci ÖSDP uygulanmaya devam edilmektedir.
Tarım			
Gıda, yem, gıda hijyeni ve veterinerlik hizmetleri konularını kapsayan kanunun çıkarılması	H	2008	AB'nin ilgili konulardaki mevzuatına uyum amacıyla hazırlanmaya başlanan kanun paketine son hali verilerek 2008 yılında yasalaşması amaçlanmaktadır.
Şeker fabrikalarının özelleştirilmesi	H	2009	Ereğli, Bor ve Iğın Şeker Fabrikalarının 2006 yılı sonuna kadar özelleştirilmesi gerçekleştirilememiş ancak 2009 yılı Eylül ayına kadar tüm şeker fabrikalarının özelleştirilmesi yönünde çalışmalara devam edilmektedir.
Kırsal Kalkınma Planının hazırlanması	H	2007-2008	2006 yılında yürürlüğe giren Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi çerçevesinde tüm ulusal ve uluslararası kaynaklarla finanse edilecek kırsal kalkınma faaliyetlerini kapsayacak olan planın hazırlık çalışmaları devam etmektedir. Planda, kırsal kalkınma faaliyetlerinin uygulama esasları belirlenecek, sektörel ve bölgesel politikalarla eşgüdümü artırılacaktır.
IPARD Programının hazırlanması	H	2007-2008	2004 yılı mali işbirliği programlamasına konu TR 0402.08 nolu proje ile hazırlıklarına teknik destek sağlanan Programın nihai taslağının Avrupa Komisyonu onayına sunulmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.
Kırsal kalkınma alanında kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi	H	2005-2008	Kırsal kalkınma alanında kurumsal kapasite gelişimine destek sağlayan 2004 yılı mali işbirliği programlamasına konu TR 0402.08 nolu projenin eşleştirme bileşeni 2007 yılında tamamlanmıştır. IPARD Ajansı işlevi görecektir. Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumunun Kuruluş ve Görevleri Hakkında 5648 sayılı Kanun yürürlüğe girmiştir. Kurumun ulusal akreditasyonunun sağlanması ve Komisyonun yetki devri kararı alınmasına yönelik çalışmalar TR0503.05 nolu eşleştirme projesi ile desteklenmektedir.

İdari Reform			
Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu	E	2005-2008	5428 sayılı Kanunla 5018 sayılı Kanun ve Anayasanın ilgili hükümleri arasında uyum ve kavram birliği sağlanmıştır. 5436 sayılı Kanunla 5018 sayılı Kanunun uygulama kabiliyeti artırılmış ve bütün hükümlerinin 1 Ocak 2006 tarihinden itibaren yürürlüğe girmesi sağlanmıştır. 5018 sayılı Kanunun uygulanması için gerekli ikincil mevzuat hazırlanmış ve 1 Ocak 2006 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir.
Stratejik Planlama ve Performans Programı	E	2006-2009	Kamu idareleri stratejik planlama ve performans programı çalışmalarını Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte yer alan geçiş takvimi dahilinde sürdürecektir. Bu yönetmelik uyarınca, 2007, 2008 ve 2009 yıllarında sırasıyla 31, 60 ve 40 adet kamu idaresinde stratejik plan ve performans programı hazırlanacaktır.
Bölgesel Gelişme			
5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun ¹⁵	H	2007	Belirlenen Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Ajansları kurulabilmesine izin veren ve buna ilişkin usul ve esasları düzenleyen 5449 sayılı Kanun TBMM tarafından kabul edilerek 8 Şubat 2006 tarihinde yasalaşmıştır.
Bazı Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Ajansları Kurulmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararı ¹⁵	H	2007	Adana ili merkez olmak üzere Adana ve Mersin illerini kapsayan TR62 ve İzmir İli merkez olmak üzere TR31 Düzey 2 bölgelerinde Kalkınma Ajansları kurulmuştur.
Kalkınma Ajanslarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik ¹⁵	H	2007	Kalkınma Ajanslarının yapısı, organları ve bunların görev ve yetkileri ile işleyişine ilişkin hükümler düzenlenmiştir.
Kalkınma Ajansları Personel Yönetmeliği ¹⁵	H	2007	Kalkınma Ajanslarının insan kaynakları politikası, personel istihdam etme usulleri ve personele ilişkin diğer hükümler düzenlenmiştir.
Kalkınma Ajansları Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği ¹⁵	H	2007	Kalkınma Ajanslarının bütçe ve muhasebe sistemi içerisinde görev alacakların yetki ve sorumlulukları ile Ajans bütçesinin hazırlık ve uygulama süreci ve Ajansın muhasebe sistemine ilişkin hususlar düzenlenmiştir.
Kalkınma Ajansları Personelinin Ücret ve Gündelikleri ile Diğer Mali ve Sosyal Haklarının ve 2006 ve 2007 Yılları için Kalkınma Ajanslarına Kullanılacak Transfer Ödeneklerinin Belirlenmesine Dair Usul ve Esaslar ¹⁵	H	2007	Kalkınma Ajanslarında çalışacak personelin ücret ve gündelikleri ile diğer mali ve sosyal haklarının alt ve üst limitleri ile Adana ve Mersin illerini kapsayan TR62 ve İzmir ilini kapsayan TR31 Düzey 2 bölgelerinde kurulan Kalkınma Ajanslarına 2006 yılı geçici bütçe ve 2007 yılı bütçesi için Genel Bütçeden aktarılabilecek transfer ödeneklerinin miktarı belirlenmiştir.
DPT Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğünün kurumsal ve idari kapasitesinin geliştirilmesine ilişkin Eşleştirme Projesi	E	2007	Toplam 18 ay süren proje 25 Ocak 2007 tarihinde tamamlanmıştır.

Sağlık ve Sosyal Güvenlik Reformu			
Aile Hekimliği Pilot Uygulamasının yaygınlaştırılması	E	2010	Aile Hekimliği Pilot Uygulaması 2007 yılı sonunda 24 il sathına yaygınlaştırılmış olacaktır.
Sağlık bilgi sistemi oluşturulması	E	2008	Ulusal Sağlık Veri Sözlüğü hazırlanmıştır. Minimum Sağlık Veri Seti tanımlanarak yayımlanmış olup kullanımı yaygınlaştırılacaktır. Tele-tıp projesinin, Hastane Randevu ve Sevk Entegrasyonu Sisteminin pilot uygulamaları başlatılacaktır.
Sosyal güvenlik kurumlarının tek çatı altında toplanması, uzun vadeli sigorta programları ile kısa vadeli sigorta programlarının birbirinden ayrılması ve genel sağlık sigortasının kurulması	E	2005-2007	5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 1 Ocak 2007 tarihinde yürürlüğe girmesi öngörülmüş, ancak Anayasa Mahkemesi Kanununun bazı hükümlerini 15 Aralık 2006 tarihli kararıyla iptal etmiştir. 5510 sayılı Kanunla ilgili olarak Anayasa Mahkemesinin kararı doğrultusunda Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) ve ilgili kurumların çalışmaları devam etmekte olup, söz konusu Kanunun yürürlük tarihi 1 Ocak 2008'e ertelenmiştir.
Sosyal güvenlik reformu ile etkin bir bilgi işlem sisteminin kurulması.	H	2006-2008	Sosyal sigorta sisteminin bilgi işlem altyapısında tam otomasyona geçilerek etkili, erişilebilir ve sürdürülebilir bir yapı kurma çalışmaları devam etmektedir.
Bilgi ve İletişim Teknolojileri			
İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun	E	2007	Kanun, internet ortamında işlenen belirli suçlarla mücadele edilmesi amacıyla 23 Mayıs 2007 tarih ve 26530 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
Elektronik Haberleşme Kanunu	H	2008	Kanun Tasarısı 22. Parlamento döneminde TBMM'ye sevk edilmiş, ancak yasalaşamamıştır. Kanun Tasarısının 2008'de yenilenerek TBMM'ye sunulması beklenmektedir.
Kişisel Verilerin Korunması Hakkında Kanun	H	2007	Kanun Tasarısı Taslağı Başbakanlığa sevk edilmiştir.
Numara Taşınabilirliği Yönetmeliği	E	2007	Yönetmelik, 2002/22/EC sayılı Evrensel Hizmetler ve Kullanıcı Hakları Direktifine uyum amacıyla hazırlanmıştır. 1 Şubat 2007 tarihli ve 26421 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliğinde Değişiklik	E	2007	2002/21/EC sayılı Çerçeve Direktifine uyum amacıyla yapılan çalışmalar sonucu, 14 Haziran 2007 tarih ve 26552 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
Etkin Piyasa Gücüne Sahip İşletmecilerin Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	E	2007	2002/21/EC sayılı Çerçeve Direktifine uyum amacıyla yapılan çalışmalar sonucu, 7 Haziran 2007 tarih ve 26396 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
Telekomünikasyon Hizmet ve Altyapılarına İlişkin Yetkilendirme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	E	2007	14 Ağustos 2007 tarihli ve 26613 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Elektronik Haberleşme Sektöründe Yetkilendirme Yönetmeliğinde Değişiklik	H	2008	2002/20/EC sayılı Yetkilendirme Direktifine uyum amacıyla yapılan çalışmalara devam edilmekte olup, Elektronik Haberleşme Kanununun yasalasmasını takiben yayımlanacaktır.
Telekomünikasyon Sektöründe Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Gizliliğin Korunması Hakkında Yönetmelik	H	2008	2002/58/EC sayılı Elektronik Haberleşme Sektöründe Kişisel Bilgilerin İşlenmesi ve Gizliliğin Korunması ile 2006/24/EC sayılı Kamuya Açık Haberleşme Hizmetleri veya Kamu Haberleşme Şebekesi ile bağlantılı olarak Üretilen veya İşlenen Verilerin Saklanması Hakkındaki Direktiflere uyum amacıyla yapılan çalışmalara devam edilmektedir.
Vatandaşlık Kartı Projesine ilişkin Başbakanlık Genelgesi	E	2007	4 Temmuz 2007 tarihli ve 26572 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.
Enerji			
Elektrik dağıtım şirketleri için özelleştirme sürecinin sürdürülmesi	H	---	3 dağıtım şirketi için yapılan özelleştirme ihalesi, özelleştirme öncesi hazırlıkların tamamlanması amacıyla 2006 yılı sonunda durdurulmuştur. Özelleştirmeye önümüzdeki yıl içinde başlanması beklenmektedir.
Elektrik sektöründe özelleştirilmelere yönelik çalışmalar	H	2004-2009	Dağıtım özelleştirmelerinin başlaması için elektrik dağıtım sistemi 21 dağıtım şirketi olarak yeniden yapılandırılmış ve bir özel dağıtım şirketi dışındaki 20 dağıtım şirketi özelleştirme programına alınmıştır. Özelleştirmelerin önümüzdeki iki yıl içerisinde büyük ölçüde tamamlanması beklenmektedir.
Düzenleyici Kurum Bilgi Sistemi Projesi	H	2004 - ...	Kasım 2005 itibarıyla başlatılan projede analiz safhasında yüklenici firma EDYN tarafından şartnamenin farklı yorumlanması sebebiyle sorunlar yaşanmış ve proje yüklenici firma tarafından tek taraflı olarak dondurulmuştur.
Türkiye'nin UCTE Elektrik Sistemine Entegrasyonuna Yönelik Fizibilite Çalışmaları Projesi	E	2005-2007	TEİAŞ tarafından yürütülen proje 2007 yılında tamamlanmıştır.
Doğal Gaz İletimi ve Geçişinde BOTAŞ'a Teknik Yardım Projesi	E	2005-2007	Proje Mart 2007'de tamamlanmıştır.
Türkiye'de Enerji Verimliliğinin Artırılması Projesi	H	2005-2007	AB müktesebatına uyum ve AB deneyimleri bazında, ülkemizin enerji verimliliği performansını geliştirmek üzere, enerji verimliliği programlarının uygulamaya konulmasını amaçlayan proje Mali İşbirliği Programları kapsamında finanse edilmekte olup projenin Kasım 2007'e tamamlanması beklenmektedir.
Türkiye'deki Sınır Ötesi Elektrik Ticaretinin İşleyişine İlişkin Koşulların Avrupa Birliğindeki En İyi Uygulamalara Uygun Olarak Geliştirilmesi	H	2006-2008	Türk elektrik sisteminin Avrupa elektrik sistemi ile entegrasyonun sağlanması amacıyla teknik altyapının sınır ötesi ticarete uygun hale getirilmesi ve buna uygun hukuki altyapının oluşturulmasını amaçlayan Eşleştirme Projesinin 2008 yılında bitirilmesi planlanmaktadır.

Elektrik ve doğal gaz arz güvenliğinin sağlanmasına yönelik çalışmalar	H	2007-2008	Elektrik ve doğal gaz piyasasının serbestleştirildiği bir ortamda arz güvenliğinin artırılması ve sürdürülmesine yönelik gerekli yasal altyapının hazırlanması daha fazla önem kazanmıştır. Bu çerçevede, 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ve 4646 sayılı Doğal Gaz Piyasası Kanunlarının arz güvenliği açısından tahkim edilmesi sağlanacaktır.
Nükleer enerji alanında düzenleme ve denetleme faaliyetlerinin kurumsal olarak ayrılması	H	2007-2008	Nükleer enerji alanında düzenleme ve denetleme faaliyetleri yeni oluşturulacak bir kurum tarafından yürütülecek, araştırma, teknoloji geliştirme ve uygulama çalışmaları TAEK uhdesinde kalacaktır.

¹⁵ Kanun yürürlüğe girmiş ve iki Düzey 2 bölgesinde (TR31 (İzmir) ve TR62 (Adana ve Mersin)) Kalkınma Ajansları faaliyete geçmiş olmasına rağmen, Kanunun ve bazı ikincil mevzuatın mahkeme gündemine taşınmış olması nedeniyle Danıştay kararı doğrultusunda çalışmalar askıya alınmıştır. Anayasa mahkemesi kararıyla hukuki sürecin sonuçlanmasına bağlı olarak, teknik nitelikli bölgesel kalkınma birimlerinin faaliyete geçebilmeleri için ihtiyaç duyulan mevzuat ve kapasite geliştirme çalışmalarının sürdürülmesi beklenmektedir.